

**visi skirtingi
visi lygūs**

EUROPOS JAUNIMO KAMPANIJA PRIEŠ RASIZMĄ,
KSENOFOBIJĄ, ANTISEMITIZMĄ IR NETOLERANCIJĄ

Metodinis rinkinys

**Informalaus tarpkultūrinio ugdymo
idėjos, ištekliai, metodai ir užsiėmimai
darbui su jaunais ir suaugusiais žmonėmis**

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

**visi skirtingi
visi lygūs**

EUROPOS JAUNIMO KAMPANIJA
PRIEŠ RASIZMĄ, KSENOFOBIJĄ,
ANTISEMITIZMĄ IR NETOLERANCIJĄ

Metodinis rinkinys

**Informalaus tarpkultūrinio ugdymo idėjos, ištekliai, metodai
ir užsiėmimai darbui su jaunais ir suaugusiais žmonėmis**

UDK 342.7(07)

Vi276

Prancūziškas leidimas: *Kit pédagogique – Idées, ressources, méthodes et activités pour l'éducation interculturelle informelle avec des adultes et des jeunes* ISBN 92-871-5627-1

Šiame metodiniame rinkinyje autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Europos Tarybos nuomone. Autorių teisės priklauso Europos Tarybai. Leidinio dalys negali būti naudojamos komerciniais tikslais jokia forma ir jokiomis priemonėmis: nei elektroninėmis (kompaktiniai diskai internetas ir pan.), nei mechaninėmis (kopijavimas, perrašinėjimas), nei informacijos saugojimo ar taisymo, be raštiško leidėjo (*Publishing Division, publishing@coe.int*), Europos Tarybos Bendradarbiavimo ir tyrimų direktorato (*angl. Communication and Research Directorate of the Council of Europe*), sutikimo. Kopiją siųsti Europos jaunimo centrui į Budapeštą (1-3 Zivatar utca, H-1024 Budapest, Hungary; el. paštas eycb.secretariat@coe.int).

Naudoti šį leidinį leidžiama nekomerciniais ugdymo tikslais su sąlyga, kad šaltinis tinkamai cituojamas.

Pirmojo leidimo struktūra ir dizainas: Sue Chadwick ir David Peet, *Small World Design*, Jungtinė Karalystė.

Visi skirtingi – visi lygūs logotipas: LBW, Prancūzija.

Antrojo leidimo struktūra ir dizainas: *Art Factory*, Budapeštas.

Išleido Jaunimo ir sporto reikalų direktoratas, Europos Taryba.

ISBN 978-9955-568-55-1

Lietuviškąją knygos leidimą, Europos Tarybos Jaunimo ir sporto reikalų direktoratui sutikus, 2007 m. finansavo Jaunimo reikalų departamentas prie SADM, kuris ir atsako už vertimo tikslumą ir teisingumą.

Metodinis rinkinys *Visi skirtingi – visi lygūs*

visi skirtingi
visi lygūs

Autoriai:

Pat Brander
Carmen Cardenas
Juan de Vicente Abad
Rui Gomes
Mark Taylor

Vyriausiasis redaktorius ir koordinatorius:

Rui Gomes,
Jaunimo ir sporto reikalų direktoratas, Europos Taryba

Atnaujinimas:

Pat Brander, Rui Gomes, Mark Taylor, 2004

Padėka

Dėkojame:

Carmen Cardenas, Equipo Claves ir Cruz Roja Juventud už leidimą remtis jų leidiniu *En un mundo de diferencias ... un mundo diferente* kaip pagrindu mūsų svarstymams; Europos jaunimo centro bibliotekiniams už stiprų šio projekto idėjos palaikymą; *De la Juventud* institutui ir *Eurolatinamericano de Juventud* centrui (Molina, Ispanija) priimant leidybos grupę antrajam susitikimui; *Whileaway Cottage* gyventojams (*Wongyerra*, Australija); daugybei kitų žmonių ir organizacijų, kurie įvairiais būdais prisidėjo prie šio leidinio sudarymo.

Nuoširdžiausi linkėjimai mūsų mylimiesiems ir šeimoms, kurie ištvėrė visą tą laiką, kol mes rašėme!

Turinys

Įvadas	7
---------------------	---

A DALIS. SVARBIAUSIOS SĄVOKOS IR PAGRINDINIAI TARPKULTŪRINIO UGDYMO PRINCIPAI

1 skyrius. Iššūkiai, problemos ir jų ištakos

Mūsų visuomenės tikrovė: skirtumai	13
Šiaurė–Pietūs: pusiausvyros nebuvimo problema	15
<i>Tarptautinė ekonominė sistema</i>	15
Rytai–Vakarai: naujos pusiausvyros paieškos	17
<i>Besikeičiantis Europos veidas</i>	17
<i>Skirtingos Europos</i>	18
Europos mažumos	19
<i>Vietinės mažumos</i>	19
<i>Migrantai, imigrantai, pabėgėliai</i>	21
Teisinis atvykėlių „pasveikinimas“	22
<i>Kaip mes į visa tai reaguojame?</i>	23
<i>Modelis, kaip prisitaikyti</i>	23
JEIGU..., TAI... ..	25
<i>Nuorodos</i>	25

2 skyrius. Skirtumų ir diskriminacijos suvokimas

Nuo daugiakultūrės prie tarpkultūrinės visuomenės	27
Pakalbėkime apie kultūrą!	28
<i>Savos kultūros pažinimas: natūralu lyg kvėpuoti</i>	29
<i>Tapatybė</i>	30
Kiekvienas mūsų turime susidarę nuomonę	31
<i>Stereotipai</i>	31
<i>Išankstinės nuostatos</i>	32
<i>Išankstinės nuostatos ir stereotipai apie kitokią kultūrą</i>	32
<i>Etnocentrizmas</i>	33
Susiejant susidarytą nuomonę ir jos pasekmes	33
<i>Diskriminacija</i>	33
<i>Ksenofobija</i>	34
<i>Netolerancija</i>	34
<i>Antisemitizmas</i>	34
<i>Rasizmas</i>	35
Kur link dabar eisime?	38
<i>Nuorodos</i>	38

3 skyrius. Tarpkultūrinis ugdymas: pozityvus požiūris į skirtumus

Iš kur atsirado tarpkultūrinis ugdymas?	40
<i>Ugdymo atsakas į daugiakultūrę visuomenę</i>	40
Tarpkultūrinis ugdymas: socialinis ugdymo procesas	41
Du keliavimo būdai:	43
1. <i>Formalus tarpkultūrinis ugdymas</i>	43
2. <i>Informalus tarpkultūrinis ugdymas</i>	45
Darbas su jaunais žmonėmis – nenutrūkstantis procesas	46
Pamąstykite	49
<i>Apibendrinant gali būti naudinga prisiminti, kad</i>	50
<i>Nuorodos</i>	51

B DALIS. UŽSIĖMIMAI, METODAI IR IŠTEKLIAI

I. Įvadas	52
<i>Kaip naudotis rinkiniu</i>	52
II. Ugdymo požiūris	53
<i>Darbas su jaunais žmonėmis</i>	54
III. Tarpkultūrinio ugdymo programos pristatymas	56
<i>Patarimai vadovui</i>	57
<i>Svarbiausios diskusijos</i>	57
<i>Konflikto įveikimas</i>	57
<i>Įvertinimas ir apžvalga</i>	58
IV. Užsiėmimai	59
V. Padėka	60
Užsiėmimai, lygmenys ir temos	61
<i>Kampanijos veiksmai nuo A iki Z</i>	62
<i>Ką ši kampanija reiškia jums?</i>	62
<i>Antonijus ir Ali</i>	63
<i>Balionai</i>	65
<i>Garbinimas</i>	67
<i>Brangus drauge</i>	70
<i>Domino</i>	72
<i>Svajonės</i>	74
<i>Europietiško juokų konkursas</i>	76
<i>Eurotraukinys „à la carte“</i>	78
<i>Kiekviena nuotrauka pasakoja istoriją</i>	81
<i>Pirmieji įspūdžiai</i>	83
<i>Atakuoti ratą</i>	85
<i>Atspėk, kas ateis vakarienės?</i>	88
<i>Istorija</i>	91
<i>Mūsų kvartale</i>	93
<i>Sala</i>	98
<i>Tiesiog padaryk tai!</i>	103
<i>Knišnos mėlynumas</i>	106
<i>Etiketės</i>	108
<i>Dvidešimties riba</i>	110
<i>Kuriame žinias</i>	120

<i>Aš irgi</i>	122
<i>Žiniasklaidos šališkumas</i>	124
<i>Mano vaikystė</i>	127
<i>Mano istorija</i>	129
<i>Valstybinė šventė</i>	131
<i>Nepripažintis</i>	133
<i>Vienas yra lygu vienam</i>	135
<i>Kelias į išsivystymą</i>	138
<i>Mūsų herojai</i>	147
<i>Portretai</i>	149
<i>Pabėgėlis</i>	151
<i>Žaidimo taisyklės</i>	154
<i>Siekti panašumų ir atrasti skirtumus</i>	156
<i>Pasakojimai apie diskriminaciją</i>	158
<i>Pasaulio pasakos</i>	160
<i>Atrasti skirtumų pėdsakus</i>	170
<i>Gyvenimo medis</i>	173
<i>„Ką jūs matote?“</i>	176
<i>Koks jūsų požiūris?</i>	178
<i>Šviesi ateitis</i>	181
<i>Ledlaužiai</i>	183
<i>Būdai, kaip pradėti dirbti su kampanijos temomis</i>	190

Literatūra ir šaltiniai

A. Literatūra	192
B. Vaizdo įrašai, filmai	196

Priedai

I priedas. Vienos deklaracija	198
II priedas. Europos jaunimo organizacijų deklaracija, parengta 1993 m. spalio 8–9 dienomis Vienoje, Europos Tarybos viršūnių susitikime	201
Įvertinimo forma	204

Lengva sakyti: „aš neturiu išankstinių nuostatų“, „aš nesu rasistas“ arba „aš nekviečiau šitų emigrantų“. Tačiau sunku pasakyti: „nieko nenoriu kaltinti dėl to, kas atsitiko praeityje. Noriu prisiminti atsakomybę ir garantuoti, kad tai nesitęs ateityje.“

Sveikiname išleidus antrąjį metodinio rinkinio „Visi skirtingi – visi lygūs“ leidimą!

1994–1995 m. išleidus metodinį rinkinį internetas daugiausia buvo prieinamas akademikams, stambiems verslininkams ir valdininkams. Nė vienas iš mūsų tada dar neturėjome elektroninio pašto, todėl tarpusavyje bendraudavome paštu, faksu ir telefonu. Ir šiandien internetas prieinamas ne kiekvienam, todėl turime stengtis įveikti šią naują atskirties formą. Vis dėlto, palyginti su 1995 m., galimybės naudotis internetu yra didesnės. Švietimas apie žmogaus teises visame pasaulyje neabejotinai padeda kurti tarpusavio ryšius ir solidarumą.

1995 m. išleistas metodinis rinkinys „Visi skirtingi – visi lygūs“ tapo svarbia ugdymo priemone, dirbantiems tarpkultūrinio ugdymo srityje Europoje ir už jos ribų. Išverstas į daugelį kalbų jis ir šiandien yra vienas sėkmingiausių ir labiausiai naudojamų Europos Tarybos leidinių.

Internetinės *Compass* versijos (žmogaus teisių vadovas asmenims, dirbantiems su jaunais žmonėmis) pasirodymas tapo priežastimi patobulinti leidinius, kurie sudarė pagrindą kampanijai „Visi skirtingi – visi lygūs“, ir padaryti juos prieinamesnius Žmogaus teisių švietimo programos plotmėje. O dešimtosios kampanijos „Visi skirtingi – visi lygūs“ metinės tapo puikia galimybe atnaujinti šią medžiagą.

Taigi kas pasikeitė šiame leidime? Pagrindinis tekstas nepakito, tik atnaujino informaciją, įdėjome naujų šiandieninę situaciją atspindinčių pavyzdžių. Buvome labai kruopštūs atrinkdami jums nuorodas į interneto puslapius. Atsižvelgdami į tai, kad tinklalapių rengėjai dažnai keičia jų vidinę struktūrą, paprastai pateikiame tik pagrindinį puslapio adresą, jei adresas sudėtingas – pateikiame ir apsilankymo puslapyje datą.

Svarbu paminėti, kad dauguma pasikeitimų metodiniame rinkinyje matomi tik tiesioginėje jo internetinėje versijoje. *Compass*, *Domino*, *Alien 93* ir šis metodinis rinkinys turi bendrą sąlyčio tašką, susijusių su kampanijos filosofija: lygios teisės ir pagarba žmogaus orumui bei pagarba skirtumams. Jei peržiūrėtumėte visus leidinius, rastumėte daug panašumų tekstuose ir pateiktuose užsiėmimuose, kurie vienas kitą papildo. Žr. interneto puslapį: www.coe.int/compass

Mes tikimės, kad šis leidinys bus lengvai suprantamas, įdomus naudoti ir taikyti.

Kampanija „Visi skirtingi – visi lygūs“

Europos visuomenė vis kenčia nuo rasistinio priešiško didėjimo ir netolerancijos mažumoms. Daug žmonių valstybinėse įstaigose, nevyriausybiniuose organizacijose ir vietinėse iniciatyvinėse grupėse visame žemyne dirba, stengdamiesi išspręsti šias problemas. Europos jaunimo kampanijos „Visi skirtingi – visi lygūs“, kuri kovoja su rasizmu, ksenofobijos, antisemitizmo ir netolerancijos apraiškomis, tikslas – suburti žmones ir kartu galvoti, kaip įveikti įvairias netolerancijos formas. Ši kampanija oficialiai baigėsi 1996 m., tačiau poreikis tęsti pradėtą darbą išliko. 1993 m. aukščiausio lygio susitikime Vienoje, kur dalyvavo 32 Europos Tarybos valstybių narių politiniai lyderiai, svarbiausi svarstomi klausimai buvo rasizmas ir netolerancija. Nutarta sudaryti veiksmų planą ir inicijuoti šalių narių bendradarbiavimą įstatymų leidimo ir ugdymo srityse, siekiant kovoti su rasizmu, ksenofobija, antisemitizmu ir netolerancija (žr. 1 priedą). Kampaniją palaikė du paneuropiniai blokai – nevyriausybinių jaunimo organizacijos CENYC ir ECB, kurios 1996 m. susivienijo ir tapo Europos jaunimo forumu. Svarbu suvokti, kad rasizmo ir netolerancijos problemos aktualios visame pasaulyje. Tai įrodė dramatiškai 2001 m. rugsėjo 11-osios įvykiai ir Afganistano bei Irako karai. Šia kampanija norima mobilizuoti visus visuomenės sektorius siekiant tolerancijos, lygybės, demokratijos, pagarbos žmogaus orumui ir žmogaus teisėms. Šie tikslai negali būti „pasiekiami“, tai greičiau procesai, į kuriuos turime įsitraukti mes visi.

Apie metodinio rinkinio struktūrą

Jauni žmonės negali visiškai suvokti savo pačių pozicijos ir įgyti žinių bei naudotis jomis, neįsigilinę į tarptautines ir nacionalines aplinkybes, kurios formuoja pasaulį. Tarpkultūrinis ugdymas gali palengvinti šį procesą. Mūsų tikslas – pateikti praktinę ir teorinę medžiagą, kuri būtų naudinga pedagogams, su jaunimu dirbantiems asmenims ir mokytojams ugdant informaliai. Mes rėmėmės 1993 m. Jaunimo direktorato išleistu leidiniu „*Alien 93 – Jaunimo organizacijos prieš rasizmą ir ksenofobiją*“. Šis metodinis rinkinys – tai ne akademinis darbas, todėl stengėmės padaryti jį suprantamesnį. Pagrindinė mūsų tikslinė grupė – asmenys, pradedantys dirbti su jaunais žmonėmis informalaus ugdymo srityje, tačiau tikimės, kad ir patyrę praktikai čia ras naujų minčių ir idėjų. Nors daugiausia kalbėsime apie jaunus žmones, šis metodinis rinkinys ir siūlomi užsiėmimai gali būti pritaikomi įvairioms amžiaus grupėms informalaus ugdymo srityje.

A dalyje pristatoma dabartinė situacija Europoje ir pateikiami pasiūlymai skirti daugiau dėmesio tarpkultūriniam ugdymui. Apžvelgsime istorinį, politinį ir ekonominį vystymąsi, kurie turėjo įtakos visuomenės raidai. Apibrėžę keletą pagrindinių sąvokų, pateiksime tarpkultūrinio ugdymo principus. Nuorodos, pateiktos pabaigoje, gali būti gairės jūsų tolesniems tyrinėjimams. Tekste strategiškai pateikti klausimai jums padės geriau suprasti problemų esmę ir pasiūlys diskusijų temas jaunimo grupėse. A dalyje pateikiamas teorinis pagrindas B dalyje išdėstytiems praktiniams ugdymo metodams.

B dalyje pateikiami metodai ir grupiniai užsiėmimai. Medžiaga galima remtis dirbant su jaunais žmonėmis tarpkultūrinio ugdymo srityje. Taip pat pateikiamas metodologijos aprašymas, kuriame rasite įvairių užsiėmimų, pagrįstų darbu grupėse ir dalyvavimu. Suteikiant galimybes jauniems žmonėms patiems patirti ir tyrinėti naują požiūrį, B dalyje skatinama imtis veiksmų.

Šis metodinis rinkinys buvo sudaromas taip, kad jums būtų kuo paprasčiau jį naudoti dirbant bei organizuojant ugdomuosius užsiėmimus. Galite skaityti šį metodinį rinkinį nuo tos vietos, kuri jums įdomiausia ar aktualiausia. Prašom skaityti jį kritiškai ir tai, ką rasite skaitydami, pritaikyti prie aplinkybių.

Tikimės, kad šis metodinis rinkinys jauniems žmonėms padės geriau suprasti rasizmo ir netolerancijos priežastis bei paskatins išmokyti atpažinti jų apraiškas visuomenėje. Tarpkultūrinio ugdymu siekiame, kad jaunimas gerbtų visus asmenis, kultūras ir požiūrius. Kartu gyvendami ir dirbdami galėsime kurti naują ir taikią visuomenę, kurioje vyrauja orumas, nes visi yra lygūs.

Leidiny ir darbo metodai

Koks šio metodinio rinkinio leidimo tikslas?

Mes konsultavomės su kampanijos partneriais, jų požiūris vienareikšmis: ugdomieji užsiėmimai, turintys ilgalaikį poveikį, sudaro kampanijos *Visi skirtingi – visi lygūs* pagrindą. Tokių ugdymo metodų, kurie garantuotų šį procesą, poreikis jaučiamas visoje Europoje.

Šis metodinis rinkinys nuo kitų skiriasi tuo, kad jį sudarė ir rašė daugiakultūrė patyrusių, aktyviai dalyvaujančių kampanijoje ir su jaunu dirbančių asmenų komanda. Manome, kad būtų svarbu paminėti keletą procesų, turėjusių įtakos rinkinio sudarymui. Tai gali padėti apibrėžti iššūkius ir problemas, kurios atsiranda dirbant tarpkultūrinėje aplinkoje. Koordinuoti tokią plačią išsibarsčiusią grupę nėra lengva: bendravimas telefonu ir faksu ne visada veiksmingas, susitikimų organizavimas brangiai kainuoja, o akivaizdus laiko trūkumas gali tapti neproduktyvumo priežastimi.

Pateikiame dalyvių, kurie 1994 m. rugsėjo mėn. dalyvavo pirmajame susitikime Europos jaunimo centre Strasbūre, sąrašą:

Pat Brander, Beklsas, Jungtinė Karalystė – mokymų vadovas ir rašytojas.

Carmen Cardenas, Madridas, Ispanija – *Equipo Claves*.

Philippe Crosnier de Bellaistre, Berlynas, Vokietija – mokymų vadovas.

Mohammed Dhalech, Glosteris, Jungtinė Karalystė – CEMYC, Europinės kampanijos valdymo grupės atstovas.

Rui Gomes, Europos Tarybos Europos jaunimo centro (*angl. European Youth Centre of the Council of Europe*) atstovas.

Erzsébet Kovács, Budapeštas, Vengrija – mokymų vadovė.

Mark Taylor, Strasbūras, Prancūzija – mokymų vadovas ir rašytojas.

Juan de Vicente Abad, Madridas, Ispanija – *Colectivo AMANI*.

Visi dalyviai pritarė šio leidinio idėjai. Gaila, bet dėl asmeninių ir profesinių priežasčių pora grupės narių negalėjo dalyvauti antrajame susitikime, kuris įvyko 1994 m. *Eurolatinamericano de Juventud* centre (Molinoje, Ispanijoje).

Dirbdami kartu nagrinėjome konstruktyvaus konflikto sprendimo procesą, kurio metu turėjome atsakyti sau į klausimus:

- Kaip suderinti mūsų skirtingą patirtį, ideologiją, ugdymo praktiką ir iš to išplaukiančias sąvokas?
- Kiekši kampanija iš tikrųjų bus efektyvi kovojant su diskriminacijos priežastimis ir netolerancija?
- Ar sugebėsime apimti ir atspindėti skirtingas Europos šalių ir kultūrų realijas?
- Kaip suderinsime skirtingą požiūrį į reiškinių priežastis?
- Kodėl nėra žodžio *intercultural* tiesioginio vertimo į vengrų kalbą?
- Kokią kalbą vartoti – britiškąjį ar tarptautinį anglų kalbos variantą?
- Kodėl jūs nemokate kalbėti ispaniškai?
- Kokia turi būti rinkinio struktūra?
- Ar įmanoma sąvokas perteikti paprastai, bet pernelyg jų nesupaprastinti?
- Ir labai praktiškas klausimas – kiek informacijos reikia metodams ir užsiėmimams aprašyti?

Norint atsakyti į šiuos klausimus, reikėjo didelio kiekvieno dalyvio atsидavimo ir gebėjimo kūrybiškai pagrįsti savo nuomonę. Taigi jūs, šio rinkinio skaitytojai, patys galėsite nuspręsti, ar mums pasisekė pasiekti bendrą tarpkultūrinį sutarimą.

Ruošdami A dalį nusprendėme remtis *Equipo Claves* ir *Cruz Roja Juventud* leidiniu „**En un mundo de diferencias ... un mundo diferente**“. Dauguma vietų buvo radikaliai pakoreguotos ir perrašytos atsižvelgiant į skirtingas Europos realijas.

Mums, kaip komandai, metodų kūrimas ir pritaikymas B daliai padėjo geriau suprasti, kur link mes einame ir kaip pasiekti savo tikslą. Labai dažnai priešdavome prie visiškai netikėtų tikslų – apžvelgdami, kaip tai atsitiko, supratome, kad tarpkultūrinis ugdymas yra nesibaigiantis procesas.

Dėl įdomių diskusijų apie vertybes, kuriomis remiantis turėtų būti sudarytas šis metodinis rinkinys, priėjome išvadą, kad jis turėtų skatinti:

- būdus, kaip suprasti ir pažinti skirtumus ir diskriminaciją;
- naują ar kitokį visuomenės supratimą;
- įsipareigojimą siekti lygiaverčio orumo visiems visuomenės nariams;
- ieškoti veiklos ir pokyčių.

Mes supratome, kad siekiant efektyvių tarpkultūrinio ugdymo rezultatų reikia politinio ir ekonominio palaikymo. Vienoje priimtame Veiksmų plane pateikiami pasiūlymai, kaip pagerinti šį procesą (žr. I priedą). Tik po kelerių kampanijos įgyvendinimo metų bus galima vertinti, kaip buvo vykdomi šie įsipareigojimai.

Faktiškai nuo Vienoje įvykusio aukščiausio lygio susitikimo Europos Tarybos valstybės narės ėmėsi veiksmų. Pateikiame du svarbius pavyzdžius: Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įsigaliojimas; ECRI (Europos Komisija prieš rasizmą

ir netoleranciją) tikslas – kovoti su rasizmu, ksenofobija, antisemitizmu ir netolerancija visoje Europoje saugant žmogaus teises, įsteigimas. ECRI veiksmai apima visas svarbiausias priemones kovojant su prievarta, diskriminacija ir išankstinėmis nuostatomis, su kuriomis susiduria žmonės ar žmonių grupės, ypač dėl rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, pilietybės ir tautybės ar etninės priklausomybės.

Perspėjimas dėl terminų

Žodžiai daug ką nulemia. Jie atspindi vertybes. Net ir toje pačioje kalboje žodžiai, vartojami skirtingame kontekste, gali turėti kitokią prasmę. Šiame metodiniame rinkinyje bandėme paaiškinti žodžių, kuriuos vartojame, kontekstą ir prasmę. Tarpkultūriniai santykiai yra labai politizuoti, nes žodžiai negali būti tinkamai suprasti be jų socioekonominio konteksto.

Rengdami šį antrąjį leidimą atsižvelgėme į pastaraisiais metais kylančius debatus neformalaus ugdymo tema ir galų gale nusprendėme nekeisti terminų, kurie čia buvo vartojami, ypač kai autoriai pagrįsdavo savo pasirinkimą.

Atsižvelgdami į savo pačių patirtį ir turimas žinias galbūt suprasite, kad kai kurių žodžių ar posakių jūs niekada nebūtumėte vartoję tokiaame leidinyje. Mes kviesume neskubėti teisti, bet iškelti klausimą, kodėl, jūsų nuomone, kai kurie žodžiai arba frazės netikslūs, ir ieškoti jiems pakaitų. Šis metodinis rinkinys bus verčiamas į daugelį skirtingų kalbų, ir nors bus labai stengiamasi garantuoti tikslumą, procesas turės įtakos prasmei. **Įdomu, ar ne?**

A DALIS

SVARBIAUSIOS SĄVOKOS IR PAGRINDINIAI TARPKULTŪRINIO UGDYMO PRINCIPAI

1 skyrius Iššūkiai, problemos ir jų ištakos

Apžvelgsime šias temas:

- skirtumų įvertinimas;
- pasaulio suskirstymas į Šiaurę ir Pietus;
- mūsų besikeičiantis žemynas;
- žmonių migracija;
- mūsų reagavimas į pokyčius;
- naujų būdų prisitaikyti prie kintančios situacijos poreikis.

som diferents
som i g u a l s

Mūsų visuomenės tikrovė: skirtumai

Mes, žmonės, visi esame skirtingi daugeliu atžvilgių ir galime būti identifikuojami pagal daugelį kriterijų: lytį, amžių, fizinius duomenis, seksualinę orientaciją, asmenybės bruožus, pomėgius, gyvenimo būdą, įsitikinimus ir pan. Šiame metodiniame rinkinyje daugiausia kalbėsime apie kultūrinius, socialinius ir etninius skirtumus. Apžvelgsime žmonių, skirtingų tam tikrais atžvilgiais, santykius, jų gyvenimo būdą, vertybes, kultūrą ir santykius tarp daugumų ir mažumų mūsų visuomenėje. Skirtumai bus pagrindas, kuriuo remdamiesi dirbsime ir bandysime rasti bendrų dalykų: skatinsime įvairų požiūrį, mintis, vertybes ir elgesį. Sąveikaujant skirtumams, galima atrasti naujų sprendimų ir naujų elgesio principų, kurie pagrįsti visų žmonių lygiomis teisėmis į orumą. Šios problemos labiau išryškėja, kai galvojame apie žmones, gyvenančius kitoje visuomenėje ar šalyje. Vis dėlto tuo pačiu metu turime galvoti ir apie tai, kas vyksta mūsų geografinėje aplinkoje. Mes jaučiamės skirtingi ir nuo tų, kurie yra gimę ir gyvena toje pačioje šalyje, tačiau kurių kultūra ir gyvenimo būdas kažkuo skiriasi nuo mūsų. Didžiausias iššūkis mums – atrasti būdus, kaip kūrybingai sugyventi ir bendrauti esant skirtumams.

Per visą laiką buvo kelios imigracijos bangos į Europą, todėl šiandien šiame žemyne yra daug skirtingai kultūrai priklausančių žmonių. Dėl to gyvendami susiduriame su daugiau iššūkių, gyvenimas mums tampa įdomesnis ir tuo pat metu sudėtingesnis. Taigi esant tokiai situacijai įžengiame į XXI amžių: **mes gyvename daugiakultūroje visuomenėje.**

Skirtumai tarp žmonių nelaikomi vertybe, todėl dažnai jie sudaro pagrindą įtarinėjimams ir atstūmimui.

Mes gyvename sudėtingame pasaulyje. Kai kuriais atžvilgiais mes tampame artimesni. Įvairios informacinės technologijos, palydovinė televizija padeda susisiekti su kitoje planetos pusėje esančiais žmonėmis per kelias sekundes. Tačiau kuo arčiau namų, atstumai tarp mūsų didėja. Mes nesidžiaugiamo gyvendami daugiakultūroje visuomenėje, nesidžiaugiamo kaip reiškiniu, kuris praturtintų mus savo įvairove ir kurios neturėtume griauti.

Liūdna pripažinti, kad dažnai „kitokių“ žmonių buvimas šalyje nesukelia susidomėjimo, bet skatina abejingumą ar net diskriminaciją ir netoleranciją. Mažumos mūsų visuomenėje diskriminuojamos visose gyvenimo srityse: viešųjų paslaugų teikimo, darbo rinkoje, teisėsaugos, gyvenimo sąlygų klausimu, politiniu ir atstovavimo požiūriu, išsilavinimo įgijimo srityje.

Netolerancijos plitimas dažnai veda prie prievartos, o kraštutiniais atvejais prie ginkluotų konfliktų. Mes vartojame Upsalos universiteto atliktame konfliktų tyrime esantį apibrėžimą: *ginkluotas konfliktas* – tai susipriešinimas tarp valdžios organų ir / ar teritorijos, kuriame tarp dviejų konflikto pusių, iš kurių bent viena atstovauja šalies vyriausybei, yra panaudojama ginkluota jėga bei pareikalaujama mažiausiai 25 žmonių gyvybių. Šiame tyrime teigiama, kad pasaulyje 1989–1994 m. įvyko 90 ginkluotų konfliktų: tik keturi iš jų buvo tarp valstybių, o kiti 86 vyko valstybių viduje. Daugiausia tai buvo pilietiniai karai dėl teritorinių, politinių nesutarimų, taip pat ir etniniai, nacionaliniai ir religiniai konfliktai. Naujausiais duomenimis, 2002 m. įvyko 29 ginkluoti konfliktai, kurie taip pat daugiausia vyko valstybių viduje. Beveik visos šalys atsirado, kai integravosi kelios skirtingos kultūros. Galima sakyti, kad Europoje tik Islandija yra iš esmės monokultūrinė valstybė. Tačiau šiandien net ir ten vyksta pokyčiai. Jeigu skirtumai mūsų visuomenėje yra normalus dalykas, kodėl tiek daug netolerancijos žmonių, kuriuos laikome kitokiais, atžvilgiu? Be abejo, nėra vieno atsakymo į šį klausimą ir išanalizuoti kiekvieną svarbų aspektą neužtektų vien šio metodinio rinkinio. Vis dėlto bandymai panagrinti „naujos“ daugiakultūros visuomenės kilmę, kurios atsiradimas yra kur kas lėtesnis procesas, negu galėtų atrodyti, gali padėti suprasti kai kuriuos dalykus.

Kada pirmą kartą išgirdote sąvoką „daugiakultūre visuomenė“? Kaip jūs ją supratote? Kaip suprantate dabar?

Šiuolaikinės daugiakultūros visuomenės daugiausia yra politinių ir ekonominių procesų rezultatas.

Europoje daugiakultūros visuomenės raida tapo labiau pastebima pasibaigus Antrajam pasauliniam karui. Tuo pat metu, kai didėjo Rytų ir Vakarų ideologinis susiskaldymas, Sovietų Sąjungos įtakos zonoje vyko didžiulis žmonių kraustymasis. Ekonomikos augimas Šiaurės ir Centrinėje Europoje (daugiausia Didžiojoje Brita-

nijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje ir Nyderlanduose) paskatino ir darbuotojų poreikio augimą.

Šeštajame ir septintajame dešimtmečiuose atsirado dvi migracijos rūšys. Pirmajai grupei buvo priskiriami tie žmonės, kurie galėtų pasakyti: „Mes esame čia, nes čia jūs gyvenote“. Ją daugiausia sudarė imigrantai iš esamų ir buvusių kolonijų – žmonės, norintys sugrįžti į „tėvynę“ ir skirtingų etninių grupių atstovai. Pavyzdžiui, į Didžiąją Britaniją grįžo žmonės iš Indijos, į Prancūziją – iš Alžyro, į Nyderlandus – iš Indonezijos. Antrajai grupei buvo priskiriami industrializuotų šalių verbuojami žmonės iš Pietų Europos (Ispanijos, Portugalijos, Italijos, Graikijos, Jugoslavijos, Turkijos) ir iš kitų artimiausių kraštų. Tai buvo žmonės, kurie atvyko dirbti ir kurie buvo mielai priimti į darbo rinką. Jie buvo reikalingi.

Kokios imigracijos ar emigracijos bangos vyko jūsų šalyje 1950–1970 m.?

1973 m. prasidėjusi ekonominė krizė pakeitė situaciją. Neįtikėtinas naftos kainų augimas skatino naujų technologijų kūrimą ir produkcijos gamybą. Tai lėmė spartų nedarbingumo didėjimą industrializuotose šalyse. Plito struktūrinė bedarbystė, kuri daugiausia palietė „silpnuosius“, t. y. dirbančius nekvalifikuotus darbus, ypač užsieniečius imigrantus. Palankus požiūris į atvykusius darbininkus peraugo į būgštavimus ir įtarinėjimus. Jiems buvo sakoma: „Jūs esate neberekalingi“. Užsieniečiai tapo ekonominių problemų atpirkimo ožiais. Jie buvo kaltinami dėl to, kad atima darbo vietas iš vietinių gyventojų. Dauguma šeštojo ir septintojo dešimtmečių emigrantų grįžo į savo gimtąsias šalis, kurios irgi buvo paliestos ekonominės krizės.

Viena svarbiausių, bet mažiausiai žinomų Centrinėje ir Rytų Europoje vykusių pokyčių pasekmė buvo darbininkų ir studentų grįžimas į tokias šalis kaip Vietnamas, Mozambikas ir Kuba. Jie taip pat buvo neberekalingi.

Septintojo dešimtmečio pabaigoje Europa tapo svarbiu naujos emigrantų bangos taikiniu. Tai daugiausia buvo žmonės iš pietinio Viduržemio jūros regiono ir vadinamojo trečiojo pasaulio šalių. Kitaip negu šeštojo ir septintojo dešimtmečių imigracijos banga, ši buvo inicijuota ne pačių Europos valstybių, o sąlygota ir aiškinama nepastovia socialine, ekonomine ir politine situacija daugumoje pasaulio valstybių.

Šiaurė–Pietūs: pusiausvyros nebuvimo problema

Tarptautinė ekonominė sistema

Per visą istoriją mūsų pasaulis buvo daug kartų dalijamas. Romėnai buvo padaliję pasaulį į Romos imperiją ir barbarų pasaulį. Po Kolumbo atradimų žmonės kalbėjo apie Naująjį ir Senąjį pasaulius. *Geležinė uždanga* buvo pastatyta, kad atskirtų Rytų Europą nuo Vakarų Europos Antrojo pasaulinio karo pabaigoje, o pastaraisiais metais pradėjome kalbėti apie pasaulį, padalytą į Šiaurę ir Pietus.

? Pagalvokite, kokie padalijimai dar galėtų būti?

Šis skirstymas į Šiaurę ir Pietus nesusijęs su geografine šalių padėtimi abipus pusiaujo (ekonominiu požiūriu Australija priklauso Šiaurei!), bet susijusi su ekonomine ir politine situacija. Tik nedidelė dalis planetos gyventojų mėgaujasi šio mažesniojo pasaulio pranašumais, apie kuriuos kalbėjome anksčiau: technologijos pažanga ir suvartojimo lygiu, kuris viršija pagrindines reikmes. Sąvokos „Šiaurė“ ir „Pietūs“ yra apibendrinimai, nes yra daugybė skirtumų tarp kiekvienos grupės šalių. Tačiau negalima paneigti fakto, kad tikroji priežastis, skirianti Šiaurę nuo Pietų, yra **skurdas**. Nors skurdo esama ir Šiaurės šalyse, jose gyvenančių skurstančiųjų situacija geresnė, palyginti su Pietų šalyse gyvenančių žmonių.

Susiraskite leidinyje *Compass* skyrius „**Globalisation**“ (globalizacija) ir „**Poverty**“ (skurdas) tolesnėms diskusijoms šiomis temomis.

? Ką manote apie skurdą? Kiek žmonių šalia jūsų gyvena skurde?

Nors 1990 m. dauguma pasaulio valstybių išgyveno ekonomikos augimą, vis dėlto, kaip teigiama 2003 m. Jungtinių Tautų vystymosi programos *Žmogaus socialinės raidos ataskaitoje*, visą pastarąjį dešimtmetį 54 besivystančiose šalyse mažėjo vidutinio dydžio pajamos. Dauguma šalių, kurios 2000 m., palyginti su 1990 m., buvo skurdesnės – Afrikos šalys į pietus nuo Sacharos. Kai šalis priskiriama prie „neišsivysčiusių“, tai reiškia, kad ji praranda galimybę skatinti savo pačios raidą. Tokiu atveju ekonomiškai ir kultūriškai ji tampa priklausoma nuo kitų šalių.

? Kas yra „raida“? Kas yra „augimas“? Kokiais kriterijais remiantis tai nusakoma?

Šis skurdas neatsirado savaime: daugeliu atvejų šalys, apie kurias kalbame, turi daugiau gamtos išteklių negu išsivysčiusios, o praeityje jų ekonomika klestėjo. Taigi kokios šios nevienodos ir neteisingos situacijos priežastys? Paprastai tariant, galima teigti, kad šių šalių situaciją nulemia tarptautinė sistema, kuri politiškai ir ypač ekonomiškai daro įtaką mūsų pasauliui.

Pusiausvyros stoka, prie kurios mes visi prisidedame.

Po Antrojo pasaulinio karo dabartinę tarptautinę ekonomikos sistemą sukūrė kelios „Šiaurės“ šalys. Jos sukūrė taisykles ir struktūras, kurios atitiko jų pačių interesus (pavyzdžiui, Tarptautinis valiutos fondas, Pasaulio bankas, prekybos sutartys ir kt.), bet naudojo ne savo išteklius... Trumpai tariant, jos sukūrė sistemą, kurioje už kelių šalių raidą reikėjo mokėti daugelio kitų skurdu.

Kitos, subtilesnės priklausomybės formos tapo norma ir pasireiškė tuo, ką galime įvardyti **užsienio skolomis**, kurios slegia daugelį besivystančių šalių. Pietų šalys tapo įkaitėmis sistemos, dėl kurios turi naudoti ir pardavinėti savo pagrindinius išteklius, kad galėtų sumokėti už įrenginius ir technologijas.

? *Dauguma šalių yra labai sudėtingoje situacijoje – jose mokami dideli valstybiniai mokesčiai, kad būtų padengtos užsienio skolos. Kas, jūsų manymu, atsakingas už tokią situaciją? Ką jūs manote apie pasaulinę kampaniją „Sumažinkime skolą“ (angl. „Drop the debt“), kurios tikslas – panaikinti užsienio skolas skurdžiausioms pasaulio valstybėms¹?*

visi skirtingi
visi lygūs

Prie tokios dramatiškos situacijos prisideda ekonominė nelygybė, pilietiniai karai (Ruandoje, Salvadore ir kt.), stichinės nelaimės (dykumų plėtimasis, žemės drebėjimai), badas ir žmonių skaičiaus didėjimas (ypač Afrikoje). Gyventojų skaičiaus augimas privertė priimti skausmingus sprendimus: palikti savo namus, emigruoti ir ieškoti prieglobsčio. Žmonės taip elgiasi, kad galėtų išgyventi, nors ir nežino, kokie sunkumai jų laukia kitoje šalyje.

? *Kaip manote, koks skirtumas tarp „migranto“, „pabėgėlio“ ir „persikėlėlio“?*

Jungtinių Tautų Vyriausiosios pabėgėlių komisijos (angl. **United Nations High Commission for Refugees**) duomenimis, 2004 m. sausio mėn. buvo 20 556 781 „susirūpinimą keliantis“ žmogus (1974 m. šis skaičius buvo 2,4 mln.) – apytiksliai vienas iš 300 planetos žmonių. Ar galite įsivaizduoti, kokio masto tragediją reiškia šie skaičiai? Mūsų, Šiaurėje gyvenančiųjų, dėmesys dažniausiai nukreipiamas nuo Pietų, nes ypač mes, europiečiai, daugiausia žiūrime į save.

kōik erinevad
kōik vōrdesed

Rytai–Vakarai: naujos pusiausvyros paieškos

Besikeičiantis Europos veidas

Ką vadiname Europa? Kur yra jos pradžia? Kur ji baigiasi? Kiek valstybių sudaro Europą? Kas gali tvirtinti esąs europietis? Ar yra Europos kultūra? Kas tuo rūpinasi?

Atsakyti į šiuos klausimus tapo sudėtingiau nuo 1989 m. pabaigos: Sovietų Sąjungos žlugimas, Jugoslavijos karas, Vokietijos suvienijimas, Čekijos ir Slovakijos valstybių atsiradimas, Europos Sąjungos išsiplėtimas iki 25 narių – šių pokyčių pasekmės buvo didžiulės.

? *Kokie svarbiausi pokyčiai įvyko jūsų šalyje nuo 1989 m.?*

Nors Strasbūras geografiškai yra arčiau Prahos negu Paryžiaus, vis dėlto suvokti atstumą reikia laiko. Taigi įvykę didžiuliai pasikeitimai Europoje sukelia daug emocijų: viltį dėl „bendrųjų Europos namų“, didelių migracijos bangų baimę, naujų valstybių atsiradimo viltį, konfliktų baimę. Anksčiau atrodę pastovūs valstybių ir žmonių santykiai dabar turi būti peržiūrėti (net susitarimai gali būti sulaužomi, jeigu prisimin-

¹Daugiau informacijos apie užsienio skolas ieškokite www.jubilee2000uk.org

tumėte Kipro istoriją ar Šiaurės Airiją nuo 1960 m.). Vienų požiūris į kitus tampa dar labiau komplikuoatas dėl to, kad skirtingai įsivaizduojama, kas yra „Europa“.

Skirtingos Europos

Ne paslaptis, kad siekiant Europos integracijos susiduriama su didžiuliais sunkumais. Vis labiau įsisąmoninama, kad valstybės sudarytos iš žmonių, turinčių skirtingą istoriją ir vertybes. Valstybės nėra vien ekonominiai vienetai, kurie turi būti suvienyti dėl masto ekonomijos. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos plėtimas pasirodė esantis ne toks paprastas kaip kažkada to buvo tikimasi.

? *Dauguma asmenų, balsavusių Norvegijoje (1972 m. ir 1994 m.) ir Šveicarijoje (1997 m. ir 2001 m.) vykusiuose referendumuose nesutiko prisijungti prie Europos Sąjungos. Kaip manote, kodėl?*

Europos Taryba dabar iš tikrųjų atspindi Europą – tai didžiulė organizacija, kurios narių nuo 1989 m. iki 2003 m. padaugėjo nuo 23 iki 45. Serbija ir Juodkalnija yra naujausios narės, prisijungusios 2003 m. balandžio mėn. Šie pasikeitimai padarė įtaką naujam politiniam klimatui, buvo peržiūrėtas organizacijos vaidmuo. Taigi 1993 m. spalio mėn. aukščiausio lygio susitikime Vienoje valstybių ir vyriausybių vadovai įvardijo Europos Tarybą demokratijos sergėtoja, įkurtą remiantis žmogaus teisėmis, demokratija ir įstatymais. Demokratinis saugumas papildė karinį saugumą, o jie abu yra reikalingi žemyno stabilumui ir taikai užtikrinti.

? *Kaip manote, kodėl JAV, Kanada ir keletas Centrinės Azijos valstybių priklauso Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijai (ESBO), kuriai šiuo metu priklauso 55 šalys narės?*

Europoje ne tik vyriausybė ir pramonė įvairiais būdais skatina bendradarbiavimą. Prekybiniais susivienijimais, jaunimo organizacijų veikla ir vykdant kultūrinius projektus siekiama Europai suteikti žmoniškumo.

? *Kokias dar žinote europinio bendradarbiavimo formas? Kas sekasi ir su kokiomis problemomis susiduriama?*

Gana įdomu tai, kad ne kiekvienas europietis jaučiasi europiečiu. Apie tapatybę kalbėsime antrajame skyriuje. Dabar galime iškelti klausimą: ar įmanoma turėti Europos tapatybę? Kelių valstybių bendradarbiavimas, apie kurį anksčiau kalbėjome, logiškai veda prie kitų atstūmimo.

Kai sienų kontrolė tarp tam tikrų Europos šalių išnyksta, išauga kliūtys kitoms, esančioms už jų. Kaip pavyzdį galime pateikti pasekmes, kurias sukėlė Šengeno sutartis (tai yra tarpvalstybinė sutartis, kuria siekiama panaikinti sienų kontrolę tarp valstybių, suderinti vizų politiką, koordinuoti nusikaltimų prevenciją, nustatyti ati-

tinkamus veiksmus ir keistis informacija apie prieglobsčio prašytojus). Prie sutarties, kurią ratifikavo Austrijos, Belgijos, Graikijos, Islandijos, Italijos, Ispanijos, Liuksemburgo, Nyderlandų, Norvegijos, Prancūzijos, Portugalijos, Suomijos, Švedijos ir Vokietijos parlamentai, ruošėsi prisidėti dar 10 Europos Sąjungos narių. Galima paminėti, kad 1995 m., tą dieną, kai sutartis įsigaliojo, prie Vokietijos ir Lenkijos sienos 24 valandas reikėjo laukti eilėje.

? *Sustiprinus išorinių Europos sienų apsaugą, galima teigti, buvo pastatyta „Europos tvirtovė“. Ar jūs su tuo sutinkate?*

Apžvelgus kai kuriuos mūsų žemyno raidos aspektus ir jo santykius su kitomis pasaulio šalimis, laikas atidžiau panagrinėti, kas vyksta šalia mūsų.

Europos mažumos

Atkreipkite dėmesį, kad „mažuma“ kitur gali būti ir „dauguma“!

? *Kada, jūsų manymu, mažuma nėra mažuma? Galbūt tada, kai mažuma yra įtakingas elitas? Ar su tuo sutinkate?*

Vietinės mažumos

Beveik kiekvienoje šalyje yra „tradicinės“ mažumos: etninės grupės, kurios egzistavo šimtmečiais, bet kurių kitokie negu daugumos būdo bruožai, elgesys, įpročiai ir gyvenimo būdas. Būtų galima paminėti daug pavyzdžių, bet apžvelgsime tik keletą, o jūs patys galite rasti daugiau.

Europos istorijoje gausu ekspansinių žygių, prekybinių santykių, religinių ir kitokių užkariavimų. Visa tai skatino žmonių judėjimą, kultūros kitimą. XI amžiuje normandų kunigaikščiai įkūrė savo kolonijas net Jungtinėje Karalystėje, Ispanijoje ir Sicilijoje. 1529 m. ir 1683 m. Osmanų imperija siekė Vienos sienas; XIV amžiuje Lietuva buvo didžiausia valstybė Europoje (visgi, mes turime būti atsargūs kalbėdami apie tokius istorinius faktus: pavyzdžiui, didžiausia valstybe XIV amžiuje Europoje gali būti įvardijama Lenkija, o ne Lietuva. Šis faktas dar ir šiandien yra diskusijų ir ginčų objektas).

Daugelis teritorijų patyrė baisius laikus: Richardas Hilas atkreipia dėmesį į Iloko miestą, esantį Kroatijos rytinėje dalyje, kaip į iškalbingą pavyzdį. Osmanų imperijos laikais Ilokas buvo musulmonų kolonija, prieš tai priklausęs katalikams. 1930 m. daugelis Iloko gyventojų buvo vokiečiai ir žydai. 1991 m. buvo suskaičiuota 3 000 kroatų, 500 serbų ir 1 900 slovakų – visi jie XIX a. migrantų palikuonys. Po metų, t. y. 1992 m., visus 3 000 gyventojų sudarė serbai. Pasibaigus karui daugumą gyventojų vėl sudarė kroatai.

Ar koks nors šalia jūsų esantis miestas turi panašią istoriją?

Ispanijoje pagrindinės tautinės mažumos yra romai (arba čigonai), kurie yra tautinės mažumos ir daugelyje kitų šalių. Taip pat musulmonų, žydų ir indų bendruomenės, kurios gyvena Seutoje ir Meliloje. Švedijoje yra didelė suomių bendruomenė. Apskaičiuota, kad Turkijoje 17 proc. gyventojų sudaro kurdai. Airijoje yra 21 000 atvykėlių, o Rumunijoje 9 proc. gyventojų sudaro vengrai.

Iki 1980 m. žvelgiant iš šalies atrodė, kad Jugoslavija yra vienas iš teigiamų pavyzdžių, kaip skirtingi žmonės gali taikiai gyventi kartu. Dabar sunku nustatyti, kiek šis įvaizdis buvo klaidingas ir kiek tikrieji neatitikimai buvo slepiami. Aišku yra tai, kad santykiai buvo komplikuoti tarp slovėnų, bosnių, kroatų, serbų, juodkalniečių, makedonų, rumunų, bulgarų, vengrų, albanų, romų ir graikų (čia paminėtos tik tos tautos, kurios buvo surašytos 1991 m.).

Kiek žmonių gali sudaryti mažumą?

Slovėnai, Jugoslavijoje buvę mažuma, dabar sudaro daugumą Slovėnijoje – 88 procentus visų gyventojų. Nepriklausomybės paskelbimas ir teritorijų kitimas po karų turėjo didelę įtaką mažumų „susikūrimui“. Žlugus Sovietų Sąjungai 25 milijonai rusų liko gyventi už Rusijos Federacijos ribų – daugiausia Estijoje, Lietuvoje ir Latvijoje, ten jie sudarė dideles mažumas naujose nepriklausomose valstybėse. 1920 m. Trianono sutartis nukirto du trečdalius Vengrijos teritorijos kartu su trečdaliu jos gyventojų, daugelis žmonių liko gyventi savo miestuose ir kaimuose. Jų palikuonių daugiausia galima rasti Slovakijoje, Rumunijoje ir valstybėse, kurios anksčiau sudarė Jugoslaviją.

Sprendimas pripažinti ar nustatyti, kad tam tikra žmonių grupė yra mažuma, – tai didelis iššūkis ir pavojus. Pavojinga todėl, kad tai gali padidinti diskriminaciją ir atskirtį. Be to, tai gali vesti prie tam tikros grupės teisių ir atsakomybės didėjimo. Nė vienoje Europos valstybėje nėra žmonių, kurie kalbėtų tik viena kalba, nors yra tokių, kuriose pasirenkama tik viena oficiali kalba. Kalba užima svarbią vietą žmonių kultūroje. Ypač pastaraisiais dešimtmečiais mažumos reikalauja oficialaus jų kalbos pripažinimo – mokyti mokyklose savo gimtąją kalbą, galimybių įkurti savo žiniasklaidą (spaudą, radiją, televiziją).

Kokias dar teises mažumos galėtų ar turėtų turėti?

Nuo pat 1949 m., savo įsikūrimo pradžios, Europos Taryba daugelį kartų tyrė „tautinių mažumų“ situaciją. Kalbant apie „tautines mažumas“, daugiausia turima omenyje žmones, kurie buvo priversti emigruoti į kitas šalis arba kurie gyvena kitoje šalyje dėl valstybių sienų pasikeitimo. Vis dėlto nesusitarta dėl „tautinių mažumų“ sąvokos.

1993 m. Vienos susitikimo deklaracija (žr. I priedą) davė naują impulsą siekti apsaugoti mažumas. Dėl to šalys narės Tautinių mažumų apsaugos konvencijoje, kuri buvo priimta 1994 m., nusprendė remtis praktiniais sumetimais: konvencijoje nėra

apibrėžta „tautinių mažumų“ sąvoka, todėl galima kiekvieną atvejį analizuoti atsižvelgiant į individualias aplinkybes kiekvienoje šalyje. Šalys, pasirašiusios ir ratifikavusios konvenciją, teisiškai įsipareigojo suteikti galimybes tautinėms mažumoms ginti savo tapatybę, ypač religiją, kalbą, tradicijas ir kultūrinį palikimą. Savęs suvokimas taip pat yra svarbus: 3.1. straipsnyje pripažįstama asmens teisė laisvai pasirinkti, kuo nori save laikyti – ar tautinės mažumos atstovu, ar ne.

? *Ar valstybė, kurioje jūs gyvenate, pasirašė ir ratifikavo šią konvenciją?*

Migrantai, imigrantai, pabėgėliai

Šioje srityje taip pat yra sunkumų apibrėžiant kai kuriuos terminus. Daugelyje Europos valstybių įprasta kalbėti apie „migrantus“ kaip apie žmones, kurie kilę iš kitos valstybės. Yra net įsteigtas Migrantų forumas, kurį įkūrė Europos Bendrijų komisija. Mančesteryje gyvenantys ir Didžiosios Britanijos pasą turintys jauni žmonės, kurie yra jamaikiečių kilmės, bet kurių tėvai jau gimę Britanijoje, nustemba sužinoję, kad šis forumas skirtas ir jiems.

Vienur kalbama apie „imigrantus“, kitur – apie „atvykėlius darbuotojus“, Europos Tarybos pranešimuose minimos „užsienio gyventojų šeimos“. Nors kai kuriems migrantams tikėtų tokie apibūdinimai, tačiau vis labiau darosi aišku, kad dauguma jų pasiliks šalyje, į kurią atvyko, nes yra piliečiai tų valstybių, kuriose gyvena.

כרלם שרר
כרלם שרר

? *Jeigu užsieniečių porai jūsų valstybėje gimsta vaikas, ar jis irgi yra „užsienietis“?*

Kitoks sąvokų apibrėžimas ir skirtingų metodų naudojimas surenkant duomenis daro įtaką skirtingų valstybių tyrimų rezultatams. Jau pati sąvoka „nelegalus imigrantas“ reiškia, kad labai sunku juos suskaičiuoti, tačiau nesąžiningiems politikams tai netrukdo itin lengvai įvertinti jų skaičiaus. (Tai panašu į „tyliosios daugumos“ sąvoką – kadangi ji yra „tylioji“, bet kas ir bet ką gali kalbėti jos vardu.) Žmonės negali būti „nelegalūs“, vis dėlto teisinėje sistemoje jų statusas apibrėžiamas taip. Jei dar prie šių svarstymų pridėsite faktą, kad kiekviena šalis turi skirtingas taisykles ir piliečių prašymų dėl natūralizavimo svarstymo tempą, tampa akivaizdu, kad į statistinius duomenis reikėtų žvelgti labai atsargiai. Todėl tik keletu iš jų mes remiamės šiame metodiniame rinkinyje.

? *Kur jūs galite rasti informacijos apie tyrimus ir jų rezultatus? Kas jų pateikia? Kas ją naudoja?*

Anksčiau pasakojome apie skirtingas migracijos rūšis į Europą ir pačioje Europoje. Iki 1990 metų pradžios pagrindinė imigracijos priežastis buvo darbuotojų migrantų

² Žr. www.coe.int/minorities

šeimų, kurios įsikūrė septintajame ir aštuntajame dešimtmečiuose, noras būti kartu. Italija, Graikija ir Ispanija pastaraisiais metais tapo šalimis, į kurias imigruojama, nors anksčiau iš šių šalių buvo emigruojama. (Ar žinojote, kad Melburne (Australija) yra daugiausia graikų po Atėnų ir Salonikų?) Prancūzija, Italija ir Ispanija yra pagrindinės šalys, į kurias imigruoja žmonės iš Šiaurės Afrikos. 1991 m. Europos Tarybos konferencijoje apie migraciją buvo prognozuojama, kad per trejus metus iki 20 milijonų žmonių emigruos į Vakarų iš buvusios Sovietų Sąjungos šalių. Taip neatsitiko, tačiau tokios prognozės paskatino visuomenės pritarimą griežtoms imigracijos kontrolės priemonėms Vakarų Europoje.

Koks skirtumas tarp pabėgėlio ir prieglobsčio prašytojo?

Pastaraisiais dešimtmečiais visame pasaulyje padidėjo pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų skaičius. Remiantis skaičiavimais, jų padaugėjo 980 procentų per 1983–1992 m. laikotarpį: nuo 70 000 iki 685 700. Šie žmonės daugiausia atvyko iš Rytų Europos ir Turkijos.

Didžiausią pabėgėlių bangą sukėlė siaubingas konfliktas buvusioje Jugoslavijoje, dėl kurio daug žmonių persikėlė gyventi į kitas Europos valstybes. 2004 m. Aukščiausiosios pabėgėlių komisijos duomenimis, „rūpestį keliančių žmonių“ Europoje skaičius buvo 4 403 921. Pasauliniu mastu daugiausia pabėgėlių buvo iš Afrikos.

1951 m. Jungtinių Tautų Ženevos konvencijoje pateikiamos sąvokos ir prieglobsčio prašytojų priėmimo procedūros. Kaip tai įgyvendina jūsų šalis?

Teisinis atvykėlių „pasveikinimas“

Atsižvelgiant į jūsų gyvenamąją vietą, tautybę ir finansinę padėtį, jums bus lengviau arba sunkiau išvažiuoti ir dirbti kurioje nors Europos šalyje (arba pervažiuoti iš vienos į kitą). Jeigu banke turite mažiausiai 100 000 dolerių, daugelyje šalių patirsite mažiau problemų gaudami vizą ar leidimą gyventi. Daugelis valstybių nebeišduoda vizų užsienio piliečiams, kurie jau yra jų valstybės ribose (pavyzdžiui, kas nors lanko savo šeimą turėdamas turistinę vizą ir nori pasilikti). Šis žmogus privalo palikti šalį ir kreiptis dėl naujos vizos. Griežtos taisyklės nustatytos ir transporto kompanijoms siekiant garantuoti, kad jos veža tik keleivius, turinčius teisę įvažiuoti į tam tikrą valstybę. Kompanija, sulaužiusi šias taisykles, gali būti nubausta pinigine bauda ir privalėtų padengti keleivio grąžinimo namo išlaidas.

Kuo skiriasi „Viza“ nuo „American Express“?

Jūs susidursite su didelėmis problemomis, norėdami gauti leidimą dirbti ir gyventi bet kurioje Europos ekonominei erdvei priklausančioje šalyje. Tik tuo atveju, jeigu dirbate didelėje tarptautinėje kompanijoje, turėsite mažiau problemų norėdami gauti leidimą. Europos ekonominėje erdvėje esančių šalių piliečiams leidžiama pa-

lyginti laisvai keliauti iš vienos šalies į kitą. Kai kurie taisyklių niuansai skiriasi, tačiau pagrindiniai dalykai išlieka tokie patys.

Jeigu norėsite legaliai pasilikti kurioje nors valstybėje, jums reikės žinoti keletą dalykų:

- Privalėsite gauti leidimą gyventi, o jį jūs gausite tik pirmiausia gavę leidimą dirbti.
- Turėsite sudaryti darbo sutartį su registruota firma. Be jos negausite leidimo dirbti.
- Darbo leidimas jums bus išduotas tik tuo atveju, jeigu darbdavys galės įrodyti, kad niekas iš priimančios šalies gyventojų negali dirbti to darbo.
- Biurokratinės procedūros ir vilkinimai siekiant gauti darbo leidimus atbaido darbdavius nuo bandymų kviešti darbuotojus iš kitų valstybių.
- Pradėję dirbti be oficialaus leidimo, rizikuojate būti išsiųsti iš šalies.
- Kai kuriuos nusikaltimus gali padaryti tik užsieniečiai. Teisinis reguliavimas keičiasi ir jūs atsakingi už tai, ar jo laikotės.

 Ar daug žmonių atvyksta gyventi ir dirbti į jūsų šalį?

Taisyklėms galioja ir išimtys. Centrinėje ir Rytų Europoje, o ypač Vokietijoje, pastarųjų metų ilgalaikė migracija siejama su tam tikromis etninėmis grupėmis, kurios „grįžta“ į gimtinę, kurioje joms be didelių problemų suteikiama teisė gyventi. Tarp šių etninių grupių galima paminėti iš Vokietijos iškeldintus asmenis (vok. *Aussiedler*), Ingrijos suomių, Bulgarijos turkus, Ponto graikus ir Rumunijos vengrus.

cách **éagsúil**
cách **ionainn**

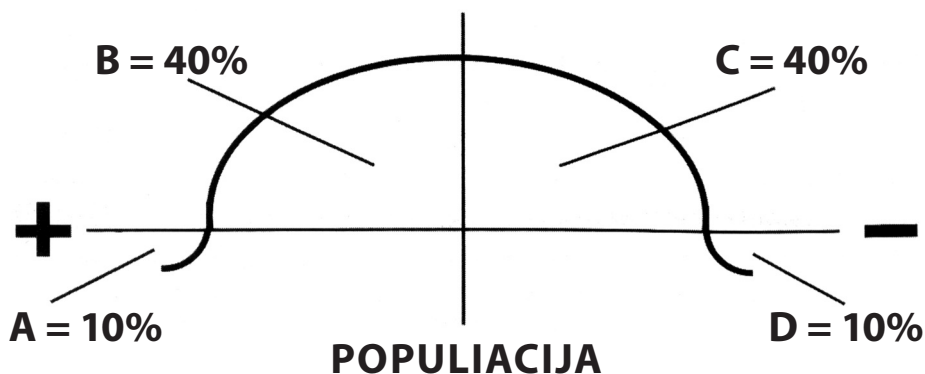
Kaip mes į visa tai reaguojame?

Apžvelgėme problemas, istoriją ir atskleidėme keletą veiksnių, kurie egzistuoja mūsų visuomenėje. Vienu metu ir suartėjame, ir tolstame vieni nuo kitų. Per pastaruosius dešimtmečius Europos veidas labai pasikeitė. Šiandieninėje daugiakultūrinėje visuomenėje mes susiduriame su didesniais sunkumais ir įtampa negu anksčiau.

Modelis, kaip prisitaikyti

1993 m. simpoziume, kuriame buvo parengta kampanija „*Visi skirtingi – visi lygūs*“, pristatytas naujausias tyrimas. Jis suteikė naujų atspalvių iššūkiams, su kuriais mes susiduriame. Atlikus tyrimą Belgijoje buvo iškelta prielaida, kad gyventojus galima suskirstyti į keturias pagrindines grupes:

- a) žmonės, kurie žino apie rasizmo problemas ir daugiau ar mažiau aktyviai įsijaučia į antirasistinę veiklą (apie 10 proc.);
- b) žmonės, kurie yra tolerantiški, bet (vis dar) neįsitraukia į antirasistinę veiklą (apie 40 proc.);
- c) žmonės, prijaučiančius rasizmui, bet nevykdančius rasistinių veiksmų (apie 40 proc.);
- d) rasistus, atvirai išreiškiančius savo požiūrį (apie 10 proc.).

Tai, kas būdinga Belgijai, nebūtinai tinka kitoms Europos valstybėms. Tačiau antirasistai (iš kitų šalių), kurie matė šiuos skaičius, sutinka su tuo, kad pagrindiniai duomenys sutampa su jų skaičiavimais. Jie teigia, kad didžiausia dalis jaunų žmonių priklauso *a* ir *d* grupėms.

? *Kaip manote, ar šį modelį galima pritaikyti jūsų šalyje?*

Nepaisant to, sutampa ar nesutampa šie duomenys, galite juos naudoti kaip modelį analizuodami situaciją savo šalyje. Šis modelis taip pat gali būti naudingas apsisprendžiant dėl strategijų pasirinkimo, dirbant su tam tikromis grupėmis, rengiant kampanijas ar kuriant ugdymo metodikas. Galime kelti klausimus: ar mes stengiamės stiprinti toleranciją tarp žmonių, priklausančių *b* grupei? Ar galime atvirai išreikšti pasipriešinimą priskirtiesiems *d* grupei? Ar ruošiamės dirbti su priskirtaisiais *a* grupei ir apsvarstyti kai kurias mūsų pačių nuostatas? Ir t. t.

Laikraštis „*La Repubblica*“ 1995 m. gegužės 19 d. aprašė tyrimą apie išankstines nuostatas (buvo tirta 2 500 jaunų žmonių Italijoje). Tyrimas buvo atliktas Milano socialinių tyrimų institute. Rezultatai buvo suskirstyti taip pat į keturias grupes:

- „xenofobi“ (ksenofobiški, bijo ar yra nusistatę prieš užsieniečius) – 12,3 proc.;
- „instabili“ (neapsisprendžiantys) – 31,6 proc.;
- „neutrali“ (neutralūs) – 35,2 proc.;
- „antixenofobi“ (neksenofobiški) – 20,9 proc.

Šios keturios grupės panašios į išskirtąsias Belgijoje atliktame tyrime. Tačiau svarbu paminėti, kad terminai visiškai kitokie. Rasizmas, antisemitizmas, ksenofobija ir tolerancija pasireiškia labai skirtingomis formomis visoje Europoje ir gali būti, kad atsižvelgdami į jūsų individualią situaciją turėtumėte ieškoti kitų apibrėžimų ar tyrimų skirtingoms grupėms. Kitame skyriuje apžvelgsime, su kokiais iššūkiais susiduriame apibrėždami šias sąvokas.

JEIGU..., TAI...

visi skirtingi
visi lygūs

Apibendrinami šį skyrių, galime teigti, kad mums reikia naujų reagavimo būdų į naujai iškylančias situacijas, kuriose atsidiuriame.

JEIGU daugiakultūre visuomenė yra šiandieninė realybė ir ji išliks ateityje...

JEIGU daugumos išnaudojimu palaikoma mūsų privilegijuota visuomenė...

JEIGU mūsų pasaulyje, kuris tampa vis mažesnis ir kurio elementai tarpusavyje glaudžiai susiję, tik labai maža dalis problemų neišplis už dabartinių ribų ir mūsų anksčiau ar vėliau nepalies...

JEIGU šalys ir / ar valstybės suvokia, kad neįmanoma atsiriboti nuo kitų...

JEIGU mes tikime lygiomis visų žmonių teisėmis...

...**TAI** mes savo veiksmais turime įgyvendinti tuos įsipareigojimus, kad vyktų pokyčiai.

...**TAI** mūsų reakcija negali būti institucinių ar asmeninių sienų statymas, kad „kitus paliktume būti savo vietoje“.

...**TAI** mūsų veiksmai negali būti globojamieji ar paremti pranašumu.

...**TAI** mes turime pradėti vienas su kitu bendrauti tuo pačiu lygiu – ar tai būtų skirtingų visuomenių ir kultūrų, ar daugumų ir mažumų, esančių toje pačioje visuomenėje, bendravimas.

...**TAI** diskriminacija tarptautinėje ekonominėje sistemoje turi būti įveikta, nes kitaip marginalizacija ir skurdas ir toliau išliks visame pasaulyje.

...**TAI** mes turime stengtis suprasti ir keisti išankstines nuostatas bei stereotipus.

tutti diversi
tutti uguali

Trumpai tariant, turime rasti būdą, kaip pakeisti mūsų daugiakultūrę visuomenę į tarpkultūrinę.

Nuorodos:

Armed Conflicts Active in 2002:

www.prio.no/cwp/armedconflict/current/active_conflicts_2002.pdf (accessed January 2004).

Department of Peace and Conflict Research:

www.pcr.uu.se

Equipo Claves/Cruz Roja Juventud (1992): *En un mundo de diferencias ... un mundo diferente*, Madrid.

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI):

www.coe.int/ecri

Bartlett, Robert (1993): *The Making of Modern Europe – Conquest, Colonization and Cultural Change 950–1350*, Penguin, London.

Colectivo AMANI (1994): **Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos**, editorial popular, Madrid.

Council of Europe (February 1995): **Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report**, H(95) 10, Strasbourg.

Dublin Travellers Education and Development Group (1992): **Irish Travellers: New Analysis and New Initiatives**, Pavee Point Publications, Dublin.

Framework Convention for the Protection of National Minorities:

www.coe.int/minorities

Hill, Richard (1992): **We Europeans**, Bruxelles.

Jubilee Research:

www.jubilee2000uk.org

Le Monde diplomatique (February 1995): **Manière de voir : Le bouleversement du monde**, Paris.

Organisation for Security and Co-operation in Europe:

www.osce.org

Race and Class (January–March 1991): **Europe: Variations on a Theme of Racism**, London.

La Repubblica (19.5.95): Milano.

Salt, John (1993): **Current and Future International Migration Trends in Europe**, CDMG(93) 28E, Council of Europe, Strasbourg.

Todd, Emmanuel (1994): **Le destin des immigrés**, Seuil, Paris.

UNDP Human Development Report 2003:

www.undp.org/hdr2003 (accessed December 2003).

United Nations High Commission for Refugees:

www.unhcr.ch

UNESCO (1995): **1995 – A Year for Tolerance**, Paris.

Van der Gaag, N and Gerlach, L (1985): **Profile on Prejudice**, Minority Rights Group, London.

Youth Directorate (1993): **Preparation of the Youth Campaign, Symposium Report**, Council of Europe, Strasbourg.

1. Saltinis: Armed Conflicts Active in 2002: www.prio.no/cwp/armedconflict/current/active_conflicts_2002.pdf (accessed January 2004). Department of Peace and Conflict Research: www.pcr.uu.se

2 skyrius

Skirtumų ir diskriminacijos suvokimas

visi skirtingi
visi lygūs

Apžvelgsime šias temas:

- kultūra;
- aš, mes, jie;
- mūsų ribos;
- susidaryta nuomonė;
- nuo diskriminacijos iki rasizmo;
- galimi klausimai ir atsakymai.

Apibūdinti, iliustruoti ir paaiškinti – visa tai mes dabar ir bandysime padaryti. Atkreipkite dėmesį, apie ką galvosite skaitydami šį skyrių. Jeigu su kuo nors nesutiksime ar matysite, kad trūksta argumentų, pasižymėkite visa tai ir pateikite pasiūlymus papildymams.

Nuo daugiakultūrės prie tarpkultūrinės visuomenės

alle anderscht
alle gliich

Iš pirmo žvilgsnio sąvokos „daugiakultūre visuomenė“ ir „tarpkultūrinė visuomenė“ atrodo panašios, tačiau tai nėra sinonimai. Taigi kuo šios sąvokos skiriasi? Pateikiame keletą pagrindinių minčių, kurias jūs patys galite papildyti.

DAUGIAKULTŪRĖ VISUOMENĖ – skirtingos kultūros, tautinės, etninės, religinės grupės gyvena toje pačioje teritorijoje, BET nebūtinai bendrauja viena su kita. Tai visuomenė, kurioje į skirtumus dažniausiai žiūrima negatyviai ir randama pateisinių diskriminacijai. Mažumos gali būti pasyviai toleruojamos, bet nepriimamos ir nevertinamos. Net tais atvejais, kai yra sukurtas teisinis pagrindas užkirsti kelią diskriminacijai, įstatymai gali būti taikomi ne visiems.

TARPKULTŪRINĖ VISUOMENĖ – skirtingos kultūros, tautinės grupės ir pan. gyvena kartu tam tikroje teritorijoje, palaiko atvirus tarpusavio santykius, pripažįsta vieni kitus, vieni kitų vertybes ir gyvenimo būdą. Šiuo atveju kalbame apie aktyvios tolerancijos procesą ir nešališkų santykių palaikymą, kur kiekvienas yra svarbus, kur nėra pranašesnių ir žemesnių, geresnių ar blogesnių žmonių.

„Tarpkultūrinė visuomenė“ yra procesas, o ne tikslas. Dabar panagrinėsime keletą šio proceso elementų.

Pakalbėkime apie kultūrą!

„Vyrai ir moterys nėra tik šiaip vyrai ir moterys. Jie taip pat yra regiono, kuriame gimė, buto ar sodybos, kurioje išmoko vaikščioti, žaidimų, kuriuos žaidė, kai buvo vaikai, pasakų, kurių klausėsi, maisto, kurį valgė, mokyklos, kurią lankė, sporto, kuriuo užsiiminėjo, poetų, kuriuos skaitė, ir Dievo, kuriuo jie tikėjo, dalis.“

(W. Somerset Maugham. „The Razor’s Edge“)

Ką jums reiškia žodis „kultūra“?

Yra daugybė kultūros apibrėžimų – jie vienas už kitą ilgesni ir sudėtingesni. Tapo įprasta kalbėti apie organizacines kultūras, ypač turint omeny tarptautines korporacijas.

- » Pirmas dalykas, ateinantis į galvą, kalbant apie kultūrą, gali būti tai, ką jūs randate laikraščių rubrikose apie kultūrą: baletas, opera, muzika, knygos ir kita intelektualinė ar meninė veikla.
- » Šiame metodiniame rinkinyje kultūros sąvoką apibrėžiame daug plačiau. Tai yra vertybės ir elgesio sistemos, kurių laikosi žmonių grupės, siekdamos įprasminti pasaulį. Taigi stengiantis suprasti kultūras, tarp jų ir savąją, reikės suprasti daugelį gyvenimo aspektų. Kai kurie jų yra akivaizdūs, o dėl kitų reikės ilgiau padirbėti ir atsakyti į šiuos klausimus:

- Kaip apibrėžiama tai, kas yra „bloga“ ir kas „gera“?
- Kokia yra šeimos struktūra?
- Kokie yra santykiai tarp vyro ir moters?
- Kaip suvokiamas laikas?
- Kokios yra svarbiausios tradicijos?
- Kokiomis kalbomis kalbama?
- Kokios maisto ir gėrimo tradicijos?
- Kaip keičiamasi informacija?
- Kam priklauso galia ir kaip ji įgyjama?
- Kokio požiūrio laikomasi į kitas kultūras?
- Kaip yra juokaujama?
- Kokią vietą užima religija?

Sąrašas galėtų būti daug ilgesnis. Be to, jūs patys galite iškelti kitus klausimus ir paminti kitus aspektus. Svarbu paminėti, kad tam tikros kultūros atstovų atsakymai į šiuos klausimus yra panašūs – tai akivaizdu ir normalu. Jie panašiai elgiasi, dalijasi ta pačia informacija ir panašiai vertina dalykus. Tai akivaizdžiau pastebima, kai susiduriama su kitokia kultūra ar išvykstama į užsienį. Kadangi kultūros nėra statiškos, klausimai ir atsakymai bėgant laikui keičiasi.

Pasirinkite vieną iš anksčiau pateiktų klausimų. Kaip į jį atsakytų jūsų seneliai?

romis sąlygomis. Tokios sąlygos sudarytos iš: a) geografinio pagrindo, b) socialinio pagrindo, t. y. kitos žmonių grupės, su kuria ši kultūra palaiko ryšius ir keičiasi informacija, ir c) metafizinio pagrindo – gyvenimo prasmės suvokimo.

visi skirtingi
visi lygūs

? *Ar galima teigti, kad vienos kultūros yra pranašesnės už kitas?*

Mūsų kultūrose yra tokių kultūrų, kurių nariai nesilaiko visų priimtų normų, todėl jos vadinamos subkultūromis. Subkultūrų atstovai dažnai yra mūsų kultūrose esančios netolerancijos aukos. Pavyzdžiui, žmonės su negalia, gėjai ir lesbietės, tam tikros religinės grupės ir daugybė jaunimo subkultūrų. Jos gali išsiskirti savo kalba, aprangos stiliumi, muzika ir laisvalaikio leidimo būdais.

? *Kokioms subkultūroms priklausote jūs?*

Grupėje galėtumėte iškelti klausimą, ką jums reiškia žodis „kultūra“. Jūs taip pat galėtumėte pasitelkti „smegenų šturmo“ metodą arba panaudoti „tyliojo grindų žaidimo-diskusijos“ techniką, kuri aprašyta 8.3. dalyje „Domino“.

Po diskusijos galėtumėte paanalizuoti, kaip dalyviai suvokia skirtingas kultūras, dalyvaudami užsiėmime „Antonijus ir Ali“, kurių pagrindą sudaro istorijos pasakojimas, arba vaidinimo žaidime „Sala“. Šis užsiėmimas yra antrojoje metodinio rinkinio dalyje.

all verschidden
all d'selwecht

Savos kultūros pažinimas: natūralu lyg kvėpuoti

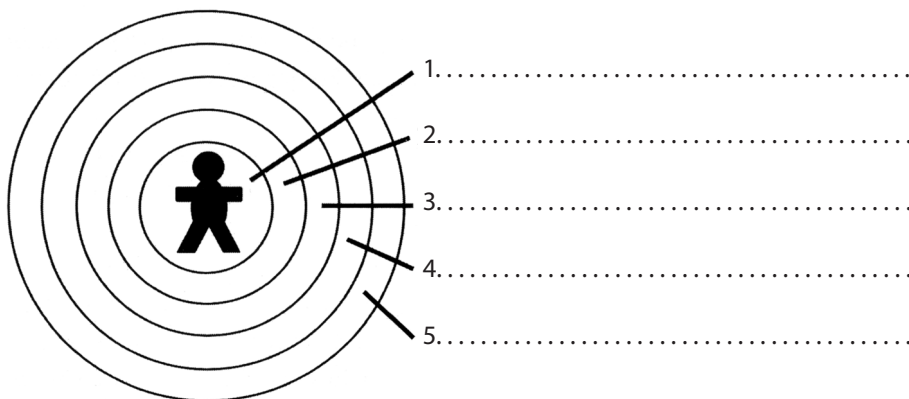
Mes visi esame gimę tam tikroje kultūrinėje aplinkoje. Pirmaisiais savo gyvenimo etapais įgyjame žinių apie savo kultūrą. Šis procesas dar vadinamas socializacija. Kiekviena visuomenė perduoda savo nariams vertybių sistemą, kuria remiasi kultūra. Vaikai išmoksta suprasti ir naudoti ženklus ir simbolius, kurių reikšmė skirtingose kultūrose vis kitokia. Be šito proceso vaikas negalėtų egzistuoti gyvenamoje kultūrinėje aplinkoje. Paimkime paprastą pavyzdį: įsivaizduokite, kas atsitiktų, jeigu jūsų vaikas nesuprastų raudono šviesoforo signalo reikšmės. Nėra jokio objektyvaus paaiškinimo, kodėl raudona turėtų reikšti „stop“, o žalia – „eiti“. Šeima, mokykla, draugai ir žiniasklaida, ypač televizija, – visi prisideda prie vaikų socializacijos. Dažnai mes net nesuprantame, kad esame šio proceso dalis.

? *Kaip manote, kokie veiksniai daugiausia turėjo įtakos jūsų socializacijai?*

Kiekvieno mūsų santykis su kultūra yra skirtingas. Kiekvienas asmuo yra savo kultūros, individualių bruožų ir patirties „junginys“. Šis „junginys“ gausnis, jeigu gyvenate dviejose ar daugiau kultūrinių aplinkų tuo pačiu metu. Pavyzdžiui, kaip antros kartos imigrantas, jūs apie savo pirminę kultūrą galite sužinoti šeimoje, o apie šalies, kurioje gyvenate, kultūrą – mokykloje ir iš žiniasklaidos.

Tapatybė

Kas aš esu? Koks aš esu? Tapatybė yra kaip ir kultūra, galima išskirti daug jos aspektų – tiek neakivaizdžių, tiek akivaizdžių. Vienas būdų į tai pažvelgti – įsivaizduoti save kaip svogūną (net jeigu nemėgstate jo valgyti). Kiekvienas sluoksnis atitinka skirtingą jūsų tapatybės aspektą.

? Kokie svarbiausi aspektai sudaro jūsų tapatybę? Užrašykite juos nuo 1 iki 5 (1 – jums pats svarbiausias).

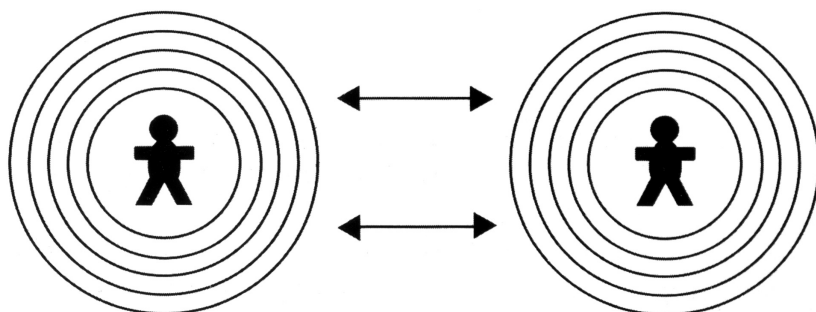
Keletas dalykų, kurie gali būti susiję su jūsų tapatybe:

- Jūsų vaidmenys gyvenime: dukra / sūnus, draugė (-as), mokinė (-ys), kepėja (-as), bankininkė (-as) ir pan.
- Tapatybės dalys, dalykai, kuriuos galite pasirinkti: tam tikro muzikos stiliaus gerbėjas, politinės partijos narys, aprangos stilius ir pan.
- Kur gimėte? Kur gyvenate dabar?
- Priklausymas arba nepriklausymas mažumai.
- Jūsų lytis ir jūsų seksualinės pažiūros.
- Jūsų religija.

Be to, dar klausimas, kuris jums gali pasirodyti keistokas:

- Kuojūs nesate arba nenorėtumėte būti: moterimi, socialistu, prancūzu, alkoholiku ir pan.?

Tapatybė – tai ne vien savęs suvokimo klausimas.

„Tapatybės svogūnas“

Kiti žmonės su mumis susipažįsta ir „klijuoja etiketes“, kurios mums kartais gali nepatikti. Tęsiant daržovės analogiją, galime savęs paklausti, kas atsitinka, jeigu vienas „svogūnas“ kitą vadina „tulpės svogūneliu“?

Grįžtant prie vienos svarbiausių temų, aptartų ankstesniame skyriuje, – žmonės gali priskirti kitus žmones „mažumoms“, keldami klausimus: kas mes esame? Kas yra jie? Mūsų socialinė tapatybė susijusi su vertybėmis ir simboliais. Mes skirstome žmones į grupes, nes norime būti kitokie. Taip pat priskiriame vertybes tai grupei, kuriai priklausome (klasei, šeimai, draugams). Tokiu būdu mes patys save vertiname pozityviai. Pavojus slypi priskiriant neigiamas reikšmes tiems, kurie nepriklauso mūsų grupei. Žmonių „sudėliojimas į dėžutes“ užkerta kelią galimybei būti kitokiam.

„Tapatybės svogūno“ alegorija gali būti naudojama iškeliant klausimą: „koks jūsų „svogūnas“?“ Tai pasirodė labai naudinga dirbant su grupėmis, ypač pradedant diskusijas apie tapatybę, kalbant apie tai, kaip mes suvokiame kitus ir kaip kiti suvokia mus.

Galite tęsti diskusijas apie žmonių asmeninį „tapatybės svogūną“, remdamiesi užsiėmimais „**Aš irgi**“ arba „**Domino**“. Tai aktyvūs užsiėmimai, kurie padeda žmonėms pažinti vieniems kitus, išsiaiškinti skirtumus ir bendrumus. Kitas būdas dirbant su grupe – patyrinti ir rasti kitos kultūros pėdsakus savo aplinkoje (žr. „**Atrasti skirtumų pėdsakus**“).

? Įvardykite du paprastus (arba kvailus) dalykus, su kuriais užsienietis susietų šalį, kurioje gyvenate. Pavyzdžiui, Šveicarija – laikrodžiai ir bankai, Rusija – degtinė ir kailinės kepurės. Ar tie dalykai yra svarbi jūsų tapatybės dalis? Jūs galėtumėte tai pavadinti „žodžių asociacijų“ žaidimu.

? Ar tauta yra kultūra?

Kiekvienas mūsų turime susidarę nuomonę

Kaip matėme, žmogaus tapatybė negali būti apibūdinama vienu požymiu. Vis dėlto dažnai esame linkę susikoncentruoti ties neišsamiais ar iškreiptai realybę atspindinčiais aspektais. Taip yra todėl, kad skirtingų žmonių grupių elgesys vienu su kitais yra komplikuočių socialinių santykių ir galios pasekmė. Norint suprasti kai kuriuos mechanizmus, mums reikia paanalizuoti stereotipų, išankstinių nuostatų ir etnocentrizmo vaidmenį.

Stereotipai

Stereotipai susideda iš įsitikinimų ar minčių apie tam tikrą žmonių grupę. Tai yra visuma bruožų, kuriais apibūdinama tam tikra žmonių grupė kalbant apie jos elgesį, įpročius ir pan.

Stereotipų tikslas yra supaprastinti realybę pasakant: „jie tiesiog tokie yra“. Viršiniai yra despotiški; vieni žmonės yra tinginiai, o kiti punktualūs; žmonės, gyve-

nantys tam tikroje miesto dalyje, yra pavojingi. Galbūt vienas ar keli, bet ne jau visi?

Kartais kalbame apie stereotipus, kuriais apibūdinama grupė, kuriai priklausome, kad jaustumėmės stipresni arba pranašesni už kitus. Arba norėdami pateisinti save – „aš nieko negaliu pakeisti! Mes visi tokie esame!“ Stereotipai paprastai pagrįsti nuomone, kurią įgijome mokykloje, iš žiniasklaidos ar namie, ir kuria apibendrinami visi susiję žmonės.

Teigiama, kad stereotipai padeda mums išgyventi. Ką jūs apie tai manote?

Kasdiene kalba kartais sudėtinga nusakyti skirtumus tarp stereotipų ir išankstinių nuostatų.

Išankstinės nuostatos

Išankstinė nuostata yra nuomonė, kurią susidarome apie kitą žmogų ar kitus žmones gerai jų nepažinodami. Išankstinės nuostatos gali būti pozityvios arba neigiamos. Jos yra mūsų socializacijos proceso dalis, jas sudėtinga keisti ar panaikinti. Todėl svarbu žinoti, kad išankstinės nuostatos yra.

Paaiškinti šią sąvoką gali padėti atsakymai į klausimus apie tai, kaip gerai pažįstame savo draugus. Mes galime turėti draugų dėl skirtingų priežasčių: nueiti kartu į kiną, eiti pasivaikščioti, padėti ruošti namų darbus, žaisti futbolą, eiti į koncertus. Bet ar žinome, kokią muziką mėgsta mūsų futbolo komandos draugai? Ar mes tiesiog bandysime spėti? Daryti prielaidas yra lengva ir įprasta. Jeigu taip paprasta daryti prielaidas apie draugus, pagalvokite, kaip paprasta susikurti klaidingą nuomonę apie žmones, kurių nepažįstate.

Kaip jūs manote, kodėl išankstinės nuostatas sunku pakeisti?

Išankstinės nuostatos ir stereotipai yra struktūros, kurios mums padeda suprasti realybę. Kai realybė neatitinka mūsų išankstinių nuostatų, mūsų smegenims lengviau pradėti kitaip interpretuoti, nei pakeisti išankstinę nuostatą. Išankstinės nuostatos papildo informaciją, kai jos mums trūksta. Siang Be pavaizdavo šį procesą prašydamas savo auditorijos įsiklausyti į tokią pastraipą: „*Merė išgirdo gatve atvažiuojantį ledų pardavėjo vagonėlį. Ji prisiminė per savo gimtadienį gautus pinigus ir nubėgo į kambarį.*“

Jūs galėtumėte interpretuoti šią pastraipą taip: Merė yra vaikas, ji norėtų ledų, ji bėga į namus pasiimti pinigų, kad galėtų nusipirkti ledų. Bet kur jūs radote šią informaciją? Pabandykite pakeisti keletą daiktavardžių šioje pastraipoje (pavyzdžiui, vietoj „pinigai“ rašykite „ginklas“) ir pamatysite, kas pasikeis.

Išankstinės nuostatos ir stereotipai apie kitokią kultūrą

Kartais išankstinės nuostatos ir stereotipus apie kitą kultūrą perimame nesąmonin-

gai, tai atsiranda iš kažkur ir tarnauja įvairiais tikslais:

- padeda įvertinti mūsų pačių kultūrą;
- padeda įvertinti kitokią kultūrą ir gyvenimo būdą;
- daro įtaką santykiams, kuriuos mūsų kultūra palaiko su kitomis kultūromis;
- jais pateisinamas elgesys ir diskriminacija kitos kultūros žmonių atžvilgiu.

Etnocentrizmas

Mūsų nuomonei, vertinimams ir pateisinimams didelę įtaką daro mūsų etnocentrizmas. Tai reiškia, kad mes teigiame pasauliui, kokia mūsų kultūra gera, o kitos – kokiais nors atžvilgiais nenormalios. Mes tikime, kad mūsų vertybės ir gyvenimo būdas yra universalūs, „teisingi“ visiems žmonėms, o „kiti“ yra tiesiog per kvaili, kad suprastų šį akivaizdų faktą. Skurdus bendravimas su kitos kultūros žmonėmis gali sustiprinti mūsų išankstines nuostatas, etnocentrinį požiūrį ir apakina mus – priverčia matyti tai, ką tikimės pamatyti. Kita kultūra gali atrodyti patraukli ar egzotiška, tačiau dažniausiai mūsų požiūris yra nuspalvintas negatyvių išankstinių nuostatų ir stereotipų, todėl mes jų nepripažįstame.

Susiejant susidarytą nuomonę ir jos pasekmes

sam bi sarane
sam barabare

Atmetimo reakcija pasireiškia artimai tarpusavyje susijusiais reiškiniais: diskriminacija, ksenofobija, netolerancija, antisemitizmu ir rasizmu. Galia taip pat labai svarbus santykių komponentas tarp kultūrų (ir subkultūrų), šie santykiai pablogėja, kai dauguma susiduria su mažuma. Laikui bėgant, sąvokos ir jų vartojimas keičiasi, todėl gali būti įdomu palyginti šią dalį su *Compass* skyriumi **Diskriminacija ir ksenofobija**, kur pateikti naujesni pavyzdžiai.

Diskriminacija

Diskriminacija yra išankstinė nuostata veikiant. Grupės paprastai apibūdinamos kaip kitokios ir dėl to diskriminuojamos. Jos gali būti izoliuotos, įstatymų laikomos nusikalstamomis, o jų gyvenimo būdas – nelegaliu, jos gali būti paliktos gyventi kenksmingomis sąlygomis, neturėti politinių teisių, joms suteikiami blogiausi darbai arba apskritai neduodama jokie darbo, neleidžiama lankytis diskotekose, jos pakliūva į policijos akiratį per atsitiktinius patikrinimus.

Pateikite dar keletą diskriminacijos pavyzdžių.

Tarp mažumų yra tokių, kurios kovojo su šitokia neigiama diskriminacija, kurias kartais palaikydavo ir daugumos atstovai. Jie tvirtino, kad norint pasiekti lygiateisiškumą, būtina skatinti imtis pozityvios diskriminacijos priemonių.

Šios priemonės taip pat vadinamos „pozityviais veiksmais“. Pateikite keletą pozityvios diskriminacijos pavyzdžių stengiantis įveikti negatyvios diskriminacijos formas, kurių keletą paminėjome anksčiau. (Vienas pavyzdžių galėtų būti – paruošti tinkamas vietas, kur būtų konsultuojami romai, ir tokiu būdu užtikrinti, kad jie išreikštų savo poreikius).

Ksenofobija

Sąvoka *ksenofobija* kilo iš graikiško žodžio, kuris reiškia „užsieniečio baimė“. Pateikime „užburto rato“ pavyzdį: aš bijau tų, kurie yra kitokie, nes aš jų nepažįstu, ir jų nepažįstu, nes jų bijau. Panašiai kaip diskriminacija ar rasizmas, ksenofobija remiasi stereotipais bei išankstinėmis nuostatomis ir kyla iš nesaugumo bei baimės, nukreiptos į „kitą“. Ši „kito baimė“ dažnai tampa atstūmimu, priešišku arba prievarta prieš žmones iš kitų šalių ar tuos, kurie priklauso mažumoms.

Ksenofobija rėmėsi įtakingi valdžios žmonės, siekdami „apsaugoti“ savo valstybes nuo išorinės įtakos. Kaip pavyzdį galime pateikti buvusį prezidentą Ceaușescu, nuverstą Rumunijos diktatorių, kuris mėgo cituoti poetą Mihai Eminescu:

*„Tegul to, kuris priims svetimšalį į širdį,
šunys suės kūno dalis,
sausra sunaikins jo namus,
tebus suterštas jo vardas!“*

Ksenofobija yra meilė užsieniečiams. Pabandykite pakeisti eilėrašį taip, kad jame atsispindėtų meilė užsieniečiams.

Netolerancija

Netolerancija yra pagarbos kitokiems įpročiams ar įsitikinimams stoka. Tai pasireiškia, kai neleidžiama žmonėms elgtis kitaip ar laikytis kitokios nuomonės. Netolerancija būna tada, kai žmonės yra atskirti ar atstumti dėl jų religinių įsitikinimų, seksualinių pažiūrų ar net aprangos stiliaus ir šukuosenos.

Kaip manote, kokiais atvejais galima būti netolerantiškam?

Antisemitizmas

Galios, išankstinių nuostatų ir netolerancijos prieš žydus samplaika yra žinoma kaip antisemitizmas. Ši religinio nepakantumo forma veda link individų diskriminacijos ir žydų, kaip grupės, persekiojimo. Didžiausias antisemitizmo pasireiškimas siejamas su Hitlerio valdžia ir nacių ideologijos skelbiamu „rasiniu grynumu“. Šeši milijonai žydų žuvo koncentracijos stovyklose holokausto arba *shoah* metu. Baugina kai kurie „istorikai“, tokie kaip Davidas Irvingas, kuris bandė „įrodinėti“, kad koncentracijos stovyklos neegzistavo arba ten nebuvo taip blogai, kaip norėta pavaizduoti.

Ką jūs sužinojote apie shoah mokykloje? Kokių antisemitizmo formų esama šian-dien?

visi skirtingi
visi lygūs

Rasizmas

Kada vartojote arba girdėjote vartojant terminą „rasistas“?

Rasizmo pasekmės yra siaubingos. Net žodis „rasizmas“ yra gąsdinantis. Apibrėžti, kas yra „rasizmas“, nėra lengva. Apibrėžti šią sąvoką iki tokio lygio, kad būtų galima nustatyti, ar bet kurį veiksma, mintį ar procesą visoje Europoje galima būtų laikyti rasistiniais, yra praktiškai neįmanoma.

Rasizmas pagrįstas įsitikinimais apie žmogaus ypatybes, gebėjimus ir pan., kuriuos lemia žmonių rasė, **ir tu, kad** išskiriamos pranašesnės ir menkesnės rasės. Logiška tai, kad norėdami sutikti su šiuo argumentu, jūs turite manyti, jog egzistuoja skirtingos žmonių rasės. Bėgant laikui rasizmas keičia savo pavidalą ir net gali būti vadinamas kitais vardais. Tai yra sąvoka, susijusi su pranašumu, kuris gali būti labai pavojingas. Viena žmonių grupė laiko save pranašesne prieš kitą. Jei mes pradėtume tikėti tokiais dalykais, tam tikroje aplinkoje ar tam tikru laiku mes juos tyliai arba garsiai palaikytume:

visi draugai
visi enakopavni

- 400 000 romų nužudymą nacių režimo metu;
- ištisų bendruomenių žudynes ir sunaikinimą buvusioje Jugoslavijoje dėl „etninio valymo“;
- darbovietų ir paslaugų suteikimą tik tam tikroms visuomenės grupėms: „Europa – europiečiams“, „Prancūzija – prancūzams“, „Rusija – rusams“ ir pan.;
- pasakymus: „Alžyras – alžyriečiams, – tai kodėl gi jie ten nesugrįžta?“, „Turkija – turkams, – tai kodėl gi jie ten nesugrįžta?“ ir pan.;
- pagalbą raidai, kuri labiau įpainioja į pinkles, negu padeda;
- bombų siuntimą paštu į prieglobstį suteikiančias organizacijas.

Šiame metodiniame rinkinyje visiškai nepripažįstamos tokios teorijos ar įsitikinimai. Neegzistuoja žmonių rūšys. Yra tik viena rasė: žmonių rasė. Ir taškas.

Ar galėtumėte pavadinti rasistiniais visus tuos pirmiau pateiktus pavyzdžius, kuriuos nulemia tikėjimas pranašumu? Jeigu ne, kaip juos pavadintumėte? Ar priskirtumėte minėtus tikėjimo pranašumu padarinius prie rasistinių?

Iš to išplaukia keletas minčių ir paaiškinimų apie rasizmą:

Rasizmas yra mitas

Praktiniu socialiniu požiūriu rasė yra ne biologinis fenomenas, o tik socialinis mitas. Rasės mitas padarė didžiulę žalą žmogui ir socialinei situacijai. Pastaraisiais metais tai pridarė didelių nuostolių žmonių gyvenimui ir lėmė neapsakomas kančias. Rasizmas vis dar užkerta kelią normaliam milijonų žmonių vystymuisi, ir dėl jo žmonija praranda

veiksmingo bendradarbiavimo galimybę tarp kūrybingų asmenų.

„Statement on Race“, UNESCO, Paryžius, 1950 m. liepa.

Cituojuome Juliano Huxley nuomonę apie nacių propagandą iš „Mes – europiečiai“ (1935 m.): „Rasizmas yra mitas, net pavojų keliantis mitas. Tai yra priedanga siekiant savanaudiškų ekonominių tikslų. Atskleidus tuos tikslus, jie atrodytų gana atstumiantys.“

„Buvo sutarta, kad rasizmas galėtų būti apibrėžiamas kaip vienos grupės diskriminacija kitos grupės atžvilgiu, paremta išankstinėmis nuostatomis dėl fizinių ypatybių. Akcentuojama, kad rasizmas – tai bandymas suskaldyti žmonių rasę, kuris neturėjo jokio mokslinio pagrindo. Buvo tik viena rasė Žemėje: ŽMONIŲ RASĖ. Netgi vartojant tokius terminus kaip „rasinė diskriminacija“ ar „rasiniai santykiai“ buvo rizikuojama įteisinti dalį nepagrįstų prielaidų, kuriomis rėmėsi rasizmo teoretikai ir kitos žmonių grupės.“

[Tarptautinis jaunimo ir studentų judėjimas Jungtinėms Tautoms, „Daugiarasė koegzistencija Europoje“. Mokomasis seminaras. EYC (Europos jaunimo centras, 1983)].

Rasizmas yra ideologija

„Viešose diskusijose sąvokos „Auslanderfeindlichkeit“ arba „Fremdenfeindlichkeit“ [išvertus iš vokiečių kalbos reiškia priešišumą svetimšaliams] dažniausiai vartojamos, kai kalbama apie pasyvų ar aktyvų svetimšalių atstūmimą. Tik labai retai tokiu atveju vartojamas „Rassismus“ (rasizmas) terminas. Mes vartosime terminą „rasizmas“ ne todėl, kad jis perteikia stiprų moralinį ir politinį kaltinimą, bet greičiau dėl to, kad ši sąvoka – priešingai negu kiti terminai – aiškesnė istorinė ir analitinė kategorija, apima visą kontekstą ir atstūmimo bei neapykantos užsieniečiams priežastis.

Rasizmas yra visiškai ideologinis darinys. Ideologinis todėl, kad „rasių“ nėra. Nėra įrodyta, kad asmeninės savybės ar sugebėjimai priklauso nuo fizinių ir kultūrinių bruožų.

Pritarimas „rasių“ sąvokai yra ideologiškai motyvuotas ir kultūriškai įsišaknijęs – jis atlieka svarbias egzistuojančių struktūrų apsaugos funkcijas:

- » Rasizmas sudaro sąlygas socialinei nelygybei, atskirčiai ir klasių prieštaravimams, priimant tai kaip natūralų dalyką, o ne nulemtą tam tikrų socialinių faktorių. Socialinė nelygybė ir engimas yra taip politiškai ir kultūriškai pagrįsti, kad net engiami žmonės laiko tokią savo padėtį neišvengiamybe!
- » Grupėms, apibūdinamoms remiantis „rasiniais bruožais“, gali būti „klijuojamos etiketės“, esą jose slypi ekonominių ir socialinių krizių priežastys. Tos grupės tampa atpirkimo ožiais ir taip dėmesys nukreipiamas nuo tikrųjų krizių priežasčių.

Neorasizmo ideologija akcentuoja ne fizinius, bet kultūrinius skirtumus. Pranašumo akcentavimas nustumiamas į antrąją vietą, „tik“ atkreipiamas dėmesys į tai, kad žmonių („Volk“) ar tautų kultūra būtina jų tapatybės dalis, ir jai kelia pavojų kultūrinis ir socialinis susimaišymas.

[Jusos in der SPD, „Asyl statt Abschreckung“, Argumente 5, Bonn, 1992].

Rasizmas turi galias istorines šaknis

visi skirtingi
visi lygūs

„Svarbu pabrėžti, kad rasizmas skirtingose šalyse pasireiškia vis kitaip. Tokios valstybės kaip Jungtinė Karalystė, Prancūzija ir Belgija yra imperialistinės valstybės ir turi kolonialistinę istoriją. Jos pritarė rasistinėms ideologijoms, kurios akivaizdžiai buvo susijusios su juodaodžių išnaudojimu ir pavergimu siekiant stiprinti Vakarų kapitalizmą. Antropologai ir biologai, o vėliau ir jais pasekę sociobiologai, juodaodžių, kaip pusiau žmonių rūšies, išnaudojimą grindė moksliniais argumentais. Buvo tikima, kad tam tikros odos spalvos žmonės pasižymi pastoviomis ir nekintančiomis genetinėmis bei socialinėmis ypatybėmis, kurios nepriklauso nei nuo auklėjimo, nei nuo aplinkos. Tai turėjo įtakos atsirasti plačiai paplitusiam įsitikinimui, kad žmonės iš Afrikos yra nepilnaverčiai baltųjų „kaukaziečių“ rasės atžvilgiu moraliniu, socialiniu ir intelektualiniu aspektais. Todėl bendraujant su jais nereikia laikytis vienodų žmoniškumo normų. Su jais galima elgtis kaip su vergais, kaip su savo nuosavybe – taip, kaip elgiamasi su galvijais ar arkliais. Taip pat jie gali būti naudojami kaip turtus nešanti darbo jėga.“

[Europos jaunimo klubų konfederacija, „Rasizmas Europoje – iššūkis darbui su jaunimu“, Seminaro medžiaga, EYC, 1989 m., spalį].

Rasizmas gali keistis

respekt pro každého
život pro zšechny

„Rasizmas skiriasi nuo išankstinių rasistinių nuostatų, neapykantos ar diskriminacijos. RASIZMAS yra turėjimas galios nuolat atlikti diskriminacinius veiksmus pasinaudojant pagrindinėmis mūsų visuomenės institucijomis, o išankstinės nuostatos yra neigiama iš anksto suformuota nuomonė ar jausmas, nežinant, nepagalvojus ar neturint realių priežasčių.“

Rasizmas = galia + išankstinės nuostatos

RASIZMAS gali būti atviras ir paslėptas. Jis gali pasireikšti dviem tarpusavyje susijusiomis formomis: individualiu RASIZMU ir instituciniu RASIZMU. Pirmasis pasireiškia neužslėptais individų veiksmais, kurie gali būti mirties, sužalojimų ar nuosavybės sunaikinimo priežastimi. Antroji forma yra ne tokia akivaizdi. Vieni ryškiausių pavyzdžių gali būti prastesni gyvenamieji rajonai, atskiros mokyklos ir bažnyčios, diskriminacija įsidarbinant, politikos ir knygų, kurios nepaiso tautinių mažumų grupių vaidmens, skelbimas ir platinimas.

Į RASIZMĄ reikėtų pažvelgti ir kultūriniu aspektu. Kultūrinis RASIZMAS yra tada, kai remiamės galia, kad įamžintume savo kultūrinį paveldą, kai primetame savo kultūrą kitiems ir tuo pat metu griauame kitų grupių kultūrą, o tai veda link etnocentrizmo. Polinkis nepagarbiai žiūrėti į kitą kultūrą neatskiriamas nuo pranašumo jausmo buvimo ir yra vadinamas ETNOCENTRIZMU.

Kultūrinis rasizmas = galia + etnocentrizmas

[Tarptautinė liberalaus ir radikalus jaunimo federacija, „Susivienykime: IFLRY prieš rasizmą ir ksenofobiją“, 1986].

Ką jūs dabar apie tai manote?

37

Kur link dabar eisime?

Siekdami kurti tarpkultūrinę aplinką, turime padaryti keletą dalykų:

- išanalizuoti mūsų pačių požiūrį;
- išanalizuoti kontrolės ir jėgos sistemas, kurios lemia nelygybę.

Dialogas tarp kultūrų reikalauja daug laiko ir patirties. Tarpkultūrinio suartėjimo plėtojimas priklausys ne tik nuo žmonių atvirumo, bet ir nuo politikų, kurie turi įgyvendinti daugybę priemonių, kad palengvintų šį procesą.

Jei nebūsime per griežti ir laikysimės elgesio modelio pagal toliau pateikiamą sąrašą, suprasime, kad būtina pereiti tam tikrus etapus, būtent:

1. Pripažinti, kad visi esame lygūs; pripažinti teisių, vertybių ir gebėjimų lygybę; nepritarti rasizmui ir diskriminacijai.
2. Pažinti vieniems kitus, įsitraukiant į diskusijas, susipažįstant su kitų žmonių kultūra, artėjant link jų, matant, ką jie veikia.
3. Veikti ką nors kartu: organizuoti, bendradarbiauti, padėti vienas kitam.
4. Sugretinti ir pasidalyti požiūriu, perprasti vieniems kitų kultūrą ir mintis, priimti tarpusavio kritiką, pasiekti susitarimą ir kartu priimti sprendimus.

Kokią įtaką mums visiems gali daryti tarpkultūrinis ugdymas? Peržvelkite kitą skyrių, kur rasite keletą idėjų.

Nuorodos:

- Equipo Claves/Cruz Roja Juventud (1992): ***En un mundo de diferencias ... un mundo diferente***, Madrid.
- Casula, Georgio (1992): ***Education for an Intercultural Society***, European Youth Centre, Council of Europe, Strasbourg.
- Colectivo AMANI (1994): ***Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos***, editorial popular, Madrid.
- Comité español (1995): ***Guía de campana***, Comité español de la Campana Europea de la Juventud, Instituto de la Juventud, Madrid.
- Dublin Travellers Education and Development Group (1992): ***Irish Travellers: New Analysis and New Initiatives***, Pavee Point Publications, Dublin.
- European Confederation of Youth Clubs (1989): ***Racism in Europe - the Challenge for Youth Work***, Study Session, EYC, Strasbourg.
- European Youth Centre (1991): ***Intercultural Learning - Basic Texts***, Training Courses Resource File, Council of Europe, Strasbourg.
- International Federation of Liberal and Radical Youth (1986): ***Put the Hands Together: IFLRY Against Racism and Xenophobia***, IFLRY, 1986.
- International Youth and Student Movement for the United Nations (1983): ***Multiracial coexistence in Europe***, Study Session, EYC, Strasbourg.
- Jusos in der SPD (1992): „***Asyl statt Abschreckung“ in Argumente 5***, Bonn.
- Liégeois, Jean-Pierre (1994): ***Roma, Gypsies, Travellers***, Council of Europe, Strasbourg.

- Shafir, Michael (December 1989): „Xenophobic Communism – The Case of Bulgaria and Romania“ in **The World Today**, The Royal Institute of International Affairs, London.
- Siang Be (May 1994): **‘Überwindung’ / ‘Abbau’ von Vorurteilen/Stereotypen durch politische Bildung?**, Manuscript, Internationale Begegnungsstätte Jagdschloß Glienicke, Berlin.
- Taylor, Mark (1993): **ALIEN 93 Youth Organisations Combatting Racism and Xenophobia**, Youth Directorate, Council of Europe, Strasbourg.
- Van der Gaag, Nikki and Gerlach, Lynne (1985): **Profile on Prejudice**, Minority Rights Group, London.

visi skirtingi
visi lygūs

herkes farklidir
herkes eşittir

3 skyrius

Tarpkultūrinis ugdymas: pozityvus požiūris į skirtumus

Apžvelgsime šias temas:

- santykių atsiradimas;
- mechanizmai ir ištekliai;
- mokykla;
- už mokyklos ribų;
- tarpkultūrinių procesų etapai;
- užsiėmimai.

Iš kur atsirado tarpkultūrinis ugdymas?

Mes, šio rinkinio sudarytojai, stengėmės būti labai atsargūs vartodami tokias sąvokas kaip „daugiakultūrinis“ ir „tarpkultūrinis“. Terminų pasirinkimas yra labai apgalvotas. Mes nežaidžiame su žodžiais, bet norime mesti iššūkį jūsų mintims ir veiksams, ir tikimės, kad jūs mesite iššūkį mūsų mintims.

Ugdymo atsakas į daugiakultūrę visuomenę

Kaip matėme pirmajame skyriuje, pastaraisiais dešimtmečiais pokyčiai mūsų visuomenėje vyksta daug greičiau. Skirtingų kultūrų susidūrimas ir toliau lieka pagrindinis pokyčių veiksnys **ir rezultatas**. Tuo pat metu mes pradėjome suprasti, kad net dominuojančioje kultūroje yra žmonių, nepritariančių įprastinėms normoms, todėl pastarieji priskiriami subkultūrai.

Tai suvokus pradėta tolydžio ar net, galima pasakyti, greitai pripažinti, kad šie žmonės turi teises, reikalauja pagarbos ir pripažinimo. Dažnai net tos pačios valstybės valdžios reakcija į šiuos pokyčius buvo skirtinga.

Nuo septintojo dešimtmečio kai kurios valstybės pradėjo specialias ugdymo programas, kurios buvo skirtos senbuvų mažumų vaikams ir neseniai atvykusių imigrantų atžaloms. Atsižvelgiant į politinę ir kultūrinę situaciją, švietimo programos buvo skirtos įgyvendinti įvairiems tikslams, pavyzdžiui:

- užtikrinti, kad imigrantų vaikai galėtų grįžti į savo gimtąją šalį ir galėtų lengvai prisitaikyti prie tam tikrų socialinių ir ugdymo sistemų.
- Įtraukti vaikus iš kultūrinių mažumų grupių į dominuojančią visuomenę ir taip išrauti jų kultūrinę tapatybę. Kartais šis procesas vadinamas asimiliacija. Tai gali būti apibendrinama pratęsiant seną sentenciją „jei esate Romoje, elkitės kaip romėnai“ – „kai esate Romoje, galvokite, jauskite, tikėkite ir elkitės kaip romėnai“.
- Padėti kultūrinių mažumų grupių vaikams prisitaikyti dominuojančioje vi-

suomenėje, išlaikant jų kultūrinę tapatybę. Šis procesas vadinamas integracijos procesu. „Kai esate romėnų visuomenėje, elkitės kaip romėnai. Tačiau savo namuose jūs galite daryti ką tik norite, jeigu uždarysite langus.“

Įvairios ugdymo formos ir požiūriai kartais išsirutuliodavo juos sujungus vieną su kitu. Tačiau buvo rimtų su tokiais tikslais ir praktika susijusių problemų. Jos atsirado dėl besąlygiško įsitikinimo pranašumu vyraujančios kultūros, kurią buvo norima apsaugoti nuo kitokios kultūros įtakos. Tai buvo tarsi vienpusio eismo gatvė – pasikeitimų buvo tikimasi tik iš „jų“. Galima pridurti, kad dauguma imigrantų „negrįžo“ į savo gimtąsias šalis, todėl minėti tikslai nesuderinami su dabartine situacija ir mažai ką turi bendra su tarpkultūrinio ugdymo tikslais.

„Kitų žmonių atradimas yra santykių, o ne barjerų atsiradimas“ (Claude Lévi-Strauss)

Daugiakultūrės visuomenės supratimas išsirutuliojo pamažu. Tai nėra mozaika, kurioje kultūros sustatomos viena šalia kitos ir išvengiama abipusės įtakos, ir nėra panašu į verdantį katilą, kuriame viskas supaprastinama iki mažiausio bendrojo vardiklio.

Tarpkultūrinis ugdymas apima procesus, leidžiančius atsirasti tarpusavio santykiams ir sugriauti barjerus. Tarpkultūrinis ugdymas artimai siejasi su kitomis ugdymo filosofijomis, tokiomis kaip mokymas apie žmogaus teises, antirasistinis švietimas ir raidos ugdymas. Taigi gali būti, kad šiame rinkinyje rasite elementų, susijusių su jūsų patirtimi kitose srityse. Mes daug ko išmokome iš daugiakultūrės visuomenės ugdytojų atliktų novatoriškų darbų. Tačiau nusprendėme vartoti sąvoką „tarpkultūrinis“, nes, kaip tvirtina Micheline Rey, priešdėlyje „tarp“ yra visa prasmė, kuri reiškia:

- sąveiką;
- mainus;
- barjerų sugriovimą;
- savitarpiskumą;
- objektyvų solidarumą.

Tarpkultūrinis ugdymas: socialinis ugdymo procesas

Tam, kad visuomenė taptų tikrai tarpkultūrine, kiekviena socialinė grupė turėtų sugebėti gyventi lygybėje, nepaisant skirtingos kultūros, gyvenimo būdo ar kilmės. Tai reiškia, kad reikia peržiūrėti ne tik, kaip bendraujame su kultūrinėmis bendruomenėmis, kurios atrodo keistos, bet ir kaip sąveikaujame su mažumomis, tokiomis kaip homoseksualistai ar žmonės su negalia, susiduriančiais su įvairiomis netolerancijos ir diskriminacijos formomis. Norint, kad visuomenė pasikeistų, turi būti suvienyta daugelis jėgų: socialinės, ekonominės ir politinės. Tarpkultūrinis ugdymas yra vienas pagrindinių įrankių, kuriuos mes turime šiandien. Jis padeda pasinaudoti galimybėmis, kurias siūlo daugiakultūre visuomenė.

Pagrindinis tarpkultūrinio ugdymo tikslas turėtų būti: palankiai žiūrėti į skirtingas kultūras ir skirtingas daugumos ar mažumos kultūrinės grupės ir skatinti jų tarpusavio santykius.

Tai yra:

- suprasti, kad įvairovė yra įsisknijusi lygybės santykiuose ir ja negalima pateisinti marginalizacijos;
- pasistengti atpažinti kitokią kultūrinę tapatybę ir skatinti pagarbą mažumoms;
- taikiai išspręsti konfliktus.

Šis pagrindinis tikslas daro prielaidą, kad tarpkultūrinis ugdymas turi vykti visoje visuomenėje. Neįmanoma svajoti apie tarpkultūrinę visuomenę dirbant tik su viena visuomenės dalimi, t. y. tik su mažumomis arba tik su daugumomis.

Nors daugumų ir mažumų poreikiai yra skirtingi, bet vis dėlto tarpusavyje susiję.

Daugelio mažumų grupių, ypač kai jos atsiradusios dėl imigracijos procesų, pirmasis poreikis yra įgauti gebėjimų ir žinių. Pavyzdžiui, be gebėjimo bendrauti visiems suprantama kalba sudėtinga išgyventi visuomenėje. Daugumai grupių visų pirma reikia neapsiriboti įprastinių normų rėmais, abejoti įprastais mąstymo būdais ir ypač negatyviais stereotipais ir išankstinėmis nuostatomis, susijusiomis su mažumų grupėmis. Mums visiems būtina suprasti, kokį vaidmenį atlieka galios santykiai visuomenėje, taip pat jų įtaką tarpkultūriniam santykiams.

Šie skirtingi poreikiai atitinkamai turi skirtingus tikslus. Visuomenės daugumos grupių tarpkultūrinio ugdymo tikslai yra:

- pritaripozitivyviui apie tarpusavyje susijusius pasaulio elementus ir paskatinti veiksmus, susijusius su tokia situacija;
- atsisakyti negatyvių išankstinių nuostatų ir etninių stereotipų;
- pozityviai vertinti skirtumus ir įvairovę;
- ieškoti panašumų ir juos išryškinti;
- skatinti pozityvų požiūrį ir įpročius bendraujant su žmonėmis iš kitos visuomenės ir kultūros;
- solidarumo principus ir pilietinę drąsą paversti veiksmais.

Mažumų grupių tarpkultūrinio ugdymo tikslai apima visa tai, kas išvardyta anksčiau, pridėdant mokymąsi gyventi dominuojančioje tautoje neprarandant savo pačių kultūrinės tapatybės.

Jauni žmonės: pagrindinis tarpkultūrinio ugdymo šaltinis.

Nors tarpkultūrinis ugdymas turi vykti visoje visuomenėje, beveik neabejojama, kad tarpkultūrinis ugdymas yra sukoncentruotas į vaikų ir jaunų žmonių santykius. Šį pasirinktą prioritetą didžiąja dalimi galime paaiškinti tuo, kad ateityje jie bus tarp-

kultūrinės visuomenės piliečiai. Vaikai ir jauni žmonės taip pat yra svarbus bendravimo kanalas su suaugusiais ir gali padėti jiems suprasti pokyčių svarbą. Taigi užsimenama ir apie suaugusiųjų ugdymą. Tarpkultūrinis vaikų ir jaunų žmonių ugdymas turi dvi skirtingas kryptis:

- padėti jiems įgyti gebėjimų atpažinti nelygybę, neteisingumą, rasizmą, stereotipus ir išankstines nuostatas;
- suteikti jiems žinių ir gebėjimų, kurie padėtų pasipriešinti ir pabandyti pakeisti tuos mechanizmus, su kuriais jie susidurs visuomenėje.

Ugdymo principai tiek mokykloje, tiek už jos ribų yra be galo svarbūs. Kaip mes remsimės šiais principais daugeliu atvejų priklauso nuo konkrečios situacijos. „Tiesa“ yra ir tai, kad ir užklasiname ugdyme galima aptikti labiau formalių metodų (paskaitos, pastangos, pratimai raštu...), lygiai kaip ir mokyklose galima pastebėti labiau informalių metodų (dirbant grupėmis projektuose, panaudojant vietos aplinką...).

Kai 1994–1995 m. sudarinėdami šį metodinį rinkinį išskyrėme formalųjį ir informaliųjį ugdymą, apie „neformalų ugdymą“ buvo kalbama labai mažai. Diskusijos tęsėsi ir Europos jaunimo forumas išleido politinį dokumentą, kuris vadinosi „Jaunimo organizacijos kaip neformalus ugdytojai – mūsų vaidmens pripažinimas“ (angl. „Youth organisations as non-formal educators – recognising our role“ (Lapkritis, 2003). Apie informaliųjį ugdymą šiandien dažniau kalbama, kai tai susiję su atsitiktinėmis situacijomis, kuriose mokomasi: šeimoje, autobuse, kalbant su draugais. Vis dėlto šiame metodiniame rinkinyje pasirinkome tuos pačius terminus, kurie buvo vartojami anksčiau – tik dabar jie yra atnaujinti. Iššūkiai, su kuriais šiuo metu susiduria švietimo sistema, formalaus ir neformalaus ugdymo išplėtimo poreikis yra apibrėžti „Compass“ skyriuje „Education“ (Ugdymas).

Du keliavimo būdai:

1. Formalus tarpkultūrinis ugdymas

Formalus tarpkultūrinis ugdymas apima akademinės programos ir iniciatyvas, kurios yra sukurtos mokykloje. Mokykla po šeimos yra svarbiausias socializacijos šaltinis, kur vaikai ne tik įgyja akademinį išsilavinimą, bet taip pat sužino apie savo pačių kultūrą. Todėl mokykla turėtų būti atvira kitokiai kultūrai, religijoms ir gyvenimo būdai. Taigi be aktyvaus mokyklos palaikymo, be pastangų supažindinti su tarpkultūrinio ugdymu beveik arba visiškai nebus rezultatų.

Atsižvelgdami į minėtus dalykus, pateikėme keletą minčių apie mokyklų vaidmenį, net jei šis metodinis rinkinys daugiausia skirtas informalaus ugdymo srityje dirbantiems žmonėms.

Siekiant tarpkultūrinio ugdymo svarbu, kad mokykla būtų atvira ir linkusi atsinaujinti, kad mokyklos programa atitiktų daugiakultūrės visuomenės realybę. Mokyklos vis dažniau grindžia savo darbą lygybės principu. Šiandien tarpkultūrinis ugdymas prašo mokyklų ne tik suteikti žinių, bet taip pat skatinti pagarbą kultūriniam

skirtumams tarp individų.

Apibendrinus galima teigti, kad mokykla turėtų stengtis:

- sukurti lygias socialines ir ugdymo galimybes kultūrinių mažumų grupių vaikams;
- ugdyti supratimą apie kultūrinius skirtumus, kuris skatintų diskriminacijos smerkimą;
- ginti ir plėtoti kultūrinį pliuralizmą visuomenėje;
- padėti vaikams konstruktyviai spręsti konfliktus, išryškinant skirtingus interesus ir ieškant bendrų tikslų.

Mokyklos, kaip tarpkultūrinio ugdymo šaltinio, vaidmuo yra dvejopas: link mažumų ir jų kultūros bei link daugumos grupių ir jų kultūros.

Link mažumos grupių ir kultūrų

Mokyklos, kaip priimančios, socializuojančios ir įtraukiančios vaikus iš mažumų grupių, vaidmuo yra nepakeičiamas.

Tokiu atveju ugdant tarpkultūriškai turėtų būti vykdomos programos, skirtos patenkinti pagrindinius mažumų grupių poreikius, kuriant ir įgyjant visuomenės pripažinimą. Šios programos egzistuoja dominuojančioje kultūroje, bet yra atviros pokyčiams. Jos turėtų leisti vaikams pamažu susipažinti su vyraujančios tautos kultūra, įgyti gebėjimų, asmeninį nepriklausomumą ir visuomenės pasitikėjimą.

Siekiant šių tikslų, reikėtų:

- susipažinti su savo aplinka ir žmonių santykiais joje;
- suprasti konkrečiai kultūrai būdingą laiko suvokimą;
- suprastiekonominius santykius, ypač tuos, nuo kurių priklauso darbo santykiai ir žmonių išlikimas;
- įgyti žinių apie supančią aplinką ir apie bendruomenes už mokyklos ribų, kurios jums galėtų padėti;
- suprasti politinę sistemą ir tai, ką ji suteikia.

Link daugumos grupių ir kultūros

Vaikai ir jauni žmonės iš daugumos grupių turi išmokti pozityviai ir kūrybiškai gyventi kartu.

Būtina įtraukti šiuos tarpkultūrinius elementus į mokyklos mokymo programas:

- atsisakyti etnocentrinio požiūrio į kultūrą ir minties, kad kultūras galima suskirstyti hierarchiškai;
- objektyviai ir su pagarba atsižvelgti į kitų tautų, kurios gyvena kartu tam tikroje teritorijoje, ypatumus;
- supažindinti vaikus su pasauliu – tai ypač svarbu tose teritorijose, kur yra keletas mažumų.

Apie mokyklą...

Šiandien mokykla turi iš naujo apsvarstyti savo pačios poziciją. Visos mokyklos per nelyg dažnai perduoda ir skatina neigiamus stereotipus apie kitas grupes ir kultūras. Išskyla konstruktyvios komunikacijos tarp žmonių, dalyvaujančių ugdymo procese, poreikis: mokytojų, vaikų, tėvų, globėjų, vietinės valdžios, institucijų. Daugybė esminių struktūrinių priemonių turi būti įgyvendintos, jeigu norime, kad tarpkultūrinis ugdymas įsitvirtintų klasėje ir už jos ribų. Geros valios negana – reikia veikti. Galima pateikti daug geros praktikos pavyzdžių iš Europos.

Pateikiame porą rekomendacijų:

- tarpkultūrinis ugdymas visiems mokytojams turi būti vienas pagrindinių ugdymo veiksmų: jeigu mokytojai tam tikrą laiką dirbtų kitoje kultūrinėje bendruomenėje, kartu stengdamiesi suprasti, kas vyksta su jais pačiais, jie būtų geriau pasirengę padėti savo mokiniams išmokyti aktyvios tolerancijos;
- vadovėliai ir kitos mokymo priemonės turi būti peržiūrėtos tam, kad mokiniai išmokyti priimti skirtingą požiūrį ir perspektyvas kaip „normalius“. Pavyzdžiui, kaip istorijos vadovėliuose skirtingose šalyse aprašomas Vaterlo mūšis? Kuri pasaulio šalis ar regionas yra žemėlapyje, naudojamo geografijos pamokose, centre?

Sunkumai, susiję su tokių pakeitimų mokyklų sistemoje vykdymu, yra didžiuliai, bet taip pat yra ir laimėjimų. Šiame leidinyje nebegalime daugiau kalbėti šia tema. Platesnės informacijos ieškokite Antonio Perotti knygoje „**Tarpkultūrinio ugdymo būdai**“ (*The case for intercultural education*), kurioje puikiai apžvelgiama Europos Tarybos, bendradarbiavusios su pedagogais 1990 m., įgyta patirtis. Paskaitykite 5-ąją „**Compass**“ skyrių ir jo dalį „**Ugdymas**“ (*Education*).

2. Informalus tarpkultūrinis ugdymas

Informalaus tarpkultūrinio ugdymo tikslai sutampa su formalaus tarpkultūrinio ugdymo tikslais. Šie du ugdymo būdai tarpusavyje skiriasi ugdytojais ir darbo metodais. Atsižvelgiant į ugdymo ir politines tradicijas, kurios įprastos, tie informalaus ugdymo procesai jums gali pasirodyti kaip „tarpkultūrinis ugdymas“. Į tai svarbu atkreipti dėmesį, nes kalbama apie vieną pagrindinių principų, kuriuo remiamės visame šiame metodiniame rinkinyje. Į jaunus žmones žiūrime kaip į jų pačių mokymosi subjektus, ieškančius savo gyvenimo pasaulyje įprasminimo ir taikaus gyvenimo būdo jame.

Informalaus ugdymo srities pedagogai su jaunimu dirba jaunimo klubuose, jaunimo organizacijose ir judėjimuose, jaunimo informavimo ir konsultavimo centruose, užklasinį laisvalaikio užsiėmimų metu, gatvėse, tarptautinių mainų metu, jaunimo ir jaunų bedarbių namuose visoje Europoje, visose socioekonominėse srityse. Dauguma jų yra savanoriai, be užmokesčio skiriantys savo laiką darbui su jaunimu. Šis pateiktas darbo sričių sąrašas ne galutinis, todėl neapima visų žmonių, kurie yra įsitraukę į informalių užsiėmimų jaunimui organizavimą. Tiesą sakant, tarp

sėkmingiausiai dirbančiųjų yra jauni žmonės, kurie vieni kitus ugdo. (Šis požiūris yra žinomas kaip bendraamžių ugdymas. Jis plačiau nagrinėjamas „**Domino**“ – leidinyje, kuris buvo išleistas „*Visi skirtingi – visi lygūs*“ kampanijos metu.) Visa tai suteikia galimybes informaliai tarpkultūriniam ugdymui.

Informalus ugdymas turi keletą svarbių požymių, kurie skiria jį nuo formalaus ugdymo:

- informalus ugdymas yra savanoriškas – jam nebūdingas privalomas lankymas kaip mokykloje, tai kartais skatina mokinius atmesti mokymo programose pateikiamą požiūrį ar dalykus;
- informaliai ugdantys asmenys turi įdėti daugiau pastangų, kad išlaikytų dalyvių susidomėjimą, nes komercinis pasaulis yra labai „išradingas“ ir suteikia patrauklių alternatyvų;
- ugdant informaliai yra artimesnis santykis su dalyviais – tai palengvina bendravimą (nors kartais sukelia didesnę įtampą!);
- turinys yra pritaikytas prie dalyvių situacijos ir poreikių;
- galima laisvai pasirinkti tikslus ir suderinti juos su atitinkamais užsiėmimais;
- informaliai ugdant taikoma tokia metodologija, kuri aktyviai skatintų dalyvauti.

Informalus ugdymas negalėtų egzistuoti be formalaus ugdymo. Yra daug būdų, kaip būtų galima suderinti šiuos du dalykus. B dalyje pateiktus užsiėmimus būtų galima pritaikyti ir mokykloje, tačiau mes įdėjome daug jėgų, kad jos būtų naudojamos informaliai ugdant jaunus žmones. Toliau apžvelgsime šių užsiėmimų esmę.

Darbas su jaunais žmonėmis – nenutrūkstantis procesas

Nepaisant amžiaus žmonės, kurie susiduria su daugiakultūrės visuomenės iššūkiais ir problemomis, negali staiga pereiti nuo nežinojimo prie kritinio mąstymo ir veiksmų. Tai gali būti atlikta tik dėl tarpkultūrinio ugdymo proceso ir informalaus ugdymo, taip pat įmanoma vykdyti per įvairius užsiėmimus ir iniciatyvas. Tarpkultūrinis ugdymas turi leisti jauniems žmonėms atskleisti rasizmo, netolerancijos, ksenofobijos ir antisemitizmo atsiradimą bei jų veikimo mechanizmus. Asmeniniai atradimai gali paskatinti imtis bendrų veiksmų. Taip pat svarbūs politiniai ir ekonominiai veiksmai: ugdymas turi savo ribas, bet taip pat yra susijęs su tam tikrais įsipareigojimais.

Yra buvę bandymų aprašyti svarbiausias sritis, kurias reikėtų apsvarstyti planuojant tarpkultūrinio ugdymo programas. Juos galite rasti nuorodose šio rinkinio pabaigoje. Supaprastindami, mes nusprendėme palyginti tarpkultūrinio ugdymo procesą su keliu, sudarytu iš keleto etapų, į kuriuos visus kartu paėmus reikėtų koncentruotis tolimesniuose darbuose.

Tarpkultūrinio ugdymo etapai:

- 1) pažvelgti į save iš šalies;
- 2) suprasti pasaulį, kuriame gyvename;
- 3) susipažinti su kitomis realijomis;
- 4) pozityviai žvelgti į skirtumus;
- 5) pritarti pozityvioms nuostatoms, vertybėms ir elgesiui.

Jūs galite pagalvoti, kad kai kurie etapai svarbesni už kitus arba kad kiekvienas jūsų gali pasirinkti skirtingus būdus. Šie etapai gali būti išdėliojami skirtinga tvarka. Kadangi šis rinkinys nėra keturmatis, mes juos nagrinėsime vieną po kito – įtraukdami siūlomas temas ir turinį, kuriuos reikės nagrinėti.

1. Pažvelgti į save iš šalies

Ugdant tarpkultūriškai mūsų darbo pradžios taškas yra susimąstymas apie save ir savo gyvenimo situaciją.

Temos ir turinys:

Mūsų pačių socialinė ir kultūrinė realybė:

- Išnaudojti įvertinti, ką laikome pozityviais ir negatyviais dalykais savo aplinkoje.
- Mūsųpročiai, mąstymo ypatumai, gyvenimo būdas ir pan. yra ne vieninteliai galimi šiame pasaulyje: yra kita realybė, kuri nėra nei bloga, nei gera, tik kitokia.
- Paaiškinimas apie savo realijas tiems, kurie jų nežino, gali mums padėti pažvelgti kitaip.

Reagavimas į kitas socialines ir kultūrinės realijas, su kuriomis susiduriame gyvenime:

- Išankstinės nuostatos ir stereotipai mūsų visuomenėje kitos visuomenės ir kultūros atžvilgiu.
- Kodėl atsiranda tos išankstinės nuostatos ir stereotipai?
- Kodėl vienos išankstinės nuostatos ir stereotipai yra pozityvūs, o kiti negatyvūs?
- Išankstinių nuostatų ir stereotipų įtaka mūsų elgesiui su kitais žmonėmis.

Diskriminacija – subjektyvus reiškinys:

- Kiekvienas iš mūsų galime būti diskriminuojami dėl vienos ar kitos priežasties.
- Kodėl atsiranda diskriminacija?
- Kokiomis formomis ji pasireiškia?

2. Suprasti pasaulį, kuriame gyvename

Skirtingos visuomenės, šalys ar valstybės negali vystytis, jeigu jos yra izoliuotos viena nuo kitos.

Temos ir turinys:

Mes gyvename pasaulyje, kurio elementai tarpusavyje susiję:

- Visuomenėms reikia viena kitos.
- Europinė planeta! (Šūkis paimtas iš Europos Tarybos Šiaurės – Pietų centro (*angl. Council of Europe's North – South Centre*)).

Padalyta atsakomybė:

- Jėgos, kurios priverčia daug žmonių palikti savo valstybę, kad išgyventų, didžiaja dalimi atsiranda dėl ekonominės sistemos, nuo kurios priklauso mūsų gyvenimo būdas.
- Supratus, kad gyvename pasaulyje, kurio elementai tarpusavyje susiję, mums reikia analizuoti savo požiūrį į globalizacijos fenomeną. Priežasčių ir pasekmių nagrinėjimas pateikiamas „**Compass**“ skyriuje „**Globalizacija**“ (*Globalisation*).

3. Susipažinti su kitomis realijomis

Dauguma negatyvių požiūrių į kultūrą, gyvenimo būdą ar visuomenę, kurie skiriasi nuo mūsų, kyla iš „baimės to, ko mes nepažįstame“. Todėl svarbiausias dalykas ugdant tarpkultūriškai yra skatinti pažinti ir įgyti žinių apie kitą kultūrą – ne kaip turistui, kuris laikosi saugaus atstumo, bet būti atviram rizikai ir pokyčiams. Toks pažinimas turi būti pagrįstas pastangomis suprasti kitokias realijas negu mūsų.

Temos ir turinys:

- Ką žinome apie kitas kultūras ar gyvenimo būdą?
- Kaip mes gavome turimą informaciją apie kitą kultūrą, visuomenę, kitas šalis?
- Kiek tos žinios atitinka tikrovę ir kokiais būdais mus pasiekia išankstinės nuostatos?
- Kiek kritiškai reikia vertinti informaciją ir pateikiamą nuomonę, kuri mus pasiekia per žiniasklaidą?
- Kaip mes iš tikrųjų galime sužinoti, ką reiškia būti „kito kailyje“?

Nėra nei pranašesnės, nei menkesnės kultūros:

- Kiekviena kultūra yra kitokios aplinkos rezultatas.
- Kiekvienoje kultūroje yra ir pozityvių aspektų, iš kurių galima ko nors pasimokyti, ir negatyvių, kuriuos galime kritikuoti. Kaip mes nusprendžiame, kurie dalykai yra pozityvūs, o kurie negatyvūs?

„Kitoks“ nereiškia, kad blogesnis, tik skirtingas:

- Kas lemia tai, kad skirtumai tarp žmonių suvokiami kaip kažkas negatyvus?

4. Pozityviai žvelgti į skirtumus

Kuo remiantis galima į skirtumus žvelgti pozityviai?

Temos ir turinys:

Mūsų pačių kultūra yra skirtingų dalykų mišinys:

- Socialinė ir kultūrinė aplinka, kuriai priklausome, yra skirtumų konglomeracijos rezultatas.

- Mes manome, kad tie skirtumai nėra didžiulė kliūtis gyventi kartu.

Skirtumai tarp skirtingų kultūrų yra pozityvus dalykas:

- Ryšiai ir santykiai tarp skirtingų kultūrų praturtina ne tik individus, bet ir visuomenę. Tai gali būti labai smagus dalykas ir teikti pasitenkinimą.
- Kiekviena visuomenė ir kultūra turi kažko išmokti iš kitos kultūros ir kažko pamokyti kitą visuomenę.
- Kaip mes išmokstame iš anksto nesusidaryti nuomonės apie kitas kultūras ir gyvenimo būdą, kurie mums atrodo „keisti“?
- Kaip galime išmokti gyventi su (laikino) nesaugumo jausmu, kurį tie procesai pažadina mumyse?
- Kaip pasinaudojame didžiulėmis galimybėmis, kurias suteikia tokie susidūrimai, atrodami naujas savo asmenybės savybes?

5. Pritarti pozityvioms nuostatoms, vertybėms ir elgesiui

Visuose tarpkultūrinio ugdymo etapuose skatinamos šios vertybės: žmogaus teisės, pripažinimas, priėmimas, aktyvi tolerancija, pagarba, konstruktyvus konflikto įveikimas ir solidarumas.

- Jeigu teigiame teisę į solidarumą, tai, kaip Jean-Marie Bergeret reziūuoja, mes patys esame įpareigoti parodyti solidarumą. Tai vienas dalykų, kurių siekiame tarpkultūrinio ugdymu. Tačiau jauni žmonės turi savo požiūrį – mes galime tik padėti palengvinti šį procesą padėdami priimti daugybę iššūkių kartu su jais.
- Jeigu palaikysime šį požiūrį, bus lengviau skatinti pozityvų elgesį su kitos kultūros žmonėmis. Taip pat turime turėti omenyje, kad tas požiūris ir elgesys negalimi, jeigu jie nėra ugdomi lygiagrečiai su tokiais ypatybėmis kaip sąžiningumas, bendradarbiavimas, bendravimas, kritinis mąstymas ir organizavimas.

Pamąstykite

Tarpkultūrinis ugdymas nėra uždara programa, kuri gali būti kartojama be nuolatinių keitimų. Atvirkščiai, skirtingų tarpkultūrinių užsiėmimų rūšių yra be galo daug, ir todėl nuolat turime savęs klausti, ką mes darome ir kodėl. Nėra stebuklingos formulės, kuri užtikrintų sėkmę.

Pateikiame keletą veiksmų, kuriais remdamiesi nustatysime kiekvieno informalaus tarpkultūrinio užsiėmimo ribas:

- **Užsiėmimo, kurį ketiname organizuoti, turinys ir apimtis.** Pateikiame ispanišką posakį, kuris visa tai gražiai apibendrina: „Dramblio meškere pagauti neįmanoma.“
- **Situacija, kurioje dirbsime, ir jos lemiami apribojimai.** Dalyvių motyvacija skirsis atsižvelgiant į susitikimo vietą ir jų norą dalyvauti.

- **Pažinimo lygis ir santykiai su jaunais žmonėmis, su kuriais ketiname dirbti.** Jeigu mes juos gerai pažįstame ir žinome, kad galime planuoti ilgalaikius kursus, tai turės įtakos mūsų tikslams. Planuojame kitaip, jei ketiname organizuoti vienkartinį seminarą su jaunais žmonėmis, kurių mes dar nepažįstame.
- **Dalyvių įsitraukimas.** Jeigu jie jaučiasi atsakingi už užsiėmimo rezultatus, rezultatai bus geresni nei tuomet, kai dalyviai jaučia, kad jie užima tik pasyvią poziciją.

Taip pat turime atsižvelgti į tai, kad:

- **Pavieniai užsiėmimai yra ne tokie efektyvūs.** Ugdydami tarpkultūriškai atsižvelgiame į vertybes, požiūrį ir elgesį. Todėl pageidaujama, kad kiekvienas užsiėmimas būtų didesnio proceso dalis. Vis dėlto tai nereiškia, kad turime atsisakyti net ir ribotų galimybių skatinti tarpkultūrinius procesus – tai tik tikslų nustatymo klausimas.
- **Užsiėmimų prasmė turėtų glūdėti ir būti susijusi su dalyvių kasdieniu gyvenimu.** Mes siekiame skatinti pozityvų požiūrį į mūsų pačių aplinką ir susieti tą aplinką su likusiu pasauliu.

Kaip pateiksime kiekvieną informalių užsiėmimą, priklausys nuo mūsų realių galimybių dirbti ir nuo dalyvių... Kurdami užduotis (B dalyje) supratome, kad neįmanoma ir nelogiška kurti griežtas ir nekeičiamas taisykles.

Apibendrinant gali būti naudinga prisiminti, kad:

- pradėdami aktyvia ir dinamiška metodologija mes dirbame su procesais, kuriais remdamiesi, ir naudodamiesi informacija, analizuojame ir kritiškai apsvairstome supančią aplinką;
- dalyviai mūsų darbe ras būdų, kaip pozityviai sąveikauti su kitos kultūros žmonėmis kasdieniame gyvenime ir ras būdų, kaip paversti pozityvius santykius su kitos kultūros žmonėmis individualiais ar kolektyviniais veiksmais.

Nuorodos:

- Equipo Claves/Cruz Roja Juventud (1992): ***En un mundo de diferencias ... un mundo diferente***, Madrid.
- Bergeret, Jean-Marie (March 1995): „A propos d'interculturel/Re: Intercultural Learning“ in **Multiplier**, European Youth Centre, Council of Europe, Strasbourg.
- Chisholm, Lynne (1995): „The Council of Europe's Youth Centre Past, Present and Future: an Interview with Peter Lauritzen“ in Circle for Youth Research Co-operation in Europe, ***The Puzzle of Integration, European Yearbook on Youth Policy and Research***, Volume One, De Gruyter, Berlin/New York.
- Colectivo AMANI (1994): Educación Intercultural. ***Análisis y resolución de conflictos***, editorial popular, Madrid.
- Council of Europe (1995): ***Domino – A Manual to use Peer Group Education as a Means to Fight Racism, Xenophobia, Anti-Semitism and Intolerance***, Strasbourg.
- Dublin Travellers Education and Development Group (1994): ***Reach Out – Report by the DTEDG on the 'Poverty 3' Programme 1990–1994***, Pavee Point Publications, Dublin.
- European Commission (1994): ***Community of Learning – Intercultural Education in Europe***, Luxembourg.
- European Commission (1994): ***Report on the Education of Migrants' Children in the European Union***, Luxembourg.
- European Youth Centre (1991): ***Intercultural Learning Basic Texts***, Training Courses Resource File Volume 3, Strasbourg.
- Hope, A., Timmel, S. and Hodzi, C. (1985): ***Training for Transformation – A Handbook for Community Workers***, 3 vols, Mambo Press, Gweru, Zimbabwe.
- Jones, Crispin and Kimberley, Keith (1986): ***Intercultural Education – Concept, Context, Curriculum Practice***, Council of Europe, Strasbourg.
- Office of Multicultural Affairs (1994): ***Local Diversity, Global Connections*** (2 Volumes), Australian Government Publishing Service, Canberra.
- Otten, Hendrik and Treuheit, Werner (1994): ***Interkulturelles Lernen in Theorie und Praxis***, Leske + Budrich, Opladen, 1994.
- Perotti, Antonio (1994): ***Plaidoyer pour l'interculturel/The Case for Intercultural Education***, Council of Europe, Strasbourg.
- Ruffino, Roberto (1995): „Interview about Intercultural Education“ in International Christian Youth Exchange, ***ICYE Handbook - European Youth Exchanges***, ICYE, Brussels.
- Rey, Micheline (1986, reprinted 1992): ***Training Teachers in Intercultural Education?***, Council of Europe, Strasbourg.
- Vink, Caroline and Groot, Klaas (1994): ***Over en weer: werkboek internationale groepsuitwisselingen in het jongerenwerk***, Stichting IVIO/Exis, Lelystad.

B DALIS

UŽSIĖMIMAI, METODAI IR IŠTEKLIAI

I. Įvadas

Šioje dalyje rasite užsiėmimų, kurie buvo parašyti visiems užklasinius ar informalaus ugdymo užsiėmimus vedantiems jauniems žmonėms (14 m. ir vyresniems) ar suaugusiems apie lygybę, rasizmą, ksenofobiją, antisemitizmą ir netoleranciją.

Ši dalis sudaryta taip, kad galėtumėte kuo patogiau ja naudotis įvairiose situacijose. Pavyzdžiui, galite būti jaunimo darbuotojas, grupės vadovas, seminaro vedėjas, bažnyčios diskusijų grupelės narys, mokytojas ar dėstytojas. Užsiėmimai skirti dirbti su grupe reguliariai arba nereguliariai, su vietinių gyventojų grupelėmis arba su didesnėmis grupėmis žmonių, kurie vienas kito gerai nepažįsta, pavyzdžiui, seminaro metu. Jūsų grupė gali būti iš vienos lyties asmenų arba mišri. Grupę gali sudaryti vienos kultūros, vienos šalies ar religijos žmonės arba įvairūs. Šiame rinkinyje pateiktos gairės, kuriomis remdamiesi galėsite pasinaudoti idėjomis ir jas pritaikyti per užsiėmimus atsižvelgdami į savo grupės narių poreikius.

Όλοι Διαφορετικοί
Όλοι ίσοι

Kaip naudotis rinkiniu

Rinkinys sudarytas taip, kad būtų galima kuo patogiau juo naudotis. Užsiėmimus galite vesti po vieną atskirai, bet rekomenduojame pasirinkti du ar daugiau kaip programos dalį, kad galėtumėte geriau išsiaiškinti problemas ir imtis veiksmų.

Prieš pradėdami peržiūrėkite visą rinkinį, kad susidarytumėte bendrą vaizdą apie tai, kas jame yra ir kokios galimybės juo naudotis. Perskaitykite A dalį ir susipažinkite su teorija, kuria pagrįsti užsiėmimai. A dalyje taip pat rasite esminę informaciją apie pagrindines problemas, kuri padės jums atsakyti į diskusijų metu iškilius klausimus.

Kad būtų patogiau, užsiėmimus suskirstėme į keturias temas, kurie sudaro nuoseklų ugdymo procesą:

- G** užsiėmimai padės sukurti palankią grupės atmosferą, įtvirtins bendravimo įgūdžius ir paskatins **grupės dinamiką**.
- S** užsiėmimai, susiję su **susidaryta nuomone** apie kitų kultūrų, šalių ar socialinio sluoksnio žmones.
- M** užsiėmimai, kuriuose analizuojami socialiniai, ekonominiai, kultūriniai ar ugdymo **mechanizmai**, sukeltys diskriminaciją, atmetimą, atskirtį ir marginalizaciją.
- V** užsiėmimai, kurių metu žmonės skatinami **veikti** siekiant socialinių pokyčių, pagrįstų lygių teisių ir „skirtumų“ priėmimo vertybėmis.

Galbūt norėsite pradėti dirbti su susidarytomis nuomonėmis, vėliau pereiti prie užsiėmimų apie atskirtį ir vėliau apmąstyti, kokių veiksmų būtų galima imtis. Vis dėlto jeigu pradėsite dirbti ir dalyviai jūsų klausinės įvairių klausimų, būtų geriau apie užsiėmimus pagalvoti kaip apie procesą, kuriame tam tikrus užsiėmimus galėtumėte naudoti jūsų norima tvarka.

Šios rinkinio dalies tikslas – pateikti aiškų kiekvienų užsiėmimų aprašymą ir idėjas, kuriomis galėtumėte remtis savo darbe. Jau buvo minėta, kad rinkinyje pateiktos gairės, kad kiekvienas, kuris naudosis šiuo rinkiniu, jaustųsi laisvas pritaikyti medžiagą ir naudotis ja pagal savo poreikius.

Nesvarbu, su kokia grupe dirbsite, būtų geriausia pradėti dirbti nuo tų dalykų, kurie vyksta jūsų aplinkoje, ar nuo to, kuo domisi jūsų grupės nariai. Jūs turėtumėte remtis idėjomis, kurias rasite šiame rinkinyje, kad padėtumėte savo nariams įgyti daugiau žinių apie problemas ir suprasti žmones, kurie su tuo susiję. Tačiau vien tik suprasti nepakanka. Svarbu dirbti siekiant sukurti tarpkultūrinę visuomenę, kurioje įvairovė ir skirtumai gerbiami ir gerbiamas bei iškeliamas žmogaus orumas. Vienas svarbiausių užsiėmimų rezultatų – veiksmų ėmimasis. Žinoti apie problemas nepakanka – svarbus mūsų požiūris ir veiksmai. Šiuo atžvilgiu tarpkultūrinis ugdymas šalia pilietinio ugdymo turėtų būti suprantamas kaip platesnio ugdymo proceso dalis, turėtų išryškinti solidarumo, tolerancijos, atsakomybės, drąsos ir pagarbos vertybes. Tai papildo ir prisideda prie žmogaus teisių, taikos ir visuotinio ugdymo.

II. Ugdymo požiūris

Užsiėmimai šiame rinkinyje surinkti tam, kad padėtų jums dirbti tarpkultūrinio ugdymo srityje remiantis dviem požiūriais: dalyvavimo ir grupinio darbo.

Kalbant apie dalyvavimą, jauni žmonės nėra mūsų darbo tikslas, bet juose slypi mūsų darbo ištekliai, kuriais remiamės. Šis rinkinys labiau skirtas dirbti su žmonėmis, o ne dėl žmonių. Mūsų pagrindinis tikslas ir iššūkis – skatinti žmones kontroliuoti savo veiksmus ir tokiu būdu jiems suteikti daugiau jėgų.

Dirbdami grupėje žmonės gali geriau suprasti ir įsisauginti savo pačių patirtį, žinias, įgūdžius ir požiūrį. Taigi grupinio darbo procesas yra priemonė, kuria užtikrinama, kad tai, ką kiekvienas individas išmoks, turės ne tik tiesioginį poveikį jam pačiam, bet ir platesnį socialinį poveikį.

Tarpkultūrinis ugdymas (plačiau aprašytas A dalyje) yra socialinio ugdymo procesas, kurio metu žmonės gali daugiau sužinoti apie savo kultūrą, apie tai, kad kultūros tarpusavyje yra susijusios, ir apie pagarbą skirtumams, kurie kyla dėl skirtingos kultūros, religijos, etninės kilmės, seksualinės orientacijos, tautybės, socialinės padėties, gebėjimų ar neįgalumo. Tokiu būdu žmonės pamato savo kultūrą platesniu pasauliniu aspektu, o tai padeda jiems suprasti, įsijausti į kitą ir vertinti kitokius žmones, dirbti su jais kartu siekiant sukurti geresnį pasaulį.

Tarpkultūrinis ugdymas apima tokius žmogaus charakterio aspektus: požiūrius, jausmus, suvokimą, vertybes ir patirtį. Šie aspektai negali būti paimti tik remiantis intelektualiniu požiūriu – būtina įtraukti patirtį. Pavyzdžiui, jeigu norime sustiprinti

jaunų žmonių solidarumą imigrantams, nepakanka suteikti informacijos apie jų situaciją ar pristatyti statistiką ir skaičius. Būtina, kad jauni žmonės geriau suvoktų, kad imigruojame ne be priežasties, kad jų pačių gyvenimo būdas gali paskatinti žmones imigruoti ir kad imigrantų gimtosios šalys nebuvo skurdžios, bet nuskurdintos. Panašiai yra kovojant su homofobija ar romų diskriminacija – vietoj paprastų paskaitų būtina suteikti žmonėms galimybę pajusti, ką reiškia kasdien būti diskriminacijos ar išankstinių nuostatų subjektu. Negalima slėpti pagrindinės informacijos, kuri būtina norint atsakyti giliai įsišaknijusių stereotipų ir išankstinių prietarų. Pavyzdžiui, dauguma romų negyvena palapinėse ir pan., tik jų gyvenimo būdas yra „laisvas“, arba kad homoseksualių asmenų buvo visais istorijos laikotarpiais visose visuomenėse ir kultūrose.

Žmonės tik tuomet supras situaciją, kai pradėsime dirbti su jų pačių turimomis žiniomis, jausmais ir patirtimi. Tuomet jie galės išmokti prisitaikyti prie skirtingų kultūrinių ir asmeninių realiųjų bei įgis naujų žinių ir minčių. Mes dirbame ne tik kognityviniame ar intelektualiniame lygmenyje, bet būtent gyvenimiškos patirties ir afektų ar emocijiniame lygmenyje. Turėtume nepamiršti, kad įgyti vertybes, solidarumą, pagarbą ir empatiją tarpkultūrinio ugdymo procese įmanoma tik tokiu atveju, jeigu tuo pat metu mes padedame ugdyti tokius įgūdžius kaip bendradarbiavimas, bendravimas ir kritinis mąstymas.

Taigi mūsų ugdymo tikslą galime apibūdinti trimis žingsniais: galvoti, jausti ir veikti. Mes dirbsime savo galvomis, širdimis ir rankomis.

Darbas su jaunais žmonėmis

Dirbdami su grupe tarpkultūrinio ugdymo srityje darome prielaidą, kad grindžiame savo darbą keliais esminiais principais:

1. Pradedame dirbti nuo to, ką žmonės jau žino, nuo jų požiūrio ir patirties. Tuo remdamiesi mes leidžiame jiems kartu ieškoti ir atrasti naujų minčių ir gauti naujos patirties.
Mes visi turime minčių ir nuomonę apie problemas ir klausimus, su kuriais susiduriame savo kasdienybėje. Šias žinias įgyjame šeimoje, socialinėje aplinkoje, iš savo pačių patirties, skaitydami, mokykloje, per televiziją, radiją teikiamos informacijos, diskusijų metu ir keisdami nuomonėmis su kitais žmonėmis ir iš savo pačių apmąstymų. Visa tai suformuoja tam tikrą filtrą, per kurį matome „realybę“. Todėl jūs, kaip grupės vadovas, turite jį tai atsižvelgti ir pradėti dirbti nuo tos „realybės“, remtis ja kaip pagrindu įgyjant naujos patirties.
2. Mes skatiname jaunų žmonių dalyvavimą diskusijose ir skatiname kuo daugiau mokytis vieniems iš kitų. Kiekvienas iš mūsų visada turime, ko išmokti ir ko išmokyti. Grupinis darbas sustiprina mūsų gebėjimą mokytis: mums leidžiama kartu tyrinėti naujas idėjas ir analizuoti naują informaciją. Tokiu būdu skatinamas mūsų asmenybės tobulėjimas. Galima pridurti, kad kai žmonės aktyviai dalyvauja kokioje nors veikloje, šiuo atveju tarpkultūriniame ugdy-

me, jie jaučia didesnę atsakomybę ir skiria tam daugiau pastangų.

3. Mes visą laiką galvojame apie tai, kaip žmonės savo konkrečią patirtį iš tarpkultūrinio ugdymo gali paversti paprastais, bet efektyviais veiksmais, kuriais jie nepritartų marginalizacijos, diskriminacijos ir atskirties procesams. Tarpkultūrinis ugdymas daro įtaką ne tik individualiame lygmenyje, bet tuo pat metu ir asmeniniame bei kolektyviniame lygmenyse. Mūsų užduotis yra sustiprinti „praktinę“ tarpkultūrinio ugdymo dimensiją ir garantuoti, kad jauni žmonės, dirbdami grupėje, prieitų konkrečias išvadas, susijusias su jų kasdieniu gyvenimu.

Dirbdami su jaunais žmonėmis (turint omeny darbą grupėse ir laikantis dalyvavimo požiūrio) mes pasikliaujame pagrindiniu įrankiu – užsiėmimais. Tai yra priemonės, kuriomis remdamiesi dirbame ir siekiame padėti jauniems žmonėms įsisąmoninti jų intelektualinę ir emocinę patirtį. Svarbu suprasti, kad užsiėmimai nėra tikslas patys savaime, kad jie yra tik paskata, arba raktas nuo durų, už kurių slypi tai, kas svarbu, bendras mokymosi procesas, pagrįstas pasikeitimu nuomonėmis ir patirtimi, naujų realybės dimensijų atradimas, bendras alternatyvų kūrimas ir įsisąmoninimas, kad egzistuoja rasizmas, ksenofobija, antisemitizmas ir netolerancija.

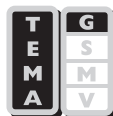
Užsiėmimai šiam rinkiniui buvo sugalvoti kaip priemonė, kuria būtų galima naudotis grupinio mokymosi procese. Tai, kaip jūs naudositės užsiėmimais, priklausys nuo grupę sudarančių jaunų žmonių amžiaus, gabumų, interesų, vietos ir nuo to, kiek jūs galite skirti laiko. Vis dėlto šie užsiėmimai buvo sukurti tam, kad turėtumėte galimybę plėtoti savo programą atsižvelgdami į nuoseklų metodologinį procesą:

- G** pažymėti užsiėmimai, kurie padės suformuoti ir suvienyti grupę. Jie leis sukurti gerą grupės atmosferą, įtvirtins bendravimo įgūdžius ir paskatins grupės dinamiką. Į šią grupę įtraukiami „ledlaužiai“.

Jei žmonės neturi gerų dalyvavimo diskusijoje, aktyvaus klausymo ir bendravimo su kitais asmenimis įgūdžių, jei jie nesupranta grupinio darbo proceso ir dinamikos (sugebėjimo dirbti kartu su kitais tarpusavio pagarbos ir bendradarbiavimo dvasia siekiant bendro tikslo), jiems bus sunku ar net neįmanoma dalyvauti užsiėmimuose, ypač tuose, kurie priskirti trečiajam lygmeniui. Užsiėmimai šiam rinkiniui buvo sugalvoti tam, kad būtų naudojami tarpkultūriniam ugdyme. Jie pagrįsti tarpusavio pagarba, įsitikinimu, kad kiekvienas auga mokydamasis iš patirties, kad eksperimentinis mokymasis yra smagus, malonus, praturtinantis, pozityvus procesas ir skatina asmeninę bei socialinę raidą. Gerai to nesupratus gali kilti sunkumų ir konfliktų, nes žmonės yra skatinami analizuoti savo mintis, jausmus ir emocijas, susijusias su jų išankstinėmis nuostatomis, įsitikinimais ir požiūriu į pasaulį. Geras grupinis darbas garantuoja saugią aplinką, kurioje galima visa tai analizuoti.

- S** žymimi užsiėmimai, kuriuose nagrinėjama susidaryta nuomonė apie kitų kultūrų, šalių ar socialinio sluoksnio įvaizdžius.

Svarbu dirbti su tokiomis susidarytomis nuomonėmis, nes susidarytos nuomonės ar stereotipai apie kitus žmones glaudžiai susiję su išankstinėmis nuostatomis ir diskriminacija. Kol nesuprasime šių susidarytų nuomonių kilmės ir kol neišmoksime kritiškai į jas žiūrėti, negalėsime analizuoti, kokią įtaką jos daro mums ir mūsų požiūriui į

pasaulį. Norint pažaboti rasizmą ir netoleranciją, pirmiausia reikia pripažinti susidarytą nuomonę tokią, kokia ji yra, dažniausiai mažai turinčią bendro su realybe.

M žymimi užsiėmimai, kurie skatina žmones atskleisti ir analizuoti socialines, ekonomines, kultūrinės ir švietimo priežastis, sukeliančias diskriminaciją, atmetimą, atskirtį ir marginalizaciją.

Nežinodami mechanizmų, skatinančių atsirasti atskirtį ir diskriminaciją, niekada negalėsime jų išspręsti ir pakeisti. Svarbu įsigilinti į teisinių interesų, galios ir politikos vaidmenį vietiniame, nacionaliniame ir globaliniame lygmenyse, nes juose slypi pagrindinės konfliktų tarp žmonių priežastys. Tik nedaugelis nuspręstų palikti savo namus, jeigu nebūtų karo, nepritekliaus, mažai įsidarbinimo galimybių, politinio ir religinio persekiojimo ir pan. Galima pridurti ir tai, kad varžymasis dėl gyvenamųjų vietų, darbų, išsilavinimo įgijimo ir sveikatos paslaugų supriešina žmones. Mes turime savęs paklausti, kodėl situacija pasaulyje yra tokia, kokia yra, ir kodėl taip sunku ją keisti.

V žymimi užsiėmimai, kurie padeda įsisauginti, kokias galimybes veikti turi individai ir grupės, siekdami socialinių pokyčių, kurie pagrįsti solidarumo, pagarbos, „skirtumų“ priėmimo ir laisvo minčių apsikeitimo vertybėmis.

Nėra prasmės žmonėms vien tik skaityti šį rinkinį, nebent skaitydami jie mokosi, auga ir ką nors keičia. Pokytis suvokiamas kaip pagrindinis užsiėmimų rezultatas. Imtis veiksmų galima su savimi pačiu: pavyzdžiui, labiau pažinti save, savo požiūrį į pasaulį ir pripažinti savo paties veiksmų svarbą. Veiksmams galima pavadinti tai, ką žmonės daro kartu vietiniame lygmenyje savo bendruomenėse, kad palaikytų mažumas ar kitus, kurie yra „kitokie“. Veikti galima dirbant kartu ir siekiant pokyčių organizacijose vietiniame, regioniniame, nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse, siekiant teisingo, tolerantiško tarpkultūrinio pasaulio.

Anglų kalboje yra tokios frazės: „niekas nepadarė didesnės klaidos kaip tie, kurie nieko nedarė, nes jie galėjo tik labai mažai ką padaryti“ ir „norint nueiti mylią, reikia žengti pirmą žingsnį“. Tokių frazių galima rasti visose kalbose, todėl patariame jums pradėti jas rinkti. Jūs rasite naujų idėjų, kurios padės jums imtis „Kampanijos veiksmų nuo A iki Z“ (žr. 62 psl.).

III. TARPKULTŪRINIO UGDYMO PROGRAMOS PRISTATYMAS

Svarbu suprasti, kad realijos skiriasi tiek kiekvienos Europos šalies viduje, tiek lyginant šalis tarpusavyje. Todėl jums, kaip organizatoriui, rekomenduojame pritaikyti čia pateiktus užsiėmimus, atsižvelgiant į konkrečią situaciją jūsų šalyje, regione ar mieste. Jeigu pateikti apibendrinimo ir įvertinimo pavyzdžiai ar rekomenduojami klausimai neatitinka jūsų grupės socialinės ir kultūrinės situacijos, turėtumėte pateikti kitų pavyzdžių ar klausimų.

Tik keletas užsiėmimų gali būti be pakeitimų perkelti iš vienos šalies į kitą arba iš vienos grupės į kitą. Kalbos specifiškumas, kiekvienos grupės kultūriniai, socialiniai skirtumai ar susipažinimo su temomis lygis visada turės įtakos, ir jūs turėsite pritaikyti šiame rinkinyje siūlomas idėjas prie konkrečios situacijos.

Nesijaudinkite! Jums dažnai nereikės keisti visų užsiėmimų. Daugeliu atvejų pakaks pritaikyti įvertinimo ir diskusijų dalis prie konkrečios grupės situacijos ir prie kampanijos tikslo. Pavyzdžiui, jeigu kalbėsite apie toleranciją religijai, kai kuriose šalyse diskusija gali pakrypti apie santykius tarp musulmoniškų ir krikščioniškų kultūrų. Kitose šalyse gali būti aktualiau diskutuoti apie antisemitizmą arba apie katalikų ir ortodoksų santykius. Kadangi kampanijos pateiktos problemos egzistuoja visose šalyse, nors ir skirtingomis formomis, užsiėmimai turėtų būti pritaikyti taip, kad juose turėtų būti kalbama apie dalyviui aktualias problemas, atitinkančias jo gyvenimišką situaciją. „Patarimuose vadovui“ pateikiama keletas idėjų pritaikant metodą ir temą prie grupės poreikių.

Patarimai vadovui

Dirbdami su jaunais žmonėmis visada turime stengtis išlaikyti pusiausvyrą tarp mūsų tikslų, susijusių su tarpkultūriniu ugdymu, ir grupės raidos. Vienas jūsų, kaip vadovo, svarbiausių tikslų yra stiprinti ir palaikyti gerą atmosferą tarp grupės narių ir kiek įmanoma skatinti jų kūrybiškumą ir siekius. Tai padės dalyviams jausti, kad jų darbas yra vertingas, produktyvus ir veda link įdomios patirties ir išvadų.

Svarbiausios diskusijos

Diskusija yra svarbiausias ugdymo proceso elementas. Po kiekvienų užsiėmimų turėtumėte skirti truputį laiko apibendrinti ir įvertinti (mes įtraukėme keletą pastabų, kurios jums padės vesti diskusiją). Stenkitės, kad kiekvienas grupės narys į diskusijas įsitrauktų tiek, kiek pats nori. Jūs turėtumėte:

- sukurti gerą darbo atmosferą, kur kiekvienas galėtų nevaržomai atsiskleisti ir būti išklaustas. Jūs turėtumėte duoti žmonėms laiko vienas kitą pažinti ir išmokti pasitikėti vienas kitu. Reikėtų sukurti tokią fizinę aplinką, kurioje visi patogiai jaustųsi;
- skatinti dalyvius išreikšti savo nuomonę arba pateikti savo pavyzdžių, susijusių su svarstoma tema;
- vartoti žodžius, posakius ir kalbą, suprantamą visiems grupės nariams. Pateikite naujausių pavyzdžių ir faktų iš dalyvių aplinkos. Pasistenkite, kad jie būtų tiesiogiai susiję su dalyvių gyvenimu.

Konflikto įveikimas

Per užsiėmimus gali kilti konfliktų. Tai gali atsitikti, nes mes kviečiame žmones nagrinėti labai sudėtingas ir provokuojančias problemas, skatiname juos išreikšti savo

nuomonę ir mąstyti kritiškai. Visa tai yra tarpkultūrinio ugdymo proceso dalis, tačiau ji nelengva ir kelianti įtampą.

Situacijų, kurios galėtų sukelti konfliktus ir sutrikdytų ugdymo procesą, reikėtų vengti, jeigu tai įmanoma. Jūs, kaip vadovas:

- pažinkite kiekvieną grupės narį ir pabandykite numatyti, kokias jautrias stygas gali užgauti vienas ar kitas klausimas ar kuri nors užsiėmimų dalis (vaidmenų žaidimas arba imitavimas);
- užtikrinkite kiekvieną, kad jis nėra verčiamas sakyti ką nors apie save, nebent tik tai, ką pats nori;
- duokite dalyviams truputį laiko apsiprasti prieš užsiėmimus, taip pat laiko užsiėmimų pradžioje įsijausti į savo vaidmenį, o pabaigoje – palikti vaidmenį;
- duokite pakankamai laiko viską aptarti ir padiskutuoti.

Vis dėlto jūs turite būti pasiruošę konfliktams, kurie gali kilti tarp dalyvių, nes mes svarstome dalykus, kurie susiję su mūsų jausmais, patirtimi ir vertybėmis. Nepulkite į paniką! Dirbdami su šiomis problemomis neišvengiamai į visa tai įsitraukiame emociškai. Konfliktas nebūtinai yra neigiamas dalykas – jis moko neprarasti situacijos kontrolės. Pateikiame keletą patarimų, kurie padės jums pozityviai išspręsti konfliktus nestiprinant atsiradusios įtampos ir nesustabdžius darbo:

- Pasilikite daugiau laiko viską aptarti ir padiskutuoti. Jeigu būtina, pratęskite užsiėmimą.
- Padėkite žmonėms išsiaiškinti savo padėtį, požiūrį ir interesus.
- Sumažinkite grupėje atsiradusią įtampą. Pavyzdžiui, paprašykite visų susėsti grupelėmis ir pasikalbėti 3 min. Pasakykite ką nors, kas padėtų objektyviai įvertinti situaciją ir pan.
- Skatinkite kiekvieną aktyviai klausytis vienas kito.
- Akcentuokite tai, kas žmones sieja, o ne kas skiria.
- Siekite sutarimo. Skatinkite žmones atsižvelgti į bendrus interesus.
- Ieškokite būdų, kaip išspręsti problemą, kad konfliktas vėl neįsipliesktų.
- Įsitraukusiesiems į konfliktą pasiūlykite pakalbėti kitą kartą.

Jeigu kyla rimtų ir aštresnių konfliktų, kurie sukelia įtampą ir stabdo grupės darbą, geriau atidėkite sprendimo priėmimą ir pagalvokite apie kitas tinkamas galimybes išspręsti problemą. Tai – būtinas ir teisingas sprendimas. Atidėdami konflikto sprendimą jūs duodate laiko į konfliktą įsitraukusiems žmonėms apmąstyti situaciją, pakeisti požiūrį ir priėti prie naujų išvadų. Vis dėlto svarbu paminėti, kad bet kokių atveju konfliktas negali būti ignoruojamas, slepiamas ar nesprendžiamas. Slėptis nuo konflikto tarsi stručiui yra nenaudingas ir neteisingas požiūris į konfliktą.

Įvertinimas ir apžvalga

Dažnai mes savo patirties nevertiname kritiškai, bet tik jaučiamės gerai arba blogai dėl kažko, kas vyksta. Vis dėlto įvertinimas ir apžvalga yra labai svarbios mokymosi proceso dalys, todėl praleiskite šiek tiek laiko su grupe po užsiėmimų ir pakalbėkite

apie tai, ko žmonės išmoko ir kaip tai susiję su jų gyvenimu, bendruomene ir platesniu pasauliu.

Proceso metu patariame užduoti dalyviams tokius klausimus:

- Kas įvyko per užsiėmimą ir kaip jie dėl to jautėsi?
- Ką jie sužinojo apie save?
- Ką per užsiėmimą jie sužinojo apie problemas?
- Kaip jie gali eiti pirmyn ir remtis tuo, ką išmoko?

Apžvalga grupėje nebūtinai turi vykti diskutuojant. Galite naudoti ir kitus būdus: kūno kalbą, piešinius, kurti skulptūras ir pan. Knygose pateiktose nuorodose galite rasti tokių apžvalgos būdų aprašymų.

Taip pat siūlome, kad po kiekvieno užsiėmimo skirtumėte laiko apžvelgti tam, kas įvyko. Pasižymėkite keletą pastabų apie tai:

- Kaip, jūsų nuomone, vyko užsiėmimas: pasiruošimas, tikslų pasiekimas ir pan.
- Ko išmoko dalyviai?
- Kokie rezultatai ir kokia tų rezultatų nauda?

Įvertinimo ir apžvalgos procesas čia nesibaigia! Atgalinis ryšys buvo labai svarbus ruošiant šį leidinį. Taigi darbas dar nėra baigtas. Šis projektas bus atnaujintas kampanijos pabaigoje, todėl būtume dėkingi už jūsų komentarus ir patirtį dirbant pagal šį rinkinį. Prašytume rasti laiko užbaigti darbą ir sugrįžti prie rinkinio įvertinimo formos, kurią rasite 204 puslapyje.

IV. UŽSIĖMIMAI

Šioje dalyje pateikti užsiėmimai buvo sukurti ir išbandyti įvairių grupių skirtingose šalyse. Reikia pripažinti, kad skirtingos grupės į tuos pačius užsiėmimus reaguoja skirtingai ir todėl mes čia galime pateikti tik apytikrius nurodymus dėl laiko, grupės dydžio, tam tikrų įgūdžių turėjimo lygio ir pan. Jeigu abejojate, palikite daugiau papildomo laiko, ypač viską apibendrinti ir įvertinti.

Užsiėmimai suskirstyti į keturias temas, kaip aprašyta 52 psl.

- G** užsiėmimai padės sukurti palankią grupės atmosferą, įtvirtins bendravimo įgūdžius ir paskatins grupės dinamiką.
- S** užsiėmimai, susiję su susidaryta nuomone apie kitų kultūrų, šalių ar socialinio sluoksnio žmones.
- M** užsiėmimai, kuriuose analizuojami socialiniai, ekonominiai, kultūriniai ar ugdymo mechanizmai, sukeltys diskriminaciją, atmetimą, atskirtį ir marginalizaciją.
- V** užsiėmimai, kurių metu žmonės skatinami veikti, siekiant socialinių pokyčių, pagrįstų lygių teisių ir „skirtumų“ priėmimo vertybėmis.

Užsiėmimai suskirstyti į lygmenis nuo 1 iki 4, skaičiais nurodoma, kokio lygio išsilavinimo ir sugebėjimų reikia, norint dalyvauti bandomuosiuose užsiėmimuose. **1 lygmuo** – trumpi, labai paprasti įvadiniai užsiėmimai, sukurti sužadinti susidomėjimą

tam tikra tema, juose nereikalaujama gerų dalyvavimo diskusijose ar grupinio darbo įgūdžių. Skalės viršuje yra **4 lygmens** užsiėmimai – ilgesni, iš dalyvių reikalaujama gerų darbo grupėje ir dalyvavimo diskusijose įgūdžių, susikaupimo ir bendradarbiavimo, taip pat reikalaujama ilgesnio ir kruopštesnio pasiruošimo. Jie naudingesni tuo, kad suteikiama galimybė plačiau ir geriau suvokti problemas.

V. PADĖKA

Užsiėmimai šiam rinkiniui buvo surinkti per savaitę: „minčių lietaus“ principu, diskusijomis ir bandymais CEULAJ (*Centro Eurolatinoamericano de Juventud*), Molinoje, Ispanijoje. Mes kartu išplėtodavome žmonių siūlomas idėjas. Tačiau dabar ne visuomet lengva prisiminti, kieno buvo tos idėjos – kai kurios buvo iš knygų, o kitos buvo perduotos iš lūpų į lūpas arba gautos ugdymo kursų metu. Dėl šios priežasties ne visada įmanoma pateikti idėjas pasiūliusių autorių sąrašus. Mes atsiprašome prisidėjusių asmenų ar organizacijų, tų, kurių vardai nėra paminėti. Pasistengsime tai ištaisyti galutiniame leidime.

Dėkojame organizacijoms, kurių padedami autoriai kūrė užsiėmimus šiam rinkiniui:

- Europos Tarybos Europos jaunimo centrui Strasbūre (*The European Youth Centre of the Council of Europe*, Strasbourg);
- *Colectivo AMANI*, Madridas;
- *Equipo Claves*, Madridas;
- *The Woodcraft Folk*, Didžioji Britanija;
- *The Adult Education Centre (Wensum Lodge)*, Norvičas, Jungtinė Karalystė;
- *The Norfolk Youth and Community Service*, Jungtinė Karalystė.

Publikacijos, kurios mus įkvėpė:

Educacion Intercultural. Analisis y resolucion de conflictos, Colectivo AMANI y Escuela de Animacion y Educacion Juvenil, Paseo de la Castellana, 101, 2. ISBN 84 7884 129 6.

En un mundo de diferencias ...un mundo diferente, Equipo Claves y Cruz Roja Juventud.

Racetracks, Greenwich Education Service, Greenwich, London, UK. ISBN 1 898443009.

UŽSIĖMIMAI, LYGMENYS IR TEMOS

visi skirtingi
visi lygūs

UŽSIĖMIMAI	LYGMUO	TEMOS				Psl.
		G	S	M	V	
Kampanijos veiksmai nuo A iki Z	1				V	62
Antonijus ir Ali	2		S			63
Balionai	2	G			V	65
Garbinimas	2		S			67
Brangus drauge...	4	G		M	V	70
Domino	2	G				72
Svajonės	3	G	S	M	V	74
Europietišku juokų konkursas	4		S	M		76
Eurotraukinys „à la carte“	3		S			78
Kiekviena nuotrauka pasakoja istoriją	3		S	M	V	81
Pirmieji įspūdžiai	2		S			83
Atakuoti ratą	2		S	M		85
Atspėk, kas ateis vakarienės?	4		S	M		88
Istorija	2	G		M		91
Mūsų kvartale	4			M	V	93
Sala	4			M		98
Tiesiog padaryk tai!	3			M		103
Knišnos mėlynumas	2	G	S			106
Etiketės	3		S	M		108
Dvidešimties riba	4			M		110
Kuriame žinias	4		S	M	V	120
Aš irgi	2	G				122
Žiniasklaidos šališkumas	4		S	M	V	124
Mano vaikystė	2	G	S			127
Mano istorija	2	G		M		129
Valstybinė šventė	2		S	M		131
Nepritapėlis	2	G				133
Vienas yra lygu vienam	2	G				135
Kelias į išsivystymą	3			M		138
Mūsų herojai	2		S		V	147
Portretai	3		S	M		149
Pabėgėlis	3		S	M	V	151
Žaidimo taisyklės	4			M		154
Siekti panašumų ir atrasti skirtumus	2	G				156
Pasakojimai apie diskriminaciją	3			M	V	158
Pasaulio pasakos	2	G	S			160
Atrasti skirtumų pėdsakus	4		S	M		170
Gyvenimo medis	3			M		173
Ką jūs matote?	2		S	M		176
Koks jūsų požiūris?	4			M	V	178
Šviesi ateitis	3			M		181
Ledlaužiai	1	G				183
Būdai, kaip pradėti dirbti su kampanijos temomis	1	G				190

all verschidden
all t'selwecht

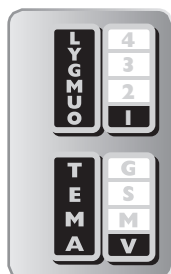
G: grupės dinamika ir bendravimas.

S: susidaryta nuomonė ir žmonių suvokimas.

M: diskriminaciją, atskirtį ir marginalizaciją sukeliančių mechanizmų supratimas.

V: užsiėmimai, kurie skatina jaunas žmones veikti.

KAMPANIJOS VEIKSMAI NUO A IKI Z¹

- A (*action*) – už veiklą prieš antisemitizmą.
- B (*being informed*) – būti informuotam.
- C (*combat*) – už kovą su engimu, bendradarbiavimą ir rūpinimąsi.
- D (*diversity*) – už įvairovę ir skirtumus.
- E (*equality*) – už lygybę.
- F (*festival, family, friendship*) – už šventes, šeimą ir draugystę.
- G (*growing*) – už augimą.
- H (*humanity, combating homophobia*) – už žmoniškumą ir homofobijos įveikimą.
- I (*intercultural learning*) – už tarpkultūrinį mokymąsi.
- J (*justice*) – už teisingumą.
- K (*keep on trying*) – už pastangas ir nepasidavimą.
- L (*learning another language*) – už kitos kalbos išmokimą.
- M (*is for making up your own mind*) – už apsisprendimą.
- N (*nobody is perfect*) – nes niekas nėra tobulas.
- O (*oppression*) – už engimo atpažinimą.
- P (*participation*) – už dalyvavimą vietinėje bendruomenėje.
- Q (*questions*) – už klausimų kėlimą ir nebuvimą įsitikinusiam savo teisumu.
- R (*respect*) – už pagarbą kitokiems.
- S (*starting now, sharing*) – už pradėjimą dabar ir dalijimąsi.
- T (*tolerance*) – už toleranciją.
- U (*unique*) – už buvimą unikalium.
- V (*valuing the difference*) – už skirtumų vertinimą.
- W (*working*) – už darbą dėl teisingesnio pasaulio.
- X (*Xenophobia*) – už agitavimą prieš ksenofobiją.
- Y (*yourself*) – už drąsą būti savimi.
- Z (*Zebbras*) – už zebrus, nes neįmanoma pasakyti, ar jie juodi, ar balti.

Ką ši kampanija reiškia jums?

Galite naudotis šia tarpkultūrine abėcėle norėdami pradėti diskusiją arba kaip gaires, ką jūs galėtumėte padaryti kovodami su rasizmu, ksenofobija, antisemitizmu ir netolerancija.

Pasidarykite papildintą kopiją ir naudokite kaip plakatą vis pridėdami savo minčių.

¹ Originaliame tekste remtasi angliška abėcėle, todėl ji pateikiama ir vertime (vert. past.).

ANTONIJUS IR ALI

visi skirtingi
visi lygūs

Sakoma, kad kūrybiškas darbas turi būti atliekamas vienuoje. Ar jūs kada nors bandėte sukurti istoriją su 10 ar daugiau žmonių? Dabar jums suteikiame galimybę pabandyti!

Analizuojamos temos:

- stereotipai.

Tikslai:

- išsiaiškinti, kokią nuomonę esame susidarę apie kitų kultūrų, socialinių grupių ir kt. žmones;
- sužinoti, kaip ta susidaryta nuomonė lemia mūsų lūkesčius žmonių, kurie priklauso kitoms grupėms, atžvilgiu.

Laikas: 30 minučių.

Grupės dydis: 8–10. Pastaba: didesnės grupės gali būti padalintos į mažesnes.

Pasiruošimas:

- kamuolys;
- popierius ir parkeris stebėtojiui;
- dideli lapai ir žymeklis.

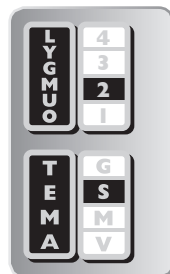
Taisyklės:

1. Paprašykite žmonių susėsti ratu.
2. Paprašykite vieno iš jų būti stebėtoju. Paaiškinkite, kad jis / ji turi sėdėti išorinėje rato pusėje ir užrašyti istoriją, kuri bus kuriama.
3. Paaiškinkite kitiems grupės nariams, kad jie kurs bendrą istoriją, naudodamiesi kamuoliu.
4. Tuomet sakykite: „tai istorija apie Antonijų, jauną vyrą iš Madrido“, ir perduokite kamuolį kitam grupės nariui, paprašykite jo tęsti istoriją vienu ar dviem sakiniais, o paskui perduoti kamuolį kitam.
5. Taip tęskite, kol bendra istorija bus baigta.
6. Po 10 ar 12 ėjimų paprašykite grąžinti kamuolį ir sakykite: „Antonijus pažįsta Ali, marokietį, kuris irgi žino istoriją“, ir perduokite kamuolį kam nors esančiam rate ir paprašykite jo papasakoti Ali istoriją.
7. Užsiėmimą baikite po 10 ar 15 minučių.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Paprašykite stebėtojo perskaityti pastabas, kurias užsirašė. Tuomet paklauskite grupės narių, ką Antonijaus ir Ali istorijos sako apie jų skirtingą gyvenimą ir pakomentuokite, ką tai pasako apie tai, kaip įsivaizduojame jaunus vyrus iš Madrido ir Maroko. Pasižymėkite pastabas apie pagrindinius dalykus ant rašomosios lentos.

Paklauskite, iš kur kyla tokia nuomonė. Ar mes visi susidarę vienodą nuomonę apie Ispaniją ir Maroką? Kodėl tokia, o ne kitokią?

Patarimai vadovui

Geriausia, kai istorija kuriama spontaniškai ir greitai. Šiuo atveju stebėtojai gali būti sudėtinga viską pasižymėti. Ši problema gali būti išspręsta pasirenkant dar vieną stebėtoją arba įrašant istoriją į kasetę.

Svarbu iš pat pradžių pristatyti užsiėmimą kaip paprastą bendros istorijos kūrimą.

Nuo veikėjų vardų priklausys tema, kurią norėsite analizuoti. Jeigu, pavyzdžiui, jūs norėsite kalbėti apie imigrantus, turėtumėte pasirinkti veikėjus, tradiciškai susijusius su visuomenės dauguma ir imigrantais. Jeigu norite nagrinėti apie vyrus ir moteris susidaromą nuomonę, pasirinkite vyriškus ir moteriškus vardus.

Šis užsiėmimas gali būti pritaikytas prie įvairių diskriminacijos situacijų, pradedant istoriją tokiu sakiniu: „Tai istorija apie Frenką, homoseksualų vaikina...“ arba „Tai yra istorija apie Mariją, kuri turi psichikos negalią...“ ir palyginkite šią istoriją su kita istorija apie asmenį, atstovaujantį visuomenės daugumai.

Kiti žaidimo būdai

Padalykite grupę į dvi grupes ir paprašykite kiekvienos grupelės dirbti tik su viena istorija. Vėliau palyginkite abi istorijas. Šis variantas pranašesnis, nes dalyviai neįtaria, kad istorijos bus lyginamos tarpusavyje. Svarbu, kad dalyviai būtų padalyti į grupes atsitiktiniu būdu.

Sudarykite dvi grupes ir paprašykite kiekvienos grupelės nupiešti ar aprašyti vieno iš istorijos veikėjų biografiją arba svarbų gyvenimo momentą.

Tęsinio siūlymai

Jeigu jums patinka istorijos ir staigmenos, paskaitykite „Pasaulio pasakas“ (žr. 160 psl.).

Jeigu Ali gyventų toje pačioje šalyje kaip ir Antonijus, kaip jis jaustųsi, jeigu priklausytų mažumai, ir kaip jaustųsi Antonijus, jeigu priklausytų daugumai? Pabandykite „Atakuoti ratą“ (žr. 85 psl.).

Jūs galite perskaityti „Ašikvė istorija“ (*Ashique History*), kurią rasite „Compass“. Ašikvė yra dirbantis vaikas iš Pakistano. Užsiėmime gali būti iškeltos problemos apie vaikų teises, socialines teises ir globalizaciją.

BALIONAI

visi skirtingi
visi lygūs

Norėdami įgyvendinti savo svajones, pirmiausia turime sutraukti grandines, kurios mus varžo. Kartu mes galime išpildyti savo svajones.

Analizuojamos temos:

- pačios grupės pasirinktos temos.

Tikslai:

- sukurti pozityvią grupės atmosferą;
- pamąstyti apie engimo, diskriminacijos ir atskirties mechanizmus;
- nukreipti grupę link pozityvaus veiksmo, paskatinti tęsti užsiėmimus.

Laikas: 20–30 minučių.

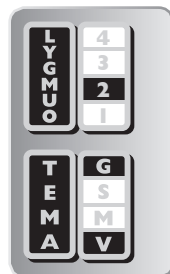
Grupės dydis: 10–40 žmonių.

Pasiruošimas:

- 2 balionai kiekvienam dalyviui;
- 2 virvelės (apie 50 cm ilgio) kiekvienam dalyviui;
- nenutrinamas flomasteris arba žymeklis visiems;
- vienas lipnių lapelių ir pieštukų rinkinys;
- lenta užrašams;
- kambarys turėtų būti didelis, kad žmonės galėtų bėgioti, o centrinėje erdvėje neturėtų būti nei kėdžių, nei stalų.

Taisyklės:

1. Paprašykite kiekvieno dalyvio minutėlę pagalvoti, kokioje visuomenėje jie norėtų gyventi ir paprašykite tokią visuomenę nusakyti vienu ar dviem bruožais.
2. Paprašykite jų užrašyti tuos bruožus ant lipnaus lapelio ir tuomet po vieną prieiti prie lentos ir priklijuoti.
3. Tuomet paprašykite dalyvių pagalvoti apie du dalykus, „grandines“, kurios trukdo pasiekti šiuos du idealios visuomenės bruožus.
4. Išdalykite žymeklius, duokite kiekvienam žmogui po du balionus ir po dvi virveles. Paprašykite pripūsti balionus ir ant jų didelėmis raidėmis užrašyti dvi „grandines“, kurios trukdo įgyvendinti jų svajonių visuomenę.
5. Eikite ratu ir paprašykite kiekvieno paeiliui pasakyti po du žodžius, kuriuos užrašė ant savo balionų.
6. Pasakykite grupei, kad jie dabar turi galimybę sutraukti „grandines“. Kiekvienas žmogus turi užsirišti balionus prie kiekvienos kulkšnies. Kai visi pasiruošę, paašškinkite, kad norėdami nutraukti grandines, jie turi susprogdinti balionus.
Kad būtų linksmiau ir konkuruotų tarpusavyje, galite pasiūlyti dalyviams bandyti susprogdinti vieniems kitų balionus, saugant savuosius.
7. Duokite ženklą pradėti žaidimą.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pradėkite diskusiją klausdami, ar dalyviams patiko užsiėmimas ir ką jie jautė. Tęskite užduodami tokius klausimus:

- Kas yra tos grandinės, kurios taip sunkiai mus „slegia“? Iš kur jos atsiranda?
- Kaip jūs manote, ar yra žmonių, kurie nešioja daugiau grandinių negu kiti?
- Kas jie tokie?
- Ar mes galime kaip nors jiems padėti nutraukti grandines?

Patarimai vadovui

Šis užsiėmimas panašus į kitą – „Svajonės“ (žr. 74 psl.), nes jame nagrinėjamos panašios temos. Žaiskite „Balionus“, kai grupė sudės į krūvą savo svajonių piešinius.

Žaidime „Balionai“ linksma ir kyla susijaudinimas tada, kai kiekvienas stengiasi užlipti ant kitų žmonių balionų ir kai girdėti balionų sproginėjimas. Taigi šį elementą galite prisiminti ir palikti, jeigu keisite užsiėmimą.

Vietoj balionų galite pasirinkti prezervatyvus. Prezervatyvus sunkiau susprogdinti, todėl užduotis tampa dar įdomesnė. Kita vertus, kai kurias rūšis labai sunku susprogdinti, todėl turėtumėte pabandyti prieš nusprenddami. Kai kuriose grupėse prezervatyvai pranašesni tuo, kad gali padėti sugriauti tabu kalbant apie seksą ir AIDS. Taip pat žinokite, kad kai kuriose situacijose jų naudojimas gali būti visiškai nenaudingas!

Supaprastintas šio užsiėmimo variantas – naudotis balionais ir virvelėmis. Nors tai brangus būdas, tačiau pradėti ir išjudinti dalyvius jis tinkamas.

Tęsinio siūlymai

Idėjos pratęsti konkrečius užsiėmimus kyla iš diskusijų. Vienas galimas variantas, kad grupė kartu planuoja konkretų užsiėmimą, siekiant „sutraukti grandines“. Kitas variantas – grupė planuoja, kaip įgyvendinti tam tikrą jų idealios visuomenės aspektą.

Jūs galite pereiti prie užsiėmimo „Brangus drauge“ (žr. 70 psl.), kuris suteikia galimybę išsamiau paanalizuoti požiūrį ir jausmus tam tikromis temomis.

Jeigu grupė norėtų imtis konkrečių veiksmų kovoti su rasizmu savo mokykloje ar klube, turėtų pereiti prie užsiėmimo „Atsakas į rasizmą“ (*Responding to racism*), kuris aprašytas „Compass“.

GARBINIMAS

visi skirtingi
visi lygūs

Koks vaizdas iškyla, kai pagalvojate apie ką nors iš kitos šalies? Kaip jūs tai nupieštumėte? Jeigu jums patinka paveikslėliai, jums patiks ir „Garbinimas“.

Analizuojamos temos:

- susidaryta nuomonė, stereotipai ir išankstinės nuostatos.

Tikslai:

- analizuoti mūsų stereotipus ir išankstines nuostatas apie kitus žmones;
- dirbti su susidaryta nuomone apie mažumas;
- suprasti, kaip veikia stereotipai;
- skatinti grupės kūrybiškumą ir spontaniškas idėjas.

Pasiruošimas:

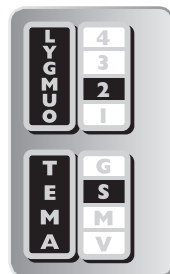
- sąrašas dalykų, kuriuos dalyviai turės nupiešti;
- dideli lapai ir žymeklis balams užrašyti;
- popieriaus lapai (A4 dydžio) ir parkeriai grupės piešiniam;
- lipni juostelė ar smeigtukai piešiniam prikabinti.

Laikas: nuo 45 minučių iki 2 valandų (atsižvelgiant į grupės dydį).

Grupės dydis: neribotas narių skaičius.

Taisyklės:

1. Paprašykite dalyvių sudaryti grupes po tris žmones.
2. Pasakykite komandoms pasiimti keletą popieriaus lapų, pieštuką ir atsisėsti šiek tiek toliau nuo kitų grupelių.
3. Pasikvieskite po vieną narį iš kiekvienos komandos ir pasakykite jiems po žodį.
4. Liepkite jiems sugrįžti į savo grupes ir nupiešti žodį, kurį komandos nariai turės pasistengti atspėti. Jie gali nupiešti tik tai, ką įsivaizduoja. Negalima piešti nei skaičių, nei žodžių. Negalima kalbėti, išskyrus tuos atvejus, kai patvirtinamas teisingas atsakymas.
5. Komandos nariai gali sakyti savo spėjimus, bet negali užduoti klausimų.
6. Kai žodis atspėjamas, komanda turi sušukti.
7. Pažymėkite balą ant didelio lapo.
8. Po kiekvieno ėjimo paprašykite piešėjo užrašyti ant piešinio, koks tai buvo žodis, nesvarbu, ar piešinys buvo baigtas, ar ne.
9. Paprašykite, kad komandos išsirinktų kitą piešėją. Stebėkite, kad kiekvienas žaidėjas bent vieną kartą būtų piešęs.
10. Pabaigoje paprašykite grupių prisegti savo piešinius ir palyginti bei padiskutuoti apie skirtingas žodžių interpretacijas ir susidarytą nuomonę.

Apibendrinimas ir įvertinimas

- Apibendrinkite ir įvertinkite mažose grupelėse (gali likti tos pačios komandos).
- Paklauskite dalyvių, ar užsiėmimas buvo sudėtingas, ir kodėl.
- Tuomet paprašykite žmonių pažiūrėti į piešinius ant sienų ir palyginti skirtingą susidarytą vaizdą ir būdus, kaip žmonės interpretavo tuos pačius žodžius.
- Paklauskite, ar susidaryta nuomonė atitinka realybę, ir paprašykite piešėjų pasakyti, kodėl jie pasirinko būtent tokį vaizdavimo būdą.
- Tęskite klausinėdami, kodėl turime tokią susidarytą nuomonę (negatyvią ar pozityvią) ir kaip ji gali paveikti mūsų santykius su žmonėmis.

Patarimai vadovui

Jeigu yra maža grupė, „Garbinimas“ gali būti žaidžiamas vienoje grupėje. Paprašykite vieno žmogaus, kad pieštų pirmas, o tas, kuris atspės, pieš antrasis.

Žmonės, kurie mano esą prasti menininkai, gali manyti, kad bus sunku. Patikinkite juos, kad nenorite meno kūrinį ir padrąsinkite kiekvieną, kad gali žengti žingsnį link tapimo piešėju.

Gali būti, kad šio užsiėmimo metu iškilis į paviršių pirmiausia į galvą ateinantys neapibrėžti stereotipai, kokius manome esant kitus žmones, kalbant ir apie užsieniečius ar mažumas. Tai labai kūrybiškas ir linksmas procesas. Tačiau labai svarbu nesusikoncentruoti vien tik į piešinius, bet kad grupė pamąstytų apie stereotipų keliamas grėsmes ir ypač – kodėl susidaromos nuomonės.

Kiekvienam reikalingi stereotipai, kad galėtų sąveikauti su aplinka ir žmonėmis. Stereotipų turime kiekvienas – tai ne tik neišvengiama, bet ir būtina. Svarbu nekritikuoti stereotipų, kurių turi dalyviai. Vertinimo ir diskusijos metu turi būti paaiškinta, kad stereotipai yra susidaryta nuomonė ir prielaidos, kurios dažniausiai mažai susijusios su realybe. Stereotipų ir jų keliamų grėsmių žinojimas yra geriausias būdas užkirsti kelią išankstinių nuostatų atsiradimui, kurios veda link diskriminacijos.

Įdomu paminėti, kad dažniausiai mes neturime stereotipinių nuomonių apie žmones, kuriuos mažai pažįstame. Pavyzdžiui, pagalvokite apie savo turimus stereotipus apie ką nors iš Slovėnijos, Moldovos, San Marino ar Butano. Stereotipas apie juos greičiausiai būtų toks: „jie yra malonūs žmonės“. Patariame įtraukti į žodžių, kuriuos reikės nupiešti, sąrašą bent vieną gyventoją, kuris priklauso mažumai jūsų šalyje, ir dar vieną, kuris nepriklauso mažumai ir su kuriuo jūsų grupė mažai arba visai nebuvo tiesiogiai susidūrusi. Paprašykite žmonių pagalvoti apie stereotipų skirtumus ir galimas to priežastis.

Dar vienas klausimas, kuris gali būti iškeltas diskusijoje, gali būti tai, iš kur kyla stereotipai. Galima paanalizuoti visuomenės informavimo priemones, mokyklą, šeimą ir bendraamžių grupes.

Garbinimas

Taisykles ir idėjas apie tai, ką komandos turėtų nupiešti, reikėtų priderinti prie nacionalinės ir kultūrinės grupės situacijos. Žemiau pateiktas žodžių sąrašas yra tik pasiūlymai, kuriuos galite pritaikyti. Pavyzdžiui, jeigu planuojate naudoti susidarytą nuomonę apie tautybes, svarbu neleisti žaidėjams piešti vėliavų ar pinigų – tai būtų pernelyg lengva! Kita vertus, norint išvengti vien tik spėliojimo, svarbu keisti tam tikros mažumos apibūdinimus kitais žodžiais, susijusiais su sąvokomis, daiktais ar žmonėmis, kurie neturi nieko bendra su tema. Pavyzdžiui, jeigu jūs planuojate paprašyti apibūdinti vengrą, rumuną ir prancūzą, geriau pradėti nuo vengro apibūdinimo. Tai pridės įvairumo, paskatins konkurenciją ir padarys užsiėmimą įdomesnį.

Žodžiai, kuriuos siūloma nupiešti:

rasizmas; skirtumai; ugdymas; diskriminacija; antisemitizmas; pabėgėlis; konfliktas; europietis; gyventojas (tos pačios šalies, kurioje vyksta užsiėmimas); prasčiokas; skurdas; musulmonas; homoseksualus asmuo; lygybė; ŽIV infekuotas žmogus; romas (čigonas, klajoklis); japonas; rusas; afrikielis; žmogaus teisės; žiniasklaida; turistai; užsienietis; solidarumas; aklas žmogus; meilė; arabas; moldavas.

Tęsinio siūlymai

Padėkite grupės nariams pamatyti, kaip stereotipai naudojami žiniasklaidoje, reklamoje ir padėkite suprasti, kaip jie patys reaguoja į pateikiamus stereotipus.

Paprašykite jų sugalvoti kelis pavyzdžius ir pasakyti kito susitikimo metu.

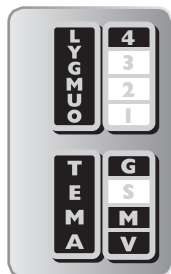
Mes susidarome nuomonę apie kitus žmones ir kitą kultūrą ne tik iš nuotraukų, rašytinių šaltinių, bet ir iš muzikos. Jums reikėtų pasidomėti užsiėmimu „Knišnos mėlynumas“ (*Knysna Blue*) (žr. 106 psl.) ir paanalizuoti muzikinius įvaizdžius.

Jeigu kalbėsite tik apie stereotipus, galbūt norėsite paanalizuoti, kokios gali būti stereotipų ir „etikečių klijavimo“ pasekmės. Tuomet imkitės užsiėmimo „Etiketės“ (žr. 108 psl.).

Kitas užsiėmimas apie stereotipus yra „Didvyrės ir didvyriai“ (*Heroines and heroes*), kurį galite rasti „Compass“. Individualiai ir mažose grupelėse analizuojami stereotipai apie didvyres ir didvyrius bei jų socializacijos ir kultūros simbolių vaidmenis.

BRANGUS DRAUGE...

Mes visi turime savo nuomonę, mintis ir jausmus, kuriais norėtume pasidalyti, tačiau kartais būna sunku apie tai kalbėti. Tokiu atveju laiško rašymas būtų geresnis būdas pasakyti tai, ką galvojame.

Analizuojamos temos:

- temos, susijusios su susitikimo tema.

Tikslai:

- padrąsinti dalyvius išreikšti savo požiūrį ir jausmus;
- skatinti įsijausti ir suprasti kitokį požiūrį, išskylančį kalbant tam tikra tema;
- padrąsinti dalyvauti tuos grupės narius, kuriems sunku kalbėti kitų akivaizdoje;
- diskutuoti apie solidarumą, lygybę ir abipusę pagarbą.

Laikas

Šis užsiėmimas turėtų tęstis vieną ar dvi dienas ir turėtų būti platesnės programos dalis.

A dalis: 30 minučių.

B dalis: 15 minučių.

C dalis: 30 minučių.

D dalis: 45 minutės.

Grupės dydis: 5–30 žmonių.

Pasiruošimas:

- parkeriai ir popierius;
- kopijavimo aparatas.

Taisyklės

A dalis: išrinkite du arba tris dalyvius ir paprašykite jų parašyti asmeninį laišką kitam grupės nariui tam tikra tema. Pavyzdžiui, apie priklausymą mažumai, apie rasizmą, Europą, neteisingumą ir pan. Laiškai turėtų baigtis klausimu, pavyzdžiui, „ką tu apie tai manai?“, „ar galėtum man padėti?“, „kokia yra tavo nuomonė?“

B dalis: kito susitikimo pradžioje paprašykite tų, kurie rašė laiškus, perskaityti juos visai grupei.

C dalis: paprašykite tų žmonių, kuriems laišakai buvo adresuoti, parašyti atsakymus.

D dalis: susitikimo pabaigoje arba kito grupės susitikimo metu paprašykite perskaityti atsakymus.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pradėkite diskusiją klausdami laiškus rašiusių dalyvių, ką jie sužinojo atlikdami šį užsiėmimą, paklauskite visos grupės, ką sužinojo klausydamiesi laiškų skaitymo. Tęskite diskusiją su visa grupe tomis temomis, kurios buvo iškeltos laiškuose.

Patarimai vadovui

Šis užsiėmimas suteikia puikią galimybę žmonėms pagalvoti, kaip jie jaučiasi arba ką norėtų pasakyti analizuojamomis temomis. Tai suteikia galimybę dalyviams, kuriems sunkiau sekasi žodžiais save išreikšti, įsitraukti į visos grupės diskusiją. Tokiu būdu užsiėmimas padeda sukurti teigiamą bendrumo jausmą ir skatina supratimą. Šis užsiėmimas taip pat gali būti naudingas sprendžiant grupės konfliktus.

Užsiėmimą galima pritaikyti bet kokiai grupei, tačiau ypač gerai jis vyksta tarpkultūrinėse grupėse.

Laiškų tema turėtų būti susijusi su susitikimo tikslu. Pavyzdžiui, jeigu tema yra „prievarta“, pradžios taškas galėtų būti naujausias įvykis (konfliktai tarp jaunimo grupuočių, žmogaus užpuolimas, policijos reidas į romų stovyklą ir pan.

A dalis: rinkdamiesi, kas rašys laiškus, turėtumėte atsižvelgti į grupę. Pavyzdžiui, vienas žmogus iš daugumos, o kitas – iš mažumos; iš skirtingų mažumų; vyras ir moteris ir pan.

Svarbu tai, kad rašantieji laiškus nerašytų tiems, kuriuos gerai pažįsta, bet kitiems grupės nariams.

Nors dalyviams turi būti pasakyta, kad laišškai turėtų būti kuo asmeniškesni, jie gali patys nuspręsti, kiek jie nori būti atviri. „Asmenišką“ šiuo atveju reiškia, kad dalyviai kaip nors turėtų susieti savo patirtį su analizuojama tema.

Vienas sunkumas, su kuriuo galbūt susidursite, – kai kurie dalyviai gali jausti, kad „negali rašyti“. Tuomet juos reikėtų padrąsinti. Labai naudinga būtų išdalyti laiškus, parašytų A dalyje, kopijas kiekvienam grupės nariui.

Tęsinio siūlymai

Parašyti laiškus apie tai, kas jums rūpi. Nusiųsti juos atitinkamoms institucijoms, politikams ar į vietinį laikraštį. Užtikrinkite, kad jūsų požiūris yra žinomas ir galėtų lemti pokyčius.

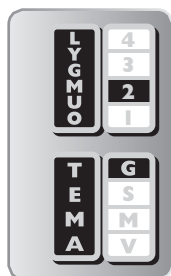
Kaliniai yra žmonės, kuriems reikalingi laiškus rašantys draugai. Galbūt grupė nuspręš rašyti laiškus kaliniams. Ji galėtų plačiau sužinoti apie tai, ką reiškia būti įkalintam iki gyvos galvos dalyvaujant užsiėmime „Kai ateina rytoj“ (*When tomorrow comes*) iš „Compass“. Čia iškeliama klausimai apie teisę gyventi ir teisę, kad su tavimi nebūtų elgiamasi žiauriai, nežmoniškai ar žeminamai.

Nelengva pradėti rašyti laiškus. Tokiu atveju iš pradžių galima aptarti keletą netikrų laišku. Dalyviai galėtų diskutuoti apie tai, ką parašytų jauniems žmonėms, kurie parašė „Jaunų žmonių papasakotos istorijos“ (*Stories told by young people*) ketvirtoje „Domino“ dalyje.

Rašyti laiškus nėra lengva. Gali būti labai sunku išreikšti tai, ką tu iš tikrųjų nori pasakyti, todėl žodžius reikia rinktis labai atidžiai. Jeigu įdomu, galėtumėte pabandyti užsiėmimą „Šviesi ateitis“ (žr. 181 psl.), kuriame analizuojama žodžių kilmė ir tai, kaip su kitais žodžiais keičiasi jų prasmė.

DOMINO

*Ar žinote, kas yra domino?
Pažaiskime domino su savo kūnais.*

Analizuojamos temos:

- galite pasirinkti bet kokią temą.

Tikslai:

- skatinti fizinį bendravimą;
- padėti žmonėms pažinti vieniems kitus;
- padėti suprasti, kad grupėje esama skirtumų tarp individų ir dalykų, kurie laikomi bendrais.

Laikas: 10 minučių.

Grupės dydis: neribotas dalyvių skaičius.

Pasiruošimas:

- nereikia jokių ypatingų medžiagų;
- galimų dalyvių savybių sąrašas, jeigu dalyviai negalės sugalvoti patys;
- didelė erdvė.

Taisyklės:

1. Paprašykite vieno grupės dalyvio sugalvoti asmenines savybes, kurias pasakytų visai grupei. Pavyzdžiui: „Mano kairė pusė – mergina, o dešinė – du broliai.“
2. Tuomet pakvieskite ką nors iš grupės, kuris atitinka kurią nors iš šių dviejų charakteristikų, ir tuomet pakviestasis turi pasakyti kokią nors savybę vienai iš laisvų pusių. Pavyzdžiui: „Mano kairė pusė – mergina, o kairė – rudos akys.“
3. Pasistenkite, kad visi grupės nariai eitų paeiliui, kad pabaigoje susiformuotų ratas, kuriame kiekvienas yra su kuo nors susilietęs.
4. Jeigu pasakytos savybės niekas neturi ir domino kauliuko neatitinka, paprašykite žaidėjų pasakyti kitą savybę, kad grandinė būtų tęsiama.

Patarimai vadovui

Aukščiau pateiktos savybės yra tik pavyzdžiai. Žmogus gali pradėti pasakydamas bet kokią savybę – nesvarbu, ar ji matoma, ar nematoma.

Svarbu tai, kad grupės nariai iš tikrųjų sukurtų fizinį kontaktą – tai sustiprina bendrumo jausmą. Būdas, kuriuo kuriamas kontaktas, gali būti galvos lietimasis, vienu su kitais apsikabinimas, pėdų sudėjimas kartu ir pan. Žaidėjai gali stovėti arba gulėti.

Jeigu siūlomos savybės kartojasi, galite paskatinti dalyvius sugalvoti kitokių. Geriausia, kai savybės yra sudėtingesnės. Jūs galėtumėte paskatinti grupę sakyti matomas savybes (drabužių arba plaukų spalva), nematomas ar asmenines (pomėgiai, mėgstamiausias valgis, daina, kurią labiausiai mėgsta dainuoti duše, ir t. t.) ar kitas savybes, susijusias su tema (aš galvoju..., aš manau..., apie mažumas, vyrus, moteris, romus, žydus ir pan.).

Šis žaidimas turėtų būti žaidžiamas tokiu greičiu, kad žmonėms neatsibostų laukti.

Rato sudarymas stiprina bendrumo jausmą. Galima sugalvoti ir kitokių žaidimo formų.

Jeigu žaidžiamas susitikimo pradžioje ar kaip „ledlaužis“, rekomenduojame jums prisidėti ir dalyvauti žaidime kartu su grupe. Tai gali padėti pralaužti barjerus.

visi skirtingi
visi lygūs

Tęsinio siūlymai

Užmezgusi asmeninius ryšius grupė gali norėti užmegzti ryšius su miesto gyventojais, žiniasklaida, NVO ir valstybinėmis institucijomis pilietinėje visuomenėje. Užsiėmimas „Ryšių kūrimas“ (*Making links*) iš „Compass“ apima diskusijas apie teises ir atsakomybes demokratinėje visuomenėje.

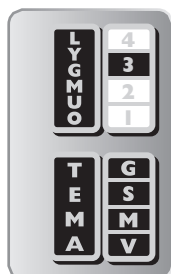
„Domino“ jums parodė, kad žmogus yra daug daugiau, nei pastebime iš pirmo žvilgsnio. Vis dėlto kai išvystame žmogų, pirmiausia apie jį sprendžiame remdamiesi tuo, ką matome. Žaiskite „Pirmuosius įspūdžius“ (žr. 83 psl.) ir paanalizuokite, ką matome, ar mes visi matome vienodai.

كلنا مختلفون
كلنا متساوون

SWAJONĖS

visi skirtingi
visi lygūs

Savybė, kurią mes visi turime, yra gebėjimas svajoti ir įsivaizduoti geresnę ateitį. Šis užsiėmimas skatina lygybės jausmą grupėje per pasidalijimą svajonėmis.

Analizuojamos temos:

- lygybė, nepaisant kultūrinės ar etninės kilmės;
- solidarumas ir empatija tarp grupės narių.

Tikslai:

- akcentuoti lygybę grupėje;
- skatinti solidarumą ir empatiją, sukurti pozityvią atmosferą grupėje;
- skatinti bendradarbiavimą;
- pažinti vieniems kitus.

Laikas: viena valanda.

Grupės dydis: 6–40 dalyvių.

Pasiruošimas:

- rašomoji lenta ir žymekliai – kiekvienai grupei po vieną rinkinį.

Taisyklės:

1. Šio užsiėmimo organizavimas priklausys nuo grupės dydžio. Jeigu tai vidutinio dydžio grupė (10 žmonių) – veskite užsiėmimą su visa grupe „smegenų šturmo“ būdu. Jeigu tai didelė grupė, padalykite į mažesnes grupes po 5–6 žmones.
2. Liepkite kiekvienam pirmąsias 5 minutes pagalvoti, kaip jie įsivaizduoja ateitį – šeimą, darbą, pomėgius, namus, asmeninį tobulėjimą, piliečių teises ir t. t.
3. Tuomet paprašykite žmonių pasidalyti savo svajonėmis ir troškimais – papasakoti ir pagrįsti. Jie turėtų užrašyti, arba geriausia, – nupiešti bendrais bruožais ant didelių lapų darbą, keliones, vaikus, jų pačių namus ir t. t.
4. Paprašykite kiekvienos grupės pristatyti savo piešinius ar išvadas.
5. Vėliau prašykite kiekvieno žmogaus asmeniškai arba grupės pasakyti 3 konkrečius dalykus, kurie neleidžia jiems pasiekti savo troškimų ir 3 konkrečius dalykus, kuriuos jie, kaip grupė (ar organizacija), gali padaryti kartu, kad priartėtų prie savo svajonių.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pradėkite prašydami žmonių pasidalinti emocijomis, kurias išgyveno šio užsiėmimo metu ir pasakyti, kas jiems patiko.

Užduokite tokius klausimus:

- Kas jus nustebino?
- Kaip jūs manote, ar kiekvienas turėtų turėti teisę siekti savo tikslų?
- Kaip jūs manote, ar vieni žmonės turi daugiau galimybių negu kiti? Kas, kodėl ir ar tai teisinga?

- Kaippraktiškai jūs galite padėti vieni kitiems įveikti kliūtis ir įgyvendinti savo svajones?

Patarimai vadovui

Šis užsiėmimas gali būti gera paskata grupei ir atskiriems žmonėms apibrėžti savo svajones ir pagalvoti, kaip praktiškai galėtų jų siekti kartu. Svarbu pabrėžti šį bendradarbiavimo aspektą siekiant įveikti asmeninius trūkumus. Pavyzdžiui: „aš nežinau, kaip tai padaryti...“, „aš neturiu priemonių...“

Užsiėmimas pavyksta geriau, jeigu svajonės kūrybiškai susiejamos. Jeigu grupei sunku piešti, galite naudoti koliažo techniką: senus žurnalus, žirkles ir klijus. Galite pasikviesti žmones, kurie trumpai suvaidintų savo svajonę. Visi metodai, kurie palengvina kūrybišką ir spontanišką išraišką, yra tinkami naudojant rašytinę ar žodinę komunikaciją.

Jeigu grupė yra daugiakultūrė, geriau būtų užsiėmimą susieti su rasizmu, ksenofobija ir antisemitizmu. Tokiu atveju klausimas: „kaip jūs manote, ar kiekvienas turėtų turėti teisę siekti savo tikslų?“ turėtų padėti pasukti diskusiją ir svarstymus ta kryptimi.

Tęsinio siūlymai

Pabandykite pažaisti „Balionus“ (žr. 65 psl.), kad sukeltumėte grupėje pozityvius jausmus ir tuomet pradėkite šį žaidimą.

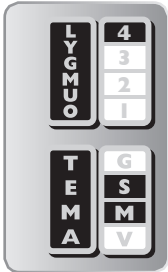
Padirbėkite su idėjomis apie konkrečių veiksmų ėmimąsi, kuriuos žmonės sugalvojo per užsiėmimą, arba suplanuokite kitą susitikimą aptarti, kokius praktinius veiksmus jie galėtų atlikti.

Grupė gali norėti kalbėtis apie aktyvius žmogaus teisių šalininkus, kurių svajonės pakeitė jų visuomenę ir įkvėpė pasaulį. Imkitės užsiėmimo „Kovotojai už teises“ (*Fighters for rights*) iš „Compass“.

Neužtenka tik svajoti. Ateitis ateis pati, o progresas reikalauja pastangų! „Compass“ jūs rasite žaidimą „Balsuoti ar nebalsuoti“ (*To vote or not to vote*), kurį žaidžiant reikia apklausti bendruomenės atstovus, kad išsiaiškintume jų požiūrį į balsavimą rinkimuose ir pilietinę atsakomybę.

EUROPIETIŠKŲ JUOKŲ KONKURSAS

Tai tik juokai! Koks galų gale skirtumas, jei juokaujame apie airius ir belgus?

Analizuojamos temos:

- stereotipai ir išankstinės nuostatos;
- kaip humoras naudojamas palaikyti ar pakurstyti išankstines nuostatas;
- asmeninė atsakomybė reaguoti į situacijas, kurioms mes nepritariame.

Tikslai:

- paanalizuoti, iš kur kyla mūsų humoras;
- sužinoti, kokią įtaką daro juokai mums ir tiems, apie kuriuos yra juokaujama;
- diskutuoti apie baimes, kurios slypi už juokų.

Laikas: 45 minutės.

Grupės dydis: neribotas dalyvių skaičius.

Pasiruošimas:

- parinkite įvairiausių juokų, pritaikytų jūsų grupei:
 - nukreiptų prieš vegetarus, turtuolius, žydus;
 - apie neįgalius žmones;
 - apie politikus, pop žvaigždes, užsieniečius, homoseksualius asmenis, t. t.;
 - apie tabu;
 - su žodžių žaismu;
 - pokštų ir tikrų juokingų nutikimų, nukreiptų prieš kokį nors grupės narį; karikatūrų;
- jums taip pat reikės skrybėlės;
- didelių popieriaus lapų ir parkerio balams užrašyti.

Taisyklės:

1. Užrašykite juokus ant popieriaus lapelių ir sudėkite juos į skrybėlę.
2. Tegul visi žaidėjai susėda į ratą ir siunčia ratu skrybėlę, iš kurios išsitraukia po lapelį. Tuomet reikia tą juoką perskaityti arba suvaidinti kitiems grupės nariams.
3. Grupės nariai balsuoja už perskaitytą ar suvaidintą juoką naudodamiesi dešimties balų sistema.
4. Jums davus komandą arba suskaičiavus iki trijų, žaidėjai turi balsuoti rodydami pirštus.
5. Užrašykite balus ant didelio lapo.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Kalbėkite apie tai, kaip žmonės jautėsi dalyvaudami žaidime, taip pat ir:

- Kuris juokas laimėjo ir kodėl?
- Kuris juokas gavo mažiausiai taškų ir kodėl?
- Kaip jūs jaučiatės, kai juokaujama apie jus arba apie tai, kas jums yra svarbu?
- Kokie juokai jums yra geriausi?
- Kas padaro juoką nepriimtina?
- Kokią žalą gali padaryti diskriminuojamieji / rasistiniai juokai?

- Kaip elgiatės, kai kas nors pasakoja įžeidžiančius juokus:
mandagiai šypsotės;
juokiatės, nes ir jūsų draugai juokiasi;
pasakote žmogui, kad jis elgiasi netinkamai;
pasitraukiate iš grupės, bet nieko nepasakote.

Patarimai vadovui

Svarbu išrinkti gerus juokus, nes tai padės jums kontroliuoti užsiėmimą, kuris gali lengvai tapti nekontroliuojamu.

Parinkite konstruktyvių ir destruktivių juokų. Karikatūros gali būti geriausias juokų šaltinis, kuris padės sužinoti, ką nors pozityvaus apie save ir pasaulį.

Venkite juokų, kurie gali labai įžeisti kuriuos nors grupės narius. Ugdymo tikslais galite įtraukti keletą juokų, ypač iš tikrųjų grupės narių patirtų juokingų nutikimų.

Pasiūlymai pratęsti

Kolekcionuokite karikatūras ir juokus. Paruoškite vietą ant sienos ar rašomosios lentos ir juos iškabinkite. Taip pat galite patys sukurti juokų ar karikatūrų ir pasidalyti su kitomis grupėmis bei organizacijomis. Pabandykite juos išspausdinti vietiniame laikraštyje ar organizacijos informaciniame laikraštyje.

Taip pat pasigilinkite į tai, kaip mes diskriminuojame tam tikras grupes ir kaltiname jas. Remkitės užsiėmimu „Tiesiog padaryk tai!“ (žr. 103 psl.). Kitas būdas – pakalbėkite, kaip geriausia reaguoti sudėtingose situacijose, dalyvaudami užsiėmime „Pasakojimai apie diskriminaciją“ (žr. 158 psl.).

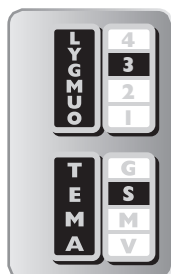
Įžeidžiančių juokų sakymas yra dažnai pasitaikanti priekabiavimo forma. Jeigu norite lavinti įgūdžius kovojant su priekabiavimu, jums reikėtų peržiūrėti „Ar mes turime alternatyvų?“ (*Do we have alternatives?*) iš „Compass“.

Jeigu norite su humoru pažvelgti į žmogaus teises, peržiūrėkite 4 „Compass“ skyrių, kurį iliustravo Pancho. Kitas užsiėmimas „Paveikslų žaidimai“ (*Picture games*) yra „Ką tu matai Pančo?“ (*What do you see in Pancho?*) Pabandykite pažaisti – nustebsite, kad žmonės įvairius dalykus tame pačiame paveikslėlyje gali pamatyti skirtingai!

Tai, kas vieniems žmonėms atrodo juokinga, kitus gali žėisti. „Domino“ 4 dalyje „Jaunų žmonių papasakotos istorijos“ (*Stories told by young people*) jūs rasite trumpą Annos Smolen iš Lenkijos istoriją, kuri jums gali būti naudinga pradedant diskusiją apie įžeidimą.

EUROTRAUKINYS „À LA CARTE“

Nė vienas iš mūsų nesame rasistai, bet... Šis užsiėmimas yra apie išankstines nuostatas, sukurtas remiantis kasdienėmis situacijomis – važiavimas kartu traukiniu.

Analizuojamos temos:

- išankstinės nuostatos ir tolerancijos ribos;
- susidaryta nuomonė ir stereotipai apie įvairias mažumas.

Tikslai:

- išsiaiškinti dalyvių stereotipus ir išankstines nuostatas apie kitus žmones ir mažumas, susidarytą nuomonę ir asociacijas, kurias sukelia tekstas;
- pagalvoti apie tai, kaip skirtingi dalyviai įsivaizduoja mažumas;
- padėti suvokti savo tolerancijos ribas;
- supriešinti skirtingų dalyvių vertybes ir stereotipus.

Laikas: nuo 90 minučių iki 2 valandų.

Grupės dydis: mažiausiai 5 žmonės, daugiausiai – 40 žmonių.

Pasiruošimas:

- kiekvienam dalyviui padalyti po vieną lapą užrašams;
- kiekvienam dalyviui duoti po pieštuką.

Taisyklės:

1. Kiekvienam žmogui duokite po vieną lapą.
2. Trumpai papasakokite scenarijų ir pasiūlykite jiems perskaityti žmonių, keliaujančių traukiniu, aprašymus.
3. Tada paprašykite kiekvieno žmogaus asmeniškai išsirinkti tris žmones, su kuriais labiausiai norėtų keliauti, ir tris, su kuriais mažiausiai norėtų kartu keliauti.
4. Kai visi pasirenka, paprašykite jų susiskirstyti į grupes po 4 arba 5 žmones ir:
 - papasakoti, kokius žmones išsirinko ir kodėl;
 - palyginti pasirinkimus ir tų pasirinkimų priežastis ir pabandyti surasti panašumus;
 - bendrai nutarus, surašyti 3 plusus ir 3 minusus ant lapo.
5. Paprašykite kiekvienos grupės pristatyti savo išvadas (taip pat pagrįsti savo bendrą pasirinkimą). Jie taip pat turėtų pasakyti, kuriais atvejais kilo daugiausia nesutarimų grupėje.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Apibendrinimas ir diskusija bus pagrįsta grupės pranešimais. Geras būdas diskutuoti – lyginti skirtingus grupių rezultatus.

Jūs galite užduoti tokius klausimus:

- Kiek tikroviškos yra pristatytos situacijos?
- Ar kas nors patyrė panašią situaciją realiame gyvenime?
- Kokie pagrindiniai faktoriai lėmė jūsų asmeninius sprendimus?
- Jeigu grupėms nepavyko prieiti prie vieningų išvadų, pakalbėkite, kodėl taip įvyko.

- Kas buvo sunkiausia?
- Kokie veiksniai neleido jums susitarti?
- Kokius stereotipus įkūnija keleiviai?
- Kaip susidarome tokią nuomonę?
- Kaip jaustumėtės atsidūrę situacijoje, kai niekas nenorėtų su jumis važiuoti viename traukinio vagonė?

Patarimai vadovui

Žinokite tai, kad pateiktas keleivių sąrašas labai ilgas, todėl grupėms gali būti sunku sudaryti bendrą sąrašą. Dėl tos priežasties jums gali prireikti daugiau laiko individualiai ir grupinio darbo dalims. Galite sumažinti sąrašą iki 10–14 keleivių ir pritaikyti prie vietinių gyventojų ir tautinės grupės, su kuria dirbate, situacijos. Labai svarbu, kad kai kurių keleivių aprašymai atitiktų mažumų apibūdinimus, turint omenyje ir „nematomas“ mažumas – tokias kaip homoseksualūs asmenys, neįgalieji, ŽIV nešiotojai ir pan.

Daugeliu atvejų grupėms nepasiseks susitarti dėl bendro sąrašo. Nepabrėžkite šio aspekto, nes tai gali nuvesti prie netikro sutarimo. Būtų įdomu aptarti, kodėl sunku pasiekti bendrą sutarimą šiuo klausimu.

Svarbu, kad kiekvienas gerbtų kitų nuomonę ir neužsipultų žmonių dėl jų asmeninio požiūrio. Jeigu kai kurie pasirinkimai atrodo abejotini, geriau būtų padiskutuoti apie tam tikro pasirinkimo priežastis, o ne aiškintis kiekvieno apsisprendimą. Iš tikrųjų tiek dalyviai, tiek jūs, vadovas, būsite keblioje pozicijoje: labai lengva šį užsiėmimą paversti smerkimo susirinkimu! Dėl to turite būti budrus, kad diskusija neišsirutuliotų į diskusiją „kuris iš mūsų turi mažiausiai išankstinių nuostatų?“ Geriau dirbti su mintimi, kad mes visi turime išankstinių nuostatų.

Taip pat svarbu diskutuoti ir analizuoti tai, kad keleivių aprašymai labai trumpi, kad mes nedaug žinome apie žmonių asmenybes ar jų biografiją. Bet argi ne taip mes reaguojame į laikraščiuose ir televizijoje pateiktą informaciją, dalyvaudami pokalbiuose ar susitikdami su žmonėmis pirmą kartą?

Tęsinio siūlymai

Užsiėmimas gali būti tęsiamas imantis kito užsiėmimo apie susidarytas nuomones: „Pirmieji įspūdžiai“ (žr. 83 psl.) arba „Ką jūs matote?“ (žr. 176 psl.). Arba galite užduoti sau klausimus apie norimus sužinoti dalykus – kas yra pabėgėlis arba imigrantas, ir pripažinti išankstines nuostatas bei diskriminaciją dalyvaudami užsiėmime „Pabėgėlis“ (žr. 151 psl.).

Užsiėmimas „Visi lygūs – visi skirtingi“, kurį galite rasti „Compass“, yra trumpa ir provokuojanti viktorina, kuri žmonėms gali patikti dėl kitokio požiūrio į sudarytą nuomonę ir stereotipus, kuriuos jie yra susidarę apie kitus žmones.

Kad būtų linksčiau, galite paklausti grupės, su kuo norėtų dalytis pirtimi. Perskaitykite „Adaptacija – Integracija – Tolerancija... Pavyzdžiai iš kasdienybės“ (*Adaptation – integration – tolerance... Examples from everyday life*) Alien 93, C/15 dalyje.

SCENARIJUS

Jūs įlipate į *Elnių slėnio ekspreso* traukinį savaitės trukmės kelionei iš Lisabonos į Maskvą. Jūs keliaujate miegamajame vagonė, kurį turite dalytis su trimis kitais žmonėmis. Su kuriais toliau išvardytais keleiviais norėtumėte keliauti?

1. Serbų kareivių iš Bosnijos.
2. Antsvorio turinčiu švedu finansų brokeriu.
3. Italų diskžokėjumi, kuris, atrodo, turi daug pinigų.
4. Afrikiete, pardavinėjančia odinius gaminius.
5. Jaunu menininku, kuris yra ŽIV nešiotojas.
6. Romu (čigonu ar klajokliu) iš Vengrijos, kurį neseniai paleido iš kalėjimo.
7. Basku nacionalistu, kuris dažnai važiuoja į Rusiją.
8. Vokiečiu reperiu, gyvenančiu alternatyvų gyvenimo būdą.
9. Aklu akordeonistu iš Austrijos.
10. Ukrainiečiu studentu, kuris nenori grįžti namo.
11. Vidutinio amžiaus rumune moterimi, kuri neturi vizos ir rankose laiko vienerių metų vaiką.
12. Griežta ir agresyvia vokiečių feministė.
13. Skustagalviu iš Švedijos, greičiausiai apsvaigisiu nuo alkoholio.
14. Imtynininku iš Belfasto, greičiausiai vykstančiu į futbolo rungtynes.
15. Lenke prostitute iš Berlyno.
16. Prancūzu ūkininku, kuris kalba tik prancūziškai ir turi pilną krepšį aitraus kvapo sūrio.
17. Kurdu pabėgėliu, gyvenančiu Vokietijoje ir keliaujančiu namo iš Libijos.

Taisyklės:

1. **Individualiai** išrinkite tris žmones, su kuriais norėtumėte keliauti, ir tris, su kuriais mažiausiai norėtumėte keliauti kartu. Tai turite padaryti per 15 minučių.
2. **Grupelėse** pasakykite 3 žmones, su kuriais norėtumėte keliauti, ir tuos, su kuriais nenorėtumėte, padiskutuokite apie priežastis, nulėmusias tokius pasirinkimus. Tuomet pasistenkite sudaryti bendrą 3 palankiausiai vertinamų ir 3 blogiausiai vertinamų bendrakeleivių sąrašą. Šiai užsiėmimo daliai jūs galite skirti 45 minutes.
3. **Visiems** grupelės pristato savo išvadas, tada – apibendrinimas ir įvertinimas.

KIEKVIENA NUOTRAUKA PASAKOJA ISTORIJĄ

visi skirtingi
visi lygūs

Kartais mes matome dalykus, kurie atrodo labai paprasti. Tačiau pažvelkite kitu aspektu ir pamatysite kitokią situaciją.

Analizuojamos temos:

- suvokimai yra šališki ir priklauso nuo mūsų patirties, lūkesčių, kultūros ir pan.;
- sprendimai dažnai priimami remiantis ribota informacija.

Tikslai:

- parodyti, kaip mūsų susidaryta nuomonė apie kitus žmones daro įtaką jų elgesio interpretavimui;
- išsiaiškinti, kaip užpildome mūsų žinių spragas;
- išsiaiškinti, kokią įtaką ir galią turi mūsų susidaryta nuomonė apie kitus žmones.

Laikas: 30 minučių.

Grupės dydis: neribotas dalyvių skaičius.

Pasiruošimas:

- išsirinkite nuotrauką, susijusią su jūsų susitikimo tema ar kampanija;
- perkirpkite nuotrauką į dvi dalis taip, kad kiekviena dalis „pasakotų istoriją“, tačiau sudėjus kartu išeitų „kitokia istorija“;
- priklijuokite tas dvi dalis ant atskirų popieriaus lapų;
- padarykite po kopiją kiekvienam dalyviui;
- paruoškite popieriaus ir pieštukų kiekvienam dalyviui.

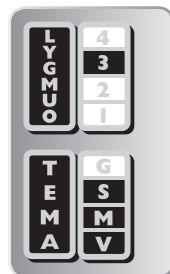
Taisyklės:

1. Pasakykite grupei, kad jūs kiekvienam žmogui duosite po paveikslėlį ir kiekvienas turės užrašyti, apie ką yra tas paveikslėlis, kokie jo veikėjai, kas vyksta, kur vyksta veiksmas ir taip toliau.
2. Duokite kiekvienam dalyviui po pirmosios dalies kopiją, 5 minutes leiskite pagalvoti ir užrašyti istoriją.
3. Tuomet paprašykite dalyvių pasidalyti, ką jie užrašė. Jeigu dalyvių daug, tai gali būti daroma grupelėse po 6–8 žmones.
4. Išdalykite po antrąją paveikslėlio dalį ir paprašykite žmonių aptarti savo įspūdžius apie tai, ką jie pamatė.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Diskusijoje turėtų būti analizuojami būdai, kaip mes sisteminame ir apdorojame informaciją. Toliau pateikti klausimai gali padėti vesti diskusiją:

- Kaip manote, kas buvo vaizduojama nuotraukoje?
- Kas buvo nuotraukoje pavaizduoti žmonės?
- Kur jie buvo?
- Ką jie veikė?
- Kodėl jie ten buvo?
- Kodėl jūs įsivaizdavote tam tikrus dalykus būtent taip?

- Ar nuotrauka turėjo kitokią prasmę kitiems grupės nariams?
- Kaip manote, ar kas nors pasikeitė, kai pamatėte visą nuotrauką?
- Realiame gyvenime, kai kas nors nutinka arba kai mes matome tik mažą „paveikslo“ dalį, stengiamės jį suprasti ir pavadinti.
- Kas nutinka, kai jūs vėl pažiūrite į situaciją platesniu aspektu ir pakeičiate požiūrį?
- Ar jūsų nuomonė pasikeitė, ar jūs vis dar laikotės savo pirminės nuostatos?
- Kodėl sunku būti sąžiningam keičiant savo nuomonę?

Patarimai vadovui

Pasistenkite rasti tokių nuotraukų ar piešinių, kurie tiktų grupei ir būtų susiję su jų gyvenimu arba su tema, kurią norite analizuoti.

Tęsinio siūlymai

Skatinkite kiekvieną būti kuo kritiškesnį klausantis sakomų dalykų, skaitant ar ką nors žiūrint, ypač naujienų ir reklamų nuotraukas. Kitame susitikime skirkite šiek tiek laiko, kad žmonės pasakytų, kas juos nustebino ir ko jie išmoko.

Šis užsiėmimas susijęs su „Ką jūs matote?“ (žr. 176 psl.) užsiėmimu, kurio metu žiūrimos laikraščių nuotraukos ir imamas leidėjas, kuris galvoja antraštes, vaidmens.

„Compass“ jūs rasite vaidmenų žaidimą „Maka banginių medžioklė“ (*Makah whaling*), kurio metu klausama žmonių nuomonės apie žudymą, išsaugojimą ir žmogaus teises. Daugelis žmonių Europoje mato tik dalį situacijos. Šiame užsiėmime maka (*makah*) genties indėnai pasakoja savo istoriją ir pateikia savo argumentus už banginių medžioklę.

PIRMIEJI ĮSPŪDŽIAI

visi skirtingi
visi lygūs

Tai, ką pirmiausiai išvysta akis, gali būti labai apgaulinga. Pirmieji įspūdžiai yra labai svarbūs, todėl lengva susidaryti klaidingą nuomonę apie žmones, kurių jūs nepažįstate.

Analizuojamos temos:

- asmens tapatybė;
- stereotipai;
- kaip mes susidarome nuomonę apie žmones, turėdami labai mažai informacijos apie juos.

Tikslai:

- palyginti, kokią skirtingą pirminę nuomonę žmonės susidaro apie kitus;
- paanalizuoti, kaip mūsų patirtis daro įtaką mūsų pirmiesiems įspūdžiams;
- suprasti, kaip mūsų pirmieji įspūdžiai daro įtaką mūsų elgesiui su kitais žmonėmis.

Laikas: 30 minučių.

Grupės dydis: 4–12 žmonių.

Pasiruošimas:

- išrinkite iš žurnalų žmonių, kurių įdomūs veidai, nuotraukų;
- iškirpkite veidus ir priklijuokite lapo viršuje, palikdami daug vietos apačioje. Turėsite paruošti kiekvienam dalyviui po vieną lapą su nuotrauka;
- išdalykite kiekvienam dalyviui po pieštuką.

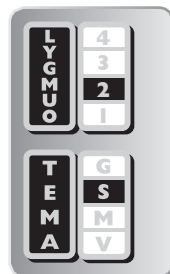
Taisyklės:

1. Paprašykite dalyvių susėsti ratu ir išdalykite kiekvienam po lapą.
2. Paprašykite jų pažiūrėti į nuotrauką ir užrašyti savo pirmąjį įspūdį apie žmogų LAPO APAČIOJE.
3. Tuomet paprašykite jų užlenkti tą lapo dalį, kad niekas nematytų, ką jie užrašė, ir persiųsti lapą kitam žmogui.
4. Paprašykite žaidėjų pažvelgti į kitą nuotrauką ir užrašyti jų pirmąjį įspūdį lapo apačioje. Tuomet vėl liepkite perduoti lapą kitam žaidėjui.
5. Kartokite, kol visi lapai apkelia visus žaidėjus.
6. Atlankstykite lapus ir leiskite kiekvienam palyginti skirtingus „pirmuosius įspūdžius“.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Aptarkite situaciją ir tai, ko išmokote:

- kaip grupė;
- kas nustebino;
- kas labiausiai lemia pirmąjį įspūdį;
- papasakokite ir pasidalykite pavyzdžiais, jeigu jūsų pirmasis įspūdis visiškai skyrėsi nuo kito žaidėjo įspūdžio;
- koks išėjo rezultatas;
- ką šis užsiėmimas atskleidė apie mus pačius.

Patarimai vadovui

Prieš pradėdamas įsitikinkite, ar visi suprato taisykles. Būtų gerai pademonstruoti, kur žaidėjai turi rašyti ir kaip užlenkti lapą.

Lapai ratu turėtų būti perduodami gana greitai. Neleiskite žmonėms per ilgai galvoti, nes jums reikia jų pirmojo įspūdžio.

Įžymybių nuotraukų geriausia būtų neparinkti.

Pasistenkite įtraukti kuo įvairesnių žmonių: skirtingo amžiaus, kultūrų, etninių grupių, sugebėjimų, neįgalumo ir t. t.

Būkite pasiruošę piktiems argumentams, išsakytiems dėl tam tikrų požiūrių. Dėl grupės dydžio komentarai ne visada gali būti anonimiški. Neleiskite žaidėjams kritikuoti vieniems kitų dėl turimos nuomonės, diskusijoje susitelkite ties konstruktyviais komentarais.

Kiti žaidimo būdai

Alternatyvus metodas, kurį galite naudoti, jeigu grupė yra didelė, – rodyti nuotraukas ant sienos projektoriumi. Paprašykite kiekvieno dalyvio užrašyti savo pirmąjį įspūdį ant lapelio, pažymėto tam tikru numeriu. Parodę kiekvieną nuotrauką surinkite lapelius ir perskaitykite garsiai visai grupei demonstravimo pabaigoje.

Tęsinio siūlymai

Pasiūlykite naujų užsiėmimų savo grupei ar organizacijai, kurie leistų daugiau sužinoti apie kitokius žmones. Pavyzdžiui, pasikvieskite pranešėją, parodykite užsienietiškų filmų arba suorganizuokite kultūrinį vakarą su įvairia kitų šalių muzika.

Jeigu jums patiko žaisti su žmonių nuotraukomis, pabandykite pažaisti „Portretus“ (žr. 149 psl.) ir paanalizuoti mintis apie tai, ką manome apie žmones, kurie yra socialiai nevykę, ir tuos, kuriems sekasi socialine prasme. Jeigu norite dirbti su susidaryta nuomone apie žmones iš skirtingų šalių, galite pabandyti pažaisti „Antonijus ir Ali“ (žr. 63 psl.).

Jūs galite norėti padrąsinti žmones išreikšti savo nuomonę šia tema. Žaidime „Pasirinkimo žaidimas“ (*The dilemma game*), kuris aprašytas 1 „Compass“ skyriuje, pateiktas puikus būdas, kaip žmonės gali išreikšti savo pirmąją reakciją tam tikro objekto atžvilgiu ir tuomet paanalizuoti savo nuomonę diskusijos metu. Užsiėmimas „Kur jūs stovite?“ (*Where do you stand?*), kuris pateiktas „Compass“, remiasi „Pasirinkimo žaidimo“ (*The dilemma game*) technika, kuri padeda žmonėms galvoti apie sudėtingas problemas, susijusias su žmogaus teisių apsauga.

Panašus į „Pasirinkimo žaidimą“ (*The dilemma game*) žaidimas yra aprašytas 9.3 „Domino“ dalyje „Išspręsti teiginį“ (*Tackling a statement*).

ATAKUOTI RATĄ

Taigi jūs norite pajusti, ką reiškia būti mažumos ar daugumos dalimi?

Tai yra aktyvus žaidimas.

visi skirtingi
visi lygūs

Analizuojamos temos:

- daugumos / mažumos santykiai;
- socialiniai ir politiniai veiksniai, kurie skaldo visuomenę.

Tikslai:

- patirti, ką reiškia būti daugumos ir mažumos dalimi;
- paanalizuoti strategijas, kurias naudojame, kad būtume priimti daugumos grupės;
- sužinoti, kokiais atvejais mums patinka būti daugumos dalimi ir kokiais atvejais patinka būti mažumos dalimi.

Laikas: 40 minučių.

Grupės dydis: 6–8 žmonių rate.

Pasiruošimas:

- popierius ir parkeriai stebėtojams;
- laikrodys arba laikmatis.

Taisyklės:

1. Padalykite grupę į mažesnes grupėles po 6–8 žmones.
2. Paprašykite kiekvienos grupės iš savo tarpo išsirinkti „stebėtoją“ ir „pašalinį“.
3. Kiti grupės nariai turi stovėti petys į petį taip, kad suformuotų glaudų ratą ir neliktų laisvos erdvės tarp jų.
4. Paaiškinkite, kad „pašalinis“ turi stengtis įeiti į ratą, o rate stovintieji turi stengtis jo neįleisti.
5. Paprašykite stebėtojo užrašyti pastebėjimus apie tai, kokias strategijas naudoja tiek rate stovintieji, tiek „pašalinis“. Stebėtojas stebi ir laiką.

Po dviejų ar trijų minučių, nepaisant to, ar įėjo „pašalinis“ į ratą, ar ne, jis prisijungia prie rato ir kitas žmogus tampa „pašaliniu“.

Šis žaidimas baigiasi, kai visi norintys grupelių nariai pabando „atakuoti ratą“.

Apibendrinimas ir įvertinimas

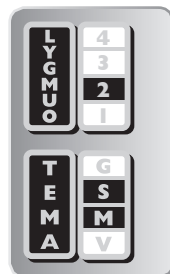
Susėskite ir padiskutuokite, kas vyko ir ką dalyviai patyrė.

Pradėkite klausinėdami žaidėjų:

- Kaip jautėtės, kai stovėjote rate?
- Kaip jautėtės, kai buvote „pašalinis“?
- Artie, kuriems pavyko prasibrauti į ratą, kitaip jautėsi nei tie, kuriems nepavyko?

Paklauskite stebėtojų:

- Kokias strategijas naudojo „pašalinis“?
- Kokias strategijas naudojo žmonės, kad neleistų įeiti į ratą?

Tuomet paklauskite visų:

- Kadarealiose gyvenimo situacijose jums patinka jaustis „pašaliniu“ arba mažuma ir kada patinka jaustis grupės dalimi arba dauguma?
- Kokios grupės mūsų visuomenėje yra stipriausios? O kas yra silpniausi?
- Visuomenėje ratas gali simbolizuoti teises, pinigus, galią, darbą ar gyvenamąją vietą.
- Kokias strategijas naudoja mažumos, kad galėtų naudotis šiais ištekliais?
- Kaip dauguma išlaiko savo statusą?

Patarimai vadovui

Stebėtojams galima duoti konkrečius nurodymus, pavyzdžiui:

- Apie ką žmonės, stovintys rate, kalbasi tarpusavyje ir ką sako „pašaliniui“.
- Ką rate stovintieji daro, stengdamiesi neįsileisti „pašalinio“?
- Ką „pašalinis“ sako?
- Ką „pašalinis“ daro?

Žaidžiantiesiems reikia daug energijos. Jei santykiai grupėje geri, agresijos kilti neturėtų.

Rekomenduojame pirmiausia leisti grupei neformaliai pakomentuoti, kas vyko, prieš pradėdant struktūriškai vertinti.

Kiti žaidimo būdai

Jeigu yra keletas žmonių grupelių, pačioje pradžioje paprašykite kiekvienos grupės susigalvoti pavadinimą. Tai padidins priklausomybės grupei jausmą.

Galima žaisti ir taip, kad „pašalinis“ visuomet būtų iš kitos grupelės. Kiekvieno etapo pabaigoje „pašalinis“ turi sugrįžti į savo grupę nepaisant to, ar jis sugebėjo prasilaužti į ratą, ar ne. Būnant „pašaliniu“ gali atsirasti vienišumo jausmas.

Tęsinio siūlymai

Paprašykite dalyvių pasakyti, kada jie galėtų geriau suvokti savo elgesį ir kada net patys to nenorėdami atskirtų kitus nuo grupės. Pavyzdžiui, ar vietinėse grupėse, klubuose, draugijose ar organizacijose dalyvauja atstovai iš visų vietos bendruomenės sluoksnių? Ar jie galėtų prisidėti, jeigu norėtų? Kas jiems trukdo? Kas paskatintų juos prisidėti? Nuspręskite, ką galėtumėte padaryti, kad kiekvienas turėtų galimybę dalyvauti.

Apžvelgę atskirties veiksnius ir aptarę, kodėl mes atstumiami žmones, kurie yra kitokie, jūs galbūt norėsite pabandyti pažaisti „Domino“ (žr. 72 psl.), kad sustiprintumėte bendrumo jausmą ir paanalizuotumėte savybes, kuriomis pasižymi visi žmonės, arba imkitės „Siekti panašumų ir atrasti skirtumus“ (žr. 156 psl.) ir paanalizuokite tai, kad kiekvienas iš mūsų turime savybių, kurių turi ir kiti, bet ne visi žmonės, ir pasveikinkite skirtumus.

Neleidimas įeiti į „ratą“ gali reikšti, pavyzdžiui, išstūmimą iš mokyklos dėl priekabiavimo, mažiau galimybių gauti darbą dėl nesąžiningų paraiškų ar pokalbių metodų arba išstūmimą iš socialinių bendrijų dėl diskriminuojamųjų taisyklių – visa tai yra prievartos išraiška. Jūs galite apsvarstyti tai ir kitus neteisingus veiksmus ir siekti problemų sprendimų užsiėmimo „Elektros jėgainė“ (*Power station*) iš „Compass“ metu.

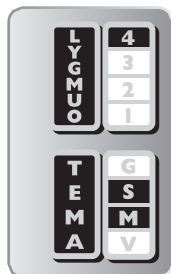
Visada lengviau sugalvoti diskriminacijos pavyzdžių, kai atstumiami žmonės, stovintys išorinėje rato pusėje, kur ratas, pavyzdžiui, simbolizuoja mokyklą, darbo vietas, socialines bendrijas. Bet yra ir realios gyvenimo situacijos, kai žmonės, esantys rate, nori išsilaisvinti. Pavyzdžiui, moterys, supančiotos šeimos rate. Jeigu grupė nori analizuoti tokias problemas, jie gali dalyvauti užsiėmimo „Šeimyniniai reikalai“ (*Domestic affairs*) iš „Compass“. Šio užsiėmimo pagrindą sudaro trys prievartos prieš moteris atvejų analizės.

visi skirtingi
visi lygūs

cách éagsúil
cách ionainn

ATSPĖK, KAS ATEIS VAKARIENĖS?

Ar jūs kada nors matėte Tracy Spencer ir Hepburn Katherine vakarienėjant kartu? Jūs tikriausiai dar buvote pernelyg maži, kai šis filmas pasirodė. Bet niekada nevēlu! Šis užsiėmimas – tai vaidmenų žaidimas.

Analizuojamos temos:

- stereotipai, išankstinės nuostatos ir diskriminacija;
- išankstinių nuostatų įgijimas socializacijos ir ugdymo procesų metu;
- kaip išspręsti konfliktą?

Tikslai:

- paanalizuoti žinias, kurias gavome iš savo šeimos apie kitos kultūros ar kito socialinio sluoksnio žmones;
- paanalizuoti už perduodamų žinių slypinčias vertybes;
- sužinoti, kokį vaidmenį atlieka šeima perduodama visuomenės vertybes.

Laikas: 45 minutės.

Grupės dydis: neribotas dalyvių skaičius. Mažiausiai aštuoni žmonės.

Pasiruošimas:

- kortelės su vaidmenimis;
- popierius ir parkeriai stebėtojams.

Taisyklės:

1. Paaiškinkite grupei, kad tai bus vaidmenų žaidimas, kuriame analizuosite šeimos vaidmenį perduodant turimą nuomonę apie žmones, kurie priklauso kitoms socialinėms ar kultūrinėms grupėms.
2. Pakvieskite 4 savanorius vaidinti (geriausia būtų po 2 kiekvienos lyties atstovus) ir 4 kitus žaidėjus, kurie bus ypatingieji stebėtojai. Likusieji tiesiog stebėtojai.
3. Paprašykite kiekvieno ypatingojo stebėtojo stebėti vieną iš žaidėjų ir užrašyti visus argumentus, kuriuos jis/ji vartojo. Nuspręskite, kuris stebėtojas kurį žaidėją stebės.
4. Duokite kiekvienam žaidėjui po kortelę su vaidmeniu ir leiskite per 2–3 minutes įsijausti į vaidmenį.
5. Paruoškite sceną: puslankiu sustatykite 4 kėdes ir paaiškinkite kiekvienam, kad tai svetainė namie ir bus stebima diskusija šeimoje. Duokite ženklą, kada galima pradėti, pavyzdžiui, suplokite rankomis.
6. Turėsite nuspręsti, kiek skirti laiko vaidinimams, atsižvelgdami į tai, kaip vaidinimas plėtosis. Galite skirti maždaug 15 minučių. Duokite ženklą užbaigti vaidinimus.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Įvertinimą pradėkite nuo aktorių pasisakymo, kaip jie jautėsi.

Tuomet paprašykite kiekvieno stebėtojo paeiliui perskaityti argumentus, kuriuos vartojo kiekvienas aktorius, norėdamas įtikinti kitus.

Diskutuokite su visais. Galite klausti:

- Ar argumentai, kuriuos girdėjote, yra panašūs į jūsų šeimose vartojamus argumentus?
- Ar būtų buvę kitaip, jeigu juodaodis vaikas būtų buvęs tokios pat odos spalvos kaip ir mergina?
- Ar būtų buvę kitaip, jeigu ne mergina vaikiną, o vaikas merginą būtų parsivedęs į savo namus?
- Kas būtų atsitikę, jeigu mergina būtų pasakiusi, kad ji turėjo santykių su kita mergina?
- Kas būtų buvę, jeigu berniukas būtų pristatęs savo vaikiną?
- Artikite, kad šitoks konfliktas dažnai pasitaiko šiomis dienomis, ar tai jau praeityje?
- Ar jums taip yra buvę, ar pažįstate ką nors, kas susidūrė su panašiomis problemomis?

Patarimai vadovui

Jeigu grupė jau žino, kas yra vaidmenų žaidimas, nereikia aiškinti jokių taisyklių, tačiau svarbu pabrėžti, kad vaidmenų žaidimas nėra paprastas vaidinimas. Vaidmenų žaidime mes išliekame savimi atlikdami nustatytą vaidmenį ar perteikdami požiūrį. Vaidindami turime atlikti vaidmenį, nesutampantį su mūsų asmenybe. Todėl vaidmenų žaidime nereikia dramtizmo ar vaidybos, bet svarbu išreikšti ir išanalizuoti vaidmenį arba požiūrį.

Jeigu nuspręsite, kad vaidmenys visiškai skirtingi arba neturi nieko bendra su jūsų realijomis, galite patys padaryti vaidmenų korteles, kuriose pateikiamos požiūrių gairės, būdingos šeimoms, priklausančios jūsų kultūrai, vertybėms. Jeigu norite pritaikyti savo idėjas ir sugalvoti daugiau vaidmenų, padarykite tai.

Užsiėmimą galima lengvai pritaikyti prie dalyvių kultūrinės ir socialinės situacijos. Jei juodaodis yra laikomas egzotišku dėl to, kad jūsų aplinkoje nėra juodaodžių, tegul merginos vaikas būna musulmonas, arba jei kalbama apie katalikų šeimą, įtraukite žydą ir t. t.

Tęsinio siūlymai

Jeigu norėtumėte plačiau paanalizuoti požiūrį ir reakciją į skirtingos tautybės žmones, imkitės užsiėmimo „Eurotraukinys „à la carte“ (žr. 78 psl.). Kiek iš tikrųjų esate atviri ir supratingi kitokių žmonių atžvilgiu? Pakalbėkite apie tai, kaip praktiškai gali būti sunku išlikti tolerantiškam.

Galbūt, paanalizavę rases ir religiją, norėsite pereiti prie kitų išankstinių nuostatų. Arba galbūt norėtumėte paanalizuoti tokią situaciją, kai lesbietė dukra parsiveda namo savo merginą. Bet koku atveju jums būtų naudinga perskaityti užsiėmimą „Pakalbėkime apie lytinį švietimą“ (*Let's talk about sex!*) iš „Compass“. Jame naudojama „žuvies akvariume“ technika analizuoti požiūrius į lytiškumą, paliečiant homoseksualumą ir teisę tuoktis bei sukurti šeimą.

DUKRA

Situacija:

nusprendėte pasakyti savo šeimai, kad norite gyventi su savo juodaodžiu draugu.

Pradedate vaidmenų žaidimą. Pranešate savo šeimai, kad ruošiatės gyventi su juodaodžiu draugu. Pasistenkite argumentuoti savo sprendimą ir įrodyti, kad norite priešintis išankstinėms nuostatoms dėl santykių tarp jaunų žmonių ir ypač tarp skirtingos rasės jaunų žmonių.

MAMA

Situacija:

jūsų dukra turi juodaodį draugą, su kuriuo artimai draugauja.

Labai mylite savo dukrą, tačiau nesuprantate, kaip ji galėjo taip su jumis pasielgti. Palaikote savo vyrą, kai jis ką nors sako. Negrasinate savo dukrai, tik apgailestaujate, kad ji jums suteikia tiek skausmo. Manote, kad juodaodis paliks ją, ji labai kentės.

VYRESNYSIS BROLIS

Situacija:

jūsų sesuo turi juodaodį draugą, su kuriuo artimai draugauja.

Iš esmės jums nerūpi, kad jūsų sesuo susitikinėja su juodaodžiu ir ginata žmonių teisę būti laisviems kuriant santykius. Vis dėlto kai jūsų mama sako, kad greičiausiai jis paliks seserį, pradedate manyti, kad galbūt sesers vaikiną ja naudojasi. Parodote savo susirūpinimą ir norite apginti seserį.

TĖVAS

Situacija:

jūsų dukra turi juodaodį draugą, su kuriuo artimai draugauja.

Namie jūsų nuomonė yra svarbiausia ir jūs nepritariate dukros santykiams. Laikotės moralės normų ir jums rūpi, ką žmonės pasakys. Nelaikote savęs rasistu, bet tai, kad jūsų dukra nori tuoktis su juodaodžiu, visai kas kita. Pagalvokite apie griežtą tėvą ir argumentuokite taip, kaip argumentuotų jis.

ISTORIJA

visi skirtingi
visi lygūs

Istorijos kūrimas ir mokymas visada yra susijęs su etnocentrizmu, nacionalizmu ir kartais su ksenofobija. Būdas, kuriuo mokoma istorijos, vaidina svarbų vaidmenį žmogaus tapatybės formavimuisi ir dažnai skatina išankstines nuostatas ir stereotipus apie žmones ar šalis.

Ugdant tarpkultūriškai turėtų būti skatinamas istorijos mokymas apimant įvairias perspektyvas. Nėra vienos tiesos – ir tai akivaizdžiausiai pasireiškia mokant istorijos. Kitų istorijos klausymas arba skaitymas padeda geriau suprasti mūsų pačių istoriją.

Analizuojamos temos:

- įvairūs istorijos skaitiniai ir įvairūs istorinių įvykių aiškinimai;
- etnocentrizmas ir nacionalizmas;
- empatija ir platesnio požiūrio į pasaulį skatinimas.

Tikslai:

- analizuoti skirtingą požiūrį į istoriją ir istorijos mokymą;
- surasti švietimo sistemų panašumų;
- skatinti supratimą ir domėjimąsi kitų žmonių kultūra ir istorija;
- skatinti kritinį požiūrį į mūsų pačių istoriją.

Laikas: nuo 30 minučių iki 1 valandos.

Grupės dydis: neribotas dalyvių skaičius.

Pasiruošimas:

- antdidelės lentos ar ant kelių lapų popieriaus nubraižyta įvykių, įvykusių nuo 1500 m., lentelė;
- smeigtukai arba lipni juostelė.

Taisyklės:

1. Paprašykite kiekvieno dalyvio sugalvoti 5 istorines datas, kurios buvo svarbios jo valstybei ar kultūrai ir įrašyti lentelėje prie atitinkamų metų.
2. Kai visi tai padarys, paprašykite papasakoti, kodėl būtent tos datos svarbios ir kodėl jas pasirinko.

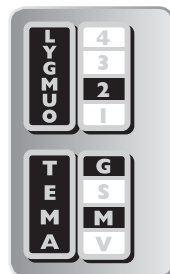
Apibendrinimas ir įvertinimas

Paklauskite dalyvių, ar kurios nors datos ar įvykiai jiems buvo nežinomi, o galbūt buvo žinomi visi. Jeigu kai kurie dalyviai tų įvykių nežinojo, paprašykite juos užrašiusiųjų paaiškinti.

Padiskutuokite, kaip ir kodėl mes žinome apie tam tikrus istorijos įvykius, o apie kitus – ne.

Patarimai vadovui

Šis užsiėmimas labiausiai tinka žaisti su jaunesnio, o ne vyresnio amžiaus žmonėmis. Tai paprastai tinka daugiakultūrėms grupėms, nors užsiėmimas gali pavykti ir vienos kultūros grupėje. Tokiu atveju gali būti įdomu pakalbėti apie tai, kodėl prisimename tik tam tikras datas ir kas mums daro įtaką.

Galite patys lentelėje įrašyti įvykius ir datas, o ne kviesti paeiliui kiekvieną asmenį, kad jie užrašytų.

Kiti žaidimo būdai

Užsiėmimas gali būti supaprastintas ir gali būti naudojamas vienerių metų kalendorius. Paprašykite žmonių pažymėti svarbiausias šventes, kurias švenčia skirtingos šalys, kultūros, religijos ir t. t.

Pasiūlymai pratęsti

Visada žinokite, kad žmonės dažniausiai pasakoja ne visą istoriją. Skatinkite kritinį požiūrį į tai, kas išgirstama ir perskaitoma. Užduokite klausimų!

Apie kitų žmonių požiūrį mes sužinome ne tik iš to, ko esame oficialiai mokomi, pavyzdžiui, istorijos pamokose, bet ir neformaliu būdu, gaudami informacijos trupinėlius iš žmonių pasakojimų, o ypač iš jų juokų. Jeigu jums įdomu paanalizuoti, kaip etnocentrizmas įsišaknijęs juokuose ir humore, žaiskite „Europietiško juokų konkursą“ (žr. 76 psl.).

Jei jau pažvelgėme į praeitį, kodėl nepažvelgus į ateitį? „Mūsų ateitis“ (*Our futures*) yra užsiėmimas, pateiktas „Compass“, kurio metu dalyviai piešia, dažo ir daro koliažus, kurdami savo gyvenamosios vietovės raidos planą.

MŪSŲ KVARTALE

visi skirtingi
visi lygūs

Rasistinis požiūris veda ne tik prie smurtinių išpuolių prieš užsieniečius ar pabėgėlius, bet taip pat link diskriminacijos gyvenamosios vietos, įdarbinimo ir kt. kasdieniškose situacijose.

Šis užsiėmimas – vaidmenų žaidimas.

Analizuojamos temos:

- konfliktai tarp skirtingos kultūros žmonių gali būti išspręsti taikiai;
- mūsų konflikto analizė, jo įveikimo būdas skiriasi ir priklauso nuo to, kokio socialinio sluoksnio ir kokios kultūrinės kilmės žmonės jame dalyvauja;
- mūsų pačių interesai gali iškreipti problemos suvokimą ir padaryti ją didesnę, nei ji yra.

Tikslai:

- paanalizuoti savo požiūrį į skirtingos kultūros ar socialinės grupės žmones;
- išsiaiškinti problemos sprendimo strategijas;
- pamąstyti apie tolerancijos ribas;
- pamąstyti apie santykį tarp diskriminacijos ir interesų konfliktų.

Laikas: 1,5–2 valandos.

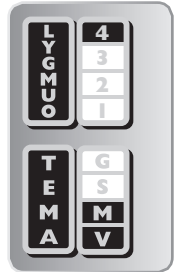
Grupės dydis: mažiausiai 10 žmonių, daugiausiai – 25 žmonės.

Pasiruošimas:

- kortelės su vaidmenimis;
- lapai stebėtojų užrašams;
- lapeliai su sprendimo suradimo užuominomis;
- parkeriai ir popierius stebėtojų pastaboms užrašyti.

Taisyklės:

1. Pasakykite grupei, kad tai bus vaidmenų žaidimas apie situaciją, kurioje kiekvienas gali atsidurti. Tuomet perskaitykite tai, kas parašyta toliau:
„Šalia vietos, kur gyvenate, stovi daugiabutis namas. Vienas butas yra išnuomotas užsieniečių studentų grupei, pas kuriuos dažnai lankosi svečiai ir gana dažnai rengiami vakarėliai. Kai kurie kaimynai, ypač tie, kurie gyvena arčiausiai studentų buto, pyksta ir skundžiasi, kad studentai ir jų draugai labai triukšmauja, trukdo miegoti ir nesirūpina namo priežiūra. Kaimynai surengė susirinkimą, kad išspręstų šią problemą.“
2. Paprašykite savanorių suvaidinti kaimynų vaidmenis. Jums reikės mažiausiai 6, o daugiausia 9 žaidėjų. Likusieji dalyviai bus stebėtojai.
3. Padalykite savanoriams korteles su vaidmenimis ir kiekvienam stebėtoju duokite popieriaus užrašyti. Duokite 5 minutes žmonėms pagalvoti, ką kiekvienas turės daryti.
4. Priminkite žaidėjams, kad jų tikslas – išspręsti problemą, o tada pradėkite vaidmenų žaidimą.

5. Diskusijai skirkite 10 minučių ir tuomet pateikite kiekvienam žaidėjui sprendimo suradimo užuominų. Tegul vaidinimas tęsiasi 10 minučių. Jei reikia, galite pertraukti arba pratęsti.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Paprašykite visų dalyvių susirinkti į grupę diskusijai, kuri turėtų susidėti iš dviejų dalių:

Vaidinimas

Pakalbėkite, kas vyko vaidinimo metu, remdamiesi šiais klausimais:

- Ką užrašė stebėtojai ir kokie jų įspūdžiai apie tai, kas vyko per vaidinimą?
- Kaip jautėsi aktoriai? Ar sunku buvo įsijausti į jiems duotą vaidmenį? Kas jiems buvo sunkiausia, kas lengviausia ir t. t.?
- Ar dalyviai pajuto skirtumą tarp pirmosios ir antrosios dalies, t. y. tada, kai aktoriams buvo pateiktos užuominos, kaip rasti sprendimą?
- Kokie argumentai buvo išsakyti ir kuo jie buvo pagrįsti: faktais, protu ar emocijomis?
- Kokių argumentų buvo lengviau rasti: už ar prieš studentus?
- Kuo remdamiesi žmonės išsakė argumentus?
- Ar problema buvo išspręsta ir ar visi liko patenkinti rezultatu?
- Ar tai buvo nešališkas sprendimas? O galbūt viena pusė turėjo nusileisti kitai?
- Kokie galėtų būti alternatyvūs sprendimai?

Situacija realiame gyvenime

Visiems pakalbėjus, turėtumėte padėti grupei išanalizuoti ir pakalbėti pateiktomis temomis. Galite pradėti debatus išskeldami šiuos klausimus:

- Ar vaidinimas atspindėjo kokias nors jūsų kasdienybės situacijas? Kas buvo panašu, o kas ne? Ar kas nors atrodė perdėta?
- Kokie veikėjai geriausiai atspindėjo mūsų visuomenėje egzistuojančius požūrius?
- Kai susiduriame su konfliktine situacija, į kurią įsipainioję skirtingos kultūros žmonės, ar ieškome sprendimo, kuris tenkintų visus, ar labiau stengiamės primesti savo požūrį ir nepaisyti tų, kurie mato ar galvoja kitaip negu mes?
- Kiek konfliktas iš tikrųjų būna susijęs su kultūriniais skirtumais, o kiek su kitais dalykais, tokiais kaip asmeniniai ir ekonominiai interesai?
- Ar kas nors yra patyręs tokio pobūdžio konfliktą? Kokios buvo konflikto aplinkybės? Jeigu jums taip nebuvo nutikę, pagalvokite, kodėl.

Patarimai vadovui

Atidžiai stebėkite, kaip klostosi vaidmenų žaidimas, nes nuo to, kaip viskas vyks, priklausys ir jūsų vaidmuo. Pavyzdžiui, gali būti, kad jums nereikės grupei duoti užuominų dėl sprendimo suradimo, o vėliau, kai vadovausite diskusijai, turėsite nuspręsti, kaip išlaikyti pusiausvyrą diskusijos metu analizuojant grupės dinamiką, grupės sprendimų priėmimą ir kaip tai susieti su realiomis gyvenimiškomis situacijomis.

Atkreipkite dėmesį į tai, kad yra dvi skirtingos „užuominos, padedančios pasiekti sprendimą“: 1-a kortelė – „vedėjui“, o 2-a kortelė kitiems žaidėjams. Kas gaus 1-ą kortelę, priklausys nuo to, kaip vyks vaidinimas. Jeigu bus demokratiškai nuspręsta, kad tam tikras asmuo ves susitikimą, duokite 1-ą kortelę tam žmogui. Kitu atveju duokite ją gyventojų komiteto pirmininkui.

Rasti problemų sprendimus yra sudėtinga. Žmonėms reikia turėti gerų bendravimo įgūdžių, būti jautriems kitų poreikiams, turėti vaizduotę ir pasitikėjimą, kad sąžiningai galėtų analizuoti problemas.

Paprasciausiai, žmonės kalbasi apie savo interesus ir stengiasi priėti bendrą abiemis naudingą sutarimą, kad būtų bent iš dalies patenkinti abiejų žmonių poreikiai ir abu būtų suinteresuoti rezultatu.

Gaila, bet dažniausiai žmonės kalbėdami užima tokią poziciją, kurios nenorom turi atsakyti ir priėti kompromisą, kai kiekvienas jaučia, kad kažką prarado, o ne laimėjo.

Svarbu, kad įvertinimo metu jūs stengtumėtės padėti grupei suprasti ir atskirti požiūrį, kurį mes dažniausiai turime apie užsieniečius arba žmones, kurie yra kitokie, ir būdus, kuriais mes sprendžiame kasdienes problemas, naudodamiesi tarpasmeniniais bendravimo įgūdžiais.

Tęsinio siūlymai

Paprašykite dalyvių remiantis šio užsiėmimo metu sužinotais dalykais pagalvoti apie tai, kokius praktinius žingsnius jie galėtų atlikti, kad pagerintų santykius tarp skirtingų grupių, kurios gyvena vietinėje bendruomenėje. Įgyvendinkite planus.

Jei norite tęsti temas apie tautinį tapatybę, galite imtis užsiėmimo „Valstybinė šventė“ (žr. 131 psl.). O jei norite analizuoti išankstines nuostatas ir konfliktus šeimoje, išbandykite užsiėmimą „Atspėk, kas ateis vakarienės?“ (žr. 88 psl.).

Jeigu norite užbaigti „Mūsų kvartale“ kitaip, galbūt jums būtų įdomu padiskutuoti apie reikšmingą įvykį, pateiktą *Alien 93 C/15* dalyje. Veiksmas vyksta pabėgėlių centre esančiame kaime. Arba jeigu norite kalbėti apie prisitaikymą savo gyvenamojoje vietoje, galėtumėte pakalbėti apie Melani istoriją „Jaunų žmonių papasakotos istorijos“ (*Stories told by young people*) iš 4 „Domino“ dalies. Jos tėvai kilę iš Šveicarijos ir Dramblio Kaulo Kranto, ji pasakoja apie savo jausmus ir patirtį.

Ar buvo įmanoma patenkinti visų gyvenančių name, poreikius? Ar įmanoma sukurti visuomeninius butus ir viešąsias erdves, kuriose būtų patenkinti visų poreikiai? Grupė galėtų pagalvoti apie jėgas, kurios skatina plėtra, ir paanalizuoti, ar toje vietovėje plėtra atitinka vietinių žmonių poreikius. Pabandykite pažaisti „Sodas naktį“ (*Garden in a night*) iš „Compass“.

Jaunas užsienietis

Jūs labai gerai kalbate ir suprantate šalies, kurioje apsisvojote, kalbą, bet nesuprantate, kodėl jūsų kaimynai nusiminę. Jūsų nuomone, tiek jūs, tiek jūsų draugai studentai elgiasi labai gerai. Jūs jokių būdu neišsikraustysite iš buto.

Gyventojų komiteto pirmininkas

Jūsų butas yra toli nuo tos vietos, kur gyvena užsieniečiai studentai. Jums asmeniškai jie nekelia problemų. Bet jums nepatinka užsieniečiai ir nenorite jiems leisti gyventi tame pačiame pastate.

Jauna moteris (25–30 metų)

Jūs gyvenate viena ir bijote jaunų studentų, nes jie atrodo labai keisti ir kitokie nei jūs.

Jaunuolis

Jūs taip pat esate studentas. Jūs neturite aiškios nuomonės apie problemą, bet norėtumėte persikraustyti į butą, kuriame gyvena užsieniečiai studentai.

Pabėgėlis

Jūs taip pat esate užsienietis, bet iš kitos šalies nei studentai. Jūs ir jūsų šeima nelabai bendraujate su kitais žmonėmis, gyvenančiais name. Jūs niekada su niekuo neturėjote jokių problemų, vis dėlto jaučiatės izoliuotas.

Pagyvenusi pora (šiuos vaidmenis turėtų atlikti du žmonės)

Jūs žinote problemas, dėl kurių daug žmonių palieka savo gimtąsias šalis ir stengiasi gyventi kitur. Remiate organizaciją, kuri teikia pagalbą besivystančioms šalims.

Bedarbis kaimynas

Jūs griežtai nesutinkate su politika, kuri leidžia užsieniečiams atvykti gyventi ir dirbti jūsų šalyje. Manote, kad užsieniečiai turėtų būti įleidžiami tik kaip turistai.

Namo savininkas

Jaunieji užsieniečiai jums visada laiku sumoka nuomą, todėl nenorite prarasti pajamų. Tačiau jums nelabai patinka užsieniečiai ir į šį konfliktą žiūrite kaip į galimybę pakelti nuomos kainą užsieniečiams studentams. Kita vertus, galite jiems išnuomoti kitą butą miesto pakraštyje.

Stebėtojų užrašai

Jūsų, kaip stebėtojo, darbas yra atidžiai stebėti, kas vyksta, ir užrašyti pastebėjimus, kuriuos reikia perskaityti vaidinimo pabaigoje.

Dalykai, į kuriuos turite atkreipti dėmesį:

- Ar žaidėjai kiekvienam suteikia galimybę pasisakyti, ar visi stengiasi kalbėti vienu metu? Gal vienas ar du žmonės stengiasi primesti savo požiūrį?
- Ar kas nors bando vadovauti ir vesti susirinkimą?
- Kokius argumentus žaidėjai išsako?
- Ar pasikeitė žaidėjų požiūris ir elgesys, kai jie gavo „užuominas dėl sprendimo priėmimo“?

visi skirtingi
visi lygūs

1 KORTELĖ – SPRENDIMO PRIĖMIMO UŽUOMINOS

Ši kortelė skirta žmogui, kuris vadovauja susirinkimui.

Pastaba: jeigu vaidinimo metu niekas neišrenkamas vadovauti, ši kortelė turi būti perduota Gyventojų komiteto pirmininkui.

- 1) **Vadovui:** jūs buvote demokratiškai išrinktas vadovauti susirinkimui, todėl tęskite jį. Vadovaukitės toliau išvardytais patarimais.
- 2) **Gyventojų komiteto pirmininkui:** kadangi niekas nebuvo išrinktas vadovauti susirinkimui, o susirinkimui vadovas reikalingas, jis turi būti demokratiškai išrinktas. Siūlome vadovauti jums, nes esate gyventojų komiteto pirmininkas. Jeigu kiti sutinka, pasilikite šią kortelę ir vadovaukitės toliau išvardytais patarimais. Jeigu išrenkamas kas nors kitas, perduokite kortelę tam žmogui ir pasiimkite jo kortelę.

Patarimai susirinkimo vadovui

Jūsų pareiga palaikyti tvarką ir vesti susirinkimą. Jūs turėtumėte užtikrinti, kad:

- kiekvienam būtų suteikta galimybė kalbėti;
- dalyviai kiekvienam suteiktą teisę pasisakyti;
- jeigureikia, nustatykite laiką, kiek gali kiekvienas kalbėti, ir neleiskite žaidėjams viršyti suteikto laiko;
- neleiskite vartoti necenzūrinių žodžių ir pasistenkite, kad žmonės nenukryptų nuo temos;
- pasistenkite plėtoti diskusiją teigiama linkme.
- išlaikykite žmones teisingame kelyje. Tikslas – surasti problemos sprendimą.

2 KORTELĖ – SPRENDIMO PRIĖMIMO UŽUOMINOS

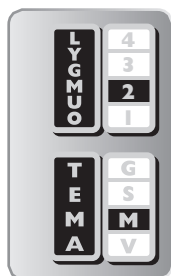
Ši kortelė turi būti padalyta kiekvienam žaidėjui, bet ne susirinkimo vadovui.

Pagalvokite, ką galite padaryti atlikdami savo vaidmenį ir siekdami rasti sprendimą:

- atidžiai klausytis ir gerbti kiekvieno teisę pasisakyti;
- stenkitės tai, ką jūs norite pasakyti, susieti su tuo, kas jau buvo pasakyta;
- atėjus jūsų eilei kalbėti iš pradžių trumpai papasakokite, ką žmonės pasakė prieš tai;
- skirkite faktus nuo nuomonių;
- nenukreipkite diskusijos, išlaikykite temą, susikoncentruokite ties tema apie studentus ir poreikiu rasti sprendimą, nesiremkite naujais faktais, nuomonėmis ar idėjoms, kurių galbūt turite.

SALA

Per visą žmonijos istoriją įvairios bendruomenės viena iš kitos pasiskolindavo ir pritaikydavo įvairius dalykus. Kai susitinka įvairios kultūros, atsiranda puikios galimybės gauti abipusę naudą. Mums būtų lengviau pripažinti šį faktą, jei sugebėtume nugalėti savo išankstines nuostatas ir etnocentrizmą. Taip modeliuojamas elgesys ir situacija.

Analizuojamos temos:

- tam, kad suprastume skirtumus, būtina juos gerbti ir pripažinti;
- tolerancijos ir prisitaikymo nauda;
- skirtubių triumfas.

Tikslai:

- ugdyti suvokimą, kokią reikšmę mūsų gyvenimui ir požiūriui turi kultūra;
- skatinti diskusiją apie tai, kaip įvairių kultūrų žmonės bendrauja ir keičiasi informacija;
- ištirti kultūrinius tabu ir „tolerancijos ribas“;
- skatinti diskusiją apie galimybes, kurios mums atsiveria esant tarpkultūriam bendradarbiavimui.

Laikas: 2 valandos.

Grupės dydis: 10–16 žmonių.

Žaidimo aprašymas

Saloje gyvena dvi gentys. Gentis Y gyvena kalnuotame regione, o Z gentis gyvena prie jūros. Jos gyvena viena šalia kitos, tačiau retai tarpusavyje bendrauja.

Abi gentys kalba skirtingomis kalbomis ir priklauso skirtingai kultūrai, tačiau abiejose gentyse balionams teikiama ypatinga reikšmė. Y gentyje balionai svarbūs religiniu požiūriu, todėl ši gentis stengiasi surinkti kuo daugiau įvairių spalvų, rūšių bei formų balionų. Z gentis medicinoje naudoja tiktai apvalius raudonus balionus.

Saiga Z genties žmonės pradeda sirgti keista liga, nuo kurios, pasak legendos, yra vienintelis vaistas – retos rūšies balionai, kuriuos galima rasti tik nepažįstamoje salos vietoje. Laimei, yra žemėlapis, perduodamas iš kartos į kartą, vedantis būtent ten, kur yra reikiamų balionų. Tačiau šis žemėlapis prieš daugelį metų karo metu buvo beveik sunaikintas, todėl Z gentis turi tik jo dalį. Pasak legendos, Y gentis turi kitą šio žemėlapio dalį.

Žaidimo tikslas genčiai Y – saugoti savo balionus, o Z – surasti jiems reikalingą vaistą. Vis dėlto žaidimo dalyviai gali išsiaiškinti, kad kaip ir tikrame gyvenime rezultatai gali būti nenuspėjami.

Pasiruošimas:

A. Grupių kultūriniais skirtumams sukurti:

- popierius ir pieštukai;
- užrašų apie gentis kopijos.

B. Susitikimo metu:

- gėrimų, puodukų ir sausainių, kad užtektų kiekvienam dalyviui.

C. Ieškojimo užduočiai:

- į keturias dalis sukarpytas žemėlapis, kuriame nurodomas paslėptas balionas;
- 5 apvalūs raudoni balionai;
- 3 skirtingų spalvų ir formų balionai, pvz., vienas apvalus geltonas, vienas ilgas mėlynas, vienas ilgas žalias;
- 2 panašūs balionai, kurie skiriasi nuo kitų, paslėpti slaptoje vietoje (tam rekomenduojame prezervatyvus);
- virvelė balionams surišti;
- lipni juosta, skirta priklijuoti balionams prie sienų;
- „įrankių dėžė“, kurioje yra smeigtukų, žirklių, raudoni lūpų dažai, lipni juosta.

Taisyklės:

Šis žaidimas susideda iš 3 dalių: A dalyje gentys susipažįsta su savo kultūra, B dalyje – gentys susitinka ir bando išmokti viena kitos kalbas, o C dalyje gentys ieško balionų.

1. Svarbu pasirūpinti, kad viskas būtų paruošta prieš prasidedant žaidimui.
2. Suskirstyti dalyvius į dvi grupes ir perskaityti žaidimo aprašymą.

A dalis. Abi gentys susipažįsta su savo kultūra ir susikuria savo kalbą

3. Grupės susirenka skirtinguose kambario galuose (vaizduojančiuose kalnus ir pajūrį).
4. Kiekvienai genčiai įteikiamos vaidmenų kopijos, popierius ir rašikliai pasižymėti pastaboms.
5. Grupės turi susigalvoti savo genties pavadinimą, išmokti genties kultūros taisykles ir sukurti savo kalbą.
6. Gentys per 20 minučių turi išmokti savo kalbą ir įsitikinti, kad kiekvienas grupės dalyvis puikiai ją moka.

B dalis. Susitinka dvi gentys. Tai puiki proga joms išmokti bendrauti ir bendradarbiauti tarpusavyje, dalijantis maistu ir gėrimais

7. Genčiai Y duodama sausainių, o Z – puodelių ir gėrimų.
8. Abi gentys sušaukiamos į kambario vidurį (vaizduojantį neutralią teritoriją).
9. Žaidimas prasideda. Nuo dabar kiekvienas turi įsitraukti į savo vaidmenį ir kalbėti tik savo genties kalba, gyventi jos kultūra.

visi skirtingi
visi lygūs

todas diferentes
todas iguais

C dalis. Balionų paieška

10. Dalyviai paieškai turi 45 minutes. Z gentis gali pradėti derybas dėl dingusios žemėlapio dalies ir bando surasti paslėptus balionus.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pakalbėkite apie tai, kas vyko. Pamažu pereikite prie aptarimo, ką dalyviai suprato ir kaip šis situacijos modeliavimas susijęs su mūsų realiu gyvenimu.

Kas sunkiausia vartojant ir suprantant kalbas?

Kaip jūs bendravote, kol vyko paieška? Vartojote vieną ar abi kalbas? Ar naudojote kažkokius ženklus? Kokių buvo nesusipratimų?

Kaip išsprendėte Y genties balionų problemą? Kas tai padarė? Kaip jautėtės lauždami kultūrinius tabu?

Kokių kultūrinių tabu yra jūsų visuomenėje? Kokios šių tabu funkcijos?

Kokius dalykus, kurie iš tikrųjų atėjo iš kitos kultūros ar šalies, mes naudojame kiekvieną dieną? Kodėl kultūra mums svarbi?

Ar tavo kultūra tau svarbi? Kodėl?

Kokios kliūtys iškyla stengiantis suprasti kitas kultūras?

Pagalvokite, ar žinote pavyzdžių, praeityje ar dabartyje, kai viena visuomenė perėmė kitos visuomenės kultūrą ir ją pralenkė?

Šiandieniniame pasaulyje yra daugybė kultūrinių konfliktų pavyzdžių. Pasirinkite vieną pavyzdį ir aptarkite: kas sukelia konfliktus tarp kultūrų? Kas laimi, o kas pralaimi tokius konfliktus? Ką žmonės pralaimi, atskleisdami kitiems savo kultūrą? Ką jie iš to gali laimėti?

Patarimai vadovui

Prieš prasidedant žaidimui būtina perskaitykite visas taisykles, kad aiškiai žinotumėte, ką turi daryti kiekvienas žaidėjas.

Šiam žaidimui reikia labai kruopščiai pasiruošti:

- Siūlome, kad paslėptieji balionai būtų prezervatyvai. Visų pirma dėl to, kad jų forma skiriasi nuo paprastų balionų. Antra, prezervatyvai daugeliui žmonių vis dar yra „tabu“. Naudojant prezervatyvus būtų puiki proga išsiaiškinti kai kurių žaidimo dalyvių tolerancijos ribas. Vėliau, diskutuojant, galima iškelti AIDS problemas, sergančiųjų ŽIV diskriminaciją.
- Raskite tinkamą vietą kitokiems balionams (prezervatyvams) paslėpti, bet jų neišpūskite.
- Nupieškite žemėlapij, nurodydami slaptavietę, bet pasistenkite, kad ši vieta nebūtų atpažinta tik iš pusės ar ketvirčio žemėlapio.
- Sukarkykite žemėlapij į keturias dalis. Dvi dalis duokite Z genčiai, o kitas dvi dalis perlenkite ir įdėkite į du balionus, kuriuos duosite Y genčiai.
- Pripūskite 8 spalvotus balionus ir suriškite juos virvele taip, kad jų nebūtų galima atrišti ir išleisti oro nesugadinus.
- Lipnia juosta priklijuokite keturis apvalius raudonus balionus salės gale (paėjūryje, kur gyvena Z gentis). Kitus keturis balionus priklijuokite kitame salės gale (kalnuose, kur gyvena Y gentis). Sudėtus į voką du žemėlapio ketvirčius palikite salės gale, kur gyvena gentis Z.

- „Įrankių dėžė“ palikite kambario viduryje. Neaiškinkite, kam šie dalykai gali būti panaudoti. Žaidžiant jų gali prireikti arba ne, bet tai turi būti nuspręsta pačių žaidėjų, kai jie kurs savo kultūrą ir taisykles. Pridėkite dar ką nors, kas, manote, gali būti reikalinga, pavyzdžiui, dinamišią stiklą, jei žemėlapis labai mažas, žibintuvėlį, jei žemėlapis paslėptas labai tamsioje vietoje, raktą atrakinti dėžutei, kurioje yra žemėlapis, ir t. t.

Pagalba gentims kuriant savo kalbą ir kultūrą:

- Tai puiki galimybė žaidėjams parodyti savo išradimą.
- Jei grupei sunku ką nors sugalvoti, pasiūlykite visus priebalsius pakeisti viena raide, pavyzdžiui, „l“ arba „r“. Taip pat galima pasiūlyti sakyti žodžius iš kito galo ar kiekvieną žodį pradėti kokia nors pasirinkta raide.
- Įsitikinkite, ar kiekvienas žaidėjas laisvai kalba savo genties kalba ir išmano jos kultūrą.

Susitikimas:

Vienai genčiai duodami sausainiai, o kitai – gėrimai. Taip sukuriama puiki galimybė žaidėjams išmokyti vieniems kitų kalbas. Žaidėjai turi bendrauti taip, kad išspręstų šią problemą ir gautų kuo didesnę abipusę naudą.

Paieška:

Galimi įvairūs šio žaidimo pabaigos variantai – jie priklauso nuo mokėjimo derėtis, žaidėjų temperamento ir nuo to, kiek žaidėjams yra svarbios savos genties kultūrinės vertybės.

Jei žaidimas ima strigti, galite pasiūlyti vieną ar kelis dalykus. Scenarijus galėtų būti toks:

- Žaidėjams parodyti popieriaus gabalėlius Y genties balionuose.
- Padėti išsiaiškinti, ar galima išimti tas žemėlapio dalis nesugadinant ir neišleisdžiant oro iš Y balionų.
- Gerai apžiūrėjęs paaiškės, kad balionai gali būti atrišti, oras išleistas, ir vėl pripūsti. Vis dėlto Z genties žmonės turi derėtis, kad Y genties žmonės leistų tai padaryti. Kas nors turės sulaužyti tabu, draudžiančius liesti balionus. Y gentis gali sakyti, kad tik tas, kuris turi raudoną nosį, turi teisę „peržengti uždraustąjį ratą“. Tai būtų dar vieno tabu nugalėjimas.
- Iš pradžių gali atrodyti, kad gentis Y negaus jokios naudos, padėdama Z genčiai, nes Z gentis turi tik raudonus balionus, o Y gentis tokį irgi turi. Vis dėlto pabaigoje paaiškės, kad Y gentis gali gauti 2 naujos rūšies balionus ir jais pasidalyti.

Tęsinio siūlymai

Mokymasis ir augimas yra nuolatinio tarpkultūrinio ugdymo proceso dalis. Tačiau procesas nevyktų ir mes nesulauktume rezultato, jeigu nedirbtume. Galite suorganizuoti tarpkultūrinį festivalį savo grupėje ar organizacijoje, pakviesti žmones iš vietinės bendruomenės ir dalytis maistu, gėrimais, supažindinti su muzika, šokiais, rankdarbiais, žaidimais ir t. t.

Nėra taip lengva, kaip norėtume, jaustis patogiai ar priimti žmones, kurie skiriasi

nuo mūsų. Jei norite išbandyti, kaip jaustumėtės ilgai keliaudami traukiniu su žmonėmis, kurių papročiai ir įpročiai skiriasi nuo jūsiškių, žaiskite žaidimą „Eurotraukinys „à la carte“ (žr. 78 psl.).

„Sala“ paliečia temas apie pagarbą skirtingų kultūrinių vertybių žmonėms. Pagarba ir lygybė yra esminiai žmogaus teisių sąvokos dalykai. Jeigu jums būtų įdomu plėtoti šias temas, grupei turėtų patikti žaidimas „Kelias į lygybės žemę“ (*Path to equality-land*) iš „Compass“. Čia didžiausias dėmesys skiriamas lyčių lygybei, tačiau žaidimas gali būti lengvai pritaikomas ir nagrinėjant kitus lygybės aspektus.

VAIDMENŲ KORTELĖS (padalinamos dalyviams)

Vaidmenų kortelė Y genčiai

Jūs gyvenate saloje, kurioje yra ir kita gentis. Jūsų gentys gyvena viena šalia kitos, tačiau jūs kalbate skirtingomis kalbomis, jūsų skirtinga kultūra ir retai susitinkate.

Jūsų kalba

Turite susikurti savo kalbą, kurią vartosite viso žaidimo metu. Patikrinkite, ar kiekvienas grupės narys laisvai ja kalba.

Jūsų kultūra

Dėl religinių priežasčių labai vertinate balionus ir teikiate jiems didelę reikšmę, todėl stengiatės jų surinkti kaip galima daugiau – įvairių formų, dydžių ir rūšių. Balionai laikomi šventais ir niekas neturi teisės jų paliesti. Jei kas nors paliečia bent vieną iš jų – jo laukia didelė bausmė. Vieninteliai žmonės, galintys paliesti balioną, – tie, kurie buvo mokomi ėjimo ratu ritualo. Toks žmogus turi būti raudona nosimi ir mokėti išlaikyti balioną ant nosies eidamas ratu. Jūs taip pat turite susikurti kultūrą: genties pavadinimą, pasisveikinimo ritualą, nustatyti socialines-organizacines taisykles, pavyzdžiui, išrinkti sprendimus priimsiantį ir grupės vardu kalbėsiantį asmenį.

Vaidmenų kortelė Z genčiai

Jūs gyvenate saloje, kurioje yra ir kita gentis. Jūsų gentys gyvena viena šalia kitos, tačiau jūs kalbate skirtingomis kalbomis, jūsų skirtinga kultūra ir retai susitinkate.

Jūsų kalba

Turite susikurti savo kalbą, kurią vartosite per visą žaidimą. Patikrinkite, ar kiekvienas jūsų grupės narys laisvai ja kalba.

Jūsų kultūra

Esate labai taikinga ir mėgstanti bendrauti tauta. Kai susitinkate, pasveikinate vieni su kitais pasitirdami nosimis. Todėl manote, kad nemadagu, kai nosis nešvari. Labai vertinate raudonus apvalius balionus, kuriuos naudojate medicinoje. Tokie balionai yra labai reti. Jūs taip pat turite susikurti savo kultūrą: genties pavadinimą, nustatyti socialines-organizacines taisykles, pavyzdžiui, išrinkti sprendimus priimsiantį ir grupės vardu kalbėsiantį asmenį.

TIESIOG PADARYK TAI!

*Kartais kiti žmonės, pavyzdžiui tėvai, viršininkai,
suaugusieji, gali turėti labai siaurą akiratį.
O ar mes nebūnam tokie?*

Simuliacinis užsiėmimas.

Analizuojamos temos:

- kitokių žmonių diskriminacija;
- mechanizmai, dėl kurių mūsų visuomenės mažumos gyvena nepalankiomis sąlygomis.

Tikslai:

- patirti diskriminaciją;
- išanalizuoti, kaip diskriminuojame tam tikras socialines grupes ir tuo pat metu jas laikome kaltomis dėl tokios jų padėties;
- suvokti, kaip prisidedame prie neteisingos socialinės struktūros buvimo.

Laikas: 60 minučių.

Grupės dydis: daugiausia 40 žmonių. Jums reikės padalyti dalyvius į keturias grupes.

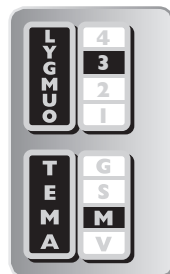
Pasiruošimas:

- 4 dideli popieriaus lapai;
- 4 seni žurnalai;
- 4 žirklys;
- 4 flomasterių dėžutės;
- 4 klijų tūbelės;
- taip pat galite turėti 4 rinkinius smulkmenų: virvės, vilnos, sagų, sąvaržėlių;
- popierius ir rašikliai stebėtojams;
- laikrodis.

Taisyklės:

1. Padalykite žaidėjus į keturias grupes ir paprašykite kiekvienos grupės atsisėsti kambario kampe, kuriame jie galės patogiai dirbti.
2. Paprašykite, kad kiekviena grupė išsirinktų stebėtoją, kuris užrašinės grupės narių veiksmus ir žodžius.
3. Pasakykite, kad priešite prie kiekvienos iš grupių, duosite jiems įrankius ir medžiagas bei pasakysite, ką daryti.
4. Prieikite prie pirmos grupės, duokite įrankius ir medžiagas ir aiškiai sakykite: „Turite popieriaus lapą, žurnalą, žirkles ir klijų. Sukurkite koliažą, kuriame būtų pavaizduotas pavasaris. Atlikite tai per 20 minučių. Galite pradėti kada norite.“
5. Prieikite prie antros grupės, duokite įrankius, medžiagas ir aiškiai sakykite: „Turite popieriaus lapą, žurnalą, žirkles ir klijų. Sukurkite koliažą, kuriame būtų pavaizduota vasara. Atlikite tai per 20 minučių. Galite pradėti kada norite.“

visi skirtingi
visi lygūs

6. Prieikite prie trečios grupės, duokite jiems įrankius, medžiagas ir aiškiai sakykite: „Turite popieriaus lapą, žurnalą, žirkles ir klijų. Sukurkite koliažą, kuriame būtų pavaizduotas ruduo. Atlikite tai per 20 minučių. Galite pradėti kada norite.“
7. Prieikite prie ketvirtos grupės, duokite jiems įrankius, medžiagas ir aiškiai sakykite: „Mso, flosamd loerabtbz losnise bauqvxa poyeks, nseioamans sajjyudo laverza losifalitome. Atlikite tai per 20 minučių. Galite pradėti kada norite.“
8. Prieikite prie dirbančiųjų, padėšinkite ir palaikykite pirmąją, antrąją ir trečiąją grupes, tačiau kaltinkite ketvirtąją dėl to, kad nedaro to, ką pasakėte.
9. Po 20 minučių sustabdykite darbą ir paprašykite grupes atiduoti savo koliažus. Jei pirmoji grupė dar nebaigė darbo, suteikite papildomai 3 ar 4 minutes.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pradėkite nuo žaidėjų. Paklauskite, kaip jie jaučiasi po šio užsiėmimo, kaip jiems sekėsi dirbti grupėje ir ar visi dalyvavo?

Tada paklauskite stebėtojų, kas vyko kiekvienoje grupėje.

Pradėkite diskusiją apie ryšius su tikrove:

- Ar pastebite panašumų su tikrove?
- Kam tenka ketvirtosios grupės vaidmuo mūsų visuomenėje?
- Kodėl dėl socialinio neteisingumo mes linkę kaltinti pačias aukas?
- Kaip reaguoja žmonės, kurie tampa socialinio neteisingumo aukomis?
- Ar jie reaguoja taip pat kaip ketvirtosios grupės nariai?

Patarimai vadovui

Jei dirbate su maža žmonių grupe, sukurkite dvi grupes, pirmajai duokite labai aiškius nurodymus, antrajai – nesąmones.

„Nesąmonėmis“ ketvirtajai grupei gali būti normalios taisyklės, tačiau ištartos labai greitai arba kita kalba.

Turėkite omenyje, kad šis užsiėmimas greičiausiai sukels stiprų ketvirtosios grupės narių pyktį, kad jie yra kaltinami neatsižvelgiant į neaiškias taisykles. Jie gali supykti ir išeiti, nukreipti savo pyktį į kitas grupes, trukdyti jiems daryti darbus arba užgniaužti pyktį ir agresija gal pasireikš vėliau.

Todėl patariame:

- įsitikinkite, kad dalyviai į grupes suskirstyti atsitiktinai ir niekas iš ketvirtosios grupės nesijaus atstumtas;
- prieš pradėdant įvertinimą labai svarbu išaiškinti, kad tai buvo elgesio modeliavimas ir dabar visi turi atsakyti savo vaidmenų;
- svarbu, kad vertinant visiems būtų suteikta laiko išsakyti savo emocijas prieš pradėdant analizuoti, kas įvyko. jei nesudarysite tam sąlygų, emocijos pasireikš vėliau ir diskusija gali nepavykti.

Kiti žaidimo būdai

Jei norite, kad būtų sudėtingiau arba neturite medžiagų ar įrankių, galite paprašyti grupių atlikti po trumpą vaidinimą. Tai sukels dar daugiau įtampos ketvirtajai grupei, kuri jaudinsis, kad reikės vaidinti ir nenorės pasirodyti kvailai.

Tęsinio siūlymai

Atidžiau pažvelkite į mūsų visuomenės grupes. Kaip žiūrite į žmones, kuriuos galima pavadinti socialiniais nevykėliais, ir į tuos, kuriems socialiai sekasi? Patyrinėkite tai užsiėmime „Portretai“ (žr. 149 psl.).

Taip pat galite imtis stalo žaidimo „Kelias į išsivystymą“ (žr. 138 psl.), kuris atskleidžia daug mechanizmų, kuriais dabartinė ekonominė sistema diskriminuoja daugumą žmonių, gyvenančių Pietų valstybėse, ir palaiko privilegijuotą Šiaurės valstybių gyventojų padėtį.

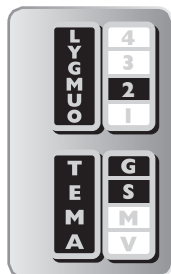
Jei norite išsiaiškinti mechanizmus, kurie palaiko tam tikrų grupių diskriminaciją, tarkim, darbovietėje, galima pažaisti modeliavimo žaidimą „Skirtingi atlyginimai“ (*Different wages*) iš „Compass“.

visi skirtingi
visi lygūs

respekt pro každého
život pro zšechny

KNIŠNOS MĖLYNUMAS

Muzika yra puikus būdas priartėti prie kitų kultūrų, bet ji gali būti ir stereotipų bei išankstinių nuostatų nešėja. Šis užsiėmimas lengvai ir paprastai atskleidžia kultūrinius stereotipus pasitelkus muziką.

Analizuojamos temos:

- stereotipai ir susidaryta nuomonė apie kitų šalių muziką;
- „kosmopolitinės“ masinės kultūros produktų dominavimas ir įtaka mūsų muzikiniam skoniui.

Tikslai:

- sužadinti smalsumą kitos kultūros ir tautos muzikai;
- mesti iššūkį stereotipams ir išankstinėms nuostatomis apie neeuropietišką muziką;
- sužadinti smalsumą kitai tautai, kultūrai, muzikos stiliams ir kalbai;
- mesti iššūkį etnocentrizmui muzikoje ir kitose kultūros srityse;
- nustebinti dalyvius ir sukurti malonią atmosferą grupėje.

Laikas: 5 + 10 minučių.

Grupės dydis: bet koks dalyvių skaičius.

Pasiruošimas:

- pasirinkite kultūrinės mažumos, tautos iš kito žemyno muzikinio kūrinio ar dainos įrašą;
- jei galite, raskite dainų tekstų vertimą ir (jei jie tinkami) paruoškite kopijas dalyviams;
- jums reikės magnetofono.

Taisyklės:

1. Pasirinkite tinkamą laiką šiam užsiėmimui, pavyzdžiui, susitikimo pradžioje arba po pertraukos.
2. Pasakykite grupei, kad ji išgirs muzikos kūrinį ir reikės atspėti, iš kur šis kūrinys kilęs.
3. Jei pateiktas muzikos kūrinio tekstas, paprašykite grupės įsivaizduoti, apie ką jis.
4. Paklauskite muzikos 3–4 minutes.
5. Pasakykite dalyviams, kad gali aptarti muzikos kūrinį su draugu, bet neatskleistų savo spėlionių. Dalyviai gali spėjama šalį užsirašyti.
6. Susitikimo pabaigoje paklauskite kūrinio dar kartą ir paprašykite dalyvių pasakyti savo spėjimus.
7. Pasakykite teisingą atsakymą.
8. Jei turite dainos tekstą, išdalykite žodžius ir leiskite kūrinio paklausti dar kartą. Muzikai grojant pasiūlykite žmonėms sekti žodžius. Paprašykite padidinti kartu.
9. Vertinkite, o užsiėmimo pabaigoje paklauskite kito muzikos kūrinio.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Trumpai padiskutuokite, jei manote, kad to reikia. Paklauskite dalyvių, ar jie nustebo išgirdę, iš kur kilo kūrinys, ar jiems patiko ši muzika, ar buvo sunku atspėti šalį ir kodėl, t. t.

Jei dalyviai sakė, kad muzika jiems nepažįstama, bet patiko, paklauskite, kodėl, jų nuomone, jie anksčiau niekada nesiklausė tokios muzikos. Ar todėl, kad ji negrojama per radiją? Kodėl ji negrojama?

Patarimai vadovui

Muzikos pasirinkimas labai svarbus, kad užsiėmimas pavyktų. Geriausiai būtų, jei iš pradžių duotumėte paklausti kūrinio dalį be žodžių ir tik vėliau visą kūrinį su žodžiais. Taip dalyviai nesusikoncentruos tik į kalbą. Pasirinkta muzika turi sukurti gerą atmosferą grupėje, kad ir iš kur dalyviai būtų kilę.

Jei galite, pasiruoškite pateikti informacijos apie tokios muzikos rūšį, jos kultūrinę kilmę, populiarumą toje šalyje.

Užsiėmimas geriausiai pavyksta tada, kai pasirinkta muzika nėra akivaizdžiai svetima: klasikinę muziką ar džiazą dažnai siejame su Šiaurės Amerika ir Europa, nors iš tikrųjų didelė dalis tokių kūrinių atliekami ir kitų šalių muzikantų.

Muzika, kaip ir kitos meno formos, tokios kaip šokis ir dailė, yra puikus būdas susipažinti su kita kultūra, tačiau turėkite omenyje, kad ji gali būti ir stereotipų bei išankstinių nuostatų šaltinis.

Tęsinio siūlymai

Kadangi šio užsiėmimo metu supažindinama su kitokios kultūros muzika, jį galima pratęsti pasiūlant dalyviams atsinešti kitos šalies muzikos ir pasidalyti su grupe. Tačiau pasirūpinkite, kad tai netaptų varžymusi, kieno mėgstama muzika geresnė.

Tradicinė muzika, šokiai, dailė ir pasakos yra meno formos, tvirtai įsišaknijusios kultūroje, iš kurios yra kilusios. Kartais pasakos atmetamos manant, kad jos skirtos tik vaikams. Nepaisant to, iš pasakų galima labai daug sužinoti apie kultūrą. Pabandykite! Paspėliokite, iš kurių šalių yra kilę pasakojimai „Pasaulio istorijose“ (žr. 160 psl.). Laukite netikėtumų!

Diskusijų metu turbūt pastebėjote, kad muzika gali būti socialinių pokyčių veiksnys. Pavyzdžiui, dainos mažumoms ir marginalinėms grupėms yra būdas atkreipti visuomenės dėmesį į save. Jei jūsų grupė domisi teise į žodžio ir saviraiškos laisvę bei teise dalyvauti savo šalies valdyme, pasidomėkite „Tebūna išgirstas kiekvienas balsas“ (*Let every voice be heard*) iš „Compass“.

ETIKETĖS

Ar jums svarbu, ką apie jus galvoja ar šneka kiti?

Analizuojamos temos:

- stereotipų poveikis.

Tikslai:

- patyrinėti ryšį tarp to, ko iš mūsų tikimasi, ir to, kaip elgiamės;
- geriau suvokti mūsų elgesio įtaką kitiems;
- pradėti diskusiją apie pasekmes, kylančias dėl žmonių skirstymo remiantis stereotipais.

Laikas: 45 minutės.

Grupės dydis: 10 ir daugiau asmenų.

Pasiruošimas:

- kiekvienam grupės nariui reikės po vieną lipnaus popieriaus lapelį, maždaug 5 cm ilgio, 2 cm pločio;
- užrašykite vieną būdo bruožą ant kiekvieno lapelio, pavyzdžiui: neatsakingas, šmaikštus, protingas, nerangus;
- parinkite užduotį grupei, pavyzdžiui: kartu sukurti plakata, suplanuoti renginį, į kitą vietą perkelti baldus ar padiskutuoti (paklauskite, pavyzdžiui, „jei populiarī muzikos grupė vyktų į jūsų miestą, kokia grupė tai būtų?“).

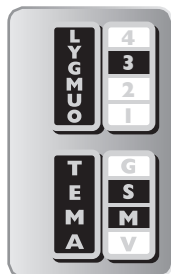
Taisyklės:

1. Priklijuokite po lapelį kiekvienam žaidėjui ant kaktos, bet neleiskite pažiūrėti, kas ant jo parašyta.
2. Paaiškinkite grupei užduotį. Pabrėžkite, kad užduoties metu jie turi elgtis vieni su kitais pagal etiketes. Pavyzdžiui, jei kieno nors „etiketė“ yra „tingus“, visi turi elgtis su juo kaip su tinginiu (bet niekada nevertoti žodžio ant lapelio. Neišduokite!).
3. Žaidėjai turėtų stengtis atlikti užduotį ir kartu elgtis su kitais pagal stereotipus, nurodytus lapelyje.
4. Pabaigoje kiekvienas žaidėjas gali spėti, kas buvo parašyta ant jo lapelio, bet tai nėra pagrindinis žaidimo tikslas.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Labai svarbu, kad liktų laiko žaidėjams pasisakyti. Pradėkite klausdami, ar jie galėjo atspėti, kas ant jų lapelio, klausinėkite apie kitus užsiėmimo aspektus:

- Kaip kiekvienas dalyvis jautėsi užsiėmimo metu?
- Ar buvo sunku elgtis su kitais žmonėmis pagal jų „etiketes“?
- Ar kas nors pradėjo elgtis pagal „etiketę“, tai yra ar kas nors, gavęs lapelį „šmaikštus“, ne pradėjo pasakoti juokų ir elgtis lyg labai pasitikėtų savimi? Ar kas nors, pavadintas „tinginiu“, nenustojo bendrauti ir dalyvavo užsiėmime?
- Kokias „etiketes“ priklijuojame žmonėms realiame gyvenime? Kaip tai juos paveikia ir kaip tai paveikia mūsų nuomonę apie juos?

- Kas, kaip jūs šiame žaidime, turi tokias „etiketes“ realiame gyvenime?
- Ar jos teisingos?

visi skirtingi
visi lygūs

Patarimai vadovui

Būkite atidus priskirdamas žmonėms bruožus. Jei, pavyzdžiui, grupės narys yra tingokas, nederėtų jam duoti tokio lapelio. Žaidimo tikslas nėra atskleisti žmonių asmeninę nuomonę apie kitus grupės narius. Tai gali būti labai destruktvyvu, todėl to reikėtų vengti.

Pasiūlymai pratęsti

Pažvelkite dar kartą į tai, kas ir kuo jūsų grupėje ar organizacijoje užsiima, pakeiskite vaidmenis ir pareigas. Nedarykite išankstinių prielaidų, kam geriausiai seksis tam tikra užduotis.

Jums galbūt patiktų pažaisti vaidmenų žaidimą „Mūsų kvartale“ (žr. 93 psl.) ir patyrinėti dažnai pasitaikančias problemas, kylančias dėl „etikečių“ ir stereotipų bei pamėginti rasti efektyvių sprendimo būdų. Jei jau aptarėte „etiketes“, kurias „klijuojame“ pabėgėliams ir imigrantams, atvykstantiems gyventi į mūsų bendruomenę, galėtumėte pažaisti žaidimą „Pabėgėlis“ (žr. 151 psl.), iš kurio daugiau sužinotumėte apie jų padėtį.

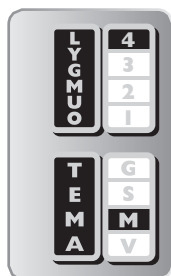
„Etiketės“ turi įtakos ir mūsų požiūriui į kitus, ir mūsų elgesiui su kitais. Dėl jų gali kilti konfliktų tarp mūsų profesinio ir asmeninio gyvenimo. Galite tai patyrinėti vaidmenų žaidime apie imigracijos pareigūnus ir pabėgėlius pasienio kontrolės punkte „Ar galiu užėiti?“ (*Can I come in?*) iš „Compass“.

Šis užsiėmimas sukurtas remiantis „Curriculum Resources Pack: Cultures and Lifestyles. Dorset Educion Service“ (Dorsetas, Anglija) idėja.

كلنا مختلفون
كلنا متساوون

DVIDEŠIMTIES RIBA

„Dvidešimties riba“ yra užsiėmimas, skirtas suvokti diskriminaciją ir atskirtį. Tai linksmas ir pilnas nuotykių žaidimas, tačiau jis reikalauja gero pasiruošimo. Šio užsiėmimo metu trys komandos turi lenktyniauti keliuose žaidimo lygiuose.

Analizuojamos temos:

- nelygybė gyvenime, galios pasiskirstymas, diskriminacija ir atskirtis;
- solidarumas, konkurencija, neteisybė;
- mažumos ir daugumos santykiai.

Tikslai:

- patirti neteisybę ir diskriminaciją;
- ugdyti dalyvių toleranciją ir solidarumą;
- pamąstyti apie atskirtį, mažumos ir daugumos santykius, socialiai neįgalius asmenis ir konkurenciją.

Laikas: 2,5–3 valandos.

Grupės dydis: mažiausiai 15, daugiausia – 35 asmenys.

Pasiruošimas:

Šiam žaidimui reikia labai gerai pasiruošti. Gerai išsiaiškinkite taisykles ir žiuri vaidmenį, kad tiksliai žinotumėte, kaip žaisti.

Jums reikės:

- kortų kaladė, kuria padalysite žmones į lygias grupes. Turėkite tiek kortų, kad užtektų po vieną kiekvienam žaidėjui. Išrinkę kryžius, palikite širdis, būgnus ir pikus. Jei yra nelyginis žaidėjų skaičius, tuomet daugiausia turėtų būti širdžių;
- rašomosios lentos su nubraižyta lentele, kur galėtumėte rašyti rezultatus po kiekvienos dalies;
- rašomosios lentos su žaidimo taisyklėmis;
- po vieną „taisyklių žiuri“ kopiją, skirtą trimis žaidėjams, būsiantiems žiuri;
- lipnių kortelių su akimis (kryžiais, širdimis ir būgnais) kiekvienam žaidėjui;
- 3 nosinaičių ar panašių dalykų drakono uodegoms;
- 2 raktų ryšulių skleisti barškuolės garsus;
- 2 skarelių užrišti žaidėjų akims dalyje „Barškuolė“;
- raudonų dažų veidui dažyti (tinka ir lūpų dažai);
- virvelių, skirtų surišti neįgaliuosius vaidinsiančių dešines rankas;
- 5 pripūstų balionų.
- 3 popieriaus lapų ir pieštukų „Kinų kalbai“;
- piešinys „Kinų kalbai“, kurį duosite žiuri;
- varpelio žiuri;
- laikrodžio ar laikmačio;
- pakankamai daug erdvės išsiskirstyti komandomis.

Žaidimo aprašymas

Žaidėjai suskirstomi į tris komandas ir tarpusavyje lenktyniauja trumpųjų žaidimų dalyse. Žiuri sprendžia apie komandų darbą atliekant užduotis ir užrašo rezultatus. Kiekvienos komandos tikslas – surinkti 20 taškų (pasiekti *Dvidešimties ribą*) iki aštuntosios dalies imtinai. Nesurinkusi taškų komanda bus pašalinta iš žaidimo.

Žaidėjai nežino, tačiau iš tikrųjų tėra 8 dalys (ir „neįgaliųjų“ dalis), todėl rungtynės yra netikros. Tačiau jie tik žaidimo pabaigoje išsiaiškina, kad taisyklės neteisingos, kad viena komanda visada turėjo didesnes galimybes ir buvo žiuri numylėtinė.

1, 2 ir 3 dalys sudarytos taip, kad sukurtų lygių galimybių ir teisingo lenktyniavimo įspūdį, kol formuojasi grupių bendrumo jausmas ir komandinė dvasia.

Po 3 dalies prasideda „neįgaliųjų“ dalis, kai dalyviai pirmą kartą realiai pajunta neteisybę.

4 dalis vėl sukuria teisingumo įspūdį.

5 dalyje komandoms lyg ir suteikiama galimybė pagerinti rezultatus, tačiau tai tik iliuzija. Iš tikrųjų pralaimėjusieji jau negalės atsitiesti, o laimintieji visada pirmas.

6, 7 ir 8 dalys žaidžiamos taip, kad 8 dalies pabaigoje susidarytų didelis skirtumas tarp grupių rezultatų. Viena ar dvi grupės nepasieks 20-ties ribos, o tai reiškia, kad jos turės iškristi iš žaidimo!

Kad pagreitintume žaidimą, dalyviams nesakoma, kad žaidimas baigsis po 8 dalies, nes kitaip jie patys pasitrauktų iš žaidimo.

2, 4, 6 ir 8 dalyse žaidžiama „Barškuolė“. „Barškuolės“ dalys suteikia žaidėjams lygių galimybių iliuziją, nes tai – vieninteliai turai, kurių rezultatai yra objektyvūs ir teisingi. Vis dėlto ir čia žaidžiama ne visai sąžiningai, nes pralaiminti komanda niekada neturės galimybės gaudyti. Net jei ji sugebės surinkti reikiamą balų skaičių, praras vieną žaidėją.

Pasibaigus visam žaidimui, įvertinimo metu turėtų būti labai daug kalbama apie žaidėjų emocijas ir elgesį per žaidimą, lyginama su realiu gyvenimu.

Taisyklės

NESAKYKITE, kad „Dvidešimties riba“ yra apie diskriminaciją, atskirtį, ir kad žaidimas baigiasi po 8 dalies.

- Paaiškinkite, kad tai yra rungtyniavimo žaidimas, todėl grupės turi surinkti mažiausiai 20 taškų iki 8 dalies pabaigos. Jei nesurinks – iškris iš žaidimo.
- Išrinkite tris žmones, kurie bus žiuri. (Pasirinkite dalyvius, kurie neblogai vaidina ir yra gerbiami grupės narių.) Duokite jiems taisyklės ir paprašykite išseiti jų skaityti į kitą patalpą.
- Padalykite likusius žaidėjus į tris grupes, duokite traukti kiekvienam žaidėjui po kortą iš apverstos malkos.
- Paprašykite žaidėjų paimti lipduką su grupės ženklu ir užsiklijuoti ant marškinėlių, kad visi galėtų matyti.

1 pav.

Paprašykite komandų pasirinkti po kampą salėje, kur būtų jų rinkimosi vieta. Skirkite keletą minučių sugalvoti komandos pavadinimą ir šūkį. Galite paprašyti sugalvoti ir komandos dainą (svarbiausias šio proceso tikslas – pakelti komandos dvasią ir paskatinti entuziazmą).

- Paaiškinkite taisykles, užrašytas ant rašymo lentos.
- Paaiškinkite žiuri taisykles ir įsitinkinkite, ar jie tiksliai supranta, ką turi daryti, ir pakvieskite juos į bendrą patalpą.
- Pradėkite varžybas.

ŽAIDIMAS

1 dalis: Drakono uodegos gaudymas

Pasakykite kiekvienai grupei, kad nariai turi sustoti vienas paskui kitą į eilę, apkabindami priešais stovintį asmenį per liemenį. Paskutinis eilėje stovintis žaidėjas prie kelnių ar sijono prisisega „drakono uodegą“ (nosinaitę ar panašų dalyką). Grupės turi sučiupti kiek įmanoma daugiau „drakono uodegų“. Uodegas gali gaudyti tik eilės priekyje stovintis žaidėjas.

Kai grupės pasiruošusios, duokite komandą „PRADEDAM!“. O po minutės – „STOP!“.

Paprašykite žiuri apibendrinti rezultatus ir suskaičiuoti taškus. Skirkite jiems pakankamai laiko užrašyti į lentelę taškus.

Pastabos

Žiuri pateiks tokius rezultatus: pikai – 3 taškai, širdys – 2, būgnai – 1.

2 dalis: Barškuolė

1. Paprašykite žaidėjų ir žiuri sustoti į ratą.
2. Paaiškinkite, kad grupės rungtyniaus viena su kita. Pirmaujančios (turinčios daugiausia taškų) grupės narys gaudo pagal turimą taškų skaičių antrosios komandos žaidėją. Tada antrosios komandos narys gaudo žaidėją iš paskutinės grupės. Pabaigoje pirmos grupės narys gaudo paskutinės grupės žaidėją.
3. Užriškite akis gaudytojui, gaudomajam ir duokite abiem po raktų ryšulį.
4. Paaiškinkite, kad kai gaudytojas pažvangina raktais, auka turi atsakyti žvangindama savo raktais.
4. Gaudynės tęsiasi po 45 sekundes, kiekvienas žaidėjas per tą laiką gali pažvanginti tik 3 kartus.
6. Kai tik abu žaidėjai pasiruošę, duokite signalą pradėti. Sustabdykite gaudynes po 45 sekundžių.
7. Po kiekvienų gaudynių garsiai paskelbkite nugalėtoją. Žiūrėkite, kad žiuri užsirašytų rezultatus: jei gaudytojas paliečia gaudomąjį, gaudytojo komanda gauna vieną tašką. Jei žaidėjo nepagauna per duotas 45 sekundes, jo grupė gauna 1 tašką, tačiau žaidėjas prisideda prie grupės, kuri jį gaudė.
8. Svarbu, kad žaisdami šį žaidimą dalyviai nekalbėtų.

Pastabos

Šioje dalyje:

- vienas pikų grupės žaidėjas gaudo žaidėją iš širdžių grupės;
- širdžių grupės žaidėjas gaudo žaidėją iš būgnų grupės;
- pikų grupės žaidėjas gaudo vieną būgnų grupės narį.

Blogiausia yra būgnams, nes jiems nesuteikta galimybė gaudyti.

Prieš pradėdant gaudynes žaidėjus užrištomis akimis apsuokite, kad jie prarastų orientaciją. Tai apsunkins užduotį.

Jei grupė maža, žiūrėkite, kad ratas būtų gana platus ir žaidėjai turėtų daugiau vietos judėti.

3 dalis: Baliono pūtimas

1. Liepkite visų komandų žaidėjams atsigulti ant pilvo viena linija. Žaidėjų pečiai turi liestis. Grupės turi sugulti taip, kad kiekviena komanda suformuotų vieną trikampio sienelę. Kiekvieno žaidėjo galva turi būti įsivaizduojamo trikampio viduje.
2. Paaiškinkite, kad jie turi pūsti balionus ir išlaikyti juos centre, tačiau kuo toliau nuo savęs.
3. Kai grupės pasiruošusios, padėkite 3–5 balionus į vidurį, garsiai ir aiškiai duokite signalą pradėti.
4. Žaidimui skirkite 1 minutę.
5. Paprašykite žiuri pagrįsti savo sprendimą ir paskirti balus. Žiūrėkite, kad rezultatai būtų surašyti į lentelę.
6. Dabar paprašykite žiuri sudėti visus kiekvienos komandos balus ir garsiai visiems paskelbti rezultatus.

Pastabos

Šios dalies taškai: pikams – 5, širdims – 1, būgnams – 0.

„Neįgaliųjų“ žaidimas

1. Grupė, turinti didžiausią taškų skaičių (pikai), turi paversti „neįgaliaisiais“ kitus grupės narius. Vienos grupės narių nosys turi būti nudažytos raudonai, o kitos grupės visų žaidėjų dešinės rankos pririštos už nugaros.
2. Paprašykite „pikų“ nuspręsti, kuri grupė, kokią negalią turės. Tegu jie pasaką, ką nutarė, ir paaiškina, kodėl taip nusprendė.
3. Duokite jiems dažų ir virvelių paversti narius „neįgaliaisiais“.
4. Paaiškinkite, kad neįgaliaisiais bus visą likusį žaidimą ir už tai atsakingi pikai.

4 dalis: Barškuolė

1. Taisyklės tokios pat kaip praeitame žaidime, tik dabar laimėtojas gauna 2 taškus.
2. Žiuri garsiai paskelbia šios dalies rezultatus.

visi skirtingi
visi lygūs

2 pav.

som diferents
som iguals

5 dalis: Galimybė

1. Paaiškinkite žaidėjams, kad komandos, laimėjusios šį žaidimą, visi taškai bus dauginami iš trijų, antrąją vietą užėmusios – iš dviejų, o likusios paskutine rezultatas lieka toks pat.
2. Šios dalies užduotis: kiekviena grupė turi pasakyti, kodėl būtent jų komanda nusipelnė trigubo ar dvigubo taškų skaičiaus.
3. Skirkite grupėms 2 minutes paruošti atsakymus.
4. Duokite po minutę kiekvienai grupei pristatyti savo argumentus. Pradedama pikai, tada – širdys, ir paskutiniai – būgnai.
5. Duokite žiuri laiko pasitarti ir pranešti rezultatus.

Pastabos

Šios dalies taškai: pikai x 3, širdys x 2, būgnai x 1.

6 dalis: Barškuolė

1. Taisyklės lieka tos pačios, tik gaudynių laimėtojas gauna 3 taškus.
2. Po šios dalies paprašykite žiuri garsiai pranešti rezultatus.

7 dalis: Kinų kalba

1. Kiekvienos komandos žaidėjai susėda vienas paskui kitą ant grindų.
2. Paaiškinkite žiuri taisyklės atskirai. Pasakykite, kad jie turi parodyti nesudėtingą paveikslėlį vienam pikų ir vienam širdžių grupės nariui, tačiau būgnų atstovui jį apibūdinti tik žodžiu.
3. Pakvieskite žaidėjus po vieną iš kiekvienos eilės galo prieiti prie žiuri išklaudyti nurodymų. Tada žaidėjai grįžta į savo vietas.
4. Žaidėjai pirštu turi nupiešti matytą paveikslėlį ant priekyje sėdinčio žmogaus nugaros. Tas žmogus stengiasi suprasti, kas nupiešta, ir tą dalyką piešia kitam nariui. Prieina eilė pirmam sėdinčiam žmogui, jis turi nupiešti tą dalyką ant popieriaus ir įteikti žiuri.
5. Labai svarbu, kad šioje dalyje žaidėjai nesikalbėtų.
6. Paprašykite žiuri įvertinti piešinius ir pranešti rezultatus.

Pastaba

Šios dalies taškai: pikai – 3, širdys – 2, būgnai – 1.

8 dalis: Barškuolė

Taisyklės lieka tos pačios, tik nugalėtojas gauna 4 taškus.

Pasakykite žaidėjams, kad tai paskutinė galimybė pakeisti komandą ir pereiti į stipresnę grupę, jei jie nori toliau žaisti, o jų pačių grupė nesurinko 20 taškų.

Po šios dalies paprašykite žiuri paskelbti rezultatus. Jie taip pat paskelbs, kad nesurinkusi 20 taškų grupė iškrinta iš žaidimo. Skirkite žiuri laiko pasveikinti geriausias grupes.

3 pav.

Žaidimas baigiasi

Kelias minutes stebėkite dalyvių reakciją ir praneškite, kad tai iš tikrųjų yra žaidimo pabaiga.

visi skirtingi
visi lygūs

Apibendrinimas ir įvertinimas

Įvertinimas yra esminė žaidimo „Dvidešimties riba“ dalis. Labai svarbu aptarti žaidimo metu kilusias emocijas ir palyginti jas su emocijomis, kylančiomis realiame gyvenime dėl diskriminacijos ir neteisybės.

Didelėse grupėse diskutuoti sunku. Tuomet lengviau būtų kalbėtis grupelėmis, o pabaigoje vėl sutelkti visą grupę apibendrinamiesiems komentarams.

Įvertinimo pakopos:

- 1) emociniai aspektai;
- 2) žaidimo skaidrumas;
- 3) grupės dinamikos aspektai;
- 4) ryšys su realiomis situacijomis.

1. Emociniai aspektai

Priminkite pagrindinius žaidimo etapus ir pateikite žaidėjams klausimus:

- Kaip jautėsi žaisdamas šį žaidimą? Kaip keitėsi tavo emocijos?
- Ar kas nors turėjo neigiamų emocijų? Kas jas sukėlė?
- Kaip jautėsi pikai, paversdami kitus neįgaliaisiais?
- Kaip jautėsi būgnai ir širdys, būdami neįgaliaisiais?
- Kaip jautėsi žiuri, turėdami tiek galios?

GLOBAL
GENERATION

2. Skaidrumas

Paaškindinkite slaptas žaidimo taisykles.

3. Grupės dinamika

Aptarkite tai, kas vyko:

- Ar jautėte solidarumą su kitais žaidėjais?
- Klausimas pakeitusiems grupę „Barškuolės“ dalyje: ką reiškia būti pašaliečiu naujoje grupėje? Ką reiškia palikti savo grupę?
- Kaip sekėsi prisitaikyti prie grupės ir žaidimo taisyklių?
- Ką reiškia, kai turi įsitraukti į veiklą, kuri tau nepatinka?
- Kokiose situacijose buvo lengva nugalėti save, savo jausmus ir elgesį?
- Arkilo abejonių dėl žaidimo, prieštaravote žaidimo struktūrai? Kaip tai darėte? Jei ne, kodėl?

4. Ryšys su tikrove

Ar įžiūrėte į tikrovę panašių žaidimo aspektų?

- Pavyzdžiui, galia, konkurencija, skaidrumas, lygios galimybės, neįgalumas, mažumas, neteisybė, susitaikymas su situacija?
- Kokios grupės jūsų mieste ar šalyje yra situacijoje, panašioje į būgnų ar širdžių situaciją?
- Kokiose situacijose aukos būna kaltinamos dėl savo padėties?
- Ką reikėtų daryti, kad būtų pakeistos šio žaidimo taisyklės?
- Kaip būtų galima padėti mūsų visuomenėje gyvenančioms mažumoms?

TAISYKLĖS ŽIURI (išdalyti žiuri nariams)

Niekam nepasakokite apie šias taisykles!

- „Dvidešimtiesriba“ yra manipuliacinis žaidimas, kuriame laimėtojas ir pralaimėtojas žinomi nuo pat pradžių (pikai laimės, širdys bus antros, o būgnai pralaimės).
- Jūsų pagrindinė užduotis yra sukurti įspūdį, kad grupės tikrai rungtyniauja ir turi galimybę laimėti. Visiems turi atrodyti, kad skiriate taškus pagal objektyvius ir teisingus kriterijus.
- Žaidėjai mano, kad rungtyniaus, kol paaiškės laimėtojas, todėl, kad nebūtų diskvalifikuoti, turi surinkti 20 taškų per pirmąsias 8 žaidimo dalis. Žaidimas baigsis po 8 dalies, tačiau dalyviai to nežino. Jūsų užduotis yra motyvuoti juos žaisti ir surinkti kuo daugiau taškų.
- Naudokite varpelį, norėdami atkreipti dėmesį, kai ruošiatės pranešti rezultatus ir paaiškinti savo sprendimus.

TAISYKLĖS ŽIURI (išdalyti žiuri nariams)

1 dalis: Drakono uodegos gaudymas

- Žaidimo metu stebėkite grupes.
- Žaidimo pabaigoje garsiai praneškite rezultatus: pikai – 3 taškai, širdys – 2, būgnai – 1.
- Užsirašykite rezultatus į lentelę.

Jūs galite paaiškinti savo sprendimą, kad vertinote pagal tai, kaip vyko žaidimas, pavyzdžiui, „pikai labiausiai stengėsi, būgnai nežiūrėjo į žaidimą rimtai, pikai geriau elgėsi, viena grupė per daug rėkavo, kitoje buvo daugiau ar mažiau juntama grupės bendrumo dvasia“ ir t. t. Tiek šioje dalyje, tiek per visą likusį žaidimą jūs turėsite nuolat kaltinti būgnus dėl jų prastų rezultatų, kad jie tingūs, kad nesąžiningai žaidžia, kad nesilaiko taisyklių, kad nemandagūs ar kad jų grupė yra maža.

2 dalis: Barškuolė

Taškai už šį žaidimą skiriami sąžiningai. Jūsų užduotis – rašyti rezultatus, kuriuos paskelbia žaidimo vedėjas. Laimėtojas gauna 1 tašką.

3 dalis: Baliono pūtimas

Neskubėdami apgalvokite ir pagrįskite skiriamus taškus, pateikdami panašius argumentus kaip ir 1 dalyje. Galite apsimesti, kad jūsų sprendimai paremti objektyviais kriterijais, pavyzdžiui, pikai pūtė balioną daugiau kartų. Niekas negalės su jumis ginčytis, nes niekas neskaičiavo. Skirkite taškus: pikai – 5, širdys – 1, būgnai – 0.

„Neįgaliųjų“ žaidimas

Padėkite žaidimo vedėjui, jei matote, kad jam reikia paramos, įtikinėjant žaidėjus žaisti.

4 dalis: Barškuolė

Šioje dalyje laimėtojas gauna 2 taškus.

Į lentelę įrašykite rezultatus, kuriuos paskelbia žaidimo vedėjas.

5 dalis: Galimybė

Kiekviena komanda turės po minutę įrodyti jums, žiuri, kad jų rezultatai turi būti patrigubinti ar padvigubinti.

Pirmiausia išklauskite visų argumentų, o tada paskelbkite rezultatus. Kad būtų išlaikyta intriga, prieš susumuodami taškus pirmiausia pakomentuokite visų kalbas ir tik tada paskelbkite rezultatus. Argumentai gali būti panašūs kaip ir ankstesnėse dalyse, juos galima papildyti pastabomis apie pristatymo ypatumus, pvz.: „nėra labai įtikinamas“, „netinkamai apsirengęs“, „kalba nebuvo struktūruota“, „gramatinės klaidos“ ir t. t.

Patrigubinkite pikų taškus, padvigubinkite širdžių taškus, o būgnų – padauginkite iš 1, t. y. palikite tokį rezultatą, koks yra.

6 dalis: Barškuolė

Šiame žaidime laimėtojas gauna 3 taškus.

7 dalis: Kinų kalba

- Žaidimo vedėjas jums duos popieriaus lapą su nesudėtingu piešiniu.
- Parodykite jį pikų ir širdžių komandų nariams, tačiau nerodykite būgnui – jam piešinį nupasakokite žodžiu. Tą darykite atskirai, kad žaidėjai nepastebėtų, jog su jais skirtingai elgiamasi. Žiūrėkite, kad daugiau nė vienas žaidėjas nepamatytų piešinio.
- Stebėkite grupės žaidimo metu.
- Žaidimopabaigoje garsiai ir aiškiai paskelbkite rezultatus: pikai gauna 3 taškus, širdys – 2, o būgnai – 1 tašką.
- Užrašykite taškus į lentelę.

Vėl turite rasti priežasčių, kodėl būtent taip įvertinote komandas. Pavyzdžiui, pikai piešė daug kruopščiau, būgnai užtruko ilgiausiai, viena grupė buvo per daug triukšminga ir t. t.

8 dalis: Barškuolė

Šį kartą laimėtojas gauna 4 taškus.

Nepamirškite suskaičiuoti bendrų rezultatų. Labai svarbu – žaidėjai nežino, kad žaidimas po šios dalies baigsis. Trumpai aptarkite rungtynių eigą.

- Tai yra 8 dalies pabaiga, todėl viena ar dvi komandos, nesurinkusios 20 taškų, bus pašalintos iš žaidimo.
 - Pasveikinkite pikus pasiekus puikių rezultatų ir padėkokite jiems už dideles pastangas. Taip pat padėkokite ir kitiems už jų pastangas bei energiją, pridėdami „dar yra, ką nuveikti...“
- Vedėjas paskelbia, kad žaidimas „Dvidešimties riba“ baigėsi.

TAISYKLĖS, PATEIKIAMOS ŽAIDĖJAMS

Užrašykite taisykles ant rašomosios lentos, ant kurios bus užrašomi taškai, ir perskaitykite jas dalyviams prieš žaidimą.

„Dvidešimties riba“ yra linksmas ir sąžiningas žaidimas apie konkurenciją.

Nelyginės dalys: žiuri skirs iš viso 6 taškus.

Lyginės dalys (Barškuolė).

Antros dalies laimėtojai gaus 1 tašką.

Ketvirtos dalies laimėtojai gaus 2 taškus.

Šeštos dalies laimėtojai gaus 3 taškus.

Aštuntos dalies laimėtojai gaus 4 taškus.

5 dalis – jums suteikiama galimybė! Galite padvigubinti ar patrigubinti savo taškus.

Pasibaigus 8 žaidimo daliai, komanda, nesurinkusi 20 taškų, bus pašalinta iš žaidimo.

Žaiskite sąžiningai, lenktyniaukite, palaikydami komandinę dvasią! Tegul laimi geriausiaji grupė!

Patarimai vadovui

Nuolat skatinkite žiuri ir pritarkite jų sprendimams, ypač kai žaidėjai pradės reikalauti pasiaiškinimų dėl rezultatų. Gali būti, kad viena ar dvi grupės nebe-norės žaisti jau po keleto žaidimo dalių, nes supras, kad vertinimas yra ne-sąžiningas. Jūs turite skatinti, bet jokia būdu neversti jų žaisti. Jei žaidimas sustabdomas, tai gali būti puiki medžiaga vertinti. Galite didžiausią dėmesį skirti klausimams: „Kodėl sustabdėte žaidimą?“, „Kas norėjo jį tęsti?“

Taip pat galite šiek tiek pakeisti taisykles, jei to reikalauja grupė, o ne pavieniai asmenys. Visuomet dėl kylančių klausimų konsultuokitės su žiuri. Žaidimui nepakenks, jei truputėlį bus pakeistos taisyklės, pavyzdžiui, leidžiama gaudyti ti būgnams vienoje ar kitoje „Barškuolės“ dalyje. Nuo to vertinimas viso žaidi-

mo atžvilgiu netaps sąžiningesnis, bet komandoms gali sudaryti įspūdį, kad kai kurie dalykai pagerėjo, – tai taip pat puiki tema aptarti.

Kai kurios užduotys gali būti šiek tiek pakeistos, jei manote, kad jas galima pakoreguoti. Tačiau turėkite omenyje, kad Barškuolės dalys vertinamos sąžiningai (nesąžininga tik tai, kad būgnai niekada negaudo, bet net ir tai gali būti pakoreguota). Nelyginių dalių žaidimo pagrindas yra greitis, sąmyšis ir susijaudinimas. Tai padeda nuslėpti vertinimo neaiškumą ir rezultatai gali būti pateikiami gana dviprasmiškai. Atsiminkite, kad būtent neporinės dalys yra svarbiausios.

Kai kurios užduotys, siūlomos lenktyniavimo dalyse, gali būti netinkamos žmonėms su negalia. Jums reikėtų šias užduotis pritaikyti atsižvelgiant į situaciją.

Tęsinio siūlymai

Gyvenimas neteisingas, tačiau yra dalykų, kuriuos galima padaryti, kad jis taptų teisingesnis. Pavyzdžiui, galite pirkti produktus, kurie sąžiningai pagaminti, parduodami ir gamintojai iš to sąžiningai gauna pelną. Galima nesunkiai įsigyti sąžiningai parduodamos kavos ir arbatos, taip pat drabužių, amatininkų dirbinių ar gaminių iš popieriaus.

Dalyje „Barškuolė“ kai kurie žmonės gali pereiti iš savo tikrosios grupės į laimėčiąją komandą. Taip vyksta ir realiaame gyvenime, kai kurie žmonės išvažiuoja iš savo gimtosios šalies į kitą, kurioje geresnės galimybės, taip bandydami susikurti geresnį gyvenimą. Yra daugybė priežasčių, kodėl emigrantai ir pabėgėliai turi palikti savo namus, tačiau dažnai gyvenimas svetimoje šalyje taip pat labai sudėtingas. Ką žinome apie tai, ką reiškia būti pabėgėliu? Jei norite sužinoti, pabandykite pažaisti žaidimą „Pabėgėlis“ (žr. 151 psl.).

Gyvenimas neteisingas, bet galite pakeisti taisykles. Ypač tuomet, jei žmonės solidarūs ir dirba kartu. Jei norėtumėte daugiau sužinoti apie socialines teises ir kokios veiksmingos gali būti darbdavių ir darbuotojų derybos, pažaiskite žaidimą „Profesinės sąjungos susitikimas“ (*Trade Union meeting*) iš „Compass“.

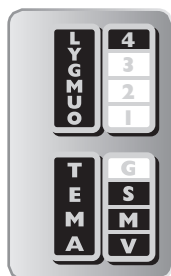
Kitas užsiėmimas, kuris padeda tobulinti derėjimosi įgūdžius, tačiau kuriame didžiausias dėmesys skiriamas kultūriniais skirtumams, yra žaidimas vaidmenimis „Kultūros festivalis Bigsvilyje“ (*A cultural festival in Bigsville*) (C/29, Alien 93).

„Dvidešimties riba“ yra išverstas iš vokiečių kalbos. Jo kūrėja – Annamaria Fridli iš „Duonos visiems“, Šveicarijoje. Šis žaidimas buvo panaudotas su jų sutikimu. „Duona visiems“ taip pat kuria mokomuosius žaidimus prancūzų ir vokiečių kalbomis. (www.bfa-ppp.ch)

KURIAME ŽINIAS

*Koks tu būtum žurnalistas?
Vaidmenų žaidimas.*

visi skirtingi
visi lygūs

Analizuojamos temos:

- kaip skirtingi žmonės skirtingai suvokia tuos pačius įvykius;
- skatinimas plačiau suvokti pasaulį.

Tikslai:

- sužinoti, ką reiškia aprašyti įvykį;
- suprasti, kaip reportažai tampa šališki;
- įsisąmoninti, kiek mūsų pačių požiūris gali būti iškreiptas.

Laikas: 90 minučių.

Grupės dydis: 10 žmonių.

Pasiruošimas:

- rašomoji lenta ir rašiklis;
- lipni juosta dideliems lapams priklijuoti.

Taisyklės:

1. Padalykite grupę į dvi dalis.
2. Paprašykite, kad viena grupė sugalvotų trumpą 5 minučių vaidinimą apie kokį nors įvykį. Tai gali būti tikras arba išgalvotas įvykis, kurio metu kiltų konfliktas tarp dviejų skirtingos kultūros ar gyvenimo būdo grupių.
3. Kai dalyviai bus pasiruošę, paprašykite pirmosios grupės suvaidinti savo vaidinimą antrajai grupei, atliekančiai TV žurnalistų, pasakojančių apie šį įvykį, vaidmenis.
4. Baigus vaidinti paprašykite TV žurnalistų išeiti iš patalpos. Skirkite jiems 5 minutes apgalvoti, ką matė, ir sukurti reportažą vakaro žinioms. Jie negali užsirašyti jokių pastabų ar bendrauti tarpusavyje.
5. Tuomet pakvieskite žurnalistus po vieną grįžti į kambarį. Skirkite jų pranešimui po 3 minutes.
6. Užrašykite kiekvieną pranešimą ant atskirų lapų.
7. Po pranešimo žurnalistas gali likti kambaryje ir klausytis kitų pranešimų, bet negali jų komentuoti.
8. Pabaigoje, kai visi žurnalistai papasakoja savo istorijas, priklijuokite lapus su reportažais ant sienos.
9. Paprašykite dalyvių palyginti reportažus ir papasakoti, ko išmoko.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pradėkite nuo klausimų žurnalistams:

- Ką lengviausia atsiminti ir atpasakoti?
- Kas buvo sunkiausia?
- Ką darėte, kai tiksliai negalėjote ko nors prisiminti?

Tada paklauskite aktorių:

- Ar buvo aiškių neatitikimų reportažuose?
- Ar žurnalistai pateikė tikslų įvykio aprašymą?

Tuomet pradėkite diskusiją, kurioje gali dalyvauti visi:

- Kojūs tikėtės iš žinių – tik įvykio atpasakojimo ar ir nuomonės bei komentario?
- Ar žurnalistai aiškiai išskiria faktus ir komentarus?
- Kaip manote, kiek patikimos žinios, pateikiamos per televiziją?

Patarimai vadovui

Pasiruoškite pateikti informaciją ir pavyzdžių, kai žinios ar pasakojimai buvo šališki.

Galima pagyvinti žaidimą panaudojant didelį rėmą, vaizduojantį televizorių, ir duoti žurnalistams į mikrofoną panašų daiktą.

Kiti žaidimo būdai

Žurnalistai gali atstovauti įvairiems laikraščiams, pavyzdžiui, kairiųjų, dešiniųjų, bulvarinės spaudos, gali būti užsienio žurnalistas ir žinias pateikti priklausomai nuo savo pozicijos. Diskusijos metu aptarkite, kiek skiriasi reportažai ir kiek pasakojimams įtakos daro skirtingi „požiūriai“.

Paklauskite:

- Kiek įtakos tam, kas transliuojama ir rašoma, ir tam, kaip mes suprantame žiniasklaidos pateikiamą informaciją, turi savininkai, reklamos užsakovai, ryšiai su politinėmis partijomis ir t. t.?

Tęsinio siūlymai

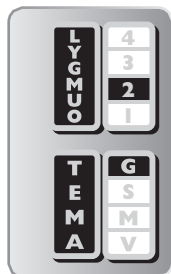
Prieš kitą susitikimą peržiūrėkite vietinius laikraščius ir pažiūrėkite žinias per televiziją ir aptarkite, kiek tikslus buvo reportažas ir kurie įvykiai buvo nuslėpti, o kokie aprašyti? Jei manote, kad straipsnyje ar reportaže buvo netikslumų, parašykite redaktoriui laišką su savo nuomone.

Jei dalyviai nori geriau susipažinti su šališkumo žiniasklaidoje tema, veskite užsiėmimą „Žiniasklaidos šališkumas“ (žr. 124 psl.). Tačiau svarbu suvokti, kad ne tik informacija spaudoje ir televizijoje yra šališka. Istorija, kurios mokėmės mokykloje, taip pat buvo pateikiama šališkai, nacionalistiškai ir etnocentristiškai. Su tuo galite susipažinti žaidime „Istorijos linija“ (žr. 91 psl.).

Gali atrodyti, kad mes nuolat susiduriame su informacijos pertekliumi internete ir, kaip ir kalbant apie visą žiniasklaidą, yra sudėtinga nuspręsti, kur yra faktas ar komentaras. Jei norėtumėte daugiau sužinoti apie interneto ir prieigos prie informacijos visame pasaulyje daromą įtaką ir pasekmes, jums turėtų patikti užsiėmimas „Interneto poveikis“ (*The impact of internet*) iš „Compass“.

AŠ IRGI

Mes visi esame vieninteliai ir nepakartojami žmonės. Kartais mūsų išskirtinumas leidžia mums jaustis išdidžiai, kartais priverčia savęs gėdytis ar drovėtis. Vis dėlto visi mes esame žmogiškosios būtybės ir tai mus priartina vienus prie kitų.

Analizuojamos temos:

- žmonių panašumai ir skirtumai.

Tikslai:

- susipažinti tarpusavyje grupėje;
- parodyti, kad mes esame skirtingi;
- parodyti, kad tuo pat metu mes esame lygūs.

Laikas: 30 minučių.

Grupės dydis: 10–12 žmonių.

Pasiruošimas

- dalyvių skaičių atitinkantis kėdžių skaičius.

Taisyklės:

1. Suformuokite ratą, kuriame visi sėdi ant kėdžių.
2. Paprašykite, kad kiekvienas dalyvis prisimintų kokį nors asmeninį faktą ar būdo savybę, kurią mano esant išskirtinę, ir paprašykite, kad kol kas niekam to nesakytų.
3. Paskirkite vieną žmogų pradėti žaidimą. Tuomet visi iš eilės pasako išskirtinį dalyką apie save, pavyzdžiui, „aš buvau Turkijoje tris kartus“.
4. Jei niekas tokio dalyko nesugalvojo, kitas žmogus sako savo unikalų bruožą.
5. Jei kas nors kitas turi tokį pat bruožą, šaukia „Aš irgi!“ ir sėdasi ant dalyvio, kuris pasakė tą bruožą, kelių. Jei yra daugiau žmonių, kurie turi tą pačią savybę, jie visi sėdasi dalyviui ant kelių. Tada visi grįžta į savo vietas ir žaidėjas vėl sako savo išskirtinę savybę. Jei jam tai pasiseka, eilės tvarka kitas žaidėjas sako kažką išskirtinio apie save.
6. Pirmoji žaidimo dalis baigiasi, kai visi pasako ką nors išskirtinio apie save.
7. Prasideda antroji dalis. Šioje dalyje bus ieškoma bruožų, kuriuos turi kiekvienas grupės narys.
8. Atitraukite iš rato vieną kėdę, o žaidėjas, kuris turi pasakyti bruožą, atsistoja rato viduryje. Dabar reikia sugalvoti kokį nors dalyką, kuris būtų bendras visai grupei, pavyzdžiui, „man patinka muzika“.
9. Visi turintys pasakytą bruožą atsistoja tardami „Aš irgi!“ ir persėda ant kitos kėdės. Žaidėjas, stovėjęs rato viduryje, taip pat stengiasi susirasti vietą atsistėti, todėl kažkas turės likti viduryje ir sugalvoti dalyką, tinkantį visiems.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pakalbėkite apie tai, kaip jautėsi žaidėjai žaidimo metu ir paklauskite:

- Kas buvo lengviau – rasti bruožą, skiriantį mus nuo kitų, ar dalyką, kuris bendras visiems?
- Kaip yra realybėje: ar mums patinka išskirtinumo jausmas ir ar branginame jį? Kada geriausiai jaučiamės būdami panašūs į kitus?
- Pagalvokite apie savybes, kurias pasakėte: ar tie dalykai, kurie buvo išskirtiniai jūsų grupėje, tiktų ir kitų grupių dalyviams?
- Ar šiai grupei bendri dalykai taip pat yra bendri visiems pasaulio žmonėms?
- Jei žaidime buvo vardijama daug fizinių savybių, jūs galite paklausti: „Ką reiškia, kad mes visi turim akis, širdį ar skrandį?“

Patarimai vadovui

Šį žaidimą reikia žaisti greitai. Galite įvesti taisyklę, kad žaidėjai galvoja tik 10 sekundžių. Tam, kad šis žaidimas pasisektų, labai svarbu, kad būtų ne daugiau kaip 12 žaidėjų. Jei yra didesnė grupė, galite sukurti 2 ar 3 papildomas grupes.

Gali būti, kad antroje žaidimo dalyje keletą kartų nuskambės tokie paprasti teiginiai kaip „aš turiu rankas ar kojas“. Tuomet galite paprašyti žaidėjų sugalvoti kitokių savybių arba galite leisti jiems tas savybes vardyti toliau ir pakalbėti apie tai per įvertinimą.

Užsiėmimas galimas ir be kėdžių, dalyviams sėdint ant grindų, tačiau tai nėra labai patogu.

Rekomenduojama, kad prisidėtumėte prie grupės kaip dalyvis.

Tęsinio siūlymai

Gyvenimo patirtis suformuoja mūsų asmenybę. Skirtinga patirtis suformuoja skirtingus žmones, tačiau mes taip pat suprantame, kad net bendra patirtis skirtingai veikia įvairius žmones. Jūs galite išsiaiškinti, kaip ir kokie įvykiai suformavo jūsų grupės narius užsiėmimo „Mano istorija“ (žr. 129 psl.) metu.

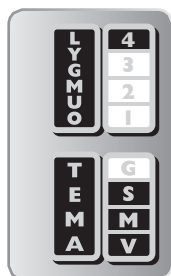
Labai svarbus veiksnys, formuojantis žmonių gyvenimą, yra turtas. Jei norite susipažinti su neteisybe, kylančia dėl turtinės nelygybės ir neteisingo galios pasidalijimo, žvilgtelėkite į užsiėmimą „Grumtynės dėl turto ir valdžios“ (*The scramble for wealth and power*) iš „Compass“.

visi skirtingi
visi lygūs

כרלם שרר לי
כרלם שרר לי

ŽINIASKLAIDOS ŠALIŠKUMAS

Tai įdomus užsiėmimas grupei – nagrinėjami įvairūs klausimai apie žiniasklaidą, skleidžiančių stereotipus, išankstinį nusistatymą ir šališkumą

Analizuojamos temos:

- kaip kuriami ir platinami stereotipai ir išankstinės nuostatos visuomenėje;
- informacijos kiekybė ir kokybė: manipuliacija, iškreipimas, piktnaudžiavimas informacija, jos trūkumas ir t. t.;
- sunkumai, išskylantys keičiant susidarytą nuomonę ir suvokimą apie kitus;
- socialinis „atpirkimo ožio“ mechanizmas. Tendencija kaltinti kitus dėl kylančių socialinių problemų, neanalizuojant jų priežasčių.

Tikslai:

- suteikti žaidimo dalyviams galimybę paanalizuoti visuomenės daugumos susidarytą nuomonę apie įvairios kilmės, kultūros ar mažumai priklausančius žmones;
- atkreipti dėmesį, kad ne visos kultūros, kurios skiriasi nuo mūsų, turi neigiamą socialinį įvaizdį;
- išanalizuoti žiniasklaidos vaidmenį kuriant ir skleidžiant stereotipus ir išankstinį nusistatymą.

Laikas:

A dalis: dvi su puse valandos.

B dalis: viena savaitė.

C dalis: dvi su puse valandos.

Grupės dydis: mažiausiai dešimt, daugiausiai dvidešimt penki žmonės.

Dalyviai turi būti vyresni negu 14 metų.

Pasiruošimas:

A dalis:

- dideli lapai, flomasteris.

B dalis:

Priklauso nuo turimų priemonių. Šio užsiėmimo metu naudojama medžiaga gali būti labai įvairi:

- laikraščiai,
- žurnalai,
- TV programų vaizdo įrašai,
- radijas ir t. t.

Šį užsiėmimą galima padaryti tik remiantis laikraščiais ir žurnalais, kuriuos žaidimo dalyviai atsineštų.

C dalis:

- rašomoji lenta, flomasteriai, kreida.

visi skirtingi
visi lygūs

Taisyklės:

Šis užsiėmimas vyksta trimis lygiais:

A dalis: Pasiruošimas

1. Išskirstykite dalyvius į grupes po 4–6 žmones.
2. Paaiškinkite, kad per ateinančią savaitę jie analizuos įvairiose žiniasklaidos priemonėse (televizijoje, radijuje, o ypač spaudoje skelbiamą informaciją), kad išsiaiškintų, kaip pateikiami užsieniečiai ar „kitaip atrodantys žmonės“.
3. Tiksliai paaiškinkite, ko turi ieškoti dalyviai ir į ką labiausiai atkreipti dėmesį. Pavyzdžiui, kokie posakiai yra vartojami (ar tie žmonės įvardijami kaip kovotojai už laisvę ar teroristai?), šioms žinioms skiriamas laikas ar vietos leidinyje dydis, skiriamas dėmesys, pavyzdžiui, ar tai pagrindinė tema, ar tai nedidelis straipsnis. Atkreipti dėmesį į tai, kaip kalbama ir kaip vaizduojami žmonės, priklausomai nuo jų kilmės. Kokios nuotraukos ar piešiniai naudojami?
4. Užrašykite žiniasklaidos rūšis ir paskirstykite jas grupėms. Atsižvelgdami į grupės narių ir jūsų paties susipažinimo lygį su žiniasklaida, galite arba skirti vieną užduotį visoms grupėms, arba kiekvienai grupei paskirti po informavimo priemonę, pavyzdžiui, vienai – dienraštį, kitai – savaitinį žurnalą, trečiai – televizijos laidas, ketvirtai – radijo laidas ir t. t.

cách éagsúil
cách ionainn

B dalis: Praktinis tyrimas

Duokite grupėms savaitę atlikti tyrimą ir užduotis.

C dalis: Išvados

1. Paskutinio susitikimo metu paprašykite kiekvienos grupės pristatyti savo tyrimų rezultatus ir pateikti pavyzdžių. Kiekvienai grupei skirkite po 20 minučių.
2. Pagrindinius kiekvienos grupės pastebėjimus užrašykite ant lentos.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Kai jau bus pristatyti visų grupių rezultatai, trumpai apibendrinkite kiekvienos grupės pateiktą informaciją. Akcentuokite dažniausiai minimus arba prieštaringiausius atradimus.

Diskusijoje gali būti keliami tokie klausimai:

- Kokie pagrindiniai bruožai, kuriais mažumų grupės apibūdinamos žiniasklaidoje?
- Ar mažumų grupės ir užsieniečiai apibūdinami teigiamai?
- Ar yra neigiamai apibūdinamų žmonių?
- Ar pateikti aprašymai grindžiami duomenimis ir faktais, ar prielaidomis ir išankstine nuomone?
- Kaip kuriami šių žmonių paveikslai – remiantis tikromis žiniomis apie šias grupes ar mažumas ar remiantis stereotipais ir manipuliuojant informacija?

Patarimai vadovui

A dalis: abi galimybės turi tiek pranašumų, tiek trūkumų. Siūlant visoms grupėms nagrinėti vieną temą, reikės didesnių pastangų ir geriau organizuoti darbą. Jei visos grupės nagrinės po vieną žiniasklaidos rūšį, tai gali sutrukdyti globaliai suvokti situaciją, tačiau būtų lengviau organizuoti darbą ir galbūt tai padėtų žmonėms labiau įsigilinti į analizuojamą dalyką.

Kadangi svarbiausia užsiėmimo dalis atliekama savaitę, pristatykite žaidimą (A dalį) susitikimo pabaigoje ir skirkite visą susitikimą rezultatams pateikti ir aptarti (C dalyje).

Šis žaidimas rekomenduojamas grupėms, kurių nariai jau pažįsta vieni kitus ir turi darbo grupėje patirties, pavyzdžiui, jaunimo klubui ar organizacijai.

Atsižvelgdami į tai, kaip gerai pažįstate grupę, galite keisti laiką, skirtą užsiėmimams. Pavyzdžiui, jei užsiėmimas vyksta mokyklinių atostogų metu, praktinio tyrimo užduoties laikas gali būti sutrumpintas iki trijų dienų. Arba, priklausomai nuo aplinkybių, galima skirti ir daugiau laiko šiai daliai.

Tęsinio siūlymai

Atsižvelgę į tai, kaip sekėsi dirbti, galite pasiūlyti po žaidimo suburti nedidelę „prižiūrėtojų“ grupę, kuri nuolat praneštų apie blogus, diskriminuojamus pavyzdžius spaudoje ir televizijoje. Remiantis šiais pavyzdžiais, galima kartu rašyti laiškus laikraščiams, televizijai ar radijui. Visur, kur grupės dalyviai pastebės pavyzdžių, kai diskriminuojami asmenys ar grupės.

Jei norite labiau patyrinėti ryšius tarp idėjų, žodžių ir kuriamo įvaizdžio, labai smagus būdas tai padaryti yra žaidimas „Garbinimas“ (žr. 67 psl.). Jums taip pat gali patikti stalo žaidimas „Kelias į išsivystymą“ (žr. 138 psl.), kuriame nagrinėjama daugelis socialinių, politinių ir ekonominių klausimų, keliamų žiniasklaidoje.

Jei norite tęsti šią temą, galite sudaryti „Globalizacijos terminų sąvadas“ (*The glossary of globalisation*) iš „Compass“, naudodamiesi įvairiomis žiniasklaidos priemonėmis. Šio užsiėmimo tikslas – įgyti žinių ir supratimo apie globalizacijos apraiškas, priežastis ir pasekmes.

MANO VAIKYSTĖ

visi skirtingi
visi lygūs

Kiekviename iš mūsų gyvena vaikas, ir tikrai kiekvienas mes turėjome vaikystę. Kokia ji buvo? Susipažinimas su kokio nors žmogaus vaikyste yra puikus būdas suprasti kitus ir juos gerbti. Šis užsiėmimas yra diskusija, ypač tinkanti daugiakultūrėms grupėms, tačiau puikiai tinka ir bet kokiai kitai grupei.

Analizuojamos temos:

- lygybė ir įvairovė;
- žmonių kultūriniai panašumai ir skirtumai;
- vadinamieji kultūriniai skirtumai iš tikrųjų yra ne tik kultūriniai, bet ir ekonominiai, socialiniai ir politiniai skirtumai.

Tikslai:

- susipažinti, kaip skirtingai augo kiekvienas grupės narys;
- suprastisocialinius ir ekonominius skirtumus, kuriais daroma įtaka kiekvieno žmogaus ir visuomenės gyvenimui;
- skatinti empatiją ir supratimą tarp grupės narių.

Laikas: 45 minutės.

Grupės dydis: bet koks dalyvių skaičius.

Pasiruošimas: be ypatingo pasiruošimo, tačiau grupė jau turi būti dirbusi kartu.

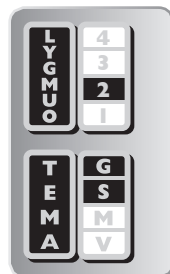
Taisyklės:

1. Paaiškinkite užsiėmimo tikslą.
2. Paprašykite dalyvių pasidalyti po 4–6 į grupes ir pakalbėti, ką jie veikė vaikystėje.
3. Kokio amžiaus pradėjote lankyti mokyklą?
4. Kas sudarė jūsų šeimą?
5. Ar jūs lankėte sekmadieninę mokyklą, ar turėjote kokių kitų religinių užsiėmimų?
6. Ar vaikystėje dirbote?
7. Kokias pasakas ir kokius žaidimus mėgote būdamas vaikas?
8. Kokia pasaka ar žaidimas buvo jūsų mėgiamiausi?
9. Ar turėjote rūpintis savo broliais bei seserimis?

Apibendrinimas ir įvertinimas

Visi dalyviai papasakoja, kas užsiėmime jiems buvo įdomu. Tada paprašykite palyginti skirtingą vaikystės patirtį ir kokią reikšmę šiai patirčiai turėjo vyravusi socialinė ir politinė aplinka.

Paprašykite dalyvių pagalvoti apie savo vaikystę ir pasakyti, ar visų vaikų, gyvenusių kaimynystėje, vaikystės patirtis panaši.

Patarimai vadovui

Pagrindinis žaidimo tikslas – padėti žaidėjams suprasti, kad ne kiekvienas turi vienodas galimybes gyvenime ir net kaimynystėje gyvenę vaikai augo skirtingomis sąlygomis. Dar daugiau – tai skatina supratimą, kad skirtumai neatsiranda vien dėl odos spalvos ar religijos.

Atsargiai! Šis užsiėmimas neturi virsti pseudopsichoanalizės užsiėmimu. Žaidimo tikslas yra tik suprasti, kaip dėl mūsų šeimos kilmės, socialinių bei ekonominių sąlygų, gimtinės ar vietos, į kurią persikėlėme, skiriasi mūsų patirtis ir požiūris į gyvenimą. Kaip ir kultūra, šios sąlygos daro įtaką skirtumams tarp mūsų atsirasti. Tiesą sakant, šios sąlygos, kaip ir religija, kalba ar odos spalva, yra kultūros dalis.

Apibendrinime ir įvertinime keliami klausimai turi būti pritaikyti grupei. Pavyzdžiui, nėra jokios prasmės klausti, kaip dalyviai jaučiasi turėdami kitokią odos spalvą, jei visi grupėje yra baltaodžiai.

Niekas neturėtų būti verčiamas pasakyti ką nors, kas verstų jį jaustis nepatogiai. Užsiėmimas gali būti pagyvinamas dalyvių atsineštomis nuotraukomis ar piešiniais.

Tęsinio siūlymai

„Mano vaikystė“ puikiai dera su užsiėmimu „Mano istorija“ (žr. 129 psl.), kuriame itin didelė reikšmė skiriama visuomeniniams įvykiams ir klausimams: „ką tu veikei?“ arba „kur tu gyvenai, kai vyko koks nors įvykis?“

Jei norite įsigilinti į šeimos tarpusavio santykius ir į tai, kaip požiūris į kai kuriuos dalykus gali skirtis dėl padėties ir amžiaus, išbandykite žaidimą „Atspėk, kas ateis vakarienės?“ (žr. 88 psl.).

Jei norite suprasti, kaip kiekvieno vaiko ateitis priklauso nuo socialinių ir ekonominių sąlygų, kuriose jie auga, žvilgtelkite į „Skurdo horoskopas“ (*Horoscope of poverty*) iš „Compass“.

MANO ISTORIJA

visi skirtingi
visi lygūs

Mūsų gyvenimą formuoja patirtis. Tačiau vienokia patirtis ar įvykiai paliečia mus labiau negu kiti. Šis užsiėmimas padeda palyginti dalyvių įgytą patirtį ir atskleidžia jos panašumus ir skirtumus.

Analizuojamos temos:

- gyvenimo istorijos;
- kultūriniai skirtumai;
- dalykai, kurie turėjo reikšmės dalyvių gyvenimo patirčiai: šalis, kultūra, religija ir šeima.

Tikslai:

- išugdyti susidomėjimą ir empatiją skirtingoms dalyvių kultūroms;
- kritiškiau pažvelgti į savo istoriją;
- įgyti žinių apie Europos istoriją;
- padėti dalyviams geriau pažinti vieniems kitus.

Pasiruošimas:

- kalendorius, prisegtas ant lentos ar didelio popieriaus lapo. Jame turi būti sužymėti metai, pradedant vyriausio žaidimo dalyvio gimimo metais;
- flomasteris.

Laikas: nuo 30 minučių iki 1 valandos.

Grupės dydis: bet koks dalyvių skaičius.

Taisyklės:

1. Dalyviai turi sugalvoti po 3 „visuomeninius“ įvykius, kurie pažymėjo jų gyvenimą. Paprašykite parašyti savo vardą ant kalendoriaus ties metais, kuriais šie įvykiai vyko. Tai gali būti politiniai, istoriniai, sporto ar muzikos įvykiai.
2. Tuomet paklauskite dalyvių, kodėl būtent šios datos svarbios, ką jos reiškia ir kodėl jas išsirinko.

Diskusija ir apibendrinimas

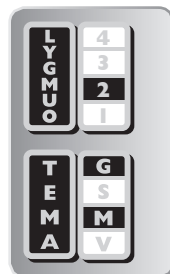
Paklauskite dalyvių, kokios pažymėtos datos ar įvykiai juos nustebino ar šokiravo. Taip pat pasidomėkite, ar visos jos dalyviams žinomos.

Taip pat gali būti įdomu pakalbėti, kodėl žmonėms vieni įvykiai svarbesni už kitus.

Patarimai vadovui

Šis užsiėmimas tinka bet kokiai grupei, taip pat ir užsiėmimams stovyklose.

Jei jūs dirbate su vienoje vietoje gyvenančia grupe, šis užsiėmimas padės suprasti, kad net gyvendami toje pačioje gatvėje žmonės suteikia skirtingą prasmę tiems patiems įvykiams. Gali būti įdomu pastebėti ir tai, kad kai kuriuos įvykius, nepaisant kilmės ar išsilavinimo, pažymėjo dauguma grupės narių – tai reiškia, kad mes visi esame lygūs.

Grupėje, kurioje yra skirtingai kultūrai priklausančių asmenų, naudinga pažadinti smalsumą apie neseniai vykusius įvykius ir kultūros daromą įtaką ir paskatinti žmones labiau gerbti kitų įsitikinimus ir nuomonę.

Kalendorius gali būti spalvingesnis ir gyvesnis, jei dalyviai prie savo gimimo dienos datos pridės nuotrauką ar savo piešinį.

Seminaro, mokymų ciklo ar stovyklos atveju šis kalendorius gali likti pakabintas iki užsiėmimų pabaigos ir kartais būti vis prisimenamas.

Šis užsiėmimas puikiai tinka po užsiėmimo „Mano vaikystė“ (žr. 127 psl.).

Tęsinio siūlymai

Mes esame formuojami ne tik išorinių įvykių, bet ir mūsų šeimos istorijos. Ką žinome apie savo tėvų ir senelių kilmę? Jūs galite jaustis vengru ar ispanu, tačiau gali būti, kad turite ir kelių tautų kraujo. Išsiaiškinkite užsiėmime „Gyvenimo medis“ (žr. 173 psl.).

Jei grupė norėtų geriau susipažinti su socialiniais, ekonominiais ir kitais mus formuojančiais aplinkos faktoriais, jiems turėtų patikti stalo žaidimas „Pasaka apie du miestus“ (*The tale of two cities*) iš „Compass“.

VALSTYBINĖ ŠVENTĖ

visi skirtingi
visi lygūs

Dalydamiesi informacija apie savo tautos didvyrius, dalyviai gali geriau pažinti vieni kitus ir įdėmiau pažvelgti į skirtingas kultūras ir istoriją.

Analizuojamos temos:

- didvyriai kaip socializacijos ir kultūros elementai bei simboliai;
- skirtingas istorijos aiškinimas;
- žmonių iš skirtingų kultūrų ir tautinių grupių skirtumai ir tarpusavio ryšiai.

Tikslai:

- padėti dalyviams susipažinti su skirtingais istoriniais įvykiais ir su jais siejamais didvyriais;
- sužadinti dalyvių domėjimąsi savo kultūros istorija ir didvyriais;
- būti kritiškesniems savo tautos istorijos atžvilgiu;
- pabandyti globaliai suvokti istoriją;
- išanalizuoti, kaip yra dėstoma istorija ir kokį vaidmenį atlieka didvyriai.

Laikas: 90 minučių.

Grupės dydis: nuo 10 iki 40 žmonių.

Pasiruošimas:

- rašomoji lenta ir žymekliai;
- popieriaus lapas ir rašiklis kiekvienam dalyviui.

Taisyklės:

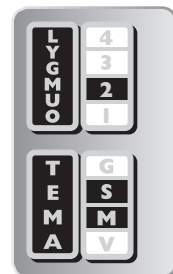
1. Jei grupė labai didelė – padalinkite ją į mažesnes grupes po 5–6 dalyvius.
2. Pradžioje paprašykite kiekvieno pagavoti apie svarbiausius savo tautos didvyrius, ypač apie tuos, kuriems yra dėkingi ar kuriais labiausiai didžiuojasi. Svarbu pabrėžti, ypač tuo atveju, jei grupę sudaro kelioms kultūroms priklausantys asmenys, kad didvyriai nebūtinai turi būti tos šalies, kurioje gyvena žaidimo dalyviai. Didvyriai gali būti iš tų šalių, iš kurių dalyviai ar jų tėvai yra kilę. Šiai užduočiai duokite penkias minutes.
3. Tuomet paprašykite kiekvienos grupės narių išvardinti savo pasirinktus herojus ir papasakoti, kodėl šie žmonės yra svarbūs savo šaliai. Skirkite pakankamai laiko pasikeisti žiniomis ir užduoti klausimus.
4. Paprašykite, kad kiekviena grupė užrašytų savo herojus, jų tautybę ir svarbiausius pasiekimus ant lentos.
5. Galutiniame bendrame susirinkime paprašykite kiekvienos grupės visiems pristatyti tai, ką užrašė ant lentos.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Turite pasižymėti, kokie herojai buvo paminėti daugiau nei vieną kartą.

Paklauskite, ar dalyviams patiko užsiėmimas ir tuomet pradėkite diskusiją užduodami tokius klausimus:

- Ar kas nors nustebo, paminėjęs kokį nors didvyrį? Kodėl?
- Ar visi dalyviai žino žaidime paminėtus herojus?
- Kuopaprastai yra garsūs nacionaliniai didvyriai? Kokių žmoniškųjų vertybių

jie paprastai turi?

- Kodėl mes asmeniškai vienais didvyriais žavimės labiau nei kitais?
- Kur mes išmokstame juos gerbti ir kodėl?
- Jei jie gyventų dabar, ar taptų herojais elgdami taip pat ir pasižymėdami tokiomis pačiomis vertybėmis?
- Kaip manote, ar visi išvardinti didvyriai gali būti universalūs didvyriai?
- Kaip manote, ar visi žmonės juos laiko herojais?

Patarimai vadovui

Jei grupėje yra įvairioms kultūroms priklausančių asmenų būtų įdomu grupės sudaryti pagal dalyvių kilmę.

Taip pat, jei yra pakankamai laiko ir tinkama atmosfera, grupės gali sukurti trumpus vaidinimus apie istorinį įvykį, kuriame koks nors žmogus pasižymėjo. Galima suorganizuoti varžybas, kuomet dalyviai turi atspėti, koks tai herojus.

Užsiėmimas paremtas tuo, kad didvyriai dažniausiai susiję su tam tikra tautos ar kultūrine situacija ir geriausiai tai atskleidžia daugiakultūroje grupėje. Grupės dalyvių amžiaus ar lyties skirtumai taip pat sudarytų sąlygas įdomiai diskusijai.

Jūs taip pat galite prisidėti prie užsiėmimo, surasdami įdomių faktų apie gerai žinomus tautinius didvyrius. Kadangi dauguma herojų yra susiję su mūšiais ar karais, visuomet įdomu apžvelgti ir kitą jų asmenybės pusę.

Gali būti, kad dauguma išvardintų didvyrių bus vyrai. Jei taip atsitiktų, paklauskite kodėl ir nukreipkite diskusiją apie moterų diskriminaciją, egzistavusią praeityje ir esančią šiuo metu.

Kiti žaidimo būdai

Labai įdomu būtų padiskutuoti apie skirtingų šalių ir kultūrų nacionalines šventes. Kodėl būtent ta diena yra nacionalinė šventė? Apibendrinimui tiktų jau minėtas planas.

Tęsinio siūlymai

Kiti užsiėmimai, kurių metu nagrinėjami panašūs dalykai, yra „Istorija“ (žr. 91 psl.) ir „Mano istorija“ (žr. 129 psl.). Jei jau rengėte užsiėmimą „Mūsų herojai“ (žr. 147 psl.), galite palyginti istorinius ir šių dienų herojus.

Šį užsiėmimą galite tęsti kalbėdami apie žymius žmones, kurie peržengė valstybių ribas, pavyzdžiui, apie asmenis, kurie kovojo už žmogaus teises ar aplinkos apsaugą. Paprašykite grupės narių, kad jie surastų tokių asmenų nuotraukų ir humoristinių, sukrečiančių ar informatyvių antraščių arba komiksų stiliaus pasakymų apskritimuose apie juos. Antrame „Compass“ skyriuje, žaidimo „Paveiklų žaidimai“ (*Picture games*) aprašyme galite susirasti taisykles, kaip naudoti nuotraukas tokio užsiėmimo metu. Galbūt grupei patiktų patikrinti savo žinias apie žmogaus teisių gynėjus užsiėmimu „Kovotojai už teises“ (*Fighters for rights*). Šis žaidimas taip pat yra iš „Compass“.

Jei norite kitokio užsiėmimo, išbandykite stalo žaidimą „Kelias į išsivystymą“ (žr. 138 psl.) ir išstirkite, kokios ekonominės ir politinės jėgos veikia šių laikų istoriją.

NEPRITAPĖLIS

visi skirtingi
visi lygūs

Kas nori, kad tu būtum grupėje?

Analizuojamos temos:

- mažumos ir daugumos santykiai;
- diskriminacija.

Tikslai:

- pradėti diskusiją apie skirtingas visuomenės grupes;
- ugdyti supratimą apie išankstinį nusistatymą ir diskriminaciją;
- skatinti empatiją pažįstant atskirtį ar atstumimą.

Laikas: 10 minučių.

Grupės dydis: 16 ir daugiau dalyvių.

Pasiruošimas

Reikės spalvotų limpančių popierinių apskritimų. Pavyzdžiui, 16 asmenų grupei reikėtų 4 mėlynų, 4 raudonų, 3 žalių ir vieno balto lipduko.

Taisyklės:

1. Priklijuokite po vieną apskritimą ant kiekvieno žaidėjo kaktos. Žaidėjai neturėtų žinoti, kokios spalvos apskritimas jiems užklijuotas.
2. Žaidėjai turi sudaryti grupes pagal priskirtą spalvą.
3. Niekam negalima kalbėti. Naudojama tik kūno kalba.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Padėkite grupei suvokti, ką jie darė ir ko išmoko:

- Kaip tu jauteisi sutikęs pirmą žmogų, turintį tokios pat spalvos apskritimą, kaip ir tu?
- Kaip jautėsi žaidėjas, kurio spalva nesutapo nei su vienos grupės?
- Ar padėjote vieni kitiems surasti savo grupes?
- Kokioms grupėms priklausote jūs? (Pavyzdžiui, futbolo komandai, bažnyčiai, mokyklai.)
- Ar visi gali įsijungti į šias grupes?
- Kas mūsų visuomenėje yra nepritampantys asmenys?

Patarimai vadovui

Iš anksto numatykite, kas gaus baltąjį taškelį.

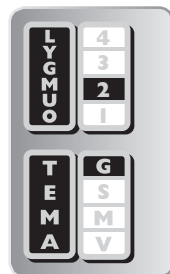
Galite pasinaudoti galimybe sudaryti grupes savo nuožiūra, tačiau to nedemonstruokite. Tegu žaidėjai tiki, kad grupės sudarytos atsitiktine tvarka.

Užsiėmimas gali būti kaip apšilimas prieš pradėdant kitus užsiėmimus. Taip pat, remiantis šiuo žaidimu, galima suformuoti žaidėjų grupes kitiems užsiėmimams.

Kiti žaidimo būdai

Naudokite spalvotus apskritimus, kaip aprašyta, tačiau nepalikite nė vieno „nepritapėlio“, kad žaidimo pabaigoje kiekvienas surastų savo grupę.

Paruoškite apskritimus kaip ir pirmame variante. Visi žaidėjai jungiasi į grupes, tačiau grupėje neturi būti daugiau negu vieno tokios pat spalvos apskritimą

turinčio nario, t. y. sudaromos įvairiaspalvės grupės.
Panaudokite dėlionės su paveikslėliais, skatinančiais diskusiją.

Pastaba:

Prieš sukarpydami piešinius ar nuotraukas dėlionei, priklijuokite juos ant karto-
no.

Tęsinio siūlymai

Peržiūrėkite tapimo jūsų organizacijos ar grupės nariu tvarką. Ar kiekvienas gali prisijungti? Ką būtų galima padaryti, kad jūsų organizacija taptų atviresnė visiems?

Nepritapti ne visada reiškia būti atskirtam. Kartais tai gali būti pačių pasirinkimas nebūti su visais ir būti kitokiam. Jei norite plačiau aiškintis, ką reiškia būti asmenybe, galite pažaisti žaidimą „Vienas yra lygu vienam“ (žr. 135 psl.).

Jei diskusijoje buvo paliesta neįgaliųjų tema, ją galite išplėtoti užsiėmimu „Pamatyk gebėjimą!“ (*See the ability!*) iš „Compass“. Tai užsiėmimas, didinantis empatiją žmonėms su negalia.

VIENAS YRA LYGU VIENAM

visi skirtingi
visi lygūs

Visi esame skirtingi. Kartais didžiuojamės savo išskirtinumu ir norime jį pabrėžti. Kartais mieliau jį slepiame, nes bijome kitų reakcijos ar norime būti kaip visi. Tačiau visi esame lygūs, nes esame žmonės ir turime daugybę mus jungiančių bruožų.

Analizuojamos temos:

- asmens tapatybė;
- žmogiškosios savybės;
- mes visi esame skirtingi, bet visi lygūs.

Tikslai:

- susipažinti ir priimti kiekvieną esantį grupėje;
- parodyti, kad visi esame skirtingi ir unikalūs;
- parodyti, kad visi esame lygūs;
- išanalizuoti būdus, kaip mes kuriame savo tapatybę.

Laikas:

- A dalis – 30 minučių;
- B dalis – 30 minučių;
- C dalis – 20 minučių;
- diskusija – 20 minučių.

Grupės dydis: bet koks dalyvių skaičius.

Pasiruošimas:

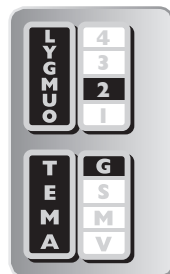
- reikės kreidos ir asmeninių savybių sąrašo A dalies metu;
- B dalies metu – popieriaus lapų, spalvotų rašiklių ir smeigtukų arba lipnios juostos.

Taisyklės:

Šį užsiėmimą sudaro 3 tarpusavyje susiję mažesni užsiėmimai, kurie padės dalyviams išanalizuoti jų tarpusavio skirtumus, pamąstyti apie tai, kuo esame unikalūs, ir pakalbėti apie mums visiems būdingus dalykus.

A dalis: Skirtumai:

1. Reikia, kad būtų pakankamai erdvės ir kuo tuštesnė patalpa.
2. Paaiškinkite grupei, kad patalpa „padalyta“ į dvi dalis (galite kreida nubrėžti liniją). Atsistokite ant linijos.
3. Paprašykite visų sustoti viename patalpos gale ir sakykite: „Perženkite liniją tie, kurie... mūvi kelnes.“
4. Kai mūvintieji kelnes peržengia ribą, sakykite kitą savybę, pavyzdžiui, „perženkite ribą tie, kurie... mėgsta gaminti valgyti.“
5. Grupei apšilus, galite sakyti sudėtingesnes su tema susijusias savybes, pavyzdžiui: „Perženkite liniją tie, kurių... geri draugai neslepia esą gėjai arba lesbietės.“

B dalis: Unikalumas:

6. Paprašykite grupės pagalvoti apie marškinėlius, kuriuos šiuo metu dėvi, ypač tokius, ant kurių yra užrašai ar prekių ženklai. Kodėl juos dėvi? Ar todėl, kad patinka marškinėlių modelis, ar todėl, kad jie palaiko idėją, išreikštą ant marškinėlių?
7. Pasakykite, kad grupės nariai turės susikurti marškinėlių logotipą, kuris apibūdintų kiekvieną dalyvį ir atspindėtų tai, koks jis yra.
8. Išdalykite popieriaus lapus ir rašiklius, skirkite 15 minučių nupiešti individualų modelį.
9. Kai darbas bus baigtas, paprašykite dalyvių prisegti smeigtukais ar lipnia juosta priklijuoti savo lapus ant marškinėlių ir pavaikščioti po kambarį, kad kiekvienas pamatytų, ką jie nupiešė.

C dalis: Ieškome bendrų dalykų:

10. Paprašykite žaidėjų susigrupuoti poromis ir rasti tris bendrus dalykus: vienas dalykas turėtų būti tai, ką jie abu nuolat daro, jaučia ar galvoja; kitas – ką jie kartais daro, jaučia ar galvoja, ir trečias – ko jie niekada nedarytų, nejaustų ar negalvotų.
11. Dabar paprašykite, kad poros susirastų kitą porą, kuriai būdingi tie patys bruožai. Jei kita pora nerandama, jie turi sudaryti grupę iš keturių asmenų ir susitarti dėl 3 naujų ieškomų bruožų, bendrų visiems.
12. Tuomet šios 4 asmenų grupės turi sudaryti 8 asmenų grupes, kurių visiems nariams būdingi panašūs dalykai. Žaidimas baigiasi, kai visi dalyviai sudaro vieną grupę, kuriai būdingi 3 minėti dalykai.
13. Jei grupė labai didelė, patikrinkite, ar visi dalyviai turi tas bendras savybes: susėskite ratu ir paminėkite kurią nors žaidėjų paskelbtą savybę. Jei paminėtasis dalykas tinka žaidėjui, jis turi atsistoti. Jei kuriam nors žaidėjui dalykas netinka, vardinkite kitus bruožus.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Paklauskite žaidėjų, ar jiems patiko užsiėmimas ir pakalbėkite apie tai, ko jie išmoko:

- Kaip jie jautėsi vieni peržengdami liniją pirmoje dalyje?
- Kaip jie jautėsi parodydami, kad yra unikalūs asmenys, besiskiriantys nuo kitų?
- Kaip jautėsi matydami, kad turi bendrų savybių su kitais grupės nariais?
- Kada savo kasdienybėje mes gerai jaučiamės būdami kitokie ir unikalūs, o kada norime jaustis tokiais pat kaip kiti?

Paprašykite žmonių pasidalyti asmenine patirtimi:

- Ar jums reikėjo slėpti savo tapatybę tam, kad būtumėte kitų priimtas?
- Ar jautėtės diskriminuojamas dėl to, kad esate kitoks ar priskiriamas kokiam nors grupei?
- Kada buvote priverstas atsisakyti dalies savo asmenybės bruožų, kad būtumėte priimtas grupės?

Patarimai vadovui

Pirmoje dalyje pagalvokite apie asmenines savybes, kurios nėra būdingos visai grupei, bet nėra ir per daug asmeniškos. Tai gali būti dalyvio „keistenybės“, pavyzdžiui, kaip valosi dantis ir ar dainuoja duše. Kai grupė pakankamai apšilusi, galite pereiti prie asmeninės patirties, pavyzdžiui, ar kas nors kada jautėsi diskriminuojamas, gal turi draugą imigrantą, romą ar gėjų, kas yra gyvenęs užsienyje, kas turi emigravusių į kitą šalį ar neįgalių giminaičių. Tuomet pereikite prie asmeninių pomėgių, norų ar jausmų.

Kadangi asmeninės savybės pirmoje dalyje turi būti ypatingos, turite pasiruošti jų sąrašą prieš prasidedant žaidimui. Parinkite savybes, tinkamas būtent tai grupei, remdamiesi tuo, ką žinote apie šios grupės narius. Taip pat galite paprašyti grupės narių pasiūlyti kokią nors savybę, bet būkite budrus, kad labai gerai vieni kitus pažįstantys grupės nariai nesusigundytų sugėdinti kitų narių.

Antroje ir trečioje dalyje nuo kiekvieno asmeniškai priklauso, kokias asmenines savybes jie įvardins.

Rekomenduojame jums pačiam įsitraukti į užsiėmimą, kad galėtumėte geriau stebėti grupės veiksmus.

Tęsinio siūlymai

Suorganizuokite užsiėmimą, kuriame grupės dalyviai galėtų spausdinti ar piešti ant savo marškinėlių. Jie galėtų naudoti susikurtą modelį ar sukurti modelį specialiai kampanijai.

Kitas rinkinio užsiėmimas – „Mano vaikystė“ (žr. 127 psl.). Per jį galima apžvelgti skirtingą vaikystės patirtį, kuri mus suformavo tokius, kokie esame šiandien. „Mūsų herojai“ (žr. 147 psl.) padėtų pažvelgti į tai, kas mus žavi šiuose žmonėse.

Lygybė, orumas ir teisės yra aprašytos Žmogaus Teisių Deklaracijoje. Ką grupė žino apie šią deklaraciją? Galbūt reikia tai išsiaiškinti? Pažvelkite į užsiėmimą „Teisių Bingo“ (*Rights Bingo*) iš „Compass“.

visi skirtingi
visi lygūs

visi draugai
visi enakoparni

KELIAS Į IŠSIVYSTYMĄ

Praeityje tautos migravo po visą Europą. Taip susidarė sąlygos susitikti ir maišytis įvairioms grupėms, rasėms ir kultūroms. Taigi daugiakultūris matmuo mūsų dabartinėje bendruomenėje nėra naujas reiškinys. Tačiau šiandien kyla rasizmo, ksenofobijos, antisemitizmo ir netolerancijos grėsmė.

Rasizmo ir ksenofobijos aukomis paprastai tampa imigrantai ir pabėgėliai, todėl dažnai teigiama, kad rasizmo ir ksenofobijos plitimas yra pasaulinės ekonominės krizės pasekmė. Tai tik vienas iš paaiškinimų. Yra aiškus ryšys tarp dominuojančio ekonominės raidos modelio ir imigrantų bei pabėgėlių judėjimo, tačiau etnocentrizmas ir agresyvus nacionalizmas irgi gali būti imigracijos priežastis.

Šis užsiėmimas padeda žaidėjams suprasti, kaip tarptautiniai ekonominiai santykiai tarp Šiaurės ir Pietų verčia žmones palikti savo gimtąją šalį ir kaip turtingos Europos šalys dėl žmonių migracijos mažina pusiausvyrą tarp Šiaurės ir Pietų.

Analizuojamos temos:

- Šiaurės ir Pietų santykiai, jiems įtaką darantis pusiausvyros sutrikimas;
- Šiaurės ir Pietų žmonių ir šalių tarpusavio priklausomybė;
- raidos modeliai ir jų pasekmės;
- ekonominiais santykiais – kaip vienas iš veiksnių, lemiančių rasizmo ir ksenofobijos atsiradimą;
- solidarumas, lygybė ir istorija.

Tikslai:

- padėtisuvokti, kad Šiaurės ir Pietų santykių pusiausvyros sutrikimas yra vienas veiksnių, verčiančių žmones ieškoti geresnių gyvenimo sąlygų kitose šalyse;
- suprasti tarpusavio priklausomybę tarp šalių ir tautų;
- suprasti, kad rasizmas ir ksenofobija yra globalios problemos dalis.

Laikas: iš viso dvi valandos: 75 minutės žaisti, 45 minutės apibendrinti ir įvertinti.

Grupės dydis: mažiausiai 4 žmonės, daugiausia – 40.

Pasiruošimas:

Kiekvienai komandai reikės:

- žaidimo lentos (tinka išdidinta atšviesta kopija);
- keturių apvalių žetonų (pagamintų iš kartono, apie 2 cm skersmens), vieno geltono, o kitų skirtingų spalvų, pavyzdžiui, rudos, žalios ir mėlynos;
- lošimo kauliuko;
- nukopijuotų ir sukarpytų veiksmų kortelių; jei galima, sudėkite jas į dėžutę;
- septyniasdešimties sausų pupų, makaronų ar panašių dalykų, kurie bus naudojami kaip monetos (vaizduos išteklius).

Taisyklės:

- Padalykite dalyvius į keturias komandas. Jei grupė maža, žaisti galima pavieniui.
- Padalykite žetonus grupėms: sudėkite žetonus į skrybėlę ir paprašykite kiek-

- vienos grupės atstovo ištraukti vieną. Tokiu būdu grupės spalvą lems burtai.
- Padalykite pupas. Komandai, turinčiai geltonos spalvos žetoną, duokite septynias pupas, o komandoms, turinčioms rudą, žalią ir mėlyną žetonus, – po 21 (toks pasiskirstymas grubiai atspindi gamtinių išteklių pasiskirstymą tarp Šiaurės ir Pietų).
 - Paprašykite vieną kiekvienos grupės narį ridenti kauliuką, kad sužinotumėte, kas pradės žaisti pirmieji.
 - Garsiai perskaitykite žaidimo taisykles.
 - Patikrinkite, ar visi žino ką daryti, ir pradėkite žaidimą.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Žaidimo pabaigoje paprašykite kiekvienos komandos pažvelgti atgal į kelią, kurį jos nuėjo, langelius, kuriuose jie sustojo ir kas ten nutiko.

Jei liko langelių, ant kurių nesustojo jokia komanda, perskaitykite šiuos langelius atitinkančias veiksmų korteles, kad sužinotumėte, kas būtų nutikę.

Padiskutuokite apie tai, ką žaidėjai jautė ir ką sužinojo.

- Koks jausmas būti „geltonu“? Koks jausmas būti „rudu“, „žaliu“ ar „mėlynu“?
- Ar yra kokių panašumų tarp šio žaidimo ir tikrovės?
- Ar jis buvo perdėtas?
- Ar iškeltos problemos ir klausimai kyla ir tikrovėje?
- Ką vaizduoja geltonasis žetonas? O kiti?
- Ar galime pasakyti, kad tie, kuriuos vaizduoja geltonasis žetonas, gyvena tik Šiaurėje?
- Ar tie, kuriuos vaizduoja kiti žetonai, yra iš Pietų?
- Kas laimi iš dabartinės pasaulinės sistemos tiek Šiaurėje, tiek Pietuose?
- Ar galime kalbėti apie „dominuojantį raidos modelį“, kuris labiausiai tiktų visoms situacijoms, valstybėms ir tautoms?
- Kas, remiantis šiuo žaidimu, būdinga dabartiniam „dominuojančiam raidos modeliui“? Ar tai tinkamas „modelis“, t. y. ar praktiškai tinka visiems vyrams ir moterims, visoms šios planetos tautoms? Ar ateityje bus įmanoma sukurti tvarų raidos modelį? Koks jis galėtų būti?
- Kokie ryšiai tarp šios situacijos ir rasizmo bei diskriminacijos? Ar teisinga sakyti, pavyzdžiui, kad imigrantai į mūsų valstybę atvyksta mūsų pinigų ir išteklių?

Patarimai vadovui

Žaidžiant grupėmis, žaidimas sekasi geriausiai, kai grupėje yra mažiausiai keturi, daugiausia – aštuoni žmonės.

49-ame langelyje geltonosios komandos žaidėjai gali pakeisti taisykles kaip tik pageidauja. Daroma prielaida, kad jie norės pakeisti taisykles savo naudai. Jie gali liepti kitoms komandoms grįžti į startą, atimti visas jų pupas, liepti praleisti kitus tris ėjimus. Jei nusprendžia pakeisti taisykles taip, kad žaidimas taptų sąžiningesnis, turėtumėte paaiškinti, kad politiškai tai labai sudėtingas dalykas, nes jie turės įtikinti elektoratą. Tai bus labai nepopuliari politika, jie turės išaiškinti, kaip ruošiasi tai įgyvendinti nesukeldami didelių socialinių neramumų savo šalyje.

Tęsinio siūlymai

Sudarykite sąrašą dalykų, kuriuos galite padaryti, kad pagerintumėte ekonominę situaciją Pietuose, pavyzdžiui, pirkti sąžiningos prekybos principo besilaukiančių gamintojų prekes, siekti politinių permainų.

Sudarykite sąrašą dalykų, kuriuos galite padaryti, kad pagerintumėte gyvenamosios vietos situaciją, pavyzdžiui, dalyvauti plėtojant vietinės bendruomenės projektus, remti vietinius smulkius verslus, boikotuoti bendroves, kurios elgiasi neetiškai.

Pamąstykite, kiek iš tikrųjų žinote apie šiame žaidime iškeltus klausimus. Ar manote, kad sunku gauti tikslią, nešališką informaciją ir kad naujienų pranešimuose nepateikiama visa istorija? Galite tai patyrinti plačiau dviejuose užsiėmimuose „Žiniasklaidos šališkumas“ (žr. 124 psl.) ir „Kuriam žinias“ (žr. 120 psl.).

Grupė galėtų pamąstyti apie taiką kaip esminę raidos dalį. Užsiėmimas „Gyvenimas tobulame pasaulyje“ (*Living in a perfect world*) iš „Compass“ duoda peno pamąstyti apie tris taikaus sambūvio aspektus: sutarimą su savimi, su kitais ir aplinkos tausojimą.

Žaidimo taisyklės

Paaiškinkite, kad yra žaidimų, kuriuose taisyklės nevienodos visiems. Taip yra ir šiame žaidime. Palankios ir nepalankios aplinkybės raidos kelyje yra skirtingos skirtingoms komandoms. Tai gali pasirodyti neteisinga, bet ne mes tokias taisykles sukūrėme, tik kaip įmanoma tiksliau atkūrėme egzistuojančias realybėje. Atsitiktinumas lemia, kam kokios spalvos žetonas teks. Tikrovėje tai lemia ne atsitiktinumas, bet istoriniai, kultūriniai, geografiniai, ekonominiai veiksniai, kurie sukuria kliūtis ir galimybes, kurias kiekviena valstybė ir jos žmonės patirs ar kuriomis pasinaudos savo kelyje.

Šis žaidimas žaidžiamas kaip įprastas stalo žaidimas:

- Paprašykitėkomandų paeiliui mesti kauliuką ir eiti per tiek langelių, kiek kauliuko akių atsivertė.
- Jeiatsistojate ant veiksmo langelio, imkite atitinkamą veiksmo kortelę ir sekite nurodymais.
- Paaiškinkite,kad įprastu šriftu parašyti nurodymai skirti komandai, žaidžiančiai geltonu žetonu, o parašyti pasviruoju – komandoms, žaidžiančioms rudu, žaliu ir mėlynu žetonais.
- Kuriainars komandai pirmą kartą užlipus ant veiksmo langelio, paprašykitė narių garsiai perskaityti visus nurodymus. Kitos komandos, užlipusios ant šio langelio, turės garsiai perskaityti tik joms taikomas taisykles.
- Pasakykitežaidėjams, kad jie visada privalo laikytis taisyklių ir paeiti ir / arba sumokėti tiek, kiek nurodyta.
- Jeikomanda išdalijo visas pupas, ji privalo skolintis iš kitos, daugiausia pupų turinčios, komandos, ir kuo greičiau grąžina skolą.
- Žaidimotaisyklės negali būti keičiamos, nebent taip sutartų visos komandos arba jeigu jas pakeisti liepia veiksmų kortelė.

Langelis Nr. 3: Kolonistai ir kolonijų gyventojai

Praeityje (galbūt ir dabar, tik kitokiu būdu) jūsų šalis buvo kolonizavusi kitas valstybes, iš kurių gaudavote turtus ir žaliavas. Paeinate vieną langelį į priekį ir gaunate iš kiekvieno žaidėjo po pupą.

Praeityje (galbūt ir dabar, tik kitokiu būdu) jūsų šalis buvo kolonizuota kitų valstybių. Jie atimdavo jūsų turtus ir žaliavas. Todėl jūs esate šiek tiek toliau nuo siekiamo išsivystymo lygio ir privalote atiduoti vieną pupą komandai, turinčiai geltonus žetonus.

Langelis Nr. 7: Sveikata ir raida

Jūs pasiekėte tokį raidos etapą, kad galite turėti aukštą sveikatos apsaugos lygį, naujagimių mirtingumas yra mažesnis, ilgesnė tikėtina gyvenimo trukmė ir t. t. Todėl galite paeiti vieną langelį į priekį.

Jūsų sveikatos apsauga yra labai silpna arba jos iš viso nėra. Cholera, AIDS ir kitos ligos, didelis vaikų mirtingumas ir trumpa tikėtina gyvenimo trukmė daro poveikį didelei jūsų gyventojų daliai ir tai jus atitolina nuo siekiamo išsivystymo lygio. Paeikite 2 langelius atgal.

Langelis Nr. 10: Demografinis sproginimas

Jums pavyko pradėti kontroliuoti gimstamumą, todėl gyventojų skaičiaus augimo tempas stabilizavosi ir gal net ėmė mažėti. Dėl šios priežasties mėgaujate aukštą bendrą pragyvenimo lygį. Paeikite du langelius į priekį.

Jūsų šalyje greitai auga gyventojų skaičius, ekonomikos lygis auga lėtai, todėl susiduriate su didesniais sunkumais siekdami patenkinti pagrindinius žmonių poreikius. Paeikite du langelius atgal, nutolkite nuo siekiamo išsivystymo lygio.

Langelis Nr. 12: Karas ir smurtas

Turite stiprią ginklų pramonę. Augantis ginklų kitoms šalims pardavimo lygis reiškia, kad tampa turtingesni. Kitos komandos sumoka jums po tris pupas ir paeinate vieną langelį pirmyn.

Siekdami užtikrinti saugumą, turite išlaikyti didelę kariuomenę ir daug lėšų skirti kariniam biudžetui. Duokite dvi pupas geltonus žetonus turinčiai komandai ir praleiskite du ėjimus.

Langelis Nr. 16: Svarbūs pokyčiai miestuose

Didieji jūsų miestai tapo svarbiais finansiniais ir pramoniniais centrais, kuriuose spekuliuojant nekilnojamoju turtu ir finansais gaunamas didelis pelnas. Paeikite į priekį tris langelius.

Kaimo vietovių nuskurdinimas privertė ūkininkus emigruoti į miestus, mieste susidarė dideli skurdūs lūšnyai. Tai jums sukėlė dar daugiau sunkumų. Nesant galimybių prasigyventi prarandate geriausias darbuotojus ir mokslininkus, emigruojančius į šalis, kuriose darbas, atlyginimas ir gyvenimo sąlygos yra geresnės. Paeikite du langelius atgal.

Langelis Nr. 18: Gyventojai ir badas

Maisto pramonės ir produktų laikymo sąlygų tobulinimas garantuoja, kad maisto visada užtenka. Nors ilgalaikis dažiklių ir konservantų poveikis nežinomas, vis dėlto maisto visada yra. Paeitumėte vieną langelį į priekį, tačiau liekate kur buvote, nes tuo pačiu metu patiriate problemų dėl pertekliaus, kurį turite sunaikinti, norėdami apsaugoti rinką.

Sausra, dykumų plėtimasis, dirvų nualinimas, netinkamas šiuolaikinių žemės ūkio priemonių naudojimas, būtinybė parduoti didžiausią dalį savo produkcijos norint apmokėti savo šalies skolą, sukelia dar didesnius trūkumus, plinta badas. Praleiskite kitą ėjimą.

Langelis Nr. 21: Šešėlinė ekonomika ir paslėptas nedarbas

Automatizacija ir pramonės restruktūrizacija kelia nedarbo lygį. Turite skirti lėšų bedarbių subsidijoms. Dėl šios priežasties turėtumėte paeiti vieną langelį atgal, bet dėl augančios pasaulinės prekybos teikiamos naudos jūs liekate ten, kur esate.

Bedarbių skaičius ir šešėlinė ekonomika auga dėl to, kad neturite pramonės infrastruktūros, ji pasenusi arba sugadinta, žemės ūkio pramonė patiria krizę. Paeikite 2 langelius atgal.

Langelis Nr. 24: Išsilavinimas dėl raidos

Didelei daliai gyventojų prieinamas vidurinis ir aukštasis mokslas, tai teigiamai veikia raidą. Jūs taip pat gaunate naudos siūlydami vietas savo aukštosiose mokyklose užsienio studentams, kuriuos verčiate mokėti didelius mokesčius už mokslą. Jie atvyksta dėl galimybių trūkumo savo gimtojoje šalyje ir dažnai pasilieka, naudodami savo įgūdžius jūsų ekonomikos naudai. Paeikite vieną langelį į priekį ir paimekite po vieną pupą iš kiekvienos komandos.

Dėl to, kad dauguma gyventojų neraštingi ir neturi vidurinio išsilavinimo, paeinate atgal keturis langelius.

Langelis Nr. 27: Skylė atmosferoje

Jūsų pramonė kenkia aplinkai, pavyzdžiui, išgaunant gamtines žaliavas, teršiant gamybos proceso metu ir išmetant atliekas. Todėl ozono sluoksnis plonėja, kinta klimatas, vyksta kitos katastrofos. Norite apsaugoti savo aplinką ir nustatote, kad išgavimo sąnaudos per didelės arba gamybos procesas sukelia per didelę taršą. Todėl perkeliate pavojingesnes pramonės įmones į skurdesnes šalis ir naudojate jų gamtinius išteklius. Paeikite į priekį du langelius.

Dėl aplinkos naikinimo jums gresia gamtinės katastrofos. Sausros tampa dažnesnės ir ilgesnės. Jūsų šalyje įkuriamos aplinką teršiančios pramonės įmonės, jūsų gamtiniai išteklių eksportuojami į kitas šalis. Raidos kelyje paeikite vieną langelį atgal.

Langelis Nr. 30: Technologinė revoliucija

Technologinė revoliucija suteikia naujų galimybių. Negana to, naujų technologijų eksporto rinka labai pelninga. Visos komandos duoda jums po dvi pupas ir paeinate vieną langelį į priekį.

Technologinė revoliucija jūsų nepasiekia. Paeikite atgal tris langelius arba galite nusipirkti naujų technologijų iš komandos, žaidžiančios geltonu žetonu. Kad ir ką pirktumėte, jums kainuos tris pupas.

Langelis Nr. 34: Ideologijos pabaiga

Sveikiname! Laisvoji rinka triumfavo prieš visas kitas ideologijas. Tai – istorijos pabaiga. Nebėra jokių kliūčių jūsų raidai. Paeikite pirmyn du langelius.

Jums nepalikta jokių alternatyvų. Laisvoji rinka primeta savo taisykles ir dėsnius. Socialinė atskirtis ir marginalizacija veda prie fundamentalizmo ir radikaliųjų judėjimų plitimo. Socialiniai neramumai turi būti malšinami. Kadangi tai baugina užsienio investuotojus, jūs praleisite kitą ėjimą.

Langelis Nr. 37: Galų gale visada yra Tarptautinis valiutos fondas (TVF)

TVF palaiko jūsų ekonominę ir jūsų investavimo politiką, kuria remiantis perkamos neturtingesniųjų valstybės įmonės ir paslaugos. Tai įvardijama parama jų „raidai“. Ėmusis tokių priemonių gaunama didelė nauda ir pelnas. Kiekviena komanda turi duoti jums po dvi pupas kaip atlygį už investicijas. Paeinate du langelius pirmyn.

TVF nustato jums struktūrinių permainų ekonominę politiką, todėl privalote parduoti viešąsias įmones ir paslaugas. Išauga bedarbystė ir didelė gyventojų dalis atsiduria žemiau skurdo ribos. Jūs sumokate geltonojo žetono komandai dvi pupas kaip palūkanas už savo užsienio skolą. Paeikite du langelius atgal.

Langelis Nr. 40: Tarptautinė raidos pagalba

Privalote po lygiai padalyti kitoms komandoms 1 % savo turimų pupų (jei teks perpjauti pupas, taip ir padarykite). Įstojate į tarptautines vystymosi pagalbos organizacijas tam, kad aptartumėte pasaulinę situaciją, todėl paeinate vieną langelį pirmyn.

Gaunate kelias pupas iš komandos, žaidžiančios geltonu žetonu, kaip mažų palūkanų paskolą. Bet privalote sutikti, kad išleisite pupas prekėms ir įrangai įsigyti tik iš jų. Galėtumėte paeiti vieną langelį pirmyn, bet, kadangi privalote sumokėti dvi pupas, kaip palūkanas už senesnę skolą geltonu žetonu žaidžiančiai komandai, liekate kur esate. Neužmirškite sumokėti dviejų pupų.

Langelis Nr. 42: Pasaulinė komunikacijos kultūra

Dėl komunikacijos revoliucijos ir audiovizualinių pramogų pramonės vystymosi jūsų socialinės ir kultūrinės vertybės plinta pasaulyje. Tuo pat metu jūsų akcijos vertybinių popierių biržoje labai kyla. Paeinate pirmyn du langelius ir gaunate iš kiekvienos komandos po vieną pupą kaip užmokes-tį už jūsų kultūrinius produktus ir informacines paslaugas.

Komunikacijos revoliucija reiškia, kad vakarietiška kultūra ir vertybės vis labiau įsigali. Pradedate netekti kultūrinio tapatybės, o raidos ir komunikacijos modeliai, kurie neturi nieko bendra su jūsų kultūra ir istorija, tampa visiems priimtini. Liekate savo langelyje sėdėdami prieš televizorių ir praleidžiate kitą dieną.

Langelis Nr. 44: Nauja migracija, nauja segregacija

Auganti vargingų žmonių iš Pietų valstybių imigracija verčia skirti papildomų lėšų į jūsų šalį atvyks-tančių imigrantų reikalams. Jei norite paeiti į priekį vieną langelį, duokite kitoms komandoms po pupą kaip „pagalbą“.

Auganti emigracija į turtingesnes šiaurės šalis reiškia ir „protų nutekėjimą“. Išvyksta turintieji geresnių įgūdžių ir akademinį išsilavinimą. Paeikite tris langelius atgal.

Langelis Nr. 46: Miškų pjovimas ir rūšių nykimas

Aukštas vartojimo lygis jūsų šalyje verčia vartoti kitų pasaulio regionų išteklius. Tai lemia didelių miško plotų ir daugelio gyvūnų bei augalų išnykimą. Jei žaistumėte atsižvelgdami į visų komandų, o ne vien savo interesus, turėtumėte paeiti atgal kelis langelius, pasidalyti pinigais, kad ištaisytumėte praeities klaidas ir pakeisti žaidimo taisykles. Bet kadangi taip nesieliama konkurencingame pa-saulyje ir jūs dar turite laiko bei galimybių, paeikite vieną langelį į priekį.

Jūsų gamtiniai ištekliai vartojami, o jūs negaunate jokio pelno, kurį gaudami galėtumėte plėtoti. Dyku-mos plečiasi, klimatas keičiasi, badas auga. Stengiatės daryti visa, ką galite, kad apsaugotumėte savo aplinką, tačiau tarptautinės institucijos kritikuoja jūsų aplinkos apsaugos politiką. Paeikite vieną langelį atgal ir duokite vieną pupą komandai, žaidžiančiai geltonu žetonu.

Langelis Nr. 49: Nauja tvarka, kurią... nustatote jūs

Galite pakeisti žaidimo taisykles kaip tik norite, kad kuo greičiau pasiektumėte savo tikslą. Jei kitas žaidėjas ar komanda protestuoja prieš naują tvarką arba trukdo ją įgyvendinti, privalo atiduoti visas savo pupas jums. Paeikite du langelius į priekį.

Pabandykite prisitaikyti prie naujos tvarkos ir nespriešinkite. Jei jums pasiseks, daug atgal savo raidos kelyje negrįšite. Dėl atsargumo praleiskite kitą ėjimą.

Langelis Nr. 52: Mirtis

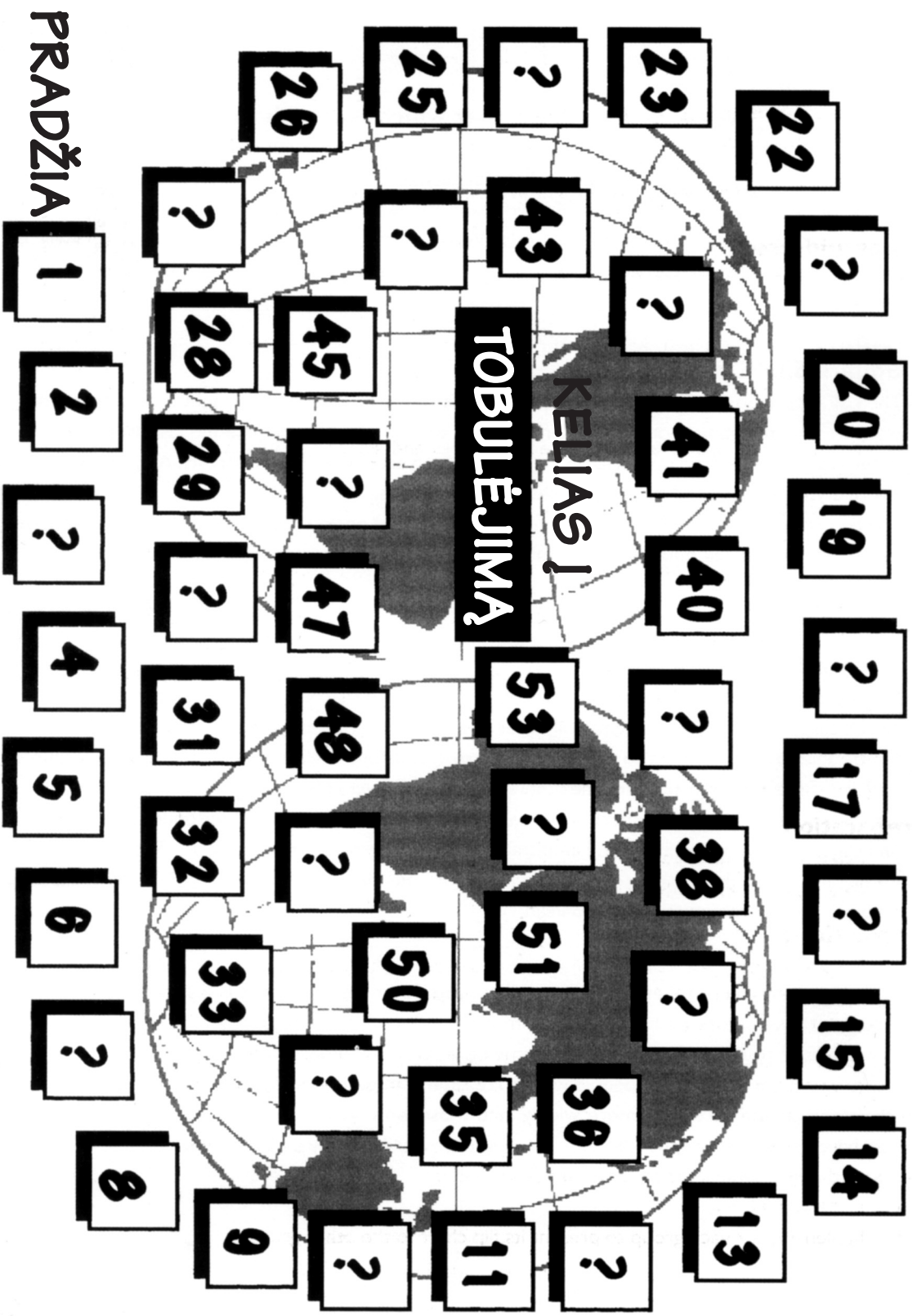
Ekonominio nuosmukio galimybė yra rimta grėsmė jūsų raidos modeliui. Jei nenorite vėl pradėti žaidimo nuo pradžių, vienintelis likęs pasirinkimas yra išspausti paskutinį lašą iš kitos komandos žaidėjų ir paimiti po dvi pupas iš kiekvienos skolos palūkanų sąskaitos. Tam, kad niekas negalėtų pasakyti, kad jums teikiama pirmenybė, paeikite vieną langelį atgal.

Žaliavų kainų kritimas ir jūsų skolos palūkanų normos kilimas sukelia sunkią ekonominę krizę. Persikelkite vieną dešimtmetį atgal arba pagal šio žaidimo taisykles savo raidos kelią pradėkite iš pradžių.

Langelis Nr. 54: Išsivystymas

Jums pasisekė, kad turite geltonąjį žetoną! Pasiekėte norimą išsivystymo lygį. Galite būti tikri, kad visos kitos komandos bus toli nuo šio tikslo ir kad ir ką jos darytų, nė vienai nepavyks jo pasiekti. Taip pat galima užtikrintai pasakyti, kad jūs valdote beveik visus pinigus ir išteklius, o kitiems ne labai kas lieka. Gyvenimas jus myli. Bet yra grėsmių ateityje: gamtiniai išteklių nyksta arba mažėja, oras teršiamas, vanduo taip pat, o dirva tampa dykuma. Badas ir neviltis auga daugelyje pasaulio šalių. Kai kurie imigrantai bando pabėgti nuo skurdo ir pasiekti jūsų turtingą išsivysčiusį pasaulį. Nepaisant visko, mėgaukitės savo išsivystymu, kol galite.

Jei jūsų žetonas ne geltonas, todėl jums arba labai sekasi, arba sukčiavote. Kitaip yra neįmanoma pasiekti šio žaidimo etapo komandai, žaidžiančiai ne geltonu žetonu, nes norimą išsivystymo lygį gali pasiekti tik keli privilegijuotieji. Jei norėtume, kad daugelis žmonių pasiektų šį etapą, reiktų labiau dalytis ribotais ištekliais, o tie, kurie mėgaujasi pranašumais, turėtų atsisakyti jų visų arba bent daugumos jų. O tai būtų mažai tikėtina, nes būtent ši mažuma nustato žaidimo taisykles.

22

?

20

19

?

17

?

15

14

13

23

?

41

40

?

38

?

36

?

?

43

TOBULĖJIMĄ

53

?

51

35

11

25

?

45

?

47

48

?

50

?

?

26

?

28

29

?

31

32

33

9

PRADŽIA

1

2

?

4

5

6

?

8

MŪSŲ HEROJAI

visi skirtingi
visi lygūs

Visi gerbiame ir žavimės žmonėmis, kurie mus įkvepia. Kartais jie mums tampa elgesio pavyzdžiais. Dalydamiesi jausmais apie savo herojus, gyvus ar mirusius, dalyviai gali pamažu geriau pažinti vieni kitus ir pažvelgti į kitas kultūras.

Analizuojamos temos:

- herojai yra socializacijos, kultūros dalis ir simboliai;
- skirtingas požiūris į istoriją, skirtingas asmeninis skonis ir pomėgiai;
- skirtumai ir panašumai tarp skirtingai kultūrai ir etninei grupei priklausančių žmonių.

Tikslai:

- padėti dalyviams suprasti skirtumus ir panašumus tarp grupės narių;
- pažadinti dalyvių domėjimąsi kitų žmonių herojais;
- susipažinti grupėje vieniems su kitais;
- kritiškai vertinti savo etnocentriškumą (suvokti dominuojantį kultūrinį modelį ir susipažinti su mažumos kultūriniais modeliais);
- išnagrinėti istorijos mokymo vaidmenį ir žiniasklaidos kaip herojų kūrėjų vaidmenį.

Laikas: 90 minučių.

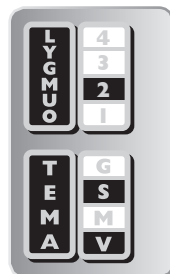
Grupės dydis: 10–40 dalyvių.

Pasiruošimas:

- popieriaus lapas ir flomasteriai;
- popierius ir rašikliai dalyviams.

Taisyklės:

- Jei grupė didelė, padalykite dalyvius į mažesnes grupes po 5–6 žmones.
- Paprašykite sugalvoti po tris žmones, kuriuos jie laiko savo herojais.
- Po penkių minučių paprašykite dalyvių pristatyti savo pasirinktus asmenis ir papasakoti, kodėl tie žmonės juos žavi. Skirkite pakankamai laiko pristatymui ir klausimams.
- Paprašykite kiekvienos grupės ant rašomosios lentos surašyti herojų vardus, tautybę ir, jei įmanoma, sritis, kuriose jie išgarsėjo, pavyzdžiui: sportas, muzika, kultūra, politika ir t. t.
- Bendrame aptarime paprašykite kiekvienos grupės pristatyti savo herojų kitoms grupėms.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Turėtumėte įsidėmėti, kurie herojai yra paminėti daugiau negu vieną kartą. Tuomet pakvieskite dalyvius pasakyti, ar jiems patiko šis užsiėmimas ir padiskutuokite tokiais klausimais:

- Ar buvo kokių netikėtumų, ar buvo niekam negirdėtų herojų? Kodėl?
- Ar kokia nors savybė buvo vyraujanti, pavyzdžiui, tautybė ar lytis? Jei taip, kodėl dauguma herojų yra tos pačios tautybės, priklauso tai pačiai kultūrai ar yra tos pačios lyties? Ar jie yra jūsų tautiečiai, ar užsieniečiai?
- Ar manote, kad jūsų herojai yra žinomi visame pasaulyje? Kodėl taip? Kodėl ne?

Patarimai vadovui

Šis užsiėmimas gali būti dar įdomesnis, jei dalyviai perspėjami iš anksto atsinešti nuotraukų, garso įrašų ar laikraščių iškarpų su savo herojais. Galite parinkti žurnalų ir laikraščių, ypač skirtų jaunimui, ir palikti juos dalyviams patalpoje. Šio užsiėmimo esmė yra ta, kad herojų pasirinkimas yra reliatyvus ir priklauso nuo mūsų kultūros. Tai ypač išryškėja, jei užsiėmime dalyvauja daugiakultūrė grupė. Amžiaus ir lyties skirtumai taip pat gali pateikti įdomių rezultatų. Užsiėmimas gali pasirodyti panašus į „Valstybinę šventę“ (žr. 131 psl.). Tačiau įdėmiau pažvelgus matyti, kad skiriasi būdai, kuriais siekiama išsikeltų tikslų.

Tęsinio siūlymai

Išrinkite vietinį, tautinį ar tarptautinį herojų, kurį, jūsų nuomone, verta paminėti. Suruoškite šventę ir pakvieskite ateiti kitus žmones. Herojus gali būti stipraus charakterio asmenybė, kovojęs su rasizmu, ksenofobija ar antisemitizmu, prisidėjęs prie kovos su kitomis problemomis, tokiomis kaip netolerancija AIDS infekuotų žmonių atžvilgiu.

Žmonės, kurie elgėsi didvyriškai, nepaisydami išankstinių nuostatų ir diskriminacijos, turėjo parodyti didelę drąsą sakydami, ką galvoja. Ar jūs turite drąsos sakyti, ką galvojate? Ką apie tai manote? Ar turite savo nuomonę? Pamėginkite užsiėmimą „Kokie jūsų požiūriai?“ (žr. 178 psl.).

Galbūt grupei patiktų patikrinti savo žinias apie kovotojus už žmogaus teises – „Kovotojai už teises“ (*Fighters for rights*) iš „Compass“. Galbūt jie norėtų pamąstyti apie daug niekam nežinomų veikėjų, taip pat kovojusių už žmogaus teises. Dalyviai gali daugiau sužinoti apie su vaistų kompanijomis kovojusius asmenis situacijos modeliavimo užsiėmime „Medikamentų prieinamumas“ (*Access to medicaments*) iš „Compass“. Šiame žaidime sutelkiamas dėmesys į ŽIV / AIDS, teisę į gyvenimą, orumą ir teisę į nuosavybę.

PORTRETAI

visi skirtingi
visi lygūs

Mes visi esame lygūs, bet kai kurie yra lygesni už kitus. Mes visi esame skirtingi, bet kai kurie išsiskiria labiau negu kiti. Kodėl?

Analizuojamos temos:

- socialinės gerovės susiejimas su ekonomine;
- kaip socialiniai ir ekonominiai veiksniai mažina ar didina socialinės sėkmės galimybes.

Tikslas:

- atpažinti ir paanalizuoti diskriminacijos priežastis.

Laikas: apie 2 valandas.

Grupės dydis: 10–24 žmonės.

Pasiruošimas:

- dideli popieriaus lapai ir spalvoti flomasteriai;
- rašikliai ir popieriaus lapai užrašams;
- lipnios juostelės piešiniam priklijuoti ant sienos.

Taisyklės:

1. Padalykite dalyvius į grupes ne daugiau kaip po 6 žmones. Jei įmanoma, grupių skaičius turėtų būti lyginis ir ne didesnis už keturis.
2. Paprašykite pusės grupių sukurti asmens, apie kurį jų visuomenėje manoma, kad jam socialiai pasisekė „fotorobotą“. Kitų grupių paprašykite sukurti tokio asmens „fotorobotą“, kurį jie laikytų „socialiniu nevykėliu“.
3. Liepkite visiems pradėti nuo to žmogaus savybių išvardijimo, pavyzdžiui: socialinė-ekonominė padėtis, išsilavinimas, profesija, lytis, etninė grupė, įpročiai, laisvalaikio praleidimo būdai ir hobiai, dominančios temos ir sritys ir t. t.
4. Dabar liepkite grupėms nupiešti „fotorobotą“ dideliame popieriaus lape. Šiame „fotorobote“ turi atsispindėti visos išvardytos charakteristikos. Labai svarbu, kad piešiniam būtų naudojami tik grafiniai išraiškos būdai, o ne žodžiai. Tam skirkite 40 minučių.
5. Tada grupės turi susikeisti piešiniais – piešusios asmenį, kuriam socialiai pasisekė, turi pasiimti „nevykėlį“ piešusių grupių piešinius. Grupės aptaria piešinius. Tam skirkite 15 minučių.
6. Pakabinkite piešinius ant sienos taip, kad visi juos matytų.
7. Bendrame susitikime paprašykite kiekvienos grupės pristatyti gautąjį piešinį. Grupė, piešusi piešinį, šiuo metu komentuoti negali.
8. Kai visos grupės pristatys savo paaiškinimus, paprašykite piešinius piešusių grupių juos pakomentuoti ar papildyti komentarus. Tam skirkite 30 minučių.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Diskusijoms skirkite apie 30 minučių. Paprašykite grupių įvardyti ir aptarti kriterijus, pagal kuriuos visuomenė suvokia socialinę sėkmę arba nesėkmę. Toliau pateikti klausimai gali palengvinti apmąstymus ir diskusiją:

- Kokie pagrindiniai socialinės sėkmės požymiai? Kokie nesėkmės požymiai?
- Kokios yra pagrindinės socialinės sėkmės ir nesėkmės priežastys, jų „šaknys“? Kokie veiksniai nulemia šį skirstymą?
- Ar žmonės, pavaizduoti „fotorobotuose“, vienosose socialinėse grupėse, sluoksnuose ar klasėse yra sutinkami dažniau nei kitose?
- Ar visų grupių ir socialinių visuomenės sluoksnių žmonės turi vienodai lygias galimybes tapti sėkmingais?
- Kas yra geresnėje situacijoje ir kas ne tokioje palankioje?

Patarimai vadovui

Kai kurie dalyviai gali manyti, kad turės sunkumų piešdami „fotorobotą“, nes, pasak jų, „nemoka piešti“. Galite padrašinti juos ir pabrėžti, kad nelaukiama meno kūrinių, tik norima, kad pristatymai būtų parengti ne žodžiu. Taip pat turėtumėte būti pasiruošęs patarti, kaip viena ar kita savybė iš sąrašo galėtų būti pavaizduota.

Diskusijos metu pabrėžkite, kad jei siejame socialinę sėkmę su ekonomine, apie žmogų bus manoma, kad jam socialiai pasisekė ne tuomet, kai jis labiausiai išsivystęs kaip asmenybė ar turi daugiausiai patirties, bet kai sugeba sukaupti ar uždirbti didžiausius turtus. Anglai sako: „Pinigai – dar ne viskas.“

Pratęsdami temą galite įvardyti ir paanalizuoti žmonių ar grupių diskriminacijos ir atskirties problemas. Žmonės laikomi „kitokiais“ dėl savo kultūros, kilmės, seksualinės orientacijos, kalbos ir pan. Tai reiškia, kad jau iš pat pradžių kai kurios grupės yra blogesnėje situacijoje nei kitos.

Tęsinio siūlymai

Apie žmones, kuriems socialiai pasisekė, tam tikra prasme galima sakyti, kad jiems pasisekė, bet ar iš tikrųjų mes į juos žvelgiame kaip į herojus, asmenybes, kuriomis žavimės ir laikome pavyzdžiu? Kas yra jūsų herojai ir kokiomis jų savybėmis jūs žavitės? Galite imtis žaidimo „Mūsų herojai“ (žr. 76 psl.). Arba, jei jums patiko analizuoti „fotorobotą“, galite panagrinėti kitus paveikslėlius per užsiėmimą „Ką jūs matote?“ (žr. 176 psl.).

Taip pat galite pažvelgti į socialinės nelygybės problemas imdamiesi „Ženk žingsnį pirmyn“ (*Take a step forward*) iš „Compass“, tai geras būdas suvokti priskyrimo tam tikrai mažumai ar kultūrinei grupei pasekmes.

PABĖGĖLIS

visi skirtingi
visi lygūs

*Pabėgėlis norėtų turėti tokių problemų, kokias turite jūs.
Ką mes iš tikrųjų žinome apie problemas, kurios priverstė žmogų palikti savo šalį, šeimą,
namus ir darbą ir gyventi šalyje, kur jis yra nepageidaujamas?*

Analizuojamos temos:

- problemos su pabėgėliais ir prieglobsčio prašytojais;
- empatija žmonėms, palikusiems savo gyvenamąsias vietas;
- stereotipai, išankstinės nuostatos ir ksenofobija užsieniečių atžvilgiu.

Tikslai:

- suprasti aplinkybes, į kurias patenka pabėgėliai ir imigrantai;
- sužinoti problemas, kurias jie patiria gimtosiose šalyse;
- didinti empatiją ir solidarumą pabėgėlių ir imigrantų atžvilgiu;
- pažvelgti į atskirties, integracijos problemas, išsiaiškinti, kaip suvokiame kitus žmones ir šalis;
- padiskutuoti apie Šiaurės ir Pietų nelygybę ir jos įtaką žmonių kasdieniam gyvenimui.

Laikas: 90 minučių–2 valandos.

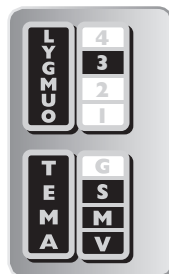
Grupės dydis: bet koks dydis. Jei dirbate su labai didelėmis grupėmis, galite jas padalyti į mažesnes.

Pasiruošimas:

- Žaidimo vadovas turėtų žinoti priežastis, priverčiančias žmones emigruoti ar prašyti prieglobsčio. Daugiau informacijos rasite A dalyje.
- Pateikite paskaityti istorijos pradžią arba pasiruoškite ją papasakoti visiems dalyviams. (Pabėgėlio ar imigranto vardas ir kilmė turėtų būti pritaikyti prie situacijos.)
- Jei įmanoma, susisiekite su koku nors kaimynystėje gyvenančiu pabėgėliu arba imigrantu, o jei tai neįmanoma – su jais besirūpinančiomis NVO.
- Paruoškite lentą pastaboms ir rašiklių.

Taisyklės:

1. Garsiai perskaitykite arba siųskite ratu tokią istoriją:
„Miriam yra pabėgėlė, gyvenanti mūsų mieste. Ji atvyko prieš du mėnesius iš savo šalies, kur jos gyvybei grėsė pavojus dėl ekonominių aplinkybių (ar politinių įsitikinimų).“
2. Paprašykite žmonių susiskirstyti į grupes po keturis ar šešis žmones ir parašyti trumpą pasakojimą ar laikraščio straipsnį apie tai, kas priverstė Miriamą palikti savo šalį ir koks buvo jos gyvenimas toje šalyje. Pamažtykite:
 - Kaip atrodo Miriamos gyvenimas čia?
 - Su kokiais sunkumais ji susiduria?
 - Kaip ji mokosi kalbos?
 - Ar gali dirbti ir kokį darbą?
 - Ar manote, kad jai dabar lengva?

- Ką ji galvoja apie mus?
 - Kaip manote, ką Miriama turėjo padaryti, kad patektų į mūsų miestą?
 - Kaip ji keliavo?
 - Iš kur gavo pinigų kelionei?
 - Kokios buvo juridinės procedūros?
 - Ką ji paliko savo šalyje?
3. Kiekvienos grupės paprašykite pristatyti savo pasakojimą arba atsakymus į klausimus, užrašykite pagrindines kiekvienos grupės mintis ant lentos ar ant popieriaus lapo.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pradėkite diskusiją pakviesdami grupes apmąstyti kitų išvadas, paklauskite, kurios prielaidos buvo „realios“ arba „nerealios“.

Jei diskusija nevyksta, galite užduoti tokius klausimus: „ar manote, kad tai sąžininga?“, „ar pažįstate ką nors, kas turėjo panašią patirtį?“, „ar galite įsivaizduoti, kad tai kada nors nutiktų jums?“.

Užbaikite diskusiją pakviesdami grupę pamąstyti, kaip jie gali padėti pabėgėliams ir imigrantams savo mieste. Kokios pagalbos jiems reikia integruojantis į naująją bendruomenę.

Patarimai vadovui

Šis užsiėmimas ypač tinka vienoje vietoje gyvenančioms grupėms, nes gali paskatinti konkrečius veiksmus ir solidarumą siekiant padėti emigrantams ir pabėgėliams. Tačiau tinka ir tarptautinėms grupėms, akcentuojant supažindinimą su situacija, skirtingo teisinio statuso palyginimą ir pan. Šį žaidimą galima vesti su užsiėmimu „Etiketės“ (žr. 108 psl.).

Labai svarbu gerai išmanyti situaciją ir nuolat sekti informaciją. Būdamas žaidimo vedėjas, galite būti paprašytas pateikti faktų apie pabėgėlius ir imigrantus jūsų šalyje ar mieste. Tokiu atveju būtų naudinga pateikti skaičių, grafikų ar lentelių, susijusių su pabėgėliais skirtingose šalyse.

Duomenys ir informacija apie pabėgėlius lengvai gaunama iš Nacionalinio kampanijos komiteto (*National campaign committee*) ar Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro (UNHCR) bei Jungtinių Tautų Vaikų fondo (UNICEF) vietinių atstovybių ar atstovų ryšiams, taip pat iš humanitarinių NVO, pavyzdžiui, Raudonojo Kryžiaus, žmogaus teisių gynimo organizacijos *Amnesty International* ir t. t.

Kiti žaidimo būdai

1. Naujienų rašymą grupės galėtų pakeisti suvaidindamos trumpą vaidinimą apie Miriamos išvykimą iš savo šalies ir atvykimą į jų miestą.
2. Pakvieskite pabėgėlį ar imigrantą į jūsų bendrą diskusiją. Paprašykite, kad grupei trumpai papasakotų, kodėl paliko savo šalį, kaip keliavo ir kas jam nutiko pakeliui. Pratęskite klausimų ir atsakymų dalį. Šiam žaidimo variantui

jums reikės daugiau laiko.

3. Perskaitykite pasakojimą. Jei nelengva rasti pabėgėlį ar imigrantą, kitas būdas būtų perskaityti ar padalyti medžiagą su tikra pabėgėlio istorija.

visi skirtingi
visi lygūs

Tęsinio siūlymai

Kitame susitikime skirkite laiko mintims, kurios kilo šio užsiėmimo metu, ir nuspręskite, kokius realius praktinius veiksmus grupė galėtų atlikti, kad palaikytų vietinius imigrantus. Būkite aktyvūs plėtodami gerus santykius savo šalyje.

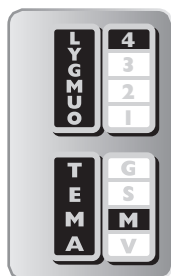
Kartais labai sunku žinoti, kaip reaguoti į situaciją, kai matote diskriminuojant kitą asmenį. Taip nuolat atsitinka autobusuose, parduotuvėse ir gatvėje. Tačiau kaip į tai reaguoti? Patyrinėkite tai per užsiėmimą „Pasakojimai apie diskriminaciją“ (žr. 158 psl.). Arba, jei norite paanalizuoti, kiek mūsų žinios apie kitus žmones pagrįstos daline ar klaidinga informacija, pasidomėkite užsiėmimu „Kiekviena nuotrauka pasakoja istoriją“ (žr. 81 psl.), išleistu Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro.

Jei norite padėti grupės nariams pajusti pabėgėlių patiriamus sunkumus svetimoje šalyje, imkitės „Kalbos barjeras“ (*The language barrier*) iš „Compass“. Čia atkuriami sunkumai, kuriuos patiria pabėgėliai, prašydami prieglobsčio. Pavyzdžiui, kalbos nemokėjimas ir diskriminacija teikiant prašymą. Jei grupė niekada nėra sutikusi pabėgėlio, galbūt patiktų išgirsti pasakojimus iš pirmų lūpų, pateiktus „Asmeninė pabėgėlių patirtis“ (*Personal experiences of refugees*) (B/14, *Alien 93*). Jaunos moters Julianos Violari, pagautos prie Turkijos ir Graikijos sienos Kipre, istorija pateikiama ketvirtoje „Domino“ dalyje „Jaunų žmonių papasakotos istorijos“ (*Stories told by young people*).

svi različiti
svi jednaki

ŽAIDIMO TAISYKLĖS

Visos organizacijos turi turėti taisykles, kurių organizacijos nariai laikosi. Bet ar jos teisingos kiekvienam? Ar jos teisingos mažumoms?

Analizuojamos temos:

- daugumos ir mažumos santykiai;
- galia ir valdžia;
- mažumoms nesuteikiamos lygios galimybės ir priemonės.

Tikslai:

- padiskutuoti apie visuomenės taisykles, daugumos ir mažumos santykį;
- patirti, ką reiškia būti diskriminuojamam;
- patirti, ką reiškia turėti galią ir būti bejėgiam.

Laikas: turite nuspręsti, kad susitikimas tęsis, pavyzdžiui, 2 valandas. Nustatykite skiriamą laiką.

Grupės dydis: neribotas narių skaičius.

Pasiruošimas:

- dviejų skirtingų spalvų lipnūs lapeliai, pvz., žali ir geltoni;
- lipni juostelė arba smeigtukai;
- ant didelio popieriaus lapo užrašykite 6–8 taisykles, pritaikytas jūsų grupei, pavyzdžiui:

Dalyviai su žaliais lapeliais:

negali sėdėti ant kėdžių;
negali būti kartu vienoje vietoje su daugiau kaip vienu žmogumi;
negali kalbinti „geltonųjų“, nebent pastarieji patys juos užkalbina;
negali imti priemonių be specialaus leidimo.

Dalyviai su geltonais lapeliais:

gali žaisti stalo futbolą ir kitus žaidimus;
gali pasirinkti, kokios muzikos nori klausytis;
gali naudotis bet kokiais priemonėmis, kurių jiems reikia.
Jeigu laikysis taisyklių, galės nemokamai pasivaikinti gėrimais ir šokoladu susitikimo pabaigoje.

Taisyklės

1. Išdalykite lipnius lapelius atsitiktine tvarka ir pasakykite žmonėms, kad neišmestų iki pat susitikimo pabaigos. Kiekvienas grupės narys turi po vieną lapelį.
2. Pakabinkite taisykles gerai matomoje vietoje ir paaiškinkite, kad visi be išimties dalyviai bus stebimi.

Visais kitais atžvilgiais šis susitikimas vyks kaip įprasta.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pasilikite pakankamai laiko apibendrinti. Pradėkite, klausinėdami, kaip sekėsi dalyvauti žaidime ir ko dalyviai išmoko. Paklauskite:

- Kaip jautėsi būdami „geltonaisiais“ arba „žaliaisiais“?
- Kas labiausiai patiko ir kas buvo sunkiausia būnant „žaliuoju“ arba „geltonuoju“?
- Ar kas nors bandė apsikeisti lapeliais?
- Su kokiomis diskriminacijos rūšimis galime susidurti gyvenime?
- Kas turi galią nustatyti taisykles?
- Kiek jūsų organizacija yra demokratiška?
- Kaip galite skatinti demokratiją savo organizacijoje, savo bendruomenėje ir visuomenėje vietiniu, regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu?

Patarimai vadovui

Paruoškite taisykles iš anksto, kad galėtumėte kontroliuoti žaidimą.

Įsidėmėkite, kokiose grupėse yra kiekvienas žmogus. Galite iš anksto suplanuoti, kaip suskirstyti žmones į grupes, bet pasistenkite, kad kiti žaidėjai to nesuprastų. Taip pat žinokite, kad šis užsiėmimas gali sukelti stiprių emocijų.

Labai tinka kursų ar seminarų stovyklose metu. Svarbu, kad būtų skiriamas apibrėžtas laikas, pavyzdžiui, 2 valandos arba vienas užsiėmimas, ir kad prieš įvertinimą dalyviai nebevaidintų savo vaidmens. Jeigu norite pasigilinti į mažumas, mažumų problemas, galite parengti viską taip, kad su geltonais lapeliais būtų dauguma, o su žaliais – mažuma.

somos diferentes
somos iguales

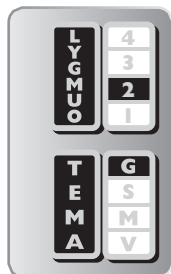
Tęsinio siūlymai

Peržiūrėkite savo grupės ar organizacijos taisykles. Ar jos teisingos visiems nariams? Ar pritaikytos visiems norintiems prisidėti? Apžvelkite, kas kuria taisykles, kas turi tam galios ir pagalvokite, ar į kūrimą būtų galima įtraukti daugiau žmonių. Tuomet jūs galite paklausti, kokia turėtų būti teisingesnė visuomenė, ir pagalvoti, kas trukdo mums ją įgyvendinti. Tai galima padaryti linksmam, žaidžiant „Balionus“ (žr. 65 psl.).

Teisingo ir sąžiningo pasaulio taisyklės yra Žmogaus Teisių Deklaracijoje. Ką grupės nariai žino apie Žmogaus Teisių Deklaraciją? Galbūt norėtų pademonstruoti savo žinias dalyvaudami užsiėmime „Suvaidinkite“ (*Act in out*) iš „*Compass*“.

SIEKTI PANAŠUMŲ IR ATRASTI SKIRTUMUS

Ar lengva surasti ką nors, kas galvoja ir jaučia taip pat, kaip ir jūs?

Analizuojamos temos

- asmens tapatybė;
- kaip priimti ir gerbti skirtumus;
- mes visi esame skirtingi ir visi lygūs.

Tikslai:

- atrasti skirtumus grupėje;
- tobulinti bendravimo įgūdžius;
- pažinti vieniems kitus ir formuoti gerą atmosferą grupėje.

Laikas: 20 minučių.

Grupės dydis: 10 ir daugiau dalyvių.

Pasiruošimas:

- popierius ir rašiklis kiekvienam žmogui.

Taisyklės

Paprašykite kiekvieno žaidėjo užpildyti klausimų lapą ir išsiaiškinkite, ar dar kas nors į visus klausimus atsakė taip pat. Jeigu nepavyksta, paprašykite surasti ką nors, kas atsakė vienodai į keturis klausimus. Jeigu ir tai nepavyksta, ieškokite trijų vienodų arba mažiausiai dviejų vienodų atsakymų!

Apibendrinimas ir įvertinimas

Paklauskite, ar žmonėms patiko šis užsiėmimas ir kodėl?

Tada pakalbėkite apie tai, ko jie išmoko. Paklauskite:

- Kiek dalyvių rado kitą dalyvį, taip pat atsakiusį į visus penkis, keturis, tris, du, vieną klausimą?
- Kaip skiriasi jūsų grupė tikėjimo, muzikos stiliaus, nemėgstamų gyvūnų, mėgstamų gėrimų ir pan. atžvilgiais?
- Jeigu grupėje tokie skirtingi nariai, ar pavyks dirbti kartu?

Tęsinio siūlymai

Kitokie žmonės dažniausiai yra diskriminuojami. Jeigu norite paanalizuoti, ką reiškia priklausyti daugumai arba mažumai, galėtumėte pažaisti „Nepripažinti“ (žr. 133 psl.).

Arba galite pažaisti „Knysna Blue“ (žr. 106 psl.), kuris padės jums atsipalaiduoti ir pasimėgauti muzika, sužinoti daugiau apie kitų žmonių muzikinius skonius ir paanalizuoti kultūrinius įvaizdžius, kuriuos perteikia muzika.

Kad ir kas būtume, kad ir kiek panašūs ar skirtingi būtume, kiekvienas iš mūsų, remiantis Žmogaus Teisių Deklaracija, turi teisę į lygybę ir orumą.

Jaunesni žmonės, kuriems mažiau negu 18 metų, turi ypatingas teises, įtvirtintas Vaiko teisių konvencijoje. Jeigu norite sužinoti daugiau apie pareigas ir atsa-

komybę, įtvirtintą Vaiko teisių konvencijoje, jums reikėtų sudalyvauti žaidime „Vaikų teisės“ (*Children's rights*) iš „Compass“.

visi skirtingi
visi lygūs

Siekti panašumų ir atrasti skirtumus:

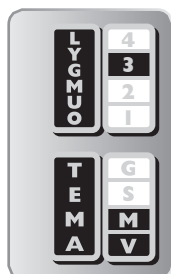
Užrašykite atsakymus į klausimus, pateiktus žemiau, ir paieškokite kito dalyvio, taip pat atsakiusio į visus klausimus. Jeigu nepavyks, ieškokite ko nors, kas vienodai atsakė į keturis klausimus. Tris? Du? Negi esate vienintelis?

- Aš gimiau...
- Mano tikėjimas yra...
- Aš esu alergiškas...
- Gyvūnas, kurio aš nemėgstu, yra...
- Mano mėgstamiausia muzika yra...

kaikki erilaisia
kaikki samanarvoisia

PASAKOJIMAI APIE DISKRIMINACIJĄ

Tai buvo baisu, tai buvo tokia gėdinga situacija, kad aš net nežinojau, ką daryti...

Analizuojamos temos:

- išankstinių nuostatų ir diskriminacijos apraiškos mūsų visuomenėje;
- kaip užtikrintai elgtis sudėtingose situacijose.

Tikslai:

- sužinoti daugiau apie diskriminaciją, pasireiškiančią mūsų kasdieniame gyvenime;
- skatinti įsijausti į diskriminuojamus žmones;
- padėti žmonėms išmokyti, kaip būti atkaklesniems.

Laikas: 45 minutės.

Grupės dydis: neribotas narių skaičius. Jeigu grupė labai didelė, diskusijos metu padalykite ją į grupėles po 6–8 žmones.

Pasiruošimas:

- rašomoji lenta ir žymeklis.

Taisyklės:

1. Paprašykite kiekvieno žmogaus sugalvoti vieną įvykį, kai jie jautėsi diskriminuojami, arba situaciją, kurioje jie matė kitą žmogų diskriminuojamą.
2. Prieikite prie kiekvieno žmogaus ir paprašykite trumpai papasakoti situaciją grupei.
3. Užrašykite visas situacijas ant lentos, paprašykite grupės išsirinkti vieną ir padiskutuoti apie ją.
4. Paprašykite žmogaus, kurio situacija buvo pasirinkta, detaliau papasakoti apie tai, kas nutiko.
5. Tuomet pakalbėkite apie:
 - Kaip situacija susidarė ir kas iš tikrųjų įvyko?
 - Kaip jautėsi diskriminuojamas asmuo?
 - Ar asmuo turėjo teisę jaustis diskriminuojamas?
 - Kaip jie reagavo ir kas vyko po incidento?
6. Pabaigoje paprašykite grupės pasakyti, ką jie būtų darę, jeigu būtų atsidūrę tokioje pat situacijoje, ir pagalvokite apie kitus reagavimo būdus.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pakalbėkite plačiau apie diskriminaciją:

- Dėl kokių priežasčių dažniausiai žmonės diskriminuojami: dėl amžiaus, odos spalvos ar drabužių, kuriuos dėvi?
- Kodėl žmonės diskriminuoja kitokius?
- Iš kur jie išmoksta tokio elgesio?
- Ar svarbu prieštarauti diskriminacijai?

Patarimai vadovui

Žmonės galėtų pagalvoti apie realias situacijas, prieš kurias jie yra griežtai nusi-
statę. Tačiau jūs turėtumėte pabrėžti, kad nė vienas nėra verčiamas pasakoti,
jeigu dėl to jaustųsi nejaukiai.

Paprastai žmonės kalba apie neigatyviąją diskriminaciją, bet žinokite, kad pozity-
viojoje diskriminacijoje irgi slypi problemų.

Kiti žaidimo būdai

Naudokitės vaidmenų žaidimo technika situacijoms paanalizuoti. Paprašykite
poros arba mažos grupės suvaidinti situaciją, o kiti tegul būna stebėtojai. Vė-
liau paprašykite stebėtojų pateikti galimus reagavimo būdus. Suvaidinkite
reagavimo būdus ir diskutuokite toliau.

Paprašykite kiekvieno parašyti trumpą situacijos planelį ant mažo lapelio. Su-
dėkite lapelius į skrybėlę. Persiųskite skrybėlę aplink, kad kiekvienas dalyvis
išsitrauktų po lapelį. Eikite ratu ir paprašykite, kad kiekvienas žmogus per-
skaitytų, kas parašyta jo ištrauktame lapelyje. Paprašykite kitų dalyvių spėti,
kaip jaučiasi žmonės, atsidūrę tam tikroje situacijoje.

Tęsinio siūlymai

Suorganizuokite atkaklumo mokymus, kur būtų ugdomi įgūdžiai, kaip elg-
tis sudėtingose situacijose. Jeigu norite patys pradėti mokymus, galėtu-
mėte pradėti nuo to, kaip reaguotumėte į kritines situacijas, kurios ap-
rašytos „Adaptacija–Integracija–Tolerancija... Pavyzdžiai iš kasdienybės“
(*Adaptation–Integration–Tolerance... Examples from everyday life*), C/15 iš
Alien 93.

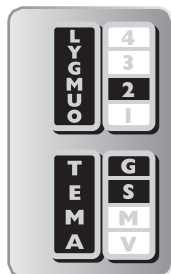
Daug žmonių diskriminuoja kitokius nei jie patys, nes jiems patinka taip daryti.
Tačiau tuo pat metu jie mėgaujasi dalykais, kuriuos davė užsieniečiai ir ku-
riuos priima kaip savaime suprantamus: picomis, kebabais, džiazu ir regio
muzika. Jeigu jums būtų įdomu paieškoti „užsieniečių pirštų atspaudų“, kurių
yra mūsų aplinkoje, pažaiskite „Atrasti skirtumų pėdsakus“ (žr. 170 psl.).

Daug moterų yra diskriminuojamos darbo vietoje. Galėtumėte pažaisti vaidme-
nų žaidimą, kuris padeda žmonėms plėsti žinias apie moterų teises į pasirin-
kimą ir teises į lygias darbo galimybes bei užmokestį. Pažaiskite „Darbas ir
vaikai“ (*Work and babies*) iš „Compass“.

Taip pat galite pažaisti modeliavimo žaidimą „Dvidešimties riba“ (žr. 110 psl.), ku-
ris suteiktų linksmumo ir jaudulio.

PASAULIO PASAKOS

Pasakos yra vienas įdomiausių ir labiausiai atskleidžiančių kultūrą dalykų. Įsitvirtinusios istorijoje, žodžiu perduodamos, jos taip pat yra pagrindinių kultūros vertybių nešėjos. Šiame užsiėmime pasakos naudojamos suvokimo (ir stereotipų) analizei, kuriuos taikome kitai kultūrai.

Analizuojamos temos:

- mūsų suvokimas ir susidaryta nuomonė apie kitas kultūras ir apie mūsų pačių etnocentrizmą ir stereotipus.

Tikslai:

- skatinti domėjimąsi kitų kultūrų ir tautų pasakomis;
- mesti iššūkį stereotipams ir išankstinėms nuostatoms apie kitų kultūrų vertybes;
- skatinti domėjimąsi kitokiais žmonėmis, kultūra, muzika ir kalba;
- sukelti dalyvių susidomėjimą ir sukurti grupėje gerą atmosferą.

Laikas: 60–90 minučių.

Grupės dydis: mažiausiai 4 žmonės.

Pasiruošimas:

- naudokitės visomis pasakomis arba išsirinkite kelias, paruoškite po A versijos kopiją kiekvienam dalyviui;
- taip pat paruoškite nesutrumpintų pasakų kopijas, kad galėtumėte jas išdalyti pabaigoje. Galite duoti kopijas ir originalo kalba.

Taisyklės:

1. Išdalykite kiekvienam dalyviui po pasakos A varianto kopiją ir skirkite 15–20 minučių perskaityti.
2. Paprašykite kiekvieno dalyvio atspėti, iš kur kilusios šios pasakos. Būtų gerai, jeigu dalyviams pateiktumėte pasakų variantus iš: Pietų Europos, Šiaurės Europos, Centrinės Europos, Rytų Europos, Afrikos, Artimųjų Rytų, Pietų Amerikos, Azijos, Šiaurės Amerikos.
3. Tuomet paprašykite dalyvių susiskirstyti į grupes po 4–6 ir pasidalyti savo spėjimais bei padiskutuoti, kodėl jie taip mano.
4. Paprašykite dalyvių pateikti galutinį grupės sprendimą dėl kiekvienos pasakos kilmės. Skirkite 30–45 minutes padiskutuoti.
5. Paprašykite kiekvienos grupės visiems pristatyti savo išvadas ir argumentuoti pasirinkimą. Tai greičiausiai nuves link tolesnių diskusijų, nes dalyviai iš naujo įvertins savo spėjimus, be to, kitos grupės pateiks skirtingų idėjų ir pasiūlymų.
6. Jūs turite nuspręsti, kada baigti diskusiją. Tuomet išdalykite galutinę pasakos versiją (ir originalo kalba) arba perskaitykite, ir pasakykite, iš kur kilusi pasaka.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Galite pradėti diskusiją klausdami dalyvių, ar jiems patiko pasakos, ar juos nuste-

bino jų kilmė. Jeigu jums patinka daryti koliažus, galėtumėte imtis „Portretų“ (žr. 149 psl.).

visi skirtingi
visi lygūs

Patarimai vadovui

Pasakose paprastai perteikiamos pagrindinės vertybės. Skirtingose šalyse, priklausimai nuo geografinių ir klimato sąlygų, religijos, vertybių ir t. t., gali būti keli vienos pasakos variantai.

Užsiėmimas geriausiai pavyksta, kai dalyviai sugeba įžvelgti ne vien praktines aplinkybes (pavyzdžiui, klimatą arba ar tam tikrame regione gyvena atitinkami gyvūnai), bet ir atkreipti dėmesį į vertybes (ar pamokymus), kurias perduoda tam tikra pasaka.

Tęsinio siūlymai

Geras tęstinis užsiėmimas, ypač daugiakultūrei grupei, būtų paprašyti dalyvių atsinešti savo šalies ar kultūros pasakų į kitus užsiėmimus. Tai taip pat būtų įdomus būdas suartinti skirtingas kartas.

Jeigu jums patinka skaityti pasakas, gal patiktų pažaisti žaidimą „Dvidešimties riba“ (žr. 110 psl.).

Liaudies pasakos, kaip ir čia pateiktosios, kažkada buvo viena pagrindinių žmogaus ugdymo priemonių. Ir šiandien pasakos yra svarbi ugdomojo paveldo dalis, tačiau šiandien žmonėms reikia daug naujų įgūdžių, ir tie, kurie neturi pagrindinio modernaus išsilavinimo, yra marginalizuojami. Jeigu norite daugiau sužinoti apie pagrindines UNESCO programos dėl kokybiško pagrindinio išsilavinimo visiems iki 2015 m. nuostatas, jums reikėtų pažaisti „Išsilavinimas visiems“ (*Education for all*) iš „Compass“.

teis mās vāgy
te sem vāgy mās

PASAKOS. A VERSIJA (skirtos išdalyti iš pradžių)

AKLAS ŠERNAS

Kartą vienas medžiotojas pasiėmė šautuvą ir patraukė į brūzgynus. Ten išvydo du laukinius šernas, bėgančius vienas paskui kitą. Medžiotojas nusitaikė ir šovė į antrąjį šerną. Nutiko keisčiausias dalykas: pirmasis pabėgo, o antrasis tarsi nežinojo, ką daryti ir liko stovėti, o jam iš snukio kyšojo tarsi kokia šakelė.

Medžiotojas atsargiai prisiartino, nes manė šerną jį pulsiant. Netrukus pastebėjo, kad šernas stovi, kur sustojęs ir nedumia paskui draugą. Smalsumo pagautas medžiotojas prisiartino, kad iš arčiau galėtų pasižiūrėti. Tuomet pamatė, kad toji sausa šakelė buvo pasprukusio šerno uodega. Štai tada medžiotojas suprato, kad šernas buvo aklas, o kulka pataikė į vedlio uodegą ir ją nukirto. Pačiupo jis šerną ir parsinešė namo, o šis vis nepaleido nukirstos uodegos iš snukio.

Namie šerną medžiotojas šėrė ir labai juo rūpinosi. Argi nekeista? Net gyvuliai rūpinasi savo draugais. O ar mes, žmonės, kurie esame apdovanoti protu, neturėtume rūpintis savo tėvais, giminaičiais ir draugais, kuriems reikalinga pagalba?

PASAKA APIE V. S., KURIS ŠALTĄ ŽIEMĄ PAGAVO ŽUVĮ PAMOTEI

Prieš daugelį metų gyveno žmogus, vardu V. S. Jo tikroji motina mirė anksti, o tėvas vedė moterį, kurios pavardė buvo Z. Taigi ji tapo V. S. pamote.

Pamatė buvo nedora ir nemėgo V. S., taip pat nebūtų dalykų pripasakodavo apie jį tėvui. Laikas bėgo ir tėvas pradėjo nebemėgti savo sūnaus, bet sūnus išliko malonus ir dėmesingas tėvams.

Vieną žiemą oras buvo labai blogas, daug snigo, kartais kelias dienas be pertraukos. Šaltis taip spaudė, kad šalia tekantis mažas upelis, paprastai linksmai čiurlendavęs, buvo tylus ir užšalęs.

Žmonės dėl šalčio neišeidavo iš namų, net žvėrys retai tepasirodydavo. Visą žemę buvo apklojęs sniegas.

Vieną dieną V. S. pamatė užsinorėjo pietums šviežios žuvies ir liepė posūniui sužvejoti. Jis pagalvojo:

– Iš kur gi aš galiu gauti šviežios žuvies, kai sninga ištisą dieną ir visos upės užšalusios?

Bet, kaip sakyta, V. S. buvo geras sūnus, todėl ėmė ir išėjo į baltas platybes ieškoti žuvies.

V. S. ilgai klaidžiojo, bet iš kur gi jis galėjo gauti šviežios žuvies? Pagaliau nuėjo ant upės kranto. Žemė buvo kieta ir įšalusi, siautė vėjas. Buvo taip šalta, kad jis drebėjo visu kūnu.

Tuomet V. S. prigulė pažiūrėti į užšalusią upę ir pagalvojo: „Negaliu grįžti namo tuščiomis rankomis, nes mano pamotė nori žuvies.“

Ką jam daryti? V. S. ilgai suko galvą, bet niekaip negalėjo sugalvoti, iš kur gauti žuvies. Galų gale pavirko iš nevilties, o ašaros tekėjo skruostais. Kuo labiau jis verkė, tuo daugiau ašarų rinkosi, ir upės lede atsirado skylė. Staiga ant ledo šalia skylės iššoko dvi žuvis. Jos atsigavo nuo V. S. ašarų šilumos.

Labai laimingas V. S. susirinko žuvis ir parnešė namo pamotei.

Kaip ir V. S., mes turėtume niekada neparasti vilties.

BALANDŽIAI IR PAUKŠČIŲ GAUDYTOJO TINKLAS

Vieną kartą buvo labai senas ažuolas, kuriame gyveno daug balandžių. Visą dieną balandžiai būdavo išskridę ieškoti maisto, bet vakarais sugrįždavo pernaktoti į ažuolą.

Vieną dieną balandžiai, kaip visada ieškojo maisto. Staiga vienas mažas balandis tarė: „Pažiūrėkite, kiek daug sėklų! Kiek daug maisto pribarstyta ant žemės.“ Kiti balandžiai pamatė, kad jis teisybę sako ir norėjo nusileisti, bet senas išmintingas balandis suburkavo:

– Sustokite! Neskriskite ten. Kodėl gi tiek daug sėklų ant žemės?

– Nekreipkite dėmesio! – pasakė kitas balandis. – Nagi, skriskime kartu palesti!

Visas pulkas nusileido, išskyrus seną išmintingąjį balandį. Jie pradėjo puotauti, o išmintingasis stebėjo juos iš toli. Kai balandžiai papuotavo, užsinorėjo pakilti, bet nebegalėjo. Jie buvo įsipainioję į paukščių gaudytojo tinklą ir todėl pradėjo iš nevilties burkuoti:

– Padėkite! Mus sugavo! Padėkite!

Senas išmintingasis balandis tarė:

– Nusiraminkite!

Tuo metu vienas iš balandžių sušuko:

– Pažiūrėkite! kažkas ateina keliu! Tai paukščių gaudytojas, kuris mus sučiups!

Senas išmintingasis balandis pasakė:

– Nusiraminkite. Pakilkite nuo žemės visi iš karto, ir pakelsite tinklą.

Visas pulkas kartu suplasnojo ir kilstelėjo tinklą. Balandžiai stengėsi kaip įmanydami ir pakėlė tinklą taip aukštai, kad galėjo skristi. Senas išmintingasis balandis skrido pirmas, o kiti sekė paskui.

Jie ilgai skrido, kol priskrido vieną medį. Tuomet senas išmintingasis balandis tarė, rodydamas į medį:

– Galite nusileisti, čia gyvena mano gera draugė pelė.

Jis šūktelėjo pelę, kuri pragrauzė skylę tinkle ir išlaisvino balandžius. Tuomet visas balandžių pulkas nuoširdžiai pelei padėkojo.

KODĖL KIŠKIO UODEGA TRUMPA?

Vilkas vynuogyne kasė ir sodino naujas vynuoges ir paprašė lapės su kiškiu, kad šie jam padėtų. Vilkas jiems paruošė skanių vaisių – puodynę medaus. Visi trys uoliai darbavosi, bet lapė užsinorėjo iš anksto medaus paragauti, todėl pasuko galvą į artimiausias vynuoges ir sušuko:

– Ei! Ei!

– Kas atsitiko? – paklausė vilkas.

– Mane pakvietė į puotą, – sumelavo lapė.

– Tuomet eik, – pasakė vilkas.

– Tik greitai sugrįžk! – pridūrė kiškis.

O lapė ėmė ir nukūrė tiesiai prie krūmo, kur vilkas buvo paslėpęs puodynę su medumi. Prisirijo iki soties saldaus medaus ir sugrįžo pas vilką su kiškiu.

– Kaip puota? – smalsiai paklausė vilkas.

– Prisiūžavau! – išsiviepė lapė.

– Kaip vaisės? – pasiteiravo kiškis.

– Saldžios ir skanios, – atsakė klastūnė lapė.

Jie vėl ėmėsi kasti. Staiga lapė pasuko galvą į kitą pusę ir suriko:

– Ei! Ei!

– Kas dabar atsitiko? – susidomėjo vilkas su kiškiu.

– Mane pakvietė kitų vaisių! – atsakė lapė.

– Tuomet eik, – sutiko vilkas.

Ir lapė vėl išėjo. Jai sugrįžus, vilkas ir kiškis klausia, ar vaisės patikusios.

– Daug prastesnės nei pirmosios.

Kai lapė ir trečią kartą išslinko ir pribaižė medų puodyneje, vilkas su kiškiu užmigo, pavargę nuo sunkaus darbo.

Grįžusi gudrioji lapė ištepė miegančio kiškio snukutį medaus likučiais ir sušuko:

- Kelkitės, miegaliai!
- O, tu jau grįžai? Kaip vaišės? – paklausė vilkas ir nusižiovavo.
- Baigėsi, – išsišiepė lapė.
- Ar skaniai paėdei? – paklausė kiškis ir pasitrynė užmiegotas akis.
- Gerai ir skaniai, – atsakė lapė ir apsilaižė. – Broli vilke, ar nesiruoši tu mūsų kviesti užkąsti?
- O kaipgi? – linktelėjo vilkas, – jau vidurdienis, laikas papietauti.

Jis nuėjo prie krūmų, kur buvo paslėpęs medų, bet greitai grįžo tuščia puodyne nešinas ir su-
urzgė:

– kažkas suėdė visą medų! Kai sužinosiu, kas vagis, nusuksiu jam sprandą!

Lapė pataikaudama tarė:

- Tai kiškis surijo visą medų, kol tu miegojai, broli, vilke!
- Netiesia! Neėdžiau! – sušuko kiškis.

Įsiutęs vilkas šoko ant kiškio, norėdamas nusukti jam sprandą. Kiškis spruko nuo vilko kiek kojos nešė, bet tas beveik prisivijo ir nukando uodegą. Tačiau, kiškio laimei, vilkas jo nesučiuo ir sprando nenusuko. Taigi nuo to laiko kiškio uodega – trumpa.

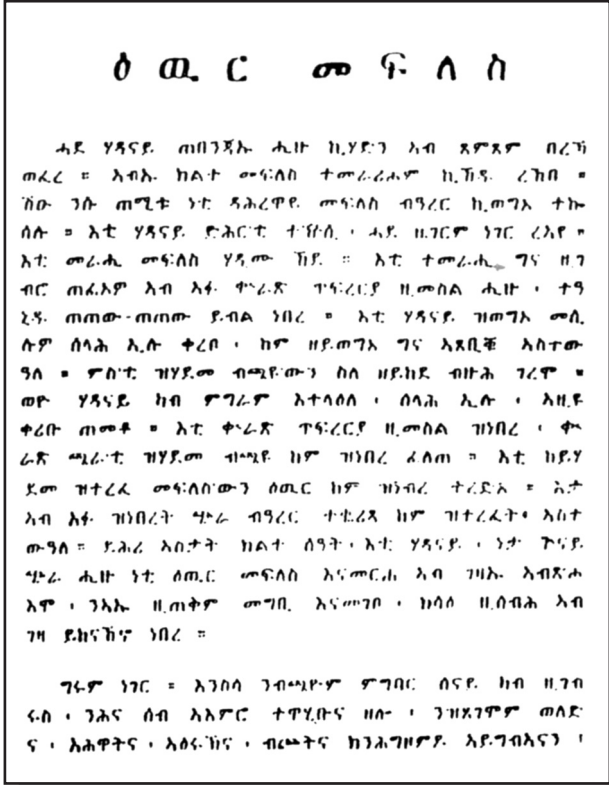
AKLAS ŠERNAS

Kartą vienas medžiotojas pasiėmė šautuvą ir patraukė į brūzgy-nus. Ten išvydo du laukinius šer-nus, bėgančius vienas už kito. Medžiotojas nusitaikė ir šovė į antrąjį šerną. Nutiko keisčiausias dalykas: pirmasis pabėgo, o antrasis tarsi nežinojo, ką daryti ir liko stovėti, o jam iš snukio kyšojo tarsi kokia šakelė.

Medžiotojas atsargiai pri-siartinio, nes jis manė šerną jį pulsiant. Netrukus pastebėjo, kad šernas stovi kur sustojęs ir nedumia paskui draugą. Smal-sumo pagautas medžiotojas pri-siartinio, kad iš arčiau galėtų pasižiūrėti. Tuomet pamatė, kad toji sausa šakelė buvo paspru-kusio šerno uodega. Štai tada medžiotojas suprato, kad šer-nas buvo aklas, o kulka pataikė į vedlio uodegą ir ją nukirto. Pa-čiupo jis šerną ir parsinešė namo, o šis vis nepaleido nukirstos uodegos iš snukio.

Namie šerną medžiotojas šėrė ir labai gerai juo rūpinosi. Argi ne keista? Net gyvuliai rūpinasi savo draugais. O ar mes, žmonės, kurie esame apdovanoti protu, neturėtume rūpintis savo tėvais, giminaičiais ir draugais, kuriems reikalinga pagalba?

(Ši pasaka yra iš Tigrea – Etiopijos, Afrikos)

PASAKA APIE WANG XIANG, KURIS ŠALTOS ŽIEMOS METU PAGAVO ŽUVĮ SAVO PAMOTEI

Prieš daugelį metų, Jin dinastijos laikais, gyveno žmogus, vardu Vangas Siangas. Jo tikroji motina mirė anksti, o tėvas vedė moterį, kurios pavardė buvo Žu. Taigi ji tapo Vango Siango pamote.

Pamotė buvo nedora ir nemėgo Vango Siango, taip pat nebūtų dalykų pripasakodavo apie jį tėvui. Laikas bėgo ir tėvas pradėjo nebemėgti savo sūnaus, bet sūnus išliko malonus ir dėmesingas tėvams.

Vieną žiemą oras buvo labai blogas, daug snigo, kartais kelias dienas be pertraukos. Šaltis taip spaudė, kad šalia tekantis mažas upelis, paprastai linksmai čiurlendavęs, buvo tylus ir užšalęs.

Žmonės dėl šalčio neišeidavo iš namų, net žvėrys retai tepasirodydavo. Visą žemę buvo apkløjęs sniegas.

Vieną dieną Vango Siango pamotė užsinorėjo pietums šviežios žuvies ir liepė posūniui sužvejoti. Jis pagalvojo:

– Iš kur gi aš galiu gauti šviežios žuvies, kai sninga ištisą dieną ir visos upės užšalusios?

Bet, kaip sakyta, Vangas Siangas buvo geras sūnus, todėl ėmė ir išėjo į baltas platybes ieškoti žuvies.

Vangas Siangas ilgai klaidžiojo, bet iš kur gi jis galėjo gauti šviežios žuvies? Pagaliau nuėjo ant upės kranto. Žemė buvo kieta ir įšalus, siautė vėjas. Buvo taip šalta, kad jis drebėjo visu kūnu.

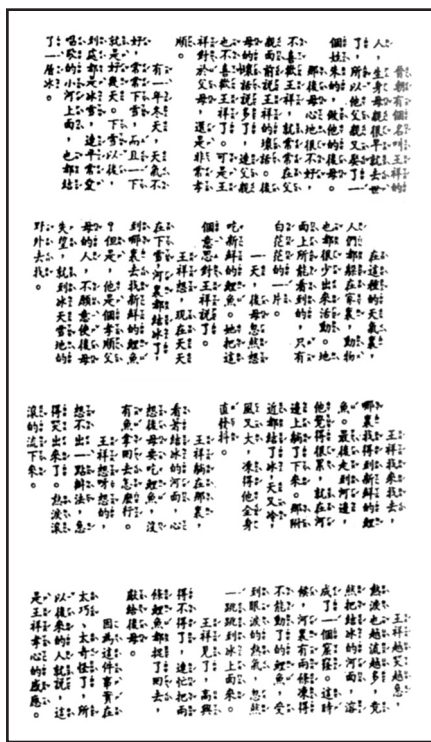
Tuomet Vangas Siangas prigulė pažiūrėti į užšalusią upę ir pagalvojo: „Negaliu grįžti namo tuščiomis rankomis, nes mano pamotė nori žuvies.“

Ką jam daryti? Vangas Siangas ilgai suko galvą, bet niekaip negalėjo sugalvoti, iš kur gauti žuvies. Galų gale pravirko iš nevilties, o ašaros tekėjo skruostais. Kuo labiau jis verkė, tuo daugiau ašarų rinkosi ir upės lede atsirado skylė. Staiga ant ledo šalia skylės iššoko dvi žuvis. Jos atsigavo nuo Vango Siango ašarų šilumos.

Labai laimingas Vangas Siangas susirinko žuvis ir parnešė namo pamotei.

Kaip ir Vangas Siangas, mes turėtume niekada neprarasti vilties.

(Autentiška kinų pasaka)

BALANDŽIAI IR PAUKŠČIŲ GAUDYTOJO TINKLAS

Vieną kartą buvo labai senas ažuolas, kuriame gyveno daug balandžių. Visą dieną balandžiai būdavo išskridę ieškoti maisto, bet vakarais sugrįždavo pernaktvoti į ažuolą.

Vieną dieną balandžiai, kaip visada ieškojo maisto. Staiga vienas mažas balandis tarė: „Pažiūrėkite, kiek daug sėklų! Kiek daug maisto pribarstyta ant žemės.“ Kiti balandžiai pamatė, kad jis teisybę sako ir norėjo nusileisti, bet senas išmintingasis balandis suburkavo:

– Sustokite! Neskriskite ten. Kodėl gi tiek daug sėklų ant žemės?

– Nekreipkite dėmesio! – pasakė kitas balandis. – Nagi, skriskime kartu palesti!

Visas pulkas nusileido, išskyrus seną išmintingąjį balandį. Jie pradėjo puotauti, o išmintingasis stebėjo juos iš toli. Kai balandžiai papuotavo, užsinorėjo pakilti, bet nebegalėjo. Jie buvo įsipainioję į paukščių gaudytojo tinklą ir todėl pradėjo iš nevilties burkuoti:

– Padėkite! Mus sugavo! Padėkite!

Senas išmintingasis balandis tarė:

– Nusiraminkite!

Tuo metu vienas iš balandžių sušuko:

– Pažiūrėkite! kažkas ateina keliu! Tai paukščių gaudytojas, kuris mus sučiups!

Senas išmintingasis balandis pasakė:

– Nusiraminkite. Pakilkite nuo žemės visi iš karto ir pakelsite tinklą.

Visas pulkas kartu suplasnojo ir kilstelėjo tinklą. Balandžiai stengėsi kaip įmanydami ir pakėlė tinklą taip aukštai, kad galėjo skristi. Senas išmintingasis balandis skrido pirmas, o kiti sekė pasukui.

Jie ilgai skrido, kol priskrido vieną medį. Tuomet senas išmintingasis balandis tarė, rodydamas į medį:

– Galite nusileisti, čia gyvena mano gera draugė pelė.

Jis šūktelėjo pelę, kuri pragraužė skylę tinkle ir išlaisvino balandžius. Tuomet visas balandžių pulkas nuoširdžiai pelei padėkojo.

(Pasaka iš Indijos)

कबूतर और जाल

एक जंगल में पीपल का एक पेड़ था। पीपल का वह पेड़ बहुत बड़ा था। उस पर बहुत से कबूतर रहते थे। कबूतर दिन भर भोजन की खोज में घूमते रहते। रात होने पर वे सब पीपल के पेड़ पर लौट आते। रात भर वे पीपल के पेड़ पर आराम करते।

एक दिन की बात है। कबूतर भोजन की खोज में गए। थोड़ी दूर उड़ने पर एक छोटा कबूतर बोला, “देखो, उधर देखो। कितना दाना बिखरा पड़ा है! धरती पर कितना दाना बिखरा पड़ा है!”

कबूतर उधर देखने लगे। उन्हें धरती पर बहुत सा दाना दिखाई पड़ा। वे सब धीरे-धीरे नीचे उतरने लगे।

तभी एक बूढ़ा कबूतर बोला, “ठहरो, ठहरो। अभी वहाँ मत जाओ। जंगल में इतना दाना कहीं से आया?”

एक दूसरा कबूतर बोला, “कहीं से भी आया हो। आओ, हम सब मिलकर दाना खाएँ।”

कबूतर धरती पर उतरने लगे। पर बूढ़ा कबूतर उनके साथ नहीं गया। कबूतर दाना चुगने लगे। वह दूर से ही देखता रहा। कबूतरों ने पेट भर दाना खाया। अब वे उड़ना चाहते थे, पर वे उड़ न सके। वे जाल में फँस गए थे।

कबूतर चिल्लाने लगे, “बचाओ, बचाओ। हम जाल में फँस गए हैं। हमें बचाओ।”

बूढ़ा कबूतर बोला, “घबराओ मत।”

इतने में एक कबूतर चिल्लाया, “उधर देखो, कोई आ रहा है। अरे, वह तो बहेलिया है। वह हमें पकड़ने आ रहा है।”

बूढ़ा कबूतर बोला, “घबराओ मत। सब मिलकर जोर लगाओ। एक साथ जाल को लेकर उड़ चलो।”

सभी कबूतरों ने मिलकर जोर लगाया। जाल कुछ ऊँचा उठने लगा। कबूतरों ने और जोर लगाया। जाल और ऊँचा उठ गया। कबूतर जाल लेकर उड़ने लगे। बूढ़ा कबूतर आगे-आगे उड़ रहा था। सब कबूतर उसके पीछे उड़ने लगे।

बूढ़ा कबूतर उन्हें लेकर बहुत दूर उड़ गया। उसने एक पेड़ की तरफ इशारा किया। वह बोला, “इस पेड़ के नीचे उतर जाओ। यहाँ एक चूहा रहता है। वह मेरा मित्र है। वह हमारी मदद करेगा।”

बूढ़ा कबूतर चूहे को बुला लाया। चूहे ने जाल काट दिया। कबूतर जाल से निकल आए। उन्होंने चूहे को धन्यवाद दिया।

KODĖL KIŠKIO UODEGA TRUMPA?

Vilkas vynuogyne kasė ir sodino naujas vynuoges ir paprašė lapės su kiškiu, kad šie jam padėtų. Vilkas jiems paruošė skanių vaisių – puodynę medaus. Visi trys uoliai darbauosi, bet lapė užsinorėjo iš anksto medaus paragauti, todėl pasuko galvą į artimiausias vynuoges ir sušuko:

- Ei! Ei!
- Kas atsitiko? – paklausė vilkas.
- Mane pakvietė į puotą, – sumelavo lapė.
- Tuomet eik, – pasakė vilkas.
- Tik greitai sugrįžk! – pridūrė kiškis.

O lapė ėmė ir nukūrė tiesiai prie krūmo, kur vilkas buvo paslėpęs puodynę su medumi. Prisirijo iki soties saldaus medaus ir sugrįžo pas vilką su kiškiu.

- Kaip puota? – smalsiai paklausė vilkas.
- Prisiūžavau! – išsiviepė lapė.
- Kaip vaisės? – pasiteiravo kiškis.
- Saldžios ir skanios, – atsakė klastūnė lapė.

Jie vėl ėmėsi kasti. Staiga lapė pasuko galvą į kitą pusę ir suriko:

- Ei! Ei!
- Kas dabar atsitiko? – susidomėjo vilkas su kiškiu.
- Mane pakvietė kitų vaisių! – atsakė lapė.
- Tuomet eik, – sutiko vilkas.

Ir lapė vėl išėjo. Jai sugrįžus, vilkas ir kiškis klausia, ar vaisės patikusios.

- Daug prastesnės nei pirmosios.

Kai lapė ir trečią kartą išslinko ir pribaiigė medų puodynėje, vilkas su kiškiu užmigo, pavargę nuo sunkaus darbo.

Od kdaj ima zajček
kratek rep

Prvi vinograd je prekopal in z vinikami zasadil sam volk, ki je povabil na delo lisico in zajčka. Za oba kopača pomagača je pripravil sladko južino: zvrhan lonec meda.

Vsi trije so pridno delali. Lisico pa je zamikalo, da bi še pred južino poskusila strd. Obrnila se je od dela proti bližnji lozi in zabavkala:

"Hoj, hoj!"

"Kaj pa je?" sta vprašala volk in zajček.

"Na botrinjo me kličejo!" se je zlagala lisica.

"Pa pojdi!" je odvrnil volk.

"In kmalu se vrni na delo," je dodal zajček.

In lisica je odšla pod grm, kamor je volk skrtil lonec z medom. Nalizala se je sladke strdi ter se vrnila k volku in zajčku.

"Kako ste krstili?" je zaradovedil volk.

"Pričetek!" se je zahihitala lisica.

"Ste dobro jedli, botrica?" je vprašal še zajček.

"Dobro in sladko," je zahinavčila lisica.

In kopali so dalje. Kmalu pa se je lisica spet obrnila proti lozi in zabavkala:

"Hoj, hoj!"

"Kaj pa je?" sta vprašala volk in zajček.

"Na botrinjo me kličejo," je odgovorila lisica.

"Pa pojdi!" je privolil volk.

"In skoraj se vrni," je prikimal zajček.

Lisica je odšla. Ko pa se je vrnila, je na vprašanje, kako so krstili, odvrnila:

"Osredek!"

Ko pa je lisica v tretje odšla z dela in polizala ves med iz lonca, sta volk in zajček, utrujena od težkega dela, zaspala. Zvitorepka se je vrnila k njima in s preostanki medu spečemu zajčku namazala gobček. Potlej je zaklicala:

"Pokonci, zaspanca!"

"Oho, si že nazaj? Kako ste krstili?" je zazeהל volk.

"Dokonček!" se je zahihitala lisica.

"Ste dobro jedli?" je vprašal zajček in si otiral krmežljavčke.

"Dobro in sladko," se je obližovala lisica. "Kaj pa ti, kumek, ali nam ne hoš privoščil južine?" se je obrnila k volku.

"Saj res," j pokimal volk. "Poldne je in čas je, da obedujemo."

Potlej je planil pod grm v bližnji lozi, kamor je bil davi skrtil lonec z medom. A vrnil se je s praznim loncem in jezljivo zarenčal:

"Nekdo je polizal med. Oh, če bi le vedel, kdo je tat, raztrgal bi mu vrat!"

Zdajci je lisica priliznjeno spregovorila:

"Zajček je polizal med, ko si ti spal, kumek volk."

"Jaz ga že nisem, res ne!" se je branil zajček.

"Oh, kaj bi le lagal, saj imaš še zdaj gobček namazan z medom!"

Takrat je volk zarenčal in planil proti zajčku, da bi mu raztrgal vrat. Zajček pa jo je ucvril v dir, da se je kar prašilo za njim. Volk pa za njim. Ujel je zajčka za rep ter mu ga odgriznil, a uhitel ga ni, da bi mu pregriznil vrat.

Od takrat je zajček – kratkorepec.

Grįžusi gudrioji lapė ištepė miegančio kiškio snukutį medaus likučiais ir sušuko:

– Kelkitės, miegaliai!

– O, tu jau grįžai? Kaip vaisės? – paklausė vilkas ir nusižiovavo.

– Baigėsi, – išsišiepė lapė.

– Ar skaniai paėdei? – paklausė kiškis ir pasitrynė užmiegotas akis.

– Gerai ir skaniai, – atsakė lapė ir apsilaižė. – Broli, vilke, ar nesiruoši tu mūsų kviesti užkąsti?

– O kaipgi? – linktelėjo vilkas, – jau vidurdienis, laikas papietauti.

Jis nuėjo prie krūmų, kur buvo paslėpęs medų, bet greitai grįžo tuščia puodyne nešinas ir surzgė:

– Kažkas suėdė visą medų? Kai sužinosiu, kas vagis, nusuksiu jam sprandą!

Lapė pataikaudama tarė:

– Tai kiškis surijo visą medų, kol tu miegojai, broli vilke!

– Netiesa! Neėdžiau! – sušuko kiškis.

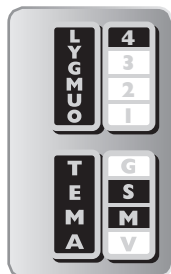
Jsiutęs vilkas šoko ant kiškis, norėdamas nusukti jam sprandą. Kiškis spruko nuo vilko kiek kojos nešė, bet tas beveik prisivijo ir nukando uodegą. Tačiau, kiškio laimei, vilkas jo nesučiuo ir sprando nenusuko. Taigi, nuo to laiko kiškio uodega – trumpa.

(Ši pasaka yra iš Slovėnijos)

Šiame metodiniame rinkinyje pasakos pateiktos maloniai sutikus „Sveriges Invandrarinstitutet Och Museum“, Multicultural Centre, Sweden, 1991. Jos yra publikuotos „Sagor - fran Hela Varlden“. ISBN 91-971276-7

ATRASTI SKIRTUMŲ PĖDSAKUS

Mūsų visuomenės daugiakultūre dimensija pasireiškia įvairiais būdais ir formomis. Kitų kultūrų pėdsakai yra visur ir dažnai mes jų net nebepastebime. Šis žaidimas leidžia dalyviams sekti įvairių kultūrų pėdsakais ir naujai pažvelgti į juos supančią socialinę aplinką.

Analizuojamos temos:

- mesgyvename pasaulyje, kurio elementai tarpusavyje susiję: mūsų šalys priklauso viena nuo kitos;
- kiekvienoje visuomenėje randame kitos kultūros buvimo pėdsakų;
- santykių tarp skirtingų kultūrų ir pripažinimas, kad abipusė įtaka jas praturtina.

Tikslai:

- suteikti galimybę dalyviams atpažinti kitos kultūros poveikį jų visuomenei, kaip dalyviai patys prie to prisideda;
- pozityviai vertinti įtaką.

Laikas:

A dalis. Planavimas – 30 minučių.

B dalis. Užduoties atlikimas – 2–2,5 valandos.

C dalis. Pranešimai – 1 valanda.

D dalis. Paroda (pasirinktinai): jeigu galite, pririnkite nuotraukų, filmų, įrašų ir t. t., duokite papildomai laiko pasiruošti parodai.

Grupės dydis: 10–25 žmonės.

Pasiruošimas:

- **A dalies** metu jums reikės popieriaus, rašiklių ir rašomosios lentos, skirtingų spalvų žymeklių.
- **B dalies** metu priemonių pasirinkimas, kurių jums reikės, priklausys nuo turimų galimybių. Idealiu atveju gali būti naudojami vaizdo įrašai arba fotoaparatai ir kasetės. O jeigu neturite tokių priemonių, dalyviai gali paprasčiausiai sudaryti „pėdsakų“ sąrašą.
- **D dalies** metu, jeigu dalyviai turi galimybių fotografuoti ar įrašinėti, paruoškite vietą ir skirkite laiko darbus peržiūrėti ir perklaudyti.

Taisyklės:

A dalis. Pasiruošimas užduočiai

1. Padalykite dalyvius į grupes, kiekvienoje ne daugiau kaip po šešis žmones.
2. Pasakykite kiekvienai grupei, kad turės iširti savo aplinką (kaimą, miestą, rajoną, miestelį), paieškoti kitų šalių ir kultūrų „pėdsakų“ ir sudaryti savo atradimų sąrašą bei pateikti juos įrodančių nuotraukų, garso, vaizdo įrašų ir t. t. (arba paprasčiausiai sudaryti sąrašą, jeigu grupės neturi priemonių).

3. Galima pasitelkti „smegenų šturmą“ kalbant apie sritis, kuriose dalyviams reiktų ieškoti „pėdsakų“:

Kulinarija: kitų šalių patiekalai ir prieskoniai, kuriuos dalyviai naudoja gamindami maistą; užsienietiški restoranai, gėrimai ir t. t.

Drabužiai ir mada: drabužiai, kilę iš kitų šalių ir kultūrų, batai ar drabužiai, pagaminti užsienyje ir t. t.

Muzika: peržiūrėkite muzikinių radijo stočių programas. Pasiklausykite kitų šalių muzikos viešose vietose: kavinėse, baruose ir diskotekose. Paieškokite vietų, kuriose grojama muzika iš tam tikrų pasaulio vietų ar šalių.

Žiniasklaida: palyginkite įvairius televizijos kanalus, kuriuose rodomos užsienietiškos programos.

Kalba: kitų šalių kalbų žodžiai, kuriuos vartojame savo kasdienėje kalboje.

B dalis. „Pėdsakų“ ieškojimas

Pasakykite grupei, kad susiplanuotų kitos savaitės laiką taip, jog galėtų kartu praleisti 2 valandas ir tyrinėti aplinką (kaimo, miesto rajono, miestelio ir t. t.) ir ieškoti kitų šalių ir kultūrų „pėdsakų“.

C dalis. Pristatymas

Paprašykite kiekvienos grupės pristatyti savo tyrimo išvadas ir pateikti trumpą santrauką apie tai, ką jie atrado.

Padėkite dalyviams paruošti parodą su „įrodymais“ apie „pėdsakus“. Tai jiems padės susidaryti geresnį bendro darbo B dalyje vaizdą.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pristatymai turėtų baigtis diskusija. Galite palengvinti įvertinimą, užduodami klausimus:

- Ar jus kas nors nustebino?
- Ką rodo faktas, kad mūsų aplinkoje tiek daug kitų šalių ir kultūrų „pėdsakų“?
- Kaip vertiname tai, kad vis daugiau sužinome apie kitas kultūras ir visuomenes net jeigu tos žinios yra dalinės arba labai paviršutiniškos?
- Ką tos žinios mums duoda?
- Su kokiais apribojimais susiduriame?
- Ar būtų naudinga įgyti daugiau žinių?
- Kaip tai galėtume padaryti?
- Ar galite „pėdsakuose“ rasti kokių nors dėsningumų ar tendencijų?
- Ar vienu šalių įtaka didesnė nei kitų?
- Kodėl taip yra?

Patarimai vadovui

Labai svarbu sudominti grupes, kad joms patiktų veikla. Pavyzdžiui, galėtumėte paskatinti žmones šį tyrimą palygindami su detektyvu, tyrinėjimo kelione ar nuotykiu.

Taip pat svarbu pabrėžti, kad tyrimas turi būti atliktas bendradarbiaujant.

Diskusijoje pasistenkite pabrėžti:

- Kadmes gyvename pasaulyje, kurio elementai tarpusavyje susiję, ir kad mūsų šalys priklauso viena nuo kitos. Kiekvienoje visuomenėje visada galime rasti kitos kultūros buvimo įrodymų.
- Technologijų ir komunikacijos priemonių revoliucija suteikia mums didelių abipusio apsikeitimo žiniomis galimybių.
- Santykiai tarp skirtingų kultūrų ir jų sąveika praturtina abi.
- Kiekvienos kultūros indėlis turėtų būti vertinamas savaime, nesiejant su šaliimi ir tauta, iš kurios tas dalykas kilo.

Jeigu įmanoma ir dalyviai sutinka, galite pasikviesti žmonių, priklausančių kitai kultūrai ar kitai šaliai, aplankyti parodą. Pavyzdžiui, radijo laidų vedėją, vietinių mažumų asociacijos atstovą, parduotuvės darbuotoją ir t. t.

Tęsinio siūlymai

Galėtumėte pademonstruoti parodą ir kitiems žmonėms. Suorganizuokite atidarymo vakarą ir pakvieskite žmonių iš vietinių grupių ir organizacijų.

Lengva priimti dalykus iš kitų kultūrų, kurie mums patinka, pavyzdžiui, patiekalus ir gėrimus, bet atvykstantys žmonės dažniausiai yra nepageidaujami. Kas būna, jeigu jūsų kaimynų kitokie papročiai ir įpročiai ir su jais ne taip lengva bendrauti? Galėtumėte paanalizuoti kai kurias problemas per užsiėmimą „Mūsų kvartalas“ (žr. 93 psl.).

Jei būtų įdomu paanalizuoti, kas nutinka, kai susiduria skirtingos kultūros, galėtumėte pažaisti modeliavimo žaidimą „Sala“ (žr. 98 psl.).

Galėtumėte paieškoti „pėdsakų“ su pasaulio žemėlapiu – naudodamiesi smeigtukais ir siūlais, pažymėtumėte kelius, iš kur atvyko žmonės į jūsų šalį. Jūs taip pat galėtumėte atrasti emigracijos kelius iš jūsų šalies į kitus pasaulio kraštus. Kai baigsite, žemėlapis bus apraizgytas siūlais. Taip bus parodyta, kaip žmonės visame pasaulyje ekonomiškai ir politiškai yra susiję.

Pasaulinių ryšių atskleidimo idėją galite plėtoti ir sukurti sistemą, vaizduojančią, kaip glaudžiai esame susiję su aplinka. Užsiėmimas „Gyvenimo tinklas“ (*The web of life*) iš „Compass“ padeda žmonėms suprasti, kad jie yra aplinkos dalis, o ne nepriklausomos nuo jos būtybės. Jos parodo, kad žmogaus veikla neišvengiamai turi įtakos aplinkai, parodo ir šios įtakos pasekmes.

GYVENIMO MEDIS

visi skirtingi
visi lygūs

Iš kur mes kilome?

Iš kur kilo mūsų tėvai ir seneliai?

Kiek mūsų giminaičių išvyko į kitas šalis?

Šis užsiėmimas kviečia dalyvius panagrinėti savo genealoginį medį ir sužinoti, ar kuris nors jų giminaitis buvo užsienietis kitoje šalyje.

Analizuojamos temos:

- nacionalizmas ir etnis, „grynumas“;
- empatija užsieniečiams, imigrantams ir pabėgėliams;
- savo paties ir tautinė tapatybė.

Tikslai:

- padėti dalyviams sužinoti jų istoriją ir kultūrinius pagrindus;
- suprasti santykius tarp savęs ir pasaulio;
- skatinti empatiją mažumoms ir žmonėms, kurie išvyko arba emigravo į kitas šalis;
- dirbti su dalyvių tapatybės susidarytu pasaulio vaizdu;
- skatinti domėjimąsi kitų kultūra;
- išmokyti pastebėti išankstines socialines bei kultūrinės nuostatas, ir diskriminaciją;
- suprasti „nacionalinę“ kultūrą, ją lyginant su kitomis kultūromis.

Laikas:

A dalis. Planavimas – 30 minučių.

B dalis. Tyrimui skirti dieną arba savaitę, priklausomai nuo galimybių.

C dalis. Šeimos genealoginiams medžiams palyginti skirkite 30–60 minučių, priklausomai nuo grupės dydžio.

Įvertinimas: 30 minučių.

Grupės dydis: 3–20 žmonių.

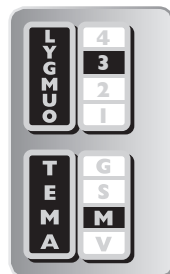
Pasiruošimas:

- duoti pavyzdį, kaip atrodo genealoginis ar šeimos medis.

Taisyklės:

A dalis

1. Paašškinkite dalyviams, kas yra genealoginis medis.
2. Paklauskite, ar kas nors yra daręs savo šeimos genealoginį medį arba gal kas nors iš jų šeimos narių bandė jį sudaryti.
3. Pasiūlykite dalyviams grįžus namo pasikalbėti su tėvais arba giminaičiais ir nupiešti savo genealoginį medį.
4. Pakalbėkite apie tai, ko reikėtų paklausinėti šeimos, pavyzdžiui:
 - Apie protėvius, kurie emigravo į kitą valstybę arba išsikraustė į kitą miestą.
 - Apie giminaičius, imigravusius iš kitos šalies arba buvusius pabėgėliais, arba susituokusius su tokios šeimos nariu.

- Apiegiminaičius, priklausančius mažumai (rasinei, religinei, seksualinei ir t. t.) arba susituokusius su mažumos atstovu.
- Apie giminaičius, priėmusius kitą religiją, kalbėjusius kita kalba ir pan.

B dalis

Duokite dalyviams šiek tiek laiko (nuo 1 dienos iki savaitės, žiūrint, kiek laiko turite) padaryti šeimos medžius.

C dalis

Pakvieskite dalyvius pasidalyti savo atradimais su kitais grupės nariais. Tai galima atlikti keliais būdais:

dalyviai pateikia savo medžius ir pristato kelias kartas. Jeigu nori, gali nurodyti, kurie giminaičiai išvyko į užsienį arba atvyko iš kitų šalių. Svarbu, kad dalyviai pasakotų tik tai, ką nori pasakoti (nė vienas neturėtų jaustis verčiamas atskleisti faktus, dėl kurių jam būtų nepatogu);

dalyviai gali ir nepateikti šeimos medžių, bet pakalbėti apie atrastus su šeima susijusius faktus, kurių anksčiau nežinojo.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Atsižvelgiant į grupės dydį ši dalis gali būti atlikta pirmiausia mažesnėse darbo grupėse. Kiekvienai grupei galėtumėte užduoti papasakoti, kokius bendrus dalykus jie atrado. Paprašykite jų atsakyti į šiuos klausimus:

- Kodėl jūsų giminaičiai išvyko į kitą šalį (arba emigravo į šalį)?
- Kaipmanote, ar normalu užkirsti kelią žmonių norui ieškoti galimybių kitose šalyse?
- Ar kada nors patys pagalvojote apie persikraustymą į kitą šalį?
- Jeigu taip, dėl kokių priežasčių išsikraustytumėte?
- Kaipjaustumėtės, jeigu jums nebūtų leidžiama praktikuoti savo religijos, kalbėti gimtąja kalba arba turėti mažiau teisių negu kiti žmonės?

Patarimai vadovui

Kai kurie klausimai ir atradimai gali būti labai asmeniškai, todėl dalyvių artimieji gali nenorėti pasakoti savo vaikams faktų, kurie gali pasirodyti nemalonūs ar negarbingi. Pavyzdžiui, apie giminaitį gėjų, kalėjusį ir pan. Dėl šios priežasties turėtų būti skiriamas dėmesys garantuoti, kad niekas nesijaustų verčiamas pasakoti daugiau, negu nori.

Taip pat svarbu, kad grupėje būtų sukurta pasitikėjimu grįsta aplinka, kurioje būtų galima atskleisti skirtumus. Kitu atveju dalyviai gali nenorėti pasakoti apie savo šeimą bijodami būti atstumti.

Pasiruoškite pasiūlyti kelias idėjas, kaip padaryti genealoginį medį.

Jeigu norite surengti varžybas, pasakykite, kad kuo senesnė informacija bus pateikta genealoginiame medyje arba kuo daugiau jis turės šakų ar lapų (reprezentuojančių šeimos narius) – tuo geriau.

Šis užsiėmimas geras tuo, kad dalyviai sužinos, kad visais istorijos etapais žmonės nuolat kraustėsi iš vienos šalies į kitą.

Geriausias pavyzdys – su kolonizavimu susijęs kraustymasis, tačiau ir Europoje žmonės nuolat kraustėsi: žydai ir romai visada buvo verčiami palikti savo šalis ar gyvenamąsias vietas; žmonių kraustymąsi skatino karai ir sienų pasikeitimai.

Be priverstinio kraustymosi, reikėtų nepamiršti sezoninio kraustymosi, pavyzdžiui, išvykimas atostogauti vasaros metu arba išvykimas dirbti derliaus nuėmimo metu ir pan.

Dažnai dauguma jaunų žmonių nežino savo šeimos ištakų. Didžiuojamės savo tautos praeitimi, bet nežinome, kad mūsų protėviai greičiausiai atvyko iš kitos šalies arba emigravo į kitus žemynus. Jeigu toks žmonių judėjimas yra normalus, kodėl kraustymasis ir kiti žmonės mūsų šalyje turėtų būti laikomi negatyviu ir stabdytinu dalyku?

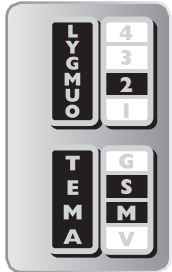
Tęsinio siūlymai

Jeigu patiko tyrinėti savo šeimos istoriją, pažvelkite ir į šalies istoriją per užsiėmimą „Istorijos linija“ (žr. 91 psl.). Tai įdomu, nes mokykloje mokomi dalykai dažniausiai pagrįsti nacionalistiniu ir etnocentristiniu požiūriu į mažumas.

Tęsiant temą apie šeimą galėtumėte apžvelgti kai kurias socialines ir ekonomines žmogaus teises užsiėmime „Pinigai išlaidoms“ (*Money to spend*) iš „*Compass*“. Čia naudojamos vaidmenų kortelės ir imituojamas šeimos biudžeto planavimas.

„KĄ JŪS MATOTE?“

Sakoma, kad gera nuotrauka yra verta tūkstančio žodžių.

Analizuojamos temos:

- stereotipų ir išankstinių nuostatų perdavimas per žiniasklaidą;
- vaizdinės medžiagos naudojimas ir netinkamas naudojimas pateikiant informaciją ir siekiant paveikti emociškai.

Tikslai:

- analizuoti, kaip nuotraukos naudojamos spaudoje;
- ugdyti kritinio mąstymo įgūdžius.

Laikas: 45 minutės.

Grupės dydis: 6 ir daugiau dalyvių.

Pasiruošimas:

- išrinkite 5 arba 6 nuotraukas iš laikraščių ar žurnalų ir priklijuokite kiekvieną ant atskiro didelio popieriaus lapo;
- popieriaus juostelių, rašiklių, klijų;
- lipnios juostelės nuotraukoms ant sienos pritvirtinti.

Taisyklės:

- Prikabinkite prie sienos nuotraukas.
- Duokite dalyviams popieriaus juostelių ir paprašykite įsiziūrėti į kiekvieną nuotrauką paeiliui. Tuomet dalyviai ant atskirų lapelių užrašo du alternatyvius pavadinimus – vieną pozityvų ir vieną negatyvų.
- Visiems užrašius, pavadinimus suklajuokite po nuotraukomis.
- Palyginkite pavadinimus.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Pakalbėkite, kas vyko užsiėmimo metu ir ko dalyviai išmoko.

- Kiek buvo skirtingų nuotraukos interpretacijų?
- Ar skirtingi žmonės toje pačioje nuotraukoje įžvelgė skirtingus dalykus?
- Kaskaitote laikraščius ar žurnalus, į ką pirmiausia atkreipiate dėmesį – skaitote antraštes ar žiūrite nuotraukas?
- Kiek nuotraukos atspindi tikrąją situaciją?
- Kaip leidėjai naudoja nuotraukas informacijai perduoti, emocijoms sužadinti, užuojautai sukelti ir pan.?

Patarimai vadovui

Paruoškite nuotraukų, kurias būtų galima skirtingai interpretuoti. Pavyzdžiui, nufotografuotą keliautojų lankomą vietą su dešimčia prekyviečių. Vienas žmogus „matytų“ dvi netvarkingas prekyvietes, o kitas „matytų“ aštuonias tvarkingas.

Tęsinio siūlymai

Pasidomėkite, kaip nuotraukos naudojamos laikraščiuose, reklamose ir prašant labdaros. Pateikite grupei užduotį surasti pozityviausiai ir klaidingiausiai naudojamą nuotrauką.

Apžiūrėję spaudoje naudojamas nuotraukas galėtumėte paanalizuoti, kaip žurnalistai perteikia žinias ir patys tai galite išbandyti per užsiėmimą „Kuriame žinias“ (žr. 120 psl.).

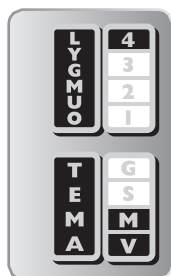
Taip pat galėtumėte pabandyti „Pirmas puslapis“ (*Front page*) iš „Compass“. Čia vaidinama žurnalistų grupė, kuri laikraščiui ruošia „skaitytojus pritraukiantį“ pirmąjį puslapį.

visi skirtingi
visi lygūs

allemaal anders
allemaal gelijk

KOKS JŪSŲ POŽIŪRIS?

Ką manome apie rasizmą ir diskriminaciją? Kaip mokame ginti savo požiūrius ir suprasti kitų požiūrį?

Analizuojamos temos:

- rasizmas, antisemitizmas, ksenofobija ir netolerancija;
- atsakomybė už savo veiksmus.

Tikslai:

- mestiiššūkį dalyvių požiūriui ir nuomonei apie rasizmą, antisemitizmą, ksenofobiją ir netoleranciją;
- padėti dalyviams suprasti savo, kaip visuomenės nario, vaidmenį;
- paskatinti dalyvius pasidalyti mintimis ir nuomone;
- pabrėžti ir atpažinti mąstymo skirtumus grupėje;
- sulaužyti bendravimo barjerus ir paskatinti išreikšti savo nuomonę;
- parodytidalyviams, kaip greitai mes kartais randame sprendimą ir kaip įnirtingai jį giname, nepriimdami kitokio požiūrio.

Grupės dydis: 10–40 žmonių.

Laikas: 1 valanda.

Pasiruošimas:

- rašomoji lenta ir žymekliai arba projektorius;
- teiginių sąrašas;
- priešpradedami užrašykite teiginius ant lentos arba pasiruoškite pademonstruoti skaidrių projektoriumi.

Taisyklės:

- Paprašykite dalyvių įsivaizduoti, kad viename kambario gale yra minuso ženklas, o kitame – pliuso.
- Paašškinkite, kad skaitysite teiginius. Nesutikę su teiginiu dalyviai nueina į minuso ženklų pažymėtą kambario pusę, sutikę su teiginiu nueina į pliuso ženklų pažymėtą kambario pusę. Tie, kurie neturi nuomonės arba neapsisprendžia, lieka viduryje, tačiau negali kalbėti.
- Perskaitykite pirmąjį teiginį.
- Visiems sustojus pasirinktoje vietoje, paprašykite stovinčiųjų prie sienos paėiliui paaiškinti kitiems, kodėl jie pasirinko būtent tokią poziciją. Jie turi įtikinti likusius grupės narius, kad yra teisūs ir skatinti prisijungti.
- Šiai užduočiai skirkite 5–8 minutes.
- Kai visi pasisakys, leiskite pakeitusiesiems savo nuomonę pereiti prie kitos sienos.
- Tuomet perskaitykite kitą teiginį ir viską darykite taip pat.
- Perskaite visus teiginius ir išklausę argumentų, imkitės įvertinimo.

Įvertinimas ir apibendrinimas

Pirmiausia paklauskite:

- Kaip jautėtės užsiėmimo metu?
- Ką buvo sunkiausia pasirinkti? Kodėl?
- Ar sunku buvo likti viduryje ir negalėti kalbėti?
- Kokie argumentai buvo išsakyti – pagrįsti faktais ar emocijomis?
- Kurie buvo veiksmingesni?
- Ar yra skirtumų tarp to, ką žmonės pasakė, ir realybės?
- Ar teiginiai pagrįsti?
- Ar užsiėmimas buvo naudingas?

Patarimai vadovui

Norėdami paskatinti dalyvauti, paraginkite dalyvius, kurie dažniausiai neišsako savo nuomonės. Ir atvirkščiai, dažniau pasisakančių dalyvių paprašykite luktelėti.

Teiginiai būtina turi būti prieštaringi. Svarbu tai paaiškinti įvertinimo pabaigoje.

Atsižvelgdami į tai, kokia yra grupė, galite plėtoti diskusiją keliomis temomis:

- Nepaisant dviprasmiškumo, teiginiuose yra tiesos. Paaiškinkite, kad bendraudami žmonės tą patį teiginį supranta skirtingai. Normalu, kad žmonės mąsto skirtingai ir skiriasi dalykai, apie kuriuos jie mąsto. Nebūtina turi būti geras arba blogas požiūris ar pozicija. Svarbiau yra žinoti ir suprasti priežastis, kurios paskatino pasirinkti tam tikrą poziciją.
- Raskite sąsają su kasdienėmis situacijomis. Visada galvojame tik apie vieną problemos aspektą. Taip pat atsitinka, kai mūsų prašo palaikyti tam tikrą idėją, bet ne visada turime galimybę pamąstyti, kodėl turėtume tai daryti.
- Paprašykite grupės pasvarstyti, kokią įtaką tai daro demokratijai.
- Kiek mes iš tikrųjų klausomės kitų žmonių argumentų? Kaip paaiškiname savo požiūrį? Kuo mūsų pozicija neaiškesnė, tuo labiau didiname dviprasmiškumą ir pavojų būti blogai supstam.
- Kiek pastovi mūsų nuomonė ir mintys?

Tęsinio siūlymai

Ne visada yra lengva atsistoti ir būti suskaičiuotam – kartais tai gali būti pavojinga. Tačiau neturėtumėte jaustis vieni, nes yra žmonių, kurie dirba dėl geresnio pasaulio. Visada yra dalykų, kuriuos galite nuveikti. Pagalvokite apie dalykus, kuriuos galėtumėte padaryti, kad pagerintumėte mažumų, gyvenančių jūsų bendruomenėje, gyvenimą ir puoselėti žmogaus teises savo šalyje ir užsienyje, nuspręskite, kokių veiksmų galėtumėte imtis, kad ir kokie nereikšmingi jie atrodytų.

visi skirtingi
visi lygūs

todos diferentes
todos iguales

Jeigu norite aktyvių užsiėmimų, kurių metu dalyviai susigrupuoja, iškeliamos izoliavimo problemos, pažaiskite „Nepritapėlių“ (žr. 133 psl.). Reikėtų pagalvoti ir apie tai, kodėl žmonėms sunku padaryti taip, kad būtų išgirsti. Kas turi tam galios ir kodėl jo nesiklausys? Užsiėmimas „Žaidimo taisyklės“ (žr. 154 psl.).

Jeigu grupė nori panaudoti ir tobulinti savo mokėjimo išklausti, diskutavimo ir įtikinėjimo įgūdžius, galėtumėte imtis „Rinkimų kampanija“ (*Electioneering*) iš „Compass“. Tai sukelia minčių apie diskusiją ir dialogą demokratinėje visuomenėje ir pliuralistinės visuomenės vertinimo priežastis.

KELETAS TEIGINIŲ PAVYZDŽIŲ:

„MUSULMONAI IŠ TIKRŲJŲ NEGALI INTEGRUOTIS Į EUROPOS VISUOMENĘ“

„NACIONALIZMAS REIŠKIA KARĄ“

„VYRAI YRA DIDESNI RASISTAI NEGU MOTERYS“

„GERIAU BŪTI JUODAODŽIAM NEGU GĖJUI“

„ROMAI YRA VIENINTELIAI TIKRIEJI EUROPIEČIAI“

„JAUNI ŽMONĖS YRA PAGRINDINIAI RASISTINIŲ IŠPUOLIŲ DALYVIAI“

„IMIGRANTAI ATIMA NAMUS IR DARBO VIETAS“

„MEILĖ GALI IŠSPRĘSTI BET KOKIĄ PROBLEMĄ“

ŠVIESI ATEITIS

visi skirtingi
visi lygūs

Kokios asociacijos kyla išgirdus frazę „šviesi ateitis“?

Kokios asociacijos kyla išgirdus frazę „tamsi ateitis“?

Jeigu sakome, kad ateitis atrodo tamsi, turime galvoje, kad ateitis neatrodo gera. Ar jūsų mokytojai mokykloje kada nors sakydavo: „gausi juodą pažymį, jei taip mokysies“ (angl. „black mark“ – blogas pažymys. – vert. past.)? Juodas pažymys nebuvo geras pažymys! Ar juoda spalva visada susijusi su blogais dalykais? Ar juodaodžiai irgi yra blogi žmonės?

Analizuojamos temos:

- kaip per kalbą perduodamos vertybės;
- stereotipai ir išankstinės nuostatos;
- slėpintys pavojai neatsargiai vartojant žodžius.

Tikslai:

- suprasti, kad kalba nebūna objektyvi;
- suvokti, kaip kalboje gali atsispindėti mažumų diskriminacija;
- išmokti pripažinti nediskriminacinės kalbos vartojimo svarbą.

Laikas: 45 minutės.

Grupės dydis: gali dalyvauti toks dalyvių skaičius, kuriuos būtų galima padalyti į grupes po 6–8 žmones.

Pasiruošimas:

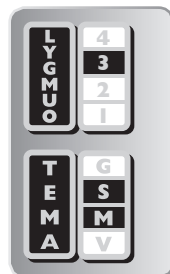
- didelis popieriaus lapas ir žymeklis kiekvienai grupei;
- padidinta ir pakabinta lentelės kopija taip, kad visiems būtų gerai matoma.

Taisyklės:

1. Padalykite dalyvius į grupes po 6–8 žmones.
2. Paprašykite kiekvienos grupės susirasti patalpoje vietą, kur galėtų dirbti.
3. Kiekvienai grupei duokite lapą popieriaus ir žymeklį, paprašykite jų nubraižyti tokią lentelę:

+	0	-	

4. Paaiškinkite, kad užsiėmimas yra apie mūsų vartojamą kalbą, paprašykite sugalvoti posakių, kuriuose būtų tokių žodžių kaip „baltas“, „indėnas“, „romas (čigonas)“, „žydai“, „arabas“, „rusas“ ir pan. Pagalvokite, kokią prasmę jie turi posakiuose. Jeigu frazė turi pozityvų atspalvį, įrašykite ją į pirmąjį stulpelį. Jeigu neigiamą – įrašykite į trečiąjį stulpelį. Jeigu vartojama neutraliai – įrašykite į antrąjį stulpelį. Pavyzdžiui, posakis „ateitis atrodo tamsi“ reiškia neaiškumą ir neramią ateitį, taigi įrašykite jį į trečiąjį stulpelį. Anglijoje kalbame apie *Indian summer* (bobų vasara – vert. past.), kai ankstyvą rudenį būna geras oras. Bobų vasarą reikėtų įrašyti į pirmąjį stulpelį. Šiai užsiėmimo daliai skirkite apie 15 minučių.
5. Dabar paprašykite grupelių atkreipti dėmesį į trečiąjį stulpelį – į negatyvų atspalvį turinčius posakius ir pasiūlykite jiems alternatyvius. Įrašykite juos į

ketvirtąjį stulpelį, kurį galėtumėte pavadinti „alternatyvūs posakiai“.

6. Kai grupelės jau bus pasiruošusios pristatyti tai, ką padarė, paprašykite kiekvienos grupės perskaityti posakius, kuriuos rado.

Apibendrinimas ir įvertinimas

Vertinant turėtų būti koncentruojamasi į įrašytus posakius:

- Kuris stulpelis buvo labiausiai užpildytas?
- Kokius žodžius randame pirmame, antrame ir trečiame stulpelyje?
- Kadangi kalba nėra neutrali, kokias vertybes, susijusias su mūsų kultūra ir kitomis kultūromis, atspindi mūsų kalba?
- Arsvarbu vartoti kalbą, kurioje neatsispindi negatyvi reikšmė kitų kultūrų atžvilgiu?
- Kodėl?
- Jeigu taip, kaip turėtume pakeisti savo kalbą?

Patarimai vadovui

Jeigu dirbate su tarptautine grupe, būtų įdomu padalyti dalyvius į grupes, atsižvelgiant į jų gimtąją kalbą ir padaryti palyginamąją analizę.

Kartais diskusijos, kylančios po užsiėmimų, išsivysto į diskusiją apie „politiškai korektišką“ kalbą. Tai nėra užsiėmimo tikslas, bet greičiau galimybė pamąstyti, kodėl daug dažniau pozityvi reikšmė suteikiama žodžiui „baltas“ nei žodžiui „juodas“ arba „čigonas“, ir atvirkščiai. Vis dėlto, jeigu klausimas iškeliamas, jūs turėtumėte jį spręsti, o ne ignoruoti.

Dažnai dalyviai tvirtina, kad vartodami posakį „ji yra juodos nuotaikos“, reiškiantį blogą nuotaiką, negalvoja apie juodaodžius ir nieko nediskriminuoja. Šiuo atveju svarbu atskirti asmeninį požiūrį nuo vertybių, kurias perduoda kalba. Labai dažnai mes vartojame posakius net nežinodami jų kilmės ir vertybių, kurios slepiasi už jų. Tai panašu į diskusiją apie moterų diskriminaciją, atspindinčią daugelyje posakių.

Tęsinio siūlymai

Paprašykite kiekvieno pagalvoti, kaip jie vartoja kalbą ir kaip ji yra vartojama spaudoje ir reklamoje. Suorganizuokite varžybas atrasti posakių, kurie vartojami sąmoningai skatinant išankstines nuostatas arba diskriminaciją, arba išsiaiškinti dažniausiai vartojamų posakių ištakas.

Galite pažvelgti į žiniasklaidos vaidmenį perduodant ir įtvirtinant išankstines nuostatas ir užsiėmimo „Žiniasklaidos šališkumas“ (žr. 124 psl.) metu, jeigu jums patinka žodžiai ir žodžių žaismas, imkitės „Europietišku juokų konkursu“ (žr. 76 psl.) paanalizuoti, kokią prasmę juokų pasakojimas turi tiems, kurie juos pasakoja, ir tiems, apie kuriuos jie yra pasakojami.

Jeigu įdomu analizuoti ryšius tarp susidarytos nuomonės ir vertybių, galėtumėte praveisti žaidimą „Nupiešk pasaulį“ (*Draw-the world*) iš „Compass“. Galėtumėte dirbti su žodžiais, kurie žmonėms ateina į galvą pagalvojus apie „šviesią ateitį“. Taip pat galėtumėte paanalizuoti nuomonę ir vertybes, glūdinčias sąvokose apie žmogaus teises: „teisė į gyvybę“ arba „niekas negali būti kankinamas“.

LEDLAUŽIAI

visi skirtingi
visi lygūs

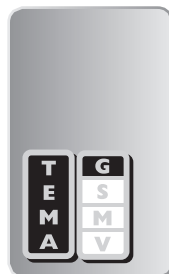
Čia pateikti „ledlaužiai“ yra trumpi, linksni užsiėmimai, naudojami tam, kad grupė būtų energingesnė. Jie naudingi, kai pradėdote dirbti su nauja grupe, kad sukurtumėte gerą atmosferą grupėje ir apšildytumėte dalyvius prieš užsiėmimą.

Užsiėmimai padalyti į dvi dalis. Pirmoje dalyje surinkti apšildomieji žaidimai, kuriais sukuriama gera atmosfera grupėje. Antroje dalyje esantys žaidimai, kaip ir apšildomieji, padės dalyviams pažinti vieniems kitus ir pradėti dirbti su tam tikromis šios kampanijos išskeltomis temomis.

Reikia pabrėžti, kad dalyviai turi būti atsipalaidavę ir linksni, kad būtų galima kartu dirbti per kitus užsiėmimus, pateiktus šiame metodiniame rinkinyje. Čia rasite tik patarimus – jeigu mokate kitų žaidimų ir norite juos panaudoti – naudokite.

Jeigu pradėdote dirbti pagal šį metodinį rinkinį su nauja grupe, patariame po vieno ar dviejų „ledlaužių“ imtis užsiėmimų, kurie padėtų suvienyti grupę ir dirbti su susidarytomis nuomonėmis. Galite pabandyti tokius žaidimus: „Svajonės“ (žr. 74 psl.), „Nepritapėlis“ (žr. 133 psl.), „Aš irgi“ (žr. 122 psl.), „Siekti panašumų ir atrasti skirtumus“ (žr. 156 psl.) arba „Vienas yra lygu vienam“ (žr. 135 psl.).

Jeigu grupei patinka žaisti, turėtų patikti dirbti mažose grupėse, kuriose dalyviai galėtų susigalvoti žaidimų. Pažvelkite į „Sportas visiems“ (*Sport for all*) iš „Compass“. Tai geras užsiėmimas, padedantis žmonėms pažinti vienam kitą ir išmokti dirbti kartu. Dalyviai bus aktyvūs ir linksmai leis laiką.

1. Dalis

Pateiktų užsiėmimų tikslai yra:

- paskatinti tarpusavio sąveiką;
- apšildyti grupę;
- tobulinti bendravimo įgūdžius;
- paskatinti žmones dirbti bendradarbiaujant;
- pasilinksminėti.

Kai grupė apšildyta, imkitės kitų „ledlaužių“ arba kitų žaidimų, kurie pateikti pirmiau.

AŠ NEŠU LAIŠKĄ...

Pasiruošimas:

- dalyviams reikės kėdžių, tačiau viena mažiau, nei yra dalyvių.

Laikas: 5–10 minučių.

Grupės dydis: 20–30 dalyvių.

Taisyklės:

1. Sustatykite kėdes ratu.

2. Paprašykite dalyvių susėsti ant kėdžių, o vienam dalyviui atsistoti į vidurį.
3. Pasakykite dalyviui viduryje pasakyti kažką panašaus: „nešu laišką tiems, kurie... nešioja akinius (...prausėsi duše šį rytą; ...nešioja kelnes; ...turintiems laikrodžius ir pan.)“.
4. Visi nešiojantys akinius turi atsistoti ir atsisėsti ant kitos kėdės, o viduryje stovintysis turi stengtis susirasti vietą atsisėsti.
5. Tas, kuris lieka viduryje, turi pasakyti, kam neša kitą laišką.
6. Baikite žaidimą po 5 arba 10 minučių arba kai visi bus pastovėję viduryje ir pasikeitę vietomis.

MIRKTELĖJIMAS

Laikas: 10–15 minučių.

Grupės dydis: 5–15 dalyvių.

Žaisti šį žaidimą reikės neporinio dalyvių skaičiaus.

Pasiruošimas:

- kėdžių pusei šio žaidimo dalyvių ir vienos papildomos kėdės.

Taisyklės:

1. Sudėkite kėdes ratu.
2. Padalykite dalyvius į dvi grupes. Vienoje turėtų būti vienu žmogumi daugiau.
3. Paprašykite mažesnės grupės susėsti ant kėdžių (viena kėdė turi būti palikta tuščia).
4. Pasakykite kitos grupės nariams atsistoti už kiekvienos kėdės (už tuščios kėdės taip pat turi kažkas stovėti).
5. Paaiškinkite, kad už tuščios kėdės stovintis dalyvis turi „pakviesti“ ką nors iš sėdinčiųjų ant kėdės jam mirktelėdamas. Dalyvis, kuriam buvo pamirksėta, persėda ant tuščios kėdės taip, kad už nugaros stovintis žaidėjas jo nepalies-tų. Jeigu paliečia, paliestasis turi sugrįžti į savo kėdę, ir kvietėjas mirksi kam nors kitam.
6. Pavykus pabėgti, už tuščios kėdės likęs dalyvis tampa kvietėju.
7. Paaiškinkite dar vieną taisyklę: kviečiamas dalyvis negali nepaisyti kvietimo ir turi pasistengti pabėgti.

Patarimai vadovui

Užsiėmimas yra labai linksmas, jeigu žaidžiamas greitai.

TILTAS

Laikas: maždaug 15 minučių.

Grupės dydis: 10–20 dalyvių.

Jums reikės lyginio žaidėjų skaičiaus.

Pasiruošimas:

- laisvos erdvės;
- kėdžių. Reikės dviem kėdėmis daugiau, negu yra dalyvių.

Taisyklės:

1. Padalykite žaidėjus į dvi lygias dalis.
2. Sustatykite kėdes į dvi eiles vieną prieš kitą – vieno ar dviejų metrų atstumu. Kiekvienoje eilėje turi būti tiek kėdžių, kiek yra komandoje žaidėjų, ir dar viena papildoma. Kėdžių eilės turi būti vienodo ilgio.
3. Pažymėkite tašką kambaryje, kuris bus finišo linija. Jis turi būti vienodu atstumu nuo kiekvienos kėdžių eilės.
4. Paprašykite kiekvienos komandos pasirinkti kėdžių eilę ir atsistoti ant jų. Paskutinė kėdė, esanti toliausiai nuo finišo linijos, turi likti tuščia.
5. Paaiškinkite, kaip bus žaidžiama: arčiausiai tuščios kėdės stovintis dalyvis turi ją paimti ir perduoti kitam savo komandos draugui, pastarasis turi perduoti kitam ir taip per visą eilę. Kėdės perduodamos iš rankų į rankas. Kai kėdė pasiekia paskutinį komandos narį, jis ją padeda ant grindų, atsistoja ant jos, ir visi komandos nariai pereina per vieną kėdę į priekį. Tuomet jie vėl perdavinėja paskutiniąją kėdę ir tai daro tol, kol lenktynes laimi pirmoji finišą pasiekusi komanda su tuščia kėde.
6. Duokite ženklą pradėti žaidimą.

Patarimai vadovui

Žaidėjai visą laiką turi stovėti ant kėdžių. Jeigu kuris nors nukrinta, iškrinta iš žaidimo ir komanda perdavinėja dvi tuščias kėdes.

KAS PRADĖJO?

Laikas: 10–15 minučių.

Grupės dydis: 10–20 dalyvių.

Pasiruošimas:

- laisvos erdvės;
- laikrodis arba laikmatis.

Taisyklės:

1. Paprašykite vieno savanorio išeiti iš kambario.
2. Paprašykite likusios grupės sustoti ratu.
3. Išrinkite žaidimą vesiantį asmenį. Liepkite jam ką nors daryti (kasytis pilvą, mojuoti rankomis, judinti galvą, vaizduoti, kad groja muzikos instrumentu, ir pan.) ir paprašykite visų likusiųjų daryti tą patį.
4. Pasakykite, kad retkarčiais vedėjas keistų rodomą veiksmą, o kiti turi sekti jo judesius ir atkartoti.
5. Pakvieskite savanorį, kuris buvo išėjęs iš patalpos, paraginkite jį atsistoti rato

visi skirtingi
visi lygūs

respekt pro každého
život pro zšechny

viduryje ir atspėti, kas yra vedėjas. Jam suteikite 3 minutes ir leiskite spėti daugiausia tris kartus. Jeigu nepavyksta, jis turi sumokėti, t. y. padaryti ką nors linksmo.

6. Jeigu žmogus atspėja, vedėjas palieka kambarį ir grupė išrenka kitą vedėją. Ir taip iki žaidimo pabaigos.

Patarimai vadovui

Kadangi šiame žaidime laikas skatinamasis veiksnys, svarbu, kad jūs jį panaudotumėte pagreitinti žaidimo tempui, sakydami: „viena minutė jau praėjo, o mūsų draugas atrodo sumišęs“, „ar jam pavyks atspėti“ ir pan.

4 ATSISTOJA!

Grupės dydis: 10 ir daugiau.

Laikas: 5–10 minučių.

Pasiruošimas:

- kiekvienam žmogui po kėdę.

Taisyklės:

1. Paprašykite visų susėsti ratu.
2. Paaiškinkite žaidimo taisykles: 4 žaidėjai atsistoja vienu metu, tačiau nė vienas negali stovėti ilgiau negu 10 sekundžių. Jei nori, gali stovėti ir mažiau.
3. Negalima bendrauti tarpusavyje, bet kiekvienas grupės narys stebi, kas vyksta ir žiūri, kad vienu metu atsistotų 4 žmonės – ne mažiau ir ne daugiau.

Patarimai vadovui

Dalyviams reikės kiek laiko perprasti šį žaidimą, tačiau supratę jie pajus, kada visiems kartu stotis ir sėstis. Tai labai smagu ir suteikia grupei gerų pojūčių. Galite paklausti žaidėjų, iš kur jie žinojo, kada reikia atsistoti?

2 dalis

Šių „ledlaužių“ tikslai:

- apšildyti grupę;
- padėti žmonėms pažinti vieniems kitus;
- paskatinti žmones dirbti bendradarbiaujant;
- pristatyti keletą šios kampanijos idėjų;
- paskatinti sąveiką;
- pasilinksminti.

BINGO

Laikas: 20 minučių.

Grupės dydis: 8 ir daugiau dalyvių.

Pasiruošimas:

- kiekvienam dalyviui paruoškite po klausimų lapą;
- kiekvienam dalyviui duokite po pieštuką.

Taisyklės

Paaikškinkite žaidimo tikslą: kiekvienas dalyvis pasikalba su kuo daugiau skirtingų dalyvių, sužino ką nors apie kiekvieną ir užrašo kiekvienoje eilutėje vis kitą vardą.

Bingo

Priekite prie kurio nors grupės nario ir paklauskite „ar tu...?“

Stenkitės, kad prie kiekvienos eilutės būtų vis kitas vardas:

- neseniai dažei arba puošei savo namus;
- mėgsti gaminti valgyti;
- keliavai į kitą Europos šalį;
- gyveni kartu su kitais savo šeimos nariais;
- dažnai skaitai laikraščius;
- siūdiniesi drabužius;
- turi gyvūnų;
- moki groti muzikos instrumentu;
- turi tėvų ar senelių, gimusių kitoje šalyje;
- moki kalbėti esperanto kalba;
- keliavai už Europos ribų.

Patarimai vadovui

Jeigu norite padiskutuoti apie tai, ką dalyviai sužinojo, paklauskite, ar jiems patiko žaisti. Tuomet paklauskite apie skirtingus grupės narių užsiėmimus ir interesus, kokią kultūrinę įtaką jie pastebėjo remdamiesi dalyvių atsakymais. Pavyzdžiui, ar tiek pat vyrų ir moterų gamina valgyti arba siuva drabužius? Neužduokite pernelyg sudėtingų klausimų, imkitės kito žaidimo, kurio metu dalyviai pažvelgtų į panašumus ir skirtumus, pavyzdžiui, „Vienas yra lygu vienam“ (žr. 135 psl.).

PASISVEIKINIMAI

Laikas: 15 minučių.

Grupės dydis: 10 ir daugiau.

Pasiruošimas:

- paruoškite lapelius su klausimais. Juos sukarchykite ir sudėkite į skrybėlę;
- jums reikės vieno „pasveikinimo“ žmogui.

Taisyklės

Paprašykite kiekvieno dalyvio paimti po popieriaus lapelį, tuomet susiburti kam-

visi skirtingi
visi lygūs

alle anders
alle gleich

bario viduryje ir pasisveikinti vienas su kitu pasakant savo vardą ir atliekant veiksmą, aprašytą popieriaus lapelyje.

- Pasisveikinkitesu kitu žmogumi jį apkabindami ir pabučiuodami tris kartus į skruostus.
- Pasisveikinkitesu kitu žmogumi jį apkabindami ir pabučiuodami du kartus į skruostus.
- Pasisveikinkite su kitu žmogumi jį apkabindami ir pabučiuodami keturis kartus į skruostus.
- Pasisveikinkite su kitu žmogumi sudėdami rankas lyg melstumėtės ir nusi- lenkdami jam.
- Pasisveikinkite su kitu žmogumi pasitvindami nosimis.
- Pasisveikinkite su kitu žmogumi labai šiltai jį apkabindami.
- Pasisveikinkite su kitu žmogumi labai stipriu, tvirtu rankos paspaudimu.
- Sveikindamiesi su kitu žmogumi, laikykitės maždaug 2 pėdų atstumu ir pa- spauskite ranką, bet labai nestipriai.

Patarimai vadovui

Tai linksmas „ledlaužis“, naudojamas vienas kito nepažįstančių žmonių grupėje.

Mes pabrėžiame, kad jo tikslas nėra stiprinti stereotipus. Trumpa diskusija apie dalyvių reakciją turėtų sukliudyti taikyti stereotipus ir galėtų būti nau- dingas žingsnis link kito užsiėmimo. Galėtumėte paklausti:

- Ar galite pasakyti, iš kur kilo šie pasisveikinimai?
- Kiekjie yra stereotipizuojami? Pavyzdžiui, ar visi vokiečiai stipriai paspaudžia rankas?
- Kaip sveikindamiesi jūs jautėtės? Gerai ar negerai? Kodėl?
- Arkada nors buvote patekęs į situaciją, kai svetimoje šalyje jus šiltai sutiko triskart pabučiuodami, o jūs sutrikote ir atsitraukėte po dviejų pabučiavimų, nes nežinojote, kaip reikia teisingai pasisveikinti?

Baigę imkitės žaidimo, kuriame analizuojami stereotipai, pvz., „Pirmieji įspūdžiai“ (žr. 83 psl.).

Pastaba: žaidėjams pasidomėjus, iš kur kilo šie skirtingi papročiai, paprašykite jų atspėti. Atsakymai ir patarimai sveikinantis yra tokie:

- sveikindamiesi su kitu žmogumi, laikykitės maždaug 2 pėdų atstumu ir pa- spauskite ranką, bet tik labai nestipriai (Anglija);
- pasisveikinate su kitu žmogumi jį apkabindami ir pabučiuodami tris kartus į skruostus (Olandija ir Belgija);
- pasisveikinate su kitu žmogumi jį apkabindami ir pabučiuodami du kartus į skruostus (Portugalija ir Ispanija);
- pasisveikinate su kitu žmogumi jį apkabindami ir pabučiuodami jį keturis kartus į skruostus (Paryžius);
- pasisveikinate su kitu žmogumi sudėdami rankas lyg meldamiesi ir nusi- lenkdami vienas kitam (Japonija);

- pasisveikinate su kitu žmogumi pasitrindami nosimis (eskimai);
- pasisveikinate su kitu žmogumi labai šiltai jį apkabindami (Rusija ir Palestina);
- pasisveikinate su kitu žmogumi labai stipriai, tvirtu rankos paspaudimu (Vokietija).

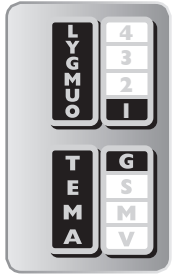
Iš: *Co-operative Studies Manual*, Co-operative Union Education Department, Stanford Hall, Loughborough, Leicestershire, LE-125QR, UK

visi skirtingi
visi lygūs

toos distintos
toos iguales

BŪDAI, KAIP PRADĖTI DIRBTI SU KAMPANIJOS TEMOMIS

Šis metodinis rinkinys buvo parašytas europiečiams, kurie atsiduria įvairiose situacijose. Savaimė aišku, kad kai kurie žmonės dirbs su grupėmis, kurioms reikės labai paprastų užsiėmimų, kurių metu nebūtinas geras grupinis darbas ar diskutavimo įgūdžiai. Šie užsiėmimai gali būti naudingi pradžioje, paskatinti iškelti klausimus ir pradėti diskusiją su kampanija susijusiomis temomis.

Jūsų grupės nariams susidomėjus, imkitės paprastesnių žaidimų, esančių pagrindinėje rinkinio dalyje. Pavyzdžiui, kokį nors 1 lygmens žaidimą, skirtą išjudinti grupę ir pradėti dirbti su susidarytomis nuomonėmis – „Vienas yra lygu vienam“ (žr. 135 psl.), „Pirmieji įspūdžiai“ (žr. 83 psl.) arba „Garbinimas“ (žr. 67 psl.).

Tikslai:

- suteikti informacijos;
- paskatinti sąveiką ir bendradarbiavimą;
- paskatinti susidomėjimą temomis;
- suteikti žinių apie kitokius žmones.

Laikas: nenustatytas.

Grupės dydis: neapibrėžtas.

Patarimai vadovui

Naudokite ir pritaikykite žemiau pateiktas idėjas suvienyti grupės narius.

Visų diskusijų metu aptarkite:

- tai, ką dalyviai padarė ar pasakė;
- koišmoko žaidimo metu ir kaip tai siejasi su jų pačių gyvenimu, bendruomene ir platesniu pasauliu.

1. Plakatai

Suraskite nuotraukų su žmonėmis, kurie koku nors atžvilgiu yra skirtingi, priklijuokite jas ant didelių lapų popieriaus ir apačioje užrašykite nebaigtų sakinių. Parinkite tokius sakinius, kad dalyviai pamąstytų jūsų norimomis temomis, pavyzdžiui: „aš esu iš...“, „mano mėgstamiausias patiekalas yra...“, „mano mėgstamiausia muzika yra...“, „mano vardas yra...“. Paprašykite dalyvių užbaigti sakinį. Taip pat galite paprašyti jų pačių užrašyti sakinių ant plakatų.

Kitas būdas – prisirinkti vietas, nacionaliniu ar tarptautiniu mastu žinomų žmonių nuotraukų, kovojančių su rasizmu, netolerancija, skatinančių lygybę ir pan. Paprašykite dalyvių pasakyti jų vardus ir kuo jie yra žymūs.

2. Skirtingas maistas, skirtingas skonis

Savo grupei nupirkite įvairių skirtingų rūšių užkandžių, kurie kilę iš kitų kultūrų, pavyzdžiui, indišku *papadam* traškučių, krevečių sausainių.

Parduokite kolą su kita kalba užrašytais etiketėmis (galite jų atsivežti iš kelio-

nių po užsienį). Padrąsinkite dalyvius paragauti kitokio maisto.

3. Kitokie žurnalai – kitos kalbos

Atsineškite jaunimui skirtų žurnalų, parašytų skirtingomis kalbomis, arba iš kitų šalių.

Palikite juos, kad jaunimas galėtų pasiimti. Pasinaudokite galimybe supažindinti su kitokiais žmonėmis.

4. Stalo žaidimai

Parinkite kitų šalių stalo žaidimų.

Tinkamai parinkę klausimus sužadinsite susidomėjimą kita kultūra.

5. Viktorinos ir apklausos

Pateikite vaizdinę medžiagą, susijusią su dalykais, su kuriais norite susipažinti, pvz., skirtingų kultūrinių švenčių ar valiutos pavadinimų ir pan.

Veskite „Kiek tu žinai?“ apklausas apie įžymius žmones, kurie skatino toleranciją, pavyzdžiui, Mahatma Gandhis buvo įžymus, nes:

- a) buvo futbolininkas;
- b) buvo Indijos nepriklausomybės kovos vadas;
- c) buvo Pakistano ministras pirmininkas.

(Teisingas atsakymas: b)

Viktorinos sujungiant žodžius

Sudarykite tradicinių valgių sąrašus ir jų kilmės šalis. Paprašykite dalyvių sujungti linijomis patiekalą su šalimi, iš kurios jis kilo.

Pavyzdžiui:

spagečiai	—	—	Ispanija
hagis	—	—	Italija
paelijia	—	—	Škotija

6. Vakarėlių temos

Pasikvieskite kokį nors ypatingu talentu išsiskiriantį žmogų, kuris savo talentą pademonstruotų grupei. Pavyzdžiui, žmogų, skaitantį Brailio raštą, šokantį tradicinius šokius, drožinėjantį, giedantį mantras, grojantį koku nors instrumentu (galbūt dūdmaišiu?), dėvintį tradicinį kostiumą ir pan.

7. Filmai ir vaizdo įrašai

Filmų ir įrašų žiūrėjimas yra linksmas ir informatyvus užsiėmimas. Tai gali būti labai naudinga priemonė, jei susiejama su vietos kampanijomis ar įvykiais, paskatinant jaunus žmones įsitraukti į problemų sprendimą.

Literatūra ir šaltiniai

Šis metodinis rinkinys yra pradžios taškas. Toliau svarstyti ir veikti galite pasitelkę šį sąrašą, kuriuo naudojotės rengdami kampaniją „Visi skirtingi – visi lygūs“. Naujau-
sių publikacijų ir interneto puslapių ieškokite „Compass“ skyriuje „Diskriminacija ir
ksenofobija“.

A. LITERATŪRA

Anne Frank Stichting (1992): **De wereld van Anne Frank**, Brussels.

*Metodinis rinkinys skirtas 14–17 metų paaugliams. Pirmoje dalyje pasakojama Anne Frank istorija
nacizmo aspektu. Antroje – sudėti duomenys ir tekstai apie diskriminaciją ir rasizmą šiandien.*

ASTI asbl (1993): **Immigration, tolérance, racisme**, Luxembourg.

*Šiame rinkinyje pateikiami su imigracija susiję statistiniai ir kiti duomenys, tikri liudijimai ir įvairių
autorijų literatūriniai tekstai. Jį išleido ASTI kartu su CDAIC, Kultūros reikalų ir Švietimo ministerijomis.
Prancūzų kalba. Įsigyti galima: ASTI asbl, 10 rue Laval, L-1922 Luxembourg (Liuksemburgas).*

Bandrés, J. M., Garrido D. L., Ibáñez C. R., (1994): **Xenofobia en Europa. Instrumentos jurídicos
contra el racismo**, Jóvens Contra la Intolerancia, Editorial Popular, Madrid, Espagne [ISBN: 84-
7884-124-5].

*Įvairių tarptautinių teisinių dokumentų, susijusių su rasizmu ir netolerancija, rinkinys. Taip pat
pateikiama rasizmo apžvalga skirtingose Europos šalyse ir būdai, kaip su juo kovoti. Pateikiama
labai naudinga esminė informacija. Ispanų kalba, 123 puslapiai.*

Budzinski, Manfred and Clemens, Karin: **Rausland oder: Menschenrechte für alle**, Lamuv.

*Kitokios kilmės žmonės, gyvenantys Šveicarijoje, yra dažnai marginalizuojami ir kenčia nuo
diskriminacijos. Kokios priežastys tai lemia? Kaip būtų galima sukurti tikrą daugiakultūrę visuomenę?
Kaip efektyviai būtų galima garantuoti mažumų apsaugą? Vokiečių kalba.*

Cardenas, Carmen, Equipe Claves (1995): **Guía para la Educacion Intercultural con Jovenes**,
Comunidad de Madrid-Dirección General de Juventud, Madrid, Espagne [ISBN: 84-451-0966-9].

*Tarpkultūrinio jaunų žmonių ugdymo vadovas, kuriame suprantamai ir aiškiai pateikiamos
pagrindinės tarpkultūrinio jaunimo ugdymo gairės. Nurodomi pagrindiniai tarpkultūrinio ugdymo
vystymo programų ir kursų elementai. Ispanų kalba, 78 puslapiai.*

Christlicher Friedensdienst: **Was tut uns der Rassismus an?** CFD.

*Kaip reaguojame į mūsų visuomenėje augančią rasistinę nuotaiką? Ką darome, kai priename to,
kas yra „užsienietiška“, supratimo ribą? Šis krikščioniško judėjimo už taiką metodinis rinkinys skirtas
mokykloms ir suaugusiųjų grupėms. Jame pateikiami tekstai, eilėraščiai, nuotraukos ir daug tolesnės
veiklos patarimų. Vokiečių kalba.*

Colectivo AMANI (1994): **Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos**, editorial
popular, Madrid.

*Tarpkultūrinio ugdymo būtinumas Ispanijos atžvilgiu. Pateikiama daug suplanuotų tarpkultūrinių
kursų aprašymų. Ispanų kalba.*

Collins, Adrienne (1995): **Racism and Intolerance in Ireland**, Report of the Campaign Committee, National Youth Council of Ireland (NYCI).

Rasizmo ir netolerancijos Airijoje istorija, ją patyrusiųjų liudijimai, Airijos įstatymai. NYCI komitetas pateikė 14 rekomendacijų, susijusių su rasizmu Airijoje. Įsigyti galima: NYCI, 3 Montague Street, Dublin 2, Ireland (Airija).

Conseil de la jeunesse d'expression française (1994): *Argumentaire*, CJEF, Bruxelles.

Su imigrantais, gražintais į savo aplinką, susijusios viešosios erdvės. Ypatingas dėmesys skiriamas informacijai, kuri paprastai yra neprieinama. Prancūzų kalba. Įsigyti galima: CJEF, boulevard Adolphe Max 13, B-1000 Brussels, Belgium (Belgija).

Council of Europe (1995): **Domino – A Manual to use Peer Group Education as a Means to Fight Racism, Xenophobia, Anti-Semitism and Intolerance**, Strasbourg.

Šiame vadovėlyje yra konstruktyvių idėjų ir nuorodų su jaunimu dirbantiems asmenims, skirtų padrąsinti jaunos žmones ugdyti bendraamžius. Prancūzų ir anglų kalbomis.

Crickley, Anastasia (1990): **Racism: the Concept, the Dynamic and the Issue**, Co-options.

Rasizmo ideologija ir apraiškos: „rasės“ ir „rasių“ sąvoka; rasinė tipologija ir rasinis mąstymas; rasizmo formos; kieno problema yra rasizmas? Ką mes galime padaryti? Anglų kalba. Įsigyti galima: Trocaire, 169 Booterstown Avenue, Blackrock, County Dublin, Ireland (Airija).

Dadziel, Stella (1993): **Racetracks**, London Borough of Greenwich, Directorate of Education, Woolwich, United Kingdom [ISBN: 1-898443-009].

Šis kovos su rasizmu rinkinys skirtas jauniems žmonėms. Pateikiami istoriniai ir šių laikų duomenys, susiję su rasizmu, taip pat naujais statistiniais duomenimis, personalo mokomieji kursai ir antirasistiniai užsiėmimai. Visiems dirbantiems su jaunais žmonėmis (11–21 m.). Anglų kalba, 225 puslapiai.

Dieteren, Caria and van Hoesel, Lucien (1994): **From xenophobia to extremely intolerant behaviour among young people**, IKOL, Roermond, Pays-Bas.

Rinkinys apie ypač nepakančius jaunuolius ir metodus, kaip su jais dirbti. Pateikiama svarbiausia informacija ir analizė, taip pat įvairūs būdai ir darbo patirtis su (ypač) nepakančiais jaunuoliais. Skirta jaunimui ir socialiniams darbuotojams. Anglų ir vokiečių kalbomis [Vokiška versija: ISBN 90-801997-1-0]. Įsigyti galima: Limburg Institute for Categorical Relations, P.O. Box 1097, NL-6040 ROERMOND.

European Youth Centre / Centre Européen de la Jeunesse (1991–1993): **Training Courses Resource File / Stages de formation – Dossier Ressources**, 12 vols, Council of Europe, Strasbourg.

Leidinių serija, kurioje kartu pateikiama dauguma pagrindinių dokumentų, naudojamų ir paruoštų EYC mokymų kursuose. Temos: tarpkultūrinis mokymasis; tarptautinių jaunimo kursų planavimas ir organizavimas; įvertinimo technikos. Prancūzų ir anglų kalbomis. Taip pat galima įsigyti rusų kalba išleistą versiją.

Fondazione Cariplo per le iniziative e lo studio sulla multiethnicità: **Crescere in un società multiethnica (1992)**.

Mokymo vadovas apie daugiakultūrę visuomenę pagrindinės mokyklos moksleiviams. Italų kalba. 65 puslapiai.

Conoscere per una società multiethnica (1993).

Mokymo vadovas apie daugiakultūrę visuomenę pagrindinės mokyklos moksleiviams. Italų kalba. 100 puslapių.

Frischknecht, Jürg: **Schweiz, wir kommen**, Limmat.

J. Frischknecht tyrinėjo aktyviuosius rasistus daugiau negu dešimt metų. Šiame leidinyje jis tyrinėja asmenų, atsakingų už tokių prievartos aktus kaip pabėgėlių prieglaudų bombardavimas ir užsieniečių užpuolimai, veiklą ir organizavimą. Vokiečių kalba.

International Christian Youth Exchange (1995): **ICYE Handbook – European Youth Exchanges**, ICYE, Brussels.

Apmąstymų, metodų ir interviu, sukurtų pagerinti tarpkultūrinių jaunimo mainų kokybę, rinkinys. Anglų kalba. Įsigyti galima: ICYE, Naamsesteenweg 164, B-3001 Leuven, Belgium (Belgija).

Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (1993): **5 miljard mensen: allemaal anders, allemaal familie**, Brussels.

Šiame muziejaus leidinyje pateikiama, kaip šiuolaikinis mokslas aiškina pasaulio tautų kūno panašumus ir skirtumus. Jame yra daug piešinių, statistinių duomenų ir paaiškinimų apie žmogaus kūną. Vokiečių ir prancūzų kalbomis. Įsigyti galima: KBIN, Vautierstraat, B-1040 Brussels, Belgium (Belgija).

Liégeois, Jean-Pierre (1994): **Roma, Gypsies, Travellers**, Council of Europe Press, Strasbourg [ISBN 92-871-2349-7].

Skirtas mokytojams, mokytojų kvalifikacijos kėlėjams, grupių vadovams, socialiniams darbuotojams ir tiems, kurie nori daugiau sužinoti apie romus ir klajoklius. Pateikiama jų kultūros, gyvenimo būdo ir tapatybės apžvalga ir paaiškinimai. Ši knyga yra svarbi priemonė kovai su stereotipais ir išankstinėmis nuostatomis apie šias bendruomenes. 323 puslapiai. Anglų ir prancūzų kalbomis [Prancūziškas leidimas: Roma, Tsiganes, Voyageurs, ISBN 92-871-2348-9]. Įsigyti galima iš Europos Tarybos pardavimo agentų arba Europos Tarybos leidykloje, F-67075 CEDEX.

Liessens, Jean-Luc (1993): *Ailleurs est aussi un pays. Jeunes, immigrations et mouvements associatifs*, Conseil de la jeunesse catholique, Éditions Vie Ouvrière, Brussels.

Musulmonų jaunuoliai jaunimo organizacijose yra vienas aiškių ženklų, kad visuomenė turi būti pozityviai daugiakultūrė. Pateikiama istoriju, dainų, ištraukų iš komiksų ir filmų apžvalgų. Prancūzų kalba.

Lorenz, Walter (1994): **Developing Anti-Racist Strategies – An experimental learning module within the Youth for Europe programme**, European Centre for Community Education, Coblenz.

Jaunimo mainų, kaip kovos su rasizmu dalies, analizė. Pateikiami su šia tema susiję kursai dirbti su jaunimu. Anglų kalba. Įsigyti galima: ECCE, Am Finkenherd 4, D-5400 Koblenz, Deutschland (Vokietija).

Mångkulturellt Centrum (1991): **Sagor från hela världen**, Invandrarminnesarkivet, Sveriges Invandrarinstitutet och Museum i Botkyrka, Stockholm, Sweden [ISBN 91-971176-1-7].

28 tradicinių pasakų iš 28 šalių rinkinys. Pasakos yra puikus būdas pažinti skirtingas kultūras ir šalis. Pasakos išspausdintos originalo ir švedų kalbomis. 268 puslapiai. Įsigyti galima: Mångkulturellt Centrum, Fittja Gård, S-14785 TUMBA.

Meulenbelt, Anja: **Scheidelinien – Über Sexismus, Rassismus und Klassismus**, rororo Taschenbuch.

Šioje knygoje kalbama apie problemą, susijusią su išskirtine kova prieš vieną diskriminacijos formą. Pavojus yra tas, kad negalima suprasti visų diskriminacijos mechanizmų. Vokiečių kalba.

Morán, Juan de Dios (1993): **Cuaderno de Educación Multiétnica**, Jóvenes Contra la Intolerancia, Editorial Popular, Madrid, Spain [ISBN: 84-7884-096-6].

Tekstų ir mokomųjų kursų rinkinys jauniems žmonėms mokykloje ir užklausinės veiklos metu. Pateikiama informacija ir konkretūs užsiėmimai, susiję su stereotipais, nušviečiamas problemos atsiradimas ir suvokimas, pabėgėlių ir imigrantų situacija. Ispanų kalba, 70 puslapių.

Morelli, Anne (1992): **Histoire des étrangers et de l'immigration en Belgique de la préhistoire à nos jours**, collection EVO Histoire, Éditions Vie Ouvrière – CBAI, Brussels.

Šioje knygoje siekiama parodyti, kad tautos nuolat kraustėsi ir mes visi esame imigrantų palikuonys. Prancūzų ir vokiečių kalbomis.

Morsy, Zaghloul (1994 for the Spanish version): **La Tolerancia, Antología de textos**, Jóvens contra la intolerancia/Editorial Popular/Ediciones UNESCO, Madrid, Spain [ISBN: 84-7884-123-7].

Ispaniška UNESCO antologijos tekstų apie toleranciją versija. Nuo Biblijos iki Korano, nuo Servanteso iki Voltero, nuo Tomo Akviniečio iki Martino Liuterio Kingo. Antologijoje pateikiami gražiausi ir stipriausi tekstai apie toleranciją. Ispanų kalba. 270 puslapių.

Nederveen Pieterse, Jan: **Wit over zwart. Beelden van Afrika en zwarten in de weterse populaire cultuur**, NOVIB, Den Haag.

„Baltas ar juodas“ – tyrimas apie galios raidą ir susidaromą nuomonę. Kaip dominavimo santykiai pasireiškia kultūroje kiekvieną dieną? Kaip jie normalizuojami, kaip pasireiškia kalboje ir susidarant nuomonę? Vokiečių kalba.

Otten, Hendrik and Treuheit, Werner (1994): **Interkulturelles Lernen in Theorie und Praxis**, Leske + Budrich, Opladen, 1994.

Išsamus dabartinės tarpkultūrinio mokymo tarptautiniuose jaunimo kursuose padėties tyrimas.

Perotti, Antonio (1994): **The case for Intercultural Education**, Council of Europe, Strasbourg.

Anglų ir prancūzų kalbomis. Įsigyti galima iš Europos Tarybos leidimo atstovų arba Europos Tarybos leidykloje, F-67075 CEDEX.

Red Cross Youth (1995): **Do you see what I see?** Geneva, Switzerland.

Mokomasis užduočių rinkinys jauniems žmonėms su konkrečiais ugdymo kursais apie susidaromą nuomonę, skirtumus, konfliktus ir veiksmus. Anglų kalba, 36 puslapiai. Įsigyti galima: International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, Youth Programme, P. O. Box 372, CH-1211 GENEVE.

SOS Racismo **Guia Anti-Racista**, Lisboa, Portugal, 1992.

Įvairių autorių tekstų ir straipsnių rinkinys apie rasizmą ir diskriminaciją Portugalijoje. Portugalų kalba, 130 puslapių. Įsigyti galima: SOS Racismo, Rua Rodrigo da Fonseca 56-2, P-1000 LISBOA.

SOS Racismo (1994): **Escola de todas as cores**, Lisboa, Portugal.

Išsamus tarpkultūrinio ugdymo ir ugdymo prieš rasizmą kursų rinkinys mokytojams skirtas naudoti vidurinėse mokyklose. Rinkinys įdomus, nes jame pateikiami paruošti užsiėmimai įvairioms klasėms ir mokykliniams metams, pritaikyti tam tikrai mokymo programai kiekvienai klasei. Portugalų kalba, 120 puslapių. Įsigyti galima: SOS Racismo, Rua Rodrigo da Fonseca 56-2, P-1000 LISBOA.

Taylor, Mark (1993): *Alien 93: Youth Organisations Combating Racism and Xenophobia*, Youth Directorate, Council of Europe, Strasbourg.

Daug jaunimo organizacijų skatina aktyvią toleranciją ir kovoja su rasizmu. Šiame leidinyje surinkta plataus spektro medžiaga, gauta jų darbo metu: įvairiai traktuojamas rasizmas; socialiniai, politiniai ir ugdomieji kursai; filmografija su komentarais. Vokiečių, prancūzų, anglų, ispanų ir slovākų kalbomis.

(Le) Toit du monde, Orcades, (1993): *Regards Pluriels*, Poitiers, France [ISBN: 2-903809-19-4].

Vadovėlis su 38 ugdomaisiais kursais apie išankstines nuostatas, diskriminaciją, rasizmą ir atskirtį. Tinka ugdyti informaliai ir formaliai. Prancūzų kalba, 76 puslapiai. Įsigyti galima: ORCADES, 12 rue des Carmélites, F-86000 POITIERS.

Uitgeverij EPO (1993): *Tien gekleurde meisjes*, Berchem [ISBN: 90-6445-777-8].

Šioje knygoje originaliai pasakojama apie supantį pasaulį, aprašytą jaunos moters, kokią jūs sutinkate kasdien autobuse ar traukinyje. Joje pateikiama patirtis, jausmai ir mintys, kurios jums padėtų suvokti nacionalizmo ir rasizmo nehumaniskumą. Vokiečių kalba.

B. VAIZDO ĮRAŠAI, FILMAI

Armendáriz, Montxo (1990): *Las Cartas de Alou*, Prod. Elias Querejeta, Madrid, Spain.

Alou nelegaliai atvyksta į Ispaniją ieškotis darbo. Jis išgyvena dirbdamas atsitiktinius darbus, susiranda draugų, vėliau yra išvaromas. Bando sugrįžti į Ispaniją. Laiškuose, kuriuos rašo savo šeimai, pasakoja apie netoleranciją, išnaudojimą ir sunkumus, su kuriais susiduria. Ispanų kalba, 90 minučių. Įsigyti galima iš Elias Querejeta P.C.SL, Maestro Lassalle, 21, E-28016 MADRID. Kitos šalys: Lumière, 14 rue Séguier, F-75006 PARIS.

ASTI asbl (1993): *Cohabitation*, Luxembourg.

Vaikų, jaunuolių ir suaugusiųjų portretų rinkinys mokykloje, jų laisvalaikiu, darbe, švenčių metu ir t. t. Skirtingų tautybių žmonių portretai pateikiami be žodžių, skamba muzika. Įsigyti galima iš: ASTI asbl, 10 rue Lavai, L-1922 Luxembourg (Liuksemburgas).

BRTN (1992): *Belgen alle landen*, Panorama, Brussels, Belgium.

„Panoramos“ leidinys apie imigraciją į Belgiją per pastaruosius trisdešimt metų. Ypatingas dėmesys skiriamas viešosios nuomonės padarytai įtakai jaunuoliams migrantams po 1991 m. įvykių. 40 minučių. Vokiečių kalba. Įsigyti galima iš: BRTN, Reyerslaan 52, B-1044 Brussels, Belgium (Belgija).

Comunidad de Madrid (1995): *Abre tu Mundo*, Prod. La sombra Asociados and Comunidad de Madrid, Spain.

Trumpas dokumentinis filmas, pristatantis tarpkultūrinio ugdymo temas ir pasaulinę tarpusavio priklausomybę. Labai tinka mokykloms ir ugdyti informaliai. Ispanų kalba, 8 minutės. Įsigyti galima: Comunidad de Madrid, Consejería de Educación y Cultura, Dirección de J Juventud, Madrid, Spain (Ispanija).

Fondazione Cariplo per le iniziative e lo studio suilla multietnicità: *Storie di Bambini* (1995).

Metodinis rinkinys, pateikiamas vaizdajuostėmis, skirtas ugdyti tarpkultūriškai pradinėje mokykloje. Viena vaizdajuostė – animacija apie vaikus iš skirtingų kultūrų. 7 minutės. Italų kalba. Antroje pasakojama vaikų iš Kinijos, Egipto, Peru ir Ganos gyvenimo diena. 2 valandos. Italų kalba. Įsigyti galima: ISMU, Foro Buonaparte 22, 1-20121 Milano.

Lejeune, S (1984): **L'orchestre noir**, Essel Films – Contrechamp, Brussels.

Dokumentinis filmas apie kraštutinius dešiniuosius Europoje, ypatingas dėmesys skiriamas Belgijai. Pateikiami archyviniai filmai ir nuotraukos, susijusios su jų veikla. 100 minučių. Prancūzų kalba. Įsigyti galima: La médiatèque de la Communauté française, place de l'Amitié 6, B-1160 Bruxelles, Belgium (Belgija).

McGovern, Philip (1991): **Black and Irish**, RIE Production.

Interviu su dviem jaunais juodaodžiais studentais, gimusiais Airijoje, jų patirtį ir jausmas būnant „kitokiais“, pasakojama, kaip juos suvokia kiti. Anglų kalba. Įsigyti galima: Youth Programs Department, Kevin Linehan, RTE Television Centre, Donnybrook, Dublin 4, Ireland (Airija)

Mediabib (1987): **Lege cel**, Mediabib.

Televizijos filmas pagal Renė Swartenbroeckx knygą apie kartų konfliktą turkų šeimoje, gyvenančioje Belgijoje. 50 minučių. Įsigyti galima: CBW, Van Davelstraat 35, B-2140 Borgerhout, Belgium (Belgija).

Osten, Susan (1993): **Tala, det är så mörkt**, Götafilm, Sueden.

Istorija apie jauno agresyvaus skustagalvio rasisto ir gydytojo žydo, kuris stengiasi padėti jam įveikti socialines problemas, santykius. Filme atskleidžiamas paveikslas visuomenės, kurioje rasizmas ir diskriminacija tapo „normaliais“ dalykais. Puikiai tinka grupės diskusijoms. Originalo kalba (švedų), titrai anglų ir prancūzų kalbomis; 90 minučių. Anglų ir prancūzų kalbų versijas galima įsigyti: Satchel Films, 10 av. des Gobelins, F-75005 PARIS. Angliškas pavadinimas: „Speak up, it's so dark“, prancūziškas pavadinimas: „L'affrontement“.

RTBF (1986): **La perception de l'étranger chez l'enfant**, Émission Nuances, Brussels.

Pasakojimas apie dešimties metų vaikų iš skirtingų šalių atostogas. Analizuojami stereotipai ir panašumai. 93 minutės. Prancūzų kalba. Įsigyti galima: La médiatèque de la Communauté française, place de l'Amitié 6, B-1160 Bruxelles, Belgium (Belgija).

Terbah, Halim and Treguer, Patrick (1993): **VISA pour un AUTRE REGARD**, co-production Le Toit du Monde and MCL Carré Images, Poitiers, France.

Filmas apie rasizmą Puatjė mieste. Šiame filme pateikiama daug paauglių ir suaugusiųjų nuomonių, įspūdžių ir jausmų. Filmas yra visuomenės, kuri palieka truputį vietos tiems, kurie yra kitokie, veidrodis. Manicheizmas, sudėtingumas, demokratija ir informacija – keletas pagrindinių žodžių, kuriais remdamiesi jaunuoliai kalba apie rasizmą. 37 minutės, VHS SECAM formatas, prancūzų kalba. Įsigyti galima: MCL CARRE IMAGES, Service diffusion, B. P. 228, F-86006 POITIERS CEDEX.

Van Meir, G (1991): **Het schoonste van al**, Ikon Nederland 3 -BRTN, Brussels, Belgium.

Rozeke – 70 metų senutė ištinusia lūpa, dėl kurios jai sunku kalbėti, patyrusi ir daugiau sužeidimų nuo smurtautojų. Ji buvo užpulta savo mažame kambaryje, esančiame darbininkų kvartalo kaimynystėje, kurio dauguma gyventojų yra marokiečiai imigrantai. Rozeke rašo pareiškimą Antverpeno policijos nuovadoje. Vokiečių kalba. Įsigyti galima: BRTN, Reyerslaan 52, B-1044 Brussels, Belgium (Belgija).

ALIEN 93 pateikia išleistų su šia tema susijusių filmų ir vaizdajuosčių sąrašą su aprašymais.

Dėkojame nacionalinės kampanijos komitetams Airijoje, Belgijoje, Ispanijoje, Italijoje, Liuksemburge ir Šveicarijoje už pagalbą sudarant šį sąrašą.

PRIEDAI

I PRIEDAS

Vienos deklaracija

(Čia pateikiamas visas „Declaration and Plan of Action on combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance“ tekstas, kuris yra Vienos deklaracijos dalis, priimtos ir pasirašytos 1993 m. spalio 9 d. Vienoje, Europos Tarybos šalių narių valstybių ir vyriausybių vadovų).

Deklaracija ir kovos su rasizmu, ksenofobija, antisemitizmu ir netolerancija veiksų programa

Mes, Europos Tarybos valstybių narių ir vyriausybių vadovai,

būdami įsitikinę, kad tradicijų ir kultūrų skirtumai per amžius buvo vienas iš Europos turtų ir kad tolerancijos principas yra atviros visuomenės, gerbiančios kultūrinius skirtumus, su kuriais mes esame susiję, išsaugojimo Europoje garantija;

būdami įsitikinę, kad demokratinės ir pliuralistinės visuomenės, gerbiančios visų žmonių orumą, sukūrimas yra vienas svarbiausių Europos kūrimo tikslų; nerimaudami dėl rasizmo, ksenofobijos ir antisemitizmo atgimimo, netolerancijos plitimo, prievartos veiksų augimo, ypač prieš migrantus ir imigrantų palikuonis, juos žeminančio elgesio ir jų lydinčios diskriminacijos;

taip pat nerimaudami dėl agresyvaus nacionalizmo ir etnocentrizmo plitimo, kurie sudaro sąlygas atsirasti naujoms ksenofobijos apraiškoms;

rūpestį kelia ekonominės situacijos blogėjimas, kuris kelia grėsmę Europos visuomenių sanglaudai, sukeldamas atskirtį, kuri skatina socialinę įtampą ir ksenofobijos apraiškas;

būdami įsitikinę, kad šios netolerancijos apraiškos kelia grėsmę demokratinėi visuomenei ir jos esminėms vertybėms bei griaua Europos pamatus;

patvirtindami Ministrų Komiteto 1981 m. gegužės 14 d. Deklaraciją, kurioje pasitarėji jau oficialiai pasmerkė visas netolerancijos formas ir prievartos veiksmus, kuriuos jos sukėlė;

dar kartą patvirtindami solidarumo vertybes, kurios gali įkvėpti visus visuomenės narius siekiant sumažinti marginalizaciją ir socialinę atskirtį;

būdami įsitikinę, kad Europos ateitis reikalauja iš atskirų asmenų ir jų grupių ne tik tolerancijos, bet ir veikti kartu suderinant savo įnašus,

- griežčiausiais įmanomais žodžiais pasmerkiame visas rasizmo formas, ksenofobiją, antisemitizmą ir netoleranciją bei visas religinės diskriminacijos formas;

- skatiname valstybes nares toliau dėti pastangas, kurių jau ėmėsi, kad pašalintų šį reiškinį, ir įsipareigojame sustiprinti nacionalinius įstatymus, tarptautines instrumentus ir imtis tinkamų priemonių nacionaliniame ir Europos lygmenyse;
- kovotisu visomis ideologijomis, politika ir praktika, kurios kursto rasinę neapykantą, prievartą ir diskriminaciją, taip pat su bet kokiais veiksmais ar kalba, skatinančia baimę ir įtampą tarp skirtingų rasinių, etninių, nacionalinių, religinių ar socialinių grupių;
- išleisti būtiną kreipimąsi į Europos žmones, grupes ir piliečius, ypač jaunus žmones, kad jie ryžtingai įsipareigotų kovoti su visomis prievartos formomis ir kad aktyviai dalyvautų kuriant Europos visuomenę, pagrįstą bendromis vertybėmis, tokiomis kaip demokratija, tolerancija ir solidarumas.

Baigdami nurodome Ministrų Komitetui plėtoti ir įgyvendinti kaip galima greičiau toliau pateiktą **Veiksmų programą** ir pasirūpinti būtinomis piniginėmis lėšomis.

Veiksmų programa

1. Pradėti didelę Europos jaunimo kampaniją mobilizuoti visuomenę, kad ji priartų tolerantiškai visuomenei, grindžiamai visų jos narių lygybe ir besipriešinančiai rasizmo, ksenofobijos, antisemitizmo ir netolerancijos apraiškoms. Ši kampanija, koordinuojama Europos Tarybos, bendradarbiaujant su Europos jaunimo organizacijomis, bus vykdoma nacionaliniu ir vietiniu lygmeniu kuriant nacionalinius komitetus.
Ja iš esmės bus siekiama skatinti bandomuosius projektus visuose visuomenės sluoksniuose.
2. Paskatinti valstybes nares suteikti didesnes garantijas kovai su visomis diskriminacijos dėl rasės, tautinės ar etninės kilmės formomis, ir:
 - neatidėliojant peržiūrėti jų įteisinimą ir reglamentavimą siekiant pašalinti tuos įstatymus, kurie skatina diskriminaciją, pagrįstą viena šių priežasčių, arba palaiko išankstines nuostatas;
 - garantuoti efektyvų kovos su rasizmu ir diskriminacija įstatymų įgyvendinimą;
 - skatinti prevencines priemones kovojant su rasizmu, ksenofobija, antisemitizmu ir netolerancija ir jas įgyvendinti, skiriant ypatingą dėmesį skatinti jų suvokimą ir pasitikėjimo kūrimo priemonėms.
3. Įkurti vyriausybinių ekspertų komitetą ir jam pavesti:
 - peržiūrėti valstybių narių įstatymus, politiką ir kitas priemones kovojant su rasizmu, ksenofobija, antisemitizmu ir netolerancija bei jų efektyvumą;
 - teikti pasiūlymus, kaip toliau veikti vietiniu, nacionaliniu ir europiniu lygmenimis;
 - formuluoti pagrindines politines rekomendacijas valstybėms narėms;

- analizuotitarptautines teisines priemones, susijusias su problema, ir ten, kur būtina, jas tobulinti.

Ekspertų komisija reguliariai teiks ataskaitas Ministrų Komitetui, kuris reikalaus nuomonių iš atitinkamų vykdomųjų komitetų.

Kitus klausimus dėl šio naujo mechanizmo funkcionavimo turės spręsti Ministrų Komitetas.

4. Skatinti abipusį žmonių supratimą ir pasitikėjimą remiantis Europos Tarybos bendradarbiavimo ir paramos programomis. Šioje srityje dirbant ypač reikės:

- studijuotigiliai įsišaknijusias netolerancijos priežastis ir svarstyti kovos priemones, ypač seminarų metu ir palaikant tyrimo programas;
- skatinti žmogaus teisių ir pagarbos kultūriniam skirtumams ugdyimą;
- stiprintiprogramas, kuriomis siekiama panaikinti išankstines nuostatas mokant istorijos, pabrėžiant pozityvią abipusę skirtingų šalių religijų ir idėjų sąveiką Europos istorijos raidos atžvilgiu;
- skatintitarpvalstybinį bendradarbiavimą tarp vietinės valdžios organų ir taip padidinti jų pasitikėjimą;
- paskatintibendradarbiavimą tarpkultūrinių santykių ir lygių galimybių srityse;
- plėtoti kovos su socialine atskirtimi ir dideliu skurdu politiką.

5. Iš profesionalių žurnalistų reikalauti, kad jie praneštų apie rasistinius veiksmus ir netoleranciją ir juos komentuotų remdamiesi faktais, atsakingai; kad būtų tobulinami profesinės etikos kodeksai, kuriuose pateikiami šie reikalavimai.

Įgyvendindama šią programą Europos Taryba atsižvelgs į UNESCO darbo ataskaitas tolerancijos srityje, ypač ruošiantis „Tolerancijos metams“ 1995 m. Pirmoji Veiksmų programos įgyvendinimo ataskaita bus pateikta Ministrų Komitetui 94-ojoje sesijoje 1994 m. gegužės mėnesį.

II priedas

visi skirtingi
visi lygūs

Europos jaunimo organizacijų deklaracija, parengta 1993 m. spalio 8–9 dienomis Vienoje, Europos Tarybos viršūnių susitikime

Europos nacionalinių jaunimo komitetų taryba (Council of European National Youth Committees – CENYC) Tarptautinių jaunimo organizacijų Europos koordinavimo biuras (European Co-ordination Bureau of International Youth Organizations – ECB)

Austrijos federacinė jaunimo taryba (Austrian Federal Youth Council – ÖBJR)

Jaunimo deklaracija

Mes, jaunimo organizacijos, dalyvaujančios šiame renginyje, sveikiname valstybių ir vyriausybių vadovus ir naudodamiesi šia galimybe pranešame:

1. Mes tikime, kad diskutuojama apie rasizmą ir ksenofobiją turėtų būti plačioje ekonominėje bei socialinėje plotmėje ir apimti platesnes temas, tokias kaip marginalizacija ir socialinė atskirtis. Kaip jaunimo organizacijos, sveikiname mūsų visuomenę turtėjančią žmonėmis iš kitokių kultūrų ir pripažįstame migrantų bendruomenių pozityvią įtaką mūsų šalims ekonominėje, demografinėje, socialinėje ir kultūrinėje srityse.
2. Apžvelgdami Europos politiką pabėgėlių atžvilgiu ir imigracijos politikos formulavimą, turime atsižvelgti į pasaulinę pabėgėlių situaciją ir atkreipti dėmesį, kad tik 3 % visų pasaulio pabėgėlių atvyksta į Europą.
3. Tikime, kad turi būti skiriami augantys rasistiniai smurtiniai išpuoliai nuo kasdienės diskriminacijos, su kuria susiduria migruojančios bendruomenės, ir bet koks pasiūlytas veiksmas turėtų apimti abi šias sritis.
4. Bet koks temos svarstymas turi apimti ekonominę nelygybę tarp Šiaurės ir Pietų valstybių ir politinius nestabilumus, kurių esama didžiojoje pasaulio dalyje.
5. Strategijos įveikti rasizmą ir ksenofobiją neturėtų būti skirtos diskusijoms dėl sienų uždarymo ar teisės į prieglobstį apribojimams, kurie tik skatina rasizmo tendencijas. Neturime versti kaltės migrantų bendruomenėms, kurios Europoje dažnai marginalizuojamos.
6. Apie kovą su rasizmu negali būti kalbama atskirai nuo bendros kovos su atskirtimi. Ksenofobija yra nesaugumo, kurį sukelia ekonominiai ir socialiniai sunkumai, pasekmė. Kai dalis visuomenės jaučiasi atskirta ir marginalizuojama, negalime tikėtis, kad ji žiūrėtų į užsieniečius ir spręstų apie juos be išankstinių nuostatų ar pykčio.
7. Pritariame Europos veiksmų programos kovai su rasizmu, ksenofobija, antisemitizmu ir netolerancija idėjai ir, kaip jaunimo organizacijos, tikimės suvai-

כולם שווים
כולם שווים

dinti svarbų vaidmenį skatinant aktyvų ir visapusišką jaunų žmonių dalyvavimą mūsų visuomenėse. Tikime, kad toks veiksmų planas turi apimti visas organizacijas, šiuo metu įsitraukusias į kovą su rasizmu, ksenofobija ir netolerancija, ir turi pasiekti kiek įmanoma daugiau žmonių. Mes taip pat turime remtis praeities patirtimi ir dabartinėmis iniciatyvomis šioje srityje.

8. Įveikti rasizmą, vadinas, tobulinti socialinę politiką, padedant silpniausioms bendruomenės dalims; taip pat kurti su tuo susijusią miesto politiką, kuri, be kitų dalykų, įtrauktų jaunus žmones mokymo, mokyklos, vietiniame arba šeimos lygmenyse.
9. Tikime Europa, atvira pasauliui, Europa, pagrįsta pagarba žmonių teisėms, demokratijai, kiekvieno visapusišku dalyvavimu visuomenėje. Mes deklaruojame, kad rasizmas, antisemitizmas, ksenofobija ir netolerancija yra nepriimtini, nes šie reiškiniai kelia grėsmę esminėms mūsų visuomenės struktūroms. Dėl šios priežasties padarysime viską, kas įmanoma, kad juos įveiktume. Vienos deklaracija yra visuotinė ir humanistinė savo principais, tačiau norint, kad jie būtų efektyvūs, pateikti pasiūlymai turi būti visiškai įgyvendinti. Mes, jaunimo organizacijos, nuoširdžiai prašome valstybių ir vyriausybių vadovų, dalyvaujančių Vienos viršūnių susitikime, atkreipti dėmesį į tokius dalykus:

A. Politiniame lygmenyje:

mes tikimės, kad mūsų politiniai lyderiai:

- bus pakankamai drąsūs pasmerkti rasizmą, ksenofobiją, antisemitizmą ir netoleranciją kaip visiškai nepriimtinius laisvai ir demokratinei visuomenei;
- pasmerkspolitinių lyderių paslėptą ar atvirą su rasinėmis problemomis susijusių klausimų naudojimą rinkimų tikslais;
- kurs miesto politiką, kuri palengvintų jaunų žmonių įsiliejimą į profesinį gyvenimą ir suteiktų jiems vietinio lygmens galimybes, kurios leistų jauniems žmonėms visapusiškai įsilieti į visuomenę;
- įgyvendins bei tobulins jaunimo politiką ir padidins paramą vietinėms, regioninėms, nacionalinėms ir Europos jaunimo organizacijoms, kurios yra stabilios visuomenės pagrindas;
- skatins jaunimo mobilumą, kuris skatina tarpkultūrinį supratimą. Tai apima vizų apribojimų panaikinimą ir paramą esančioms programoms, skatinančioms jaunimo mobilumą (pavyzdžiui, *Inter-Rail* kortelė).

B. Įstatymų lygmenyje:

- kurbūtina, sukurs teisinį aparatą, smerkiantį rasistinius veiksmus ir rasistinės, ksenofobinės ar antisemitinės propagandos platinimą;
- viešins ir visiškai įgyvendins tokius įstatymus;
- pristatys kompensacijos sistemą rasistinių išpuolių aukoms;

- įkurs nepriklausomus teisinius organus, kurie kovos su rasistiniais veiksmais;
- pabėgėliams garantuos teisę į prieglobstį;
- palengvins pilietybės suteikimą arba dvigubos pilietybės pritaikymą, kur reikia;
- rastinkamus būdus pašalinti jaunimo mobilumo suvaržymus dėl apribojimų gauti vizą;
- garantuos užsieniečių politinę integraciją, ypač vietiniame lygmenyje, ir suteiks visas rinkėjų ir politines teises visiems užsieniečiams, gyvenantiems legaliai;
- įgyvendins savo įsipareigojimus, kaip nutarta Europos Žmogaus Teisių Konvencijoje, su pagarba pabėgėliams ir prieglobsčio prašytojams;
- garantuos, kad rasizmo problemos nedarytų įtakos diskusijoms apie imigracijos politiką.

C. Ugdymo lygmenyje:

Pripažinus, kad įstatymai yra kovos su rasizmu pagrindas, svarbu, kad nacionalinės vyriausybės įgyvendintų tikrą daugiakultūrę ir tarpkultūrinę ugdymo sistemą visuose lygmenyse (pradiniame, viduriniame ir universitetiniame). Juk mokykloje išmokstame gyventi su kitais, todėl mokykloje nuo vaikystės turi būti mokoma pagarbos kitoms kultūroms, tolerancijos ir noro gyventi kartu.

Praktiniai būdai, kaip tai būtų galima pasiekti:

- požiūris, kuriuo pritariama tarpkultūrinei patirčiai švietimo sistemose;
- ugdymoprogramų raida (pavyzdžiui, istorija, kalbos), kurios skatina pagarbą kitoms kultūroms, o ne stiprina perdėtą savo tautos vertinimą;
- užsieniokalbų mokymosi metodų tobulinimas apimant migruojančių tautų kalbas, skirtas ne tik migrantams, bet ir priimančių šalių žmonėms;
- tarptautinių mokyklos mainų programų kūrimas ir studijų kelionės kaip dalis mokyklos ar universiteto mokymo programos.

Darbas jaunimo ugdymo srityje pagal Europos Tarybos gaires, antrojo Europos jaunimo centro kūrimas, tyrimų padalinio įkūrimas yra svarbūs elementai, įgyvendinant veiksmų programą prieš rasizmą, ksenofobiją, antisemitizmą ir netoleranciją.

Taigi skubiai įgyvendinus šias priemones įmanoma įveikti rasistinę, ksenofobinę ir antisemitinę propagandą, kurią mes šiuo metu patiriame.

Jų neįgyvendinus, tektų prisiminti šturpų Bertolt Brecht sakinį: „*Isčios, iš kurių gimė bjauri pabaisa, vis dar yra vaisingos.*“

Įvertinimo forma

(Prašom užpildyti šiuos lapus. Galite pateikti papildomų duomenų. Taip pat galite rasti šios formos elektroninę versiją šiuo adresu: www.coe.int/compass).

Tikimės, kad jums patiko naudotis antruoju metodinio rinkinio „Visi skirtingi – visi lygūs“ leidimu, kad jums jis padėjo ir buvo naudingas. Norėdami įvertinti rinkinį ir įsitikinti, kad jis atitinka naudotojų poreikius, būtume dėkingi, jeigu skirtumėte laiko pateikti savo nuomonę apie šį rinkinį. Dėkojame.

1. Kaip gavote šį rinkinį?

.....
.....

2. Kokias pareigas eidami naudojotės šiuo rinkiniu? (Prašom pažymėti)

- mokytojas
- mokytojų mokymų vadovas
- jaunimo darbuotojas
- jaunimo darbuotojų mokymų vadovas
- jaunimo ar grupės vadovas
- kita (paaiškinkite)

4. Kokiomis aplinkybėmis ar situacijoje naudojotės šiuo rinkiniu?

- ugdydami formaliai
- ugdydami neformaliai
- vietiniame lygmenyje (prašom patikslinti):
- nacionaliniame lygmenyje (prašom patikslinti):
- tarptautiniame lygmenyje

3. Grupių, su kuriomis dirbote naudodami rinkinį, amžius:

- mažiau negu 15 metų
- tarp 15 ir 18 metų
- tarp 20 ir 25 metų
- tarp 25 ir 30 metų
- daugiau negu 30 metų
- įvairaus amžiaus
- daugiausia:

5. Kokiomis dalimis ar skyriais rėmėtės?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Kurios dalys ar skyriai jums buvo naudingiausi?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Kurios dalys ar skyriai jums buvo mažiausiai naudingi?

.....
.....
.....

8. Kaip siūlytumėte patobulinti šį metodinį rinkinį? (Jei reikia, prašom pridėti papildomų lapų)

.....
.....
.....
.....
.....

9. Kitos pastabos ir pasiūlymai:

.....
.....
.....
.....
.....

Vardas:

El. pašto adresas:

Organizacija:

Prašom atsiųsti formą vienu šių adresų:

*European Youth Centre Budapest,
Zivatar u. 1–3, H-1024 Budapest, Hungary
Faks. +361 212 4076,
El. paštas eycb.secretariat@coe.int*

Europos Tarybos leidinių pardavimo agentūros

AUSTRALIA/AUSTRALIE/AUSTRALIJA

Hunter Publications, 58A, Gipps Street
AUS-3066 COLLINGWOOD, Victoria
Tel. (61) 3 9417 5361
Faks. (61) 3 9419 7154
El. paštas Sales@hunter-pubs.com.au
<http://www.hunter-pubs.com.au>

AUSTRIA/AUTRICHE/AUSTRIJA

Gerold und Co., Weihburggasse 26
A-1010 WIEN
Tel. (43) 1 533 5014
Faks. (43) 1 533 5014 18
El. paštas buch@gerold.telecom.at
<http://www.gerold.at>

BELGIUM/BELGIQUE/BELGIJA

La Librairie européenne SA
50, avenue A. Jonnart
B-1200 BRUXELLES 20
Tel. (32) 2 734 0281
Faks. (32) 2 735 0860
El. paštas info@libeurop.be
<http://www.libeurop.be>

Jean de Lannoy
202, avenue du Roi
B-1190 BRUXELLES
Tel. (32) 2 538 4308
Faks. (32) 2 538 0841
El. paštas jean.de.lannoy@euronet.be
<http://www.jean-de-lannoy.be>

CANADA/KANADA

Renouf Publishing Company Limited
5369 Chemin Canotek Road
CDN-OTTAWA, Ontario, K1J 9J3
Tel. (1) 613 745 2665
Faks. (1) 613 745 7660
El. paštas order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

CZECH REPUBLIC/RÉPUBLIQUE TCHÈQUE/ ČEKIJOS RESPUBLIKA

Suweco Cz Dovož Tisku Praha
Ceskomoravska 21
CZ-18021 PRAHA 9
Tel. (420) 2 660 35 364
Faks. (420) 2 683 30 42
El. paštas import@suweco.cz

DENMARK/DANEMARK/DANIJA

Swets Blackwell A/S
Jagtvej 169 B, 2 Sal
DK-2100 KOBENHAVN O
Tel. (45) 39 15 79 15
Faks. (45) 39 15 79 10
El. paštas info@dk.swetsblackwell.com

FINLAND/FINLANDE/SUOMIJA

Akateeminen Kirjakauppa
Keskuskatu 1, PO Box 218
FIN-00381 HELSINKI
Tel. (358) 9 121 41
Faks. (358) 9 121 4450
El. paštas akatilaus@stockmann.fi
<http://www.akatilaus.akateeminen.com>

FRANCE/PRANCŪZIJA

La Documentation française
(Diffusion/Vente France entière)
124 rue H. Barbusse
F-93308 Aubervilliers Cedex
Tel. (33) 01 40 15 70 00
Faks. (33) 01 40 15 68 00
El. paštas commandes.vel@ladocfrancaise.gouv.fr
<http://www.ladocfrancaise.gouv.fr>

Librairie Kléber (Vente Strasbourg)
Palais de l'Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Faks. (33) 03 88 52 91 21
El. paštas librairie.kleber@coe.int

GERMANY/ALLEMAGNE/VOKIETIJA

UNO Verlag
Am Hofgarten 10
D-53113 BONN
Tel. (49) 2 28 94 90 20
Faks. (49) 2 28 94 90 222
El. paštas bestellung@uno-verlag.de
<http://www.uno-verlag.de>

GREECE/GRÈCE/GRAIKIJA

Librairie Kauffmann
Mavrokordatou 9
GR-ATHINAI 106 78
Tel. (30) 1 38 29 283
Faks. (30) 1 38 33 967
El. paštas ord@otenet.gr

HUNGARY/HONGRIE/VENGRIJA

Euro Info Service
Hungexpo Europa Kozpont ter 1
H-1101 BUDAPEST
Tel. (361) 264 8270
Faks. (361) 264 8271
El. paštas euroinfo@euroinfo.hu
<http://www.euroinfo.hu>

ITALY/ITALIE/ITALIJA

Libreria Commissionaria Sansoni
Via Duca di Calabria 1/1, CP 552
I-50125 FIRENZE
Tel. (39) 556 4831
Faks. (39) 556 41257
El. paštas licosa@licosa.com
<http://www.licosa.com>

LITHUANIA/LIETUVA

Jaunimo reikalų departamentas
Prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
Gedimino pr. 37, LT-01109 Vilnius
Tel. (8 5) 249 7002
Faks. (8 5) 249 6354
El. paštas info@jrd.lt
<http://www.jrd.lt>

NETHERLANDS/PAYS-BAS/NYDERLANDAI

De Lindeboom Internationale Publikaties
PO Box 202, MA de Ruyterstraat 20 A
NL-7480 AE HAAKSBERGEN
Tel. (31) 53 574 0004
Faks. (31) 53 572 9296
El. paštas lindeboo@worldonline.nl
<http://home-1-worldonline.nl/~lindeboo/>

NORWAY/NORVÈGE/NORVEGIJA

Akademika, A/S Universitetsbokhandel
PO Box 84, Blindern
N-0314 OSLO
Tel. (47) 22 85 30 30
Faks. (47) 23 12 24 20

POLAND/POLOGNE/LENKIJA

G/łowna Księegarnia Naukowa
im. B. Prusa
Krakowskie Przedmiescie 7
PL-00-068 WARSZAWA
Tel. (48) 29 22 66
Faks. (48) 22 26 64 49
El. paštas inter@internews.com.pl
<http://www.internews.com.pl>

PORTUGAL/PORTUGALIJA

Livraria Portugal
Rua do Carmo, 70
P-1200 LISBOA
Tel. (351) 13 47 49 82
Faks. (351) 13 47 02 64
El. paštas liv.portugal@mail.telepac.pt

SPAIN/ESPAGNE/ISPANIJA

Mundi-Prensa Libros SA
Castelló 37
E-28001 MADRID
Tel. (34) 914 36 37 00
Faks. (34) 915 75 39 98
El. paštas libreria@mundiprensa.es
<http://www.mundiprensa.com>

SWITZERLAND/SUISSE/ŠVEICARIJA

Bersy
Route de Monteiller
CH-1965 SAVIESE
Tel. (41) 27 395 53 33
Faks. (41) 27 395 53 34
El. paštas jprausis@netplus.ch

Adeco – Van Diermen
Chemin du Lacuez 41
CH-1807 BLONAY
Tel. (41) 21 943 26 73
Faks. (41) 21 943 36 06
El. paštas mvandier@worldcom.ch

**UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI/
JUNGTINĖ KARALYSTĖ**

TSO (formerly HMSO)
51 Nine Elms Lane
GB-LONDON SW8 5DR
Tel. (44) 207 873 8372
Faks. (44) 207 873 8200
El. paštas customer.services@theso.co.uk
<http://www.the-stationery-office.co.uk>
<http://www.itsofficial.net>

**UNITED STATES and CANADA/
ÉTATS-UNIS et CANADA/JAV ir KANADA**

Manhattan Publishing Company
468 Albany Post Road, PO Box 850
CROTON-ON-HUDSON,
NY 10520, USA
Tel. (1) 914 271 5194
Faks. (1) 914 271 5856
El. paštas Info@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

Council of Europe Publishing/Éditions du Conseil de l'Europe

F-67075 Strasbourg Cedex
Tel. (33) 03 88 41 25 81; faks. (33) 03 88 41 39 10
El. paštas: publishing@coe.int; tinklalapis: <http://book.coe.int>

Užrašams:

A series of 20 horizontal dotted lines for writing.

Lengva yra sakyti: „Aš neturiu išankstinių nuostatų“, „Aš nesu rasistas, vadinasi, tai manęs neliečia“ arba „Aš nekviečiau tų emigrantų“. Tačiau daug sunkiau pripažinti: „Galbūt nesu kaltas dėl to, kas atsitiko praeityje, bet noriu užtikrinti, kad tai nesikartos ateityje“.

Metodinis rinkinys „Visi skirtingi – visi lygūs“ 1995 m. buvo sukurtas kaip ugdymo medžiaga Europos jaunimo kampanijai prieš rasizmą, antisemitizmą, ksenofobiją bei netoleranciją. Netrukus po pasirodymo šis rinkinys tapo vadovu visiems, dirbantiems tarpkultūrinio ugdymo bei mokymo srityje su jaunimu ne tik iš visos Europos, bet ir už jos ribų. Išverstas į daugelį kalbų, šiandien jis išlieka vienu sėkmingiausių ir plačiausiai naudojamų metodinių rinkinių.

Rinkinyje siūloma veiksminga ugdymo metodika, grindžiama kūrybiškumu bei įvairove. Vaidmenų žaidimai, simuliacijos, problemų nagrinėjimai, darbas grupėse yra daugelio jaunimo darbuotojų, mokymų vadovų, mokytojų ir visų kitų žmonių, aktyviai dalyvaujančių tarpkultūriniame ugdyme, įkvėpimo šaltinis. Nors kampanija oficialiai pasibaigė, Europos bendruomenės vis dar kenčia dėl rasistinio priešiško ir netolerancijos mažumų atžvilgiu. Tarpkultūrinio jaunimo ugdymo tęstinumo būtinybė išlieka tokia pat svarbi, todėl šio rinkinio nauda abejonių nekelia.

Europos Tarybai priklauso keturiasdešimt šešios valstybės, faktiškai dengiančios visą Europos žemyną. Taryba siekia jose stiprinti pagrindinius demokratijos bei teisės principus, pagrįstus Europos žmogaus teisių konvencija bei kitais rašytiniais dokumentais, susijusiais su asmenybės ir jos laisvės apsauga. Nuo pat įkūrimo 1949 m. Europos Taryba visada simbolizavo taiką.

ISBN 978-9955-568-55-1

